Yavuz Bahadıroğlu _ Dördüncü Murad

Birinci bölüm

"Bir sâh-i âli-sân iken, sâh-i cihana kıydılar, Gayretlü genç arslan iken, jâh-i cihana kıydılar. Gaazi bahadır hân idi, âli-neseb sultan idi, Nâmiyle Osman Han idi, sâh-i cihana kıydılar.' '¦
Nev'i
Delicesine yağmur, delicesine rüzgâr.
1622 yılının 20 Mayıs gecesi.
Karanlık, ıslak, yapışkan bir gece.
Yedikule zindanının etrafında ölüm sükûtu. Yedikule zindanının taş odalarından birinde ölümün tâ kendisi.
Soğuk, yosunlu taşların üstünde kas katı yatan Sultan.
Sultan Genç Osman.
Dışarda levent endamlı nöbetçinin, sessizliği tokmaklayan asker adımları.
Endişe kazınmış yüzlerde korkunun param parça ettiği gölgeler. Gözler yerde. Sanki arta kalan utanç hissini birbirlerine fark ettirmekten korkuyorlar.
Sanki bir küçük merhamet kırıntısından yekdiğerinin haberi olur diye ödleri çatlıyor.
Başta Kara Davut Paşa. Yanında Kalenderoğlu, Cebeci-başı ve Subaşı Kethüdası. Yedi kişi daha. Silik yüzlü, karanlık bakışlı cellâtlar. Sultan Osman'ın katilleri.
"Şimdi ne olacak?" . .
Kalenderoğlu'nun korkudan yamuklaşan sesi yosunlu taş duvarlara çarpıp hurdahaş düşüyor.
Toparlanmaya çalışıyorlar.
"Ne mi?"
Kara Davut Paşanın sesidir karşılık veren. Yalpalı ve bir yılan kadar soğuk.
"Kendimize gelelim ağalar. Gören de Genç Osman Han değil, biz öldük belleyecek."
Bir mırıltı:
- "Çok mu farklı sanki..." . "Biriniz birşey mi söyledi?"
Korku ve sükût.
"İyisi, öldüğünün bir delilini Valide Sultana götürmek. Sadrazam olaraktan bu iş benim işim. Kesiver kulağıyla burnunu Kalenderoğlu.''
"Aman Paşa Hazretleri!"
"Hayda bre! Ne oldu şana böyle. Kesecikler kuşağını ısıtmaya yetmemekteyse söyleyiver. Merhametin mi deb-reşti birden? Bilmez misin ki bu kalleş, yeniçeri ocağımızı başımıza geçirmeye hazırlanırdı. Bu meş'um düşüncesini gerçekleştirebilmek için hac bahanesiyle Anadolu'ya giderdi. Oralardan asker toplayıp kökümüze, kibrit suyu dökmeye gelmesini mi bekleyecektik yani? Bundan kelli Sultanımız Mustafa Handır, bilesin. Ferman onundur. Osman biçare bir ölüdür. Kulağı kesilsin, burnu da." , Kalenderoğlu adımlarını sürüye sürüye cesede yaklaştı. İçinde fırtınaların kaba dalgaları yuvarlanıyor, cesaretine toslayıp tuz-buz ediyordu. Sultan Osman birden kalkacak, bütün heybetiyle karşısına dikilecek veokkali tokadını yüzüne şaklatacak gibi geliyordu ona, "Olur rriu canım! O sadece bir ölüdür!'' dedi ya, yüreğine yatmadı bir türlü. Adımları ağırlaştı, ağırlaştı. -
"Ne o Kalenderoğlu? Yüreğin elvermiyorsa bu işi Ce-becibaşı'na ısmarlarım. Elbette kusurun şevketlü Sultanımıza anlatılsa gerektir."

Gayretlendi. Yeni padişahın gözüne girmek bununla olacaksa.... "Olmalı.''
Hançerini çekip önüne diz çöktü. Duvarlara sokuşturulmuş çıraların ışığında gözlerinin saydamlığını gördü. İçi ürperdi. Hâlâ genç, hâlâ güzeldi. Hâlâ insanın içinden geçenleri

okurcasına bakıyordu. Dudakları oynadı, oynayacaktı. Birkaç saat önce Ortacami'de söylediklerini tekrarladı, tekrarlayacaktı:

"Oğulcuklarum, babacuklarum, ocağunuza geldüm. Çünkü beni katle razı değülsüz. Yedikule'ye göndermen. Sultan Mustafa olduğu odaya hapseylen. Padişahunuz mübarek olsun. Bana kıyman!"

Boynunda siyah şeritler vardı. Uğursuz bir gerdanlık gibi bütün boynunu sarmıştı. Hem de kat kat. Kementlerden arta kalan izlerdi bunlar. Ortacami'de ve burada kalleşçe attıkları kementlerden. Birini bizzat kendisi atmıştı. Ama ne yaman dövüşmüştü genç civan. O ne karşı koyuş-tu öyle. On kişiyle tek başına! Daha az olsaydılar imkânı yok, boğamazlardı. Cebecibaşının kemendi boynuna geçer geçmez, kendisi atılmış, hayalarını sıkıp yere yıkmıştı. Az önceydi işte. "Lanet olsun!"

Birden doğruldu. Davut Paşaya bakmadan homurdandı:

"Bu işi edemem. Başkasını bul!"

Davut Paşa küçümser bir bakış fırlattı Kalenderoğluna,

"Başından belliydi" dedi, "yüreksiz herifin tekisin. Göreyim Cebecibaşı, hayıfın varsa işte Osman. Bütün öfkeni çıkar. Kulağıyla burnunu da Valide Sultana kendin götür. Sonrası kese kese altındır. Davran!"

"Otmel'ûn-t indin Cebecibajt didükleri lâin, derhal, alâmeti mevt olmak içün kulağın, gaaliba burnun dahi kesüb Valide 'ye götürdü.''

Peçevî

Dışarda dolaşan nöbetçinin ayak sesleri donmuştu. Yalnız ayak sesleri değil, ruhu da donmuştu. Davut Paşanın kızgınlıktan yüksek çıkan sesini duymuştu. Yüreği hoplamış, yüzü allak bullak ölmüş, gözleri yuvalarından uğramıştı.

Zindana itile kakıla getirilen mahkûmun Sultan Osman olduğunu yeni yeni anlıyordu. Kendi kendini lanetledi. Gözleri yaş tuttu, ama içinin alevinde birden kurudu. Soluk soluğa dışarı koptu. Atına atladığı gibi "hâaaayyt" diye bir sipahi çığlığı kopardı ve karanlığa yumuldu.

Islak karanlık bütün bedenini sarmalamıştı. Yağmur suratında saklıyor, rüzgâr kulaklarında değil, tâ beyninde uğulduyordu. "Kıydılar" diyordu için için, "Şâh-i cihana kıydılar."

Etraf aydınlık olsaydı, yüzünün ifadesi mutlaka görenleri ürkütürdü. Kasım kasımdı yüz hatları, lif lif sarkıyordu sanki. Gözlerinden dudaklarına doğru sarkan ince, derin çizgi orada virgüllendikten sonra çenesinin altında düğümleniyordu. Iztırap çizgisiydi. Beynini avuçlamış, sıkıyorlardı. Neresini, kestiremiyordu, ama vücudunun bir yerlerini kör testereye tutmuşlar, hart hart kesiyorlardı.

"Asıl zorba başlarını tepelemek var. Asıl onları tepelemek. Dönüp Sadrazam Davut Paşanın yakasına mı sarılmalı? Yoksa yol bekleyip, Cebecibaşı mel'unu Valide Sultana giderken, bre haayt! deyü yoluna çıkıp kılıç mı üşür-meli? O Kalender soysuzu, o! O Subaşı Kethüdası olacak dönek! Tanımaz olaydım bre! Nöbette bulunmaz olaydım bre! İşitmez olaydım bre! Nasıl dayanılır bu acıya! Nasıl!"

Başını rüzgârın kırbacına tuttu. Soğuktu rüzgâr. Islıklamayı kesmiş, okşamaya başlamıştı. Bes belli, içinden geçenleri anlamıştı. Okumuştu kendine mahsus esrarıyla.

Kurşunlu Hana giden Divanyoluna vurdu. Doludizgin

gidiyordu. Görenler kelle götürdüğünü zannediyorlar, nefretle bakıyorlardı. Sultan Osman'ın katledildiğinden bes belli kimsecikler haberdar değildi. Nereden haberleri olacaktı ki? Gizlice bitirmişlerdi mel'un işi. Sır perdesine sarmışlardı. Ya duyulunca? O zaman da sessiz duracak mıydı Dersaadet? Bu millet sus pus oturacak mıydı yine de? "Oturmaz olur mu? Zorbalar kimde cesaretin kırıntısını bıraktı? Sildiler, süpürdüler. Sildik süpürdük daha doğrusu. Sipahi olaraktan işin içinde değil miyim? Lâkin Allah şahidim, bu kerteye geleceğini tahmin

edemezdim. Kaz kafam! Elinoğlu büyük tutuyor oyunu. Büyük oyuna bizim gibi küçükleri âlet ediyor. Tüh bize be, tüh yeniçerisine de sipahisine de. Bunca alçalma olur mu tüh ki tüh!"
Kurşunlu Hanın avlusunda atından indi. Kimsenin çıkmamasına hiç şaşırmadı. Han yine kalabalıktı. Hancı ile çıraklarının işleri başlarından aşkındı. Zaten zorbalara zıkkım taşımaktan başkasıyla uğraşmaya aman zaman mı kalıyordu?
Bağnşmalar geliyordu içerden. Sevinç naraları bütün sokağı tutmuştu. "Eğleniyorlar" diye düşündü genç sipahi. "Sultan Osman'ın katledildiğini öğrenince de eğlenebilecekler mi bakalım? Göreceğiz!"
Fırtına gibi içeri daldı. Dalmasıyla birlikte bütün gürültüyü bastıran tiz bir çığlık attı:
"Haaayt breee!"
Han süm sükût oldu. Kimdi bu divane? Ne densiz şeydi ki han ortasında nâra patlatıyordu. Gözler, kızgınlıkla merak karışımında üzerine döndü. Yaşlı yeniçeriler diş biliyorlardı. Sipahinin genç oluşu ve böyle ulu orta çığlık atışı sinirlerine dokunmuştu. Yetesiye mazereti bulursa ... Bulamazsa yüklenmeye hazırdılar.

Sükûtun ortasına genç sipahinin ulumayı andıran sesi perçinlendi:
"Sonunda Sultan Osman'a kıydınız nadanlar, oturup kına yakın şimdi."
Donup kaldılar. Neler söylüyordu bu genç sipahi? öyle şey olur muydu hiç? Sultan Osman yeniçeri ocağına sığınmıştı. Yeniçeri ocağına sığman kim olursa olsun korunurdu. Kaldı ki, asker dilediğini yapmıştı. Osmanlı tahtında | Sultan Mustafa oturuyordu. Sultan Osman da Sadrazam Davut Paşanın himayesinde bulunuyordu. Böyle birşeye cür'et ettiyse vay!
"Ağzından çıkan kulağına erişir mi bre?" diye gürledi yaşlı bir yeniçeri çorbacısı, "söylediklerinin ne demeye geldiğini hesaplayıp kitaplar mısın?"
"Beli, hesaplamış ve kitaplamışım. Siz burada ettiklerinizle övünürken Davut Paşa ile cellâtları Sultan Osman Hâna kıydılar."
"Kıymak muhaldir" dedi aynı çorbacı, "niçin derseniz Davut Paşa söz vermiştir. Böyle olmaklan Sultan Osman'ıma kıyılmak ihtimali yoktur. Kendisi hal'edilmiş ve dahi hapsedilmiştir. Vakıa Yedikule'ye hapsedilmeklen töre bozulmuştur, velâkin bir, bilemedin iki gece misafir edilecektir. Canı önce Allah'a, sonra Davut Paşamıza ısmar-lanmıştır. Yanlış duyduğun muhakkak..."
Genç sipahinin nevri döndü. Hınçlı hınçlı elini salladı:
"Git bre! Sen mi Yedikule belâsından gelmektesin, yoksa ben mi? Hakikati olduğu gibi söylerim: Sultan Osman'ı Davut Paşa rezili katlettirmiştir. Kul taifesi dağılıp zindanda halvet olundukta Davut rezilinin emriyle Cebe-cibaşı soysuzu diğer cellâtlarla bile kemend atmış, Kalen-deroğlu adlı insafsız da hayalarını sıkmıştır.''
Derin bir sükûttan sonra top gibi bir itiraz patladı:
"Olamaz! Mümkünsüzdür, hayır!"

"Bitmedi. Anlatıyorum ki kendinize baş ettiklerinizin kıratını ölçesiz. Davut Paşanın emriyle Sultanın kulağı ve dahi burnu kesilip Valide Sultana çevre içinde takdime götürülmüştür. Şu sıralar saraya ulaşmış olmalı. Ne dersiz?"
Ne diyeceklerini şaşırmış kalmışlardı. Duyduklarına inanamaz gibiydiler. İş bu raddeye varır mıydı sahi? Bu kadar çığırından çıkar mıydı? Gerçi Davut Paşa, Sultan Genç Osman'ın katline taraftardı. Daha Ortacami'de iken cellâtlarına üç kement attırmıştı. Valide Sultan dahi bunu isterdi. Ama yeniçeri ve sipahilerin rızası yoktu. Açık açık söylemişlerdi: "Zinhar Sultan Osman'a kasto-lunmaya, vücudunu bir zarar erişmeye, bir kılına hata gel-düğüne rızamız

yoktur. Şimdilik Sultan Mustafa Han pa-dişahdur; Sultan Osman mahpus dursun. Sonra nice iktiza ederse öyle olsun!" Bunu söyledikleri halde Sadrazam Davut Paşa cür'etini artırıp katle bulaşır mıydı? Belli olmazdı pek. Valide Sultan bile Ortacami'de Sultan Osman'ı gösterip, ' 'Ah ağalar, siz bilmezsuz bu ne yılandür! Burdan sağ kurtulur ise bizden ve sizden tek kişi sağ ko-maz, katlider!" demişti. Demek, hal'edildikten sonra bile Sultan Osman'dan korkuyorlardı. Şu halde, el ele verip, bir daha hiçbir surette padişah olamasın diye... olur muydu?
Handakiler bölük pörçük düşünüyorlardı. Duydukları, duymak istedikleri değildi. Sultan Osman öldürülmüştü. Davut Paşa ile cellâtları boğmuşlardı gencecik padişahı. Bu sipahi öyle diyordu. Yalan mıydı? Niye yalan söylesin ki? Karışıklık çıkarmak için! Adam sen de, zaten her taraf karışıktı. Yeni karışıklıklar kimsenin işine yaramazdı.
Bir sipahi başçavuşu kalktı. Genç sipahinin karşısına dikildi. Bir yandan bıyıklarını bura bura:

"Yani sen şimdi geldin, Sultan Osman Han katledilmiştir diyorsun, öyle mi?"
"Yeni anlamaya başlamış gibisin ağam, anlatırken yok muydun?"
"Vardım, hem de başından beri. Velâkin ne kahpelik! Kafam almıyor ki, ne desem..."
Kalabalığa döndü:
"Ocakdaşlarım, bu işte bizim rızamız billahi yoktur. Bu leke yeniçerilerin lekesidir, temizlemek de onlara düşer. Sultan Osman bizim ocağımıza sığınsaydı kılına dokunulmazdı. Onu gözümüz gibi korurduk."
Sipahiler üçer beşer kalkıp Başçavuş Ağanın sağına, soluna dizildiler. Sağ ellerini göğüslerine bastırıp boyun kırdılar. Koro halinde,
"Korurduk" diye tasdik ettiler.
Bu sözler yeniçerilere çok fena dokundu. Zaten öteden beri sipahelerle yıldızlan barışık değildi. Nerede fırsat ellerine geçse kapışırlardı. Âdeta kapışmak için bahane icad ederlerdi. Şimdi tam sırasıydı işte. Sultan Osman'ın katledilmesi suçluluk duygusu veriyordu. Karışıklıkta bu duygu hafiflerdi. Dövüşmek hınçlarını biraz olsun söndü-rürdü.
Yeniçeriler bir sipahilere bakıyorlardı, bir zabitlerine. Öncülük edecek birini arıyorlardı. Münferit harekete alış-mamışlardı. Biri mutlaka baş çekmeliydi.
O da bulundu, öteden beri zorbalıkta üstüne olmayan- ' lardan Cadı Osman kalktı. Yatırtmasını savura savura, sarı sahtiyandan çizmelerini döşemeye vura vura ilerledi. Gözlerini kısmış, dudaklarına müstehzi bir gülüş yerleştirmişti. Sallana sallana yürüyordu. Yeterince yaklaştığında durdu. Kısık gözlerini Başçavuş Ağaya mıhladı. Otuzüçlük kehribar teşbihi yüzüne karşı şaklatarak:
' 'Behey soyuna soğan doğradığım, yeniçeri koltuğunda semirdin de adam mı oldun bre! Yıkıl karşımdan!"
Kavga başlıyordu. Birkaç dakika süreyle birbirlerini küçümseyen tavırlarda küçümseyici sözler edecek ve sonuda kapışacaklardı. Artık kaç kişinin kellesi gider, geride kaç yaralı kalır; Allah'ın bileceği şeydi, önceden kestirmek mümkün değildi.
Sipahi Başçavuşu yeniçeri zorbasının ağzından lâfı kap-
tı:
"Behey zalim Cadı, senin ciğerini biliriz biz. Ocağına sığınmış bir mazlumun hayatını koruyamadıktan sonra hâlâ uluorta konuşmaya cür'et edişin bes belli cehaletinden gelir. Yıkıl ki ağzını Langa bostanına çevirmeyeyim.''
"Sen mi! Sen ha!"

Cadı Osman kudurmuştu: "Bre sen düne kadar yeniçeri poturunu yamamaz miydin? Düne kadar çizmelerimizi parlatmaz miydin? Yağcılığınla başçavuşluğa çıktın diye kurum satmaya sıkılmak yok mudur?"
"Senin gibi zorbalıkla çıkmadım ya, bileğimin hakkı-çün başçavuşluk verildi. Hotin'de senin gibi yüz cadıyı önüme katıp ağa çadırına sürüdüm."
"Hah, güleyim bari. Yüz esir almışmış. Ocakdaşlar, bu zibidiyi söyletelim mi?"
Uğultu tuttu. Gök gürlese duyulacağı yoktu. Han yerinden oynuyordu sanki. Camlar zangır zangırdı.
"Söyletmeyelim."
Eller hançere yollanmıştı çoktan. Kısık gözlerde kinin envai çeşidi vardı. Öfkelerini kanda söndürmeye hazırlanıyorlardı. Kan! Kimin olursa fark etmezdi. Ha bir zorbanın, ha bir mazlumun, ha bir sultanın, fark etmezdi hiç.-Öfke küpü boşalsın da nasıl boşalırsa boşalsın. Birilerinin cani yansın da ne şekilde yanarsa yansın!
14
Dördüncü Murud-i
Dördüncü Murad-I
"Haaayt bree! Savulun, yeniçeriler geliyooor!"
Herkes ayaklanmıştı. Köşede oturan iki kişi müstesna. Bunlardan biri yirmi yaşlarında ablak, kırmızı yüzlü, burma bıyıklı ve iri kıyımdı. Diğeri ise kartal burunlu, şahin bakışlı, ufak tefek bir gençti. Daha doğrusu, yaşına göre biraz fazla gelişmiş bir çocuktu. Sakalı, bıyığı yoktu. Çocukluğu dikkati çekmesin diye börkünü kaşlarına yıkmış, çenesini göğsüne bastırmıştı. Ama tavrında yaşından umulmayan bir sertlik ve olgunluk vardı. Bir asalet hakimdi. Ağır ağır döndü yanındakine:
"Gitsek mi?" dedi.
Aynı hakim tavır sesinde de vardı. Fikir sormuyor, sanki emrediyordu.
"Nasıl isterseniz" dedi yanındaki.
"Zorbalar. Bunları yanınıza bırakır mıyım sanırsınız., Allah bana güç verirse... eğer imkan verirse... görürsü-
nüz!
Mırıltılarını yanındaki genç duymuştu. Son derece saygılı bir sesle:
"Birşey mi buyurdunuz Şehzadem?"
Bakışları şimşeklendi çocuğun, gözleriyle karşısındakini kırbaçladı âdeta: "Sözlerine dikkat et Hasan Halife, yerin kulağı vardır. Şehzadem deyip durma!"
Genç sipahinin anlattıklarını baştan sona dinlemişti. Bazan dişlerini sıkmış, bazan avurtlarını kemirmişti. Arada bir kabzası zümrüt kakmalı hançerine el attığı da olmuştu, ama o kadarcık. Kınından sıyırmamış, duyduğu üzüntüyü ve dehşeti tek kelimeye döküp ' 'Katiller!'' diye bağırarak ortaya fırlamamıştı.
Gözlerinin buğulandığını tek kişi fark edebilmişti: ya-nindaki kırmızı yüzlü genç. Bir delilik yapmasından öyle korkmuştu ki, şimdi gitmek istemesine seviniyordu.
Yeniçerilerle sipahiler kapışmışlardı. Feryatlar, kılıç şa-
kırtılarına karışmıştı. Aralarından süzülüp dışarı çıkmak zor olmadı. Yalnız kapı ağzında bir aksilik oldu. Yeniçerilerle sipahilerin kapışmasından arta kalacak ölü ve yaralıları soymak için bekleyen çapulculardan biri kapıyı tuttu. Sırıta sırıta,
"Kaçış yok ağalar," dedi, "paçayı kurtarmak istiyorsanız ikişer altın flori vereceksiniz."
Çocuk önde gidiyordu. Üstüne bolca gelen yeniçeri kılığının içinde kayıptı. Kapıdaki yarma gibi çapulcuya sert bir bakış attıktan sonra, "Yıkıl bre!" dedi. Çapulcunun yüzü allak bullak oldu. Aslan görmüş fare gibi pustu. Kısa bir tereddütten sonra pervazlara gerdiği kollarını indirdi, önüne bağladı. Kenara çekildi: "Buyurun beyzadelerim, geçin."
Hasan Halife şaşırmış kalmıştı. Karanlıkta yürürken;

"Bağışlayınız Sultanım" diye konuştu, "merakım mazur görülsün, herifi tanıyor musunuz?"
O çoktan unutmuştu kapıdakini. Kafasında Genç Osman'ın çevreye sarılı kanlı kulağı vardı. Öcünü nasıl alacağını düşünüyor, son aylarda üst üste bindiren yıkımı önlemenin çarelerini arıyordu:
"Ne dedin çelebi?"
"Kapıdakini dedim Sultanım, tanıyor musunuz? Sizi görünce can verecek sandım."
Acı acı güldü beriki.
"Hayır" dedi sonra, "beni tanımaz. Tanısaydı kudurmuş kalabalığa, nah bu çocuk Şehzade Murad'dır ağalar, der, bizi tereddütsüz ele verirdi. Tanımasına tanımıyor, velâkin tavrımız çelebi, tavrımız. Biz saraylılar başka türlü bakar, başka çeşit lâf ederiz. Âsitane'de kimin ne olduğu o kadar belirsiz ki, mütehakkim tavır gördüler mi siniyorlar. Bu vaziyet kötü çelebi, çok kötü; zayıflar hırpalanır. Güçlüler daha da güçlenir. Adaletin mizanı öyle bozuluş

bozulur ki, düzeltmek için galon galon kan akıtmak lâzım gelir."
"Kan mı, yine mi kan?"
' 'Yine evet. Kanı kan temizleyemez derler, ama her zaman doğru değildir. Ağam Sultanın katlini suyla mı yıkayacağız dersin?" ¦ Ürkütücü sessizlikte derin derin soluklandı:
"Allah saltanat müyesser ederse görürsün."
Başıyla Kurşunlu Hanı gösterdi:
"Oradaki zorbaları yola getirmek nasıl olurmuş..."
Hasan Halife ürkekti. Yumuşak başlıydı. Kan sözünden tiksinirdi. Tiksinirdi ya önünde yürüyen çocuğa bağlıydı. Yürümeye başladığı günden beri birlikte idiler. Öl dese ölür, kendini Sarayburnundan at dese atardı.
"Nasıl münasipse" dedi boyun büktü. "Sultan Osman'ın katli haberi yüreğimi dilhun etti Sultanım."
"Sus bre Hasan! Hani sultanım demece yoktu. Hani acemi Murad diyecektin. Bari sen sözünde dur, bari sen yeniçeri zorbalarına benzeme..."
' 'Allah saklasın! Benim onlara benzer tarafım mı var ki efendimiz böyle der?"
Döndü, omuzuna attı kolunu. Kardeş kardeş yürümeye koyuldular.
"Gam çekme, sözgelimi edilen lâfa takılıp kalma. Bi-, lirsin, kardeşim gibi severim seni. Bizim kaderimiz müşterek yazılmıştır. Ne yaparsak beraber yapacağız. Kendini büyük işlere hazırla Hasan Halife. Kendini de, beni de hazırla ki, işin içine düştüğümüzde ayaklarımız acemi acemi dolanmasın."
Hasbahçe'ye girmişlerdi. Birden ağaçların arasından yalın kılıç üç gölge çıktı. Biri yaklaştı, yaklaştı. Sonra durdu. Bir temenna çaktı.
"Geciktiniz Sultanım" diye fısıldadı. "Endişelendik.

Bir şey mi oldu ki?"
"Çok şey" diye karşılık verdi şahin bakışlı çocuk, "o kadar çok şey oldu ki, anlatmaya ömür yetmez. Ağam Osman'ı katlettiler. Kanını yerde komak olmaz! İllâ katledenlerin katli lâzımdır. Tedbir alınsın ve maksat hâsıl olana kadar işin arkası barıkılmasın. Ya sarayda ne var, ne yok? Encam nicedir?"
"Bir kargaşadır gidiyor Sultanım. Az önce selâmlık tarafından çığlıklar duydum."
"Nasıl çığlıklar?"
"Sultan Mustafa'nın sesiydi. Gel Osman, beni bu dertten kurtar diye bağırıyordu. Sonra bir atlı doludizgin geldi. Nöbette bulunduğumdan rahatça yanına sokuldum. Cebecibaşı uğrusunu görür görmez tanıdım. Bizim baltacılardan birine tembihledim, neye geldiğini öğrensin diye.

Öğrendi. Kanlı çevrenin içinde bir nesne takdim etmiş Valideye. Karşılığında kese kese altın almış. Hâlâ içerde, ne ola bilmezem."
Şahin bakışlı çocuk dişlerinin arasından,
"Ben bilürüm!" diye ıslıkladı:
Ağzını kenetleyip sustu. Arka kapıdan saraya girdiler. Selâmlığı geçerken kahkahalar çınlıyordu. Cebecibaşı huzurda bulunduğunu unutmuş, Valide Sultanın cömertliği karşısında duyduğu sevinci kahkahaya dökmüştü. Validenin sert bakışlarına toslayınca sustu, eğildi:
"Minettarım Sultanım. Her emriniz canım, başım üz-re. Nasıl emrederseniz muntazırım."
Valide Sultanın canı sıkıldı. Padişah odadaydı. Pencereden dışarısını seyrediyordu. Karanlıkta neyi seyrettiği ise kimsenin malûmu değildi. Sık sık böyle dalar, görmeden dakikalarca bir noktaya bakardı. Sonra uykudan yeni uyanmış gibi silkinir, az önce söylediklerini unuttuğun-

dan yeni baştan sorgu suale başlardı.
Yine de padişahtı işte. Osmanlı padişahıydı. Bir zamanlar Murad Hüdavendigâr'ın, Yıldırım Bayezid'in, Fatih Mehmed'in, Yavuz Sultan Selim'in, Kanunî Sultan Süleyman'ın ve en son Sultan Genç Osman'ın bulunduğu makamda bulunuyordu. Osmanlıların padişahı, aynı zamanda bütün Müslümanların da halifesi idi. Cebecibaşı'-nın böyle uluorta kahkaha atmaması lâzımdı. Aynı kahkahayı Genç Osman'ın huzurunda da atabilir miydi? Mümkün müydü? Anlaşılan, bu adam da Sultan Mustafa'yı padişah yerine koymuyordu. Hizmet etmesine etmişti, velâkin buna sığınıp saygısızlık yapması gerekmezdi.
Sanki ilk defa oğlu Mustafa'nın padişah olduğunu düşündü. İlk defa Valide Sultanlık mevkiinin mes'uliyetini içinde duydu. Oğlundan yana yumuşak bir bakış attı. Oradan gözlerini Cebecibaşıya çevirdi:
"Hakkım olanı verdin, hakkın olanı aldın. Gayri durma, Padişahımız Efendimizi etekle ve git. Kul kargaşa çıkarmasın. Mukayyet olasın."
Cebecibaşı sindi. Bu kadına da ne olmuştu birden? Daha dün Sultan Osman'ın kellesini isterken yalvarmıyor muydu? Kudret eline geçtikçe eski yoldaşlarını bir silkişte atmak mı istiyordu? Zor atardı. Bu işe canını koymuştu. Öyle silkmeyle filân gidicilerden değildi.
Düşüncelerini bir yana itip Padişaha yaklaştı. Ellerini önünde bağladı. Gülmemek için kendini zor tutuyordu. Şevketlü Sultanım..."
Diz çöküp Padişahın kendinden yana dönmesini bekledi. Fakat söylediklerini duyuramamıştı bile. Sultan Mustafa karmaşık düşünceler içinde tepe taklaktı. Sinir küpüydü. Padişahlık istemediği halde yeniçerilerin ve annesinin zoruyla tahta çıkmıştı. Onlara göre başına devlet ku-

şu konmuştu. Kendisine kalsa ateşten gömlek diyecekti. Ama hiçbir şeyi kendisine bırakmıyorlardı ki. Ya Valide Sultan veya Sadrazam Davut Paşa karar veriyordu. Onların dedikleri oluyordu. Getirdikleri her kâğıdı okumadan mühürlüyordu. Bazılarını okumaya çalışmış, fakat bir mânâ çıkaramamıştı. Sarayın tumturaklı dilini kavrayamıyordu. Annesine sormuştu. Aldığı cevap yus yuvarlak bir geçiştirmeden ibaretti: "Aman aslanım, sen böyle şeylerle güzelim kafanı yorma, vezirlerin, paşaların, beylerin, askerlerin var. Bir emrinle canını vermeye âmâde dostların var. işi onlara bırak. Getirilen kâğıtları mühürle. Onlar daima hünkârın iyiliğini düşünürler.
'' Saadetlü Hünkârım..."
Bu sefer Cebecibaşını duydu. "Gelmişler" diye düşündü. "Kellemi almaya gelmişler."
Korkuyla döndü. Ellerini öne doğru uzattı.

"Etmeyin" diye yalvardı. "Günahsızım! Saltanat dâvam yoktur. Sultan Osman'ımın ömrüne ve devletine duacıyım. Beni bağışlasın!"
Cebecibaşı için için güldü. Padişahı etekleyip çıktı. Avluda inceden bir sızı yokladı yüreğini.ı Sultan Mustafa dendiği kadar vardı. Padişah olacak adam değildi. Büyük bir hata işlenmişti. Sultan Osman'ın dediği gibi, devletin inkırazına sebep olup kendi ocaklarını mı döndürüyorlardı?
Dirseği kuşağına değince altın dolu keseler şangırdadı. Yüreğini yoklayan sızı ansızın geçti.
"Yok billâh" dedi, "gayetle eyi ettük. Sultan Mustafa, Sultan Osman'dan akıllıdur."
Vakit geceyarısına yakındı, ama sarayın bütün ışıkları yanıyordu. Sultan Mustafa'nın emriydi. Karanlıktan korkuyordu. Bu yüzden verdiği ilk emir, geceleri her tarafın pırıl pırıl ışıklandırılmasıydı. Zararsız bir emir olduğun-

dan itirazsız tatbik ediliyordu. Öyle ya, ne Valide Sultanın, ne de Sadrazam Davut Paşanın bu yüzden bir zarara uğradıkları yoktu.
Davut Paşa, huzura çıkarken, belki de cinayetini düşünmemek için bunları düşünüyordu. Yedikule'den saraya gelene kadar mütemadiyen iyi ettiğini kendi kendisine telkin etmişti, ama ikna olmamıştı. Kendisini ikna edemediğine göre askeri nasıl ikna edecekti? Sultan Osman'ı kimin katlettirdiğini öğreneceklerdi. Öğrenir öğrenmez de üstüne geleceklerdi. Şimdi bu gerçeği bütün çıplaklığıyla görebiliyordu. Yeniçeri böyleydi. Kendi sorumluluğunu üstünden alacak birilerine ihtiyaç duyacaktı. Kendilerini temize çıkarmak için başka mes'uller arayacaklardı. İlk evvelâ da, "Beni bulurlar. Allah esirgesin, leşimi sererler. Bir fetva ile fermana muhtacım. Şeyhülislâm fetvasını gösteririm. Padişah fermanını da gösteririm. Bunlara bakıp Sultan Osman'ı katlettirdim, şeriata ve halifeye itaat üzreyim derim. Varsınlar, üst tarafını onlar düşünsünler."
Endişesi bir parça geçti. Adımlarını daha emin atmaya başladı. Kethüdanın kulağına eğilip Valide Sultan ile görüşmek istediğini bildirdi. Avucuna da iki altın flori sıkıştırıp gülümsedi: "Âcildir. Tiz haber eriştür."
Valide Sultan zaten ayaktaydı. Padişah ise uyumamak için direniyor, kulağı kirişte bekliyordu. Genç Osman'ın kesik kulağını gördükten sonra bile öldüğüne inanmamıştı. Bütün bunların bir oyundan ibaret olduğunu sanıyordu. Belli ki Genç Osman kendisini sınamaktaydı. Bakalım, padişahlıkta gözü var mı diye. Varsa katlettirecekti. Sabahtan beri belki yüzüncü defa isyan etti:
"Valide, padişahlık bana göre değil. Ben Sultan Osman'ımın ömrüne duacıyım. Bırak, eski yerimde halvet olayım."

Sad/azam Davut Paşanın geldiğini o sırada bildirdiler. Valide Sultan oğlunun koluna yapıştı, sıktı.
"Osman yok" dedi kesin bir tavırla, "Allah adına yemin ederim ki yok. Osman öldü. Padişah sensin."
Davut Paşa girdi, temenna etti:
"Şevketlü Sultanım, bakın, Sadrazamımız Davut Paşa geldi. Verin de mübarek elinizi öpsün." .
Sultan Mustafa istemeyerek ve Davut Paşanın yüzüne bakmayarak elini uzattı: "öpsün, lâkin ben padişahlıkta değilim. Bunu da böylece bilsün!"
Elini öptürürken gözlerini yumdu. Hoşuna gitmişti. Padişahlık fena değildi galiba. Uluorta emirler savurur, istediğini herkese yaptırırdı. Herkese mi? Daha neler!
"Şimdi ben padişahınızım öyle mi?"
İkisi de şaşırmakla birlikte aynı cevabı verdiler:
"Belî, sultanımızsın."

Birden gülmeye başladı. Gülüşü sinirliydi. Herşeyi idrak etmişe benziyordu. Az önceki durgunluğundan, korkularından eser kalmamıştı. Aradan yıllar geçmiş ve Sultan Mustafa değişmiş gibiydi. Oysa birkaç dakika olmuş, olmamıştı.
"Sen mi katleyledün Sultan Osman'ı?"
Parmağını Sadrazamın yüzüne mıhlamıştı. İndirmiyor, öylece tutuyordu: "Sen mi lala?"
Davut Paşa yutkundu. Valide Sultana baktı. Bir daha yutkundu. Valide Sultanın susması işini zorlaştırıyordu. Çaresizlikle ellerini iki yana açtı. Açmasıyla Padişah,
"Edeb yahu!" diye gürledi. "Bu nice sadrazam ki, padişah karşısında nasıl durulacağını bilmez Valide, ben böyle birini kendime sadrazam istemem!"
Aklı gerçekten başına mı gelmişti? Yıllarca mahpus durmaktan gerilen sinirleri birkaç günlük saltanat sonun-

da yatışmış mıydı? Yoksa aklını büs bütün uçurmuş muydu? Valide Sultan bunu kestirmek için gayret gösteriyor, fakat başaramıyordu. Çok iyi tanıdığını sandığı oğlu bir muamma, bir sırküpü haline gelmişti. Bu ne ağırbaşlılık, bu ne mütehakkim tavırdı böyle? İhtilâçlar içinde çırpınan, arada bir percereye gidip, "Bu dertten beni kurtar Osman" diye bağıran Mustafa gitmiş de, yerine yep yeni biri gelmişti. Sadrazam Davut Paşa da tanımıyordu karşı- ¦ sındakini. Dünkü adam değildi. O titreyen, her yanına-yaklaşanı cellâdı zanneden, "Bana kıymayınız, billahi saltanatta gözüm yoktur'' diye inleyen adam bu muydu sahiden? Bin şahit isterdi ki, üstelik yemin billâhlı.
"Şevketlü Sultanım. Bendeniz..."
Sert bir el hareketiyle sözünü ikiye biçti, genzine tıkadı:
"Bana saltanat verdiniz, karşılığında sadrazamlığı aldınız. Gayri alış veriş bitti. İş isterim Paşa! Kul taifesini yatıştır. Serkeşlerini üzerimden çek. Sultan Osman izzetiyle defnolunsun. Cenaze namazını Şeyhülislâm Hocazade Esad Efendi kıldıracak. İmtina iderse Yahya Efendiye haber salınacak. Söyle Paşa, hacetin nedir?"
Ağzı kurumuş, gözleri şaşkınlıktan belenmişti. Adam emir üstüne emir savuruyordu yahu! "Savurur elbet, padişah değil mi?*' Padişahtı padişah olmasına, velâkin dün de padişah değil miydi? Neredeydi bu celâdeti, bu kuvveti, bu metaneti? Acaba söylese miydi? Yoksa Valide Sultana mı açılsaydı? Ama emrediyordu işte. Hacetini soruyordu. Padişah sorduğunda söylenirdi.
"Şevketlü Sultanım. Kul kudurmuştur. Ferman üzere amel ettiğimi bilmez. Ola ki bana yüklenmeye kalkar. Bir fetva alabilirsek..."
"Fetva mı?" diye sözünü kesti hayretle, "sen bizi şey-

hülislâm mı bellersin? Yoksa kazasker mi? Biz padişahız; kos koca Osmanlı padişahıyız ki, Allah'ın izniyle de Islâ-mın halifesiyiz ki, bir emrimizle yer yerinden oynar. Sen var Paşa, hacetini Esad Efendiye söyle. Müfti odur. Fetvayı verse verse o verir.''
Valide Sultan söze karışması gerektiğini sezdi. Davut Paşa müşkül vaziyette idi. Daha fazla o halde bırakamazdı. Bu işe birlikte bulaşmışlardı. Bu işten birlikte sıyrılma-hydılar.
"Yanlış anlaşıldı galiba aslanım, Sadrazamınız Sultan Osman'ın katli fetvasını ister."
Padişah annesine döndü. Kaşları yay gibi kalktı indi. Sanki onu unutmuştu, şimdi de mevcudiyetine hayret ediyordu:
"İyi ya Valide, biz de fetva merciini göstermedeyiz. Varsın, Müfti Efendiden alsın. Şeriata mutabık ise mesele yok."
Davut Paşa daha fazla sinirini frenleyemedi. Huzurda bulunduğunu bile unuttu. Kellesini koltuğuna alma pahasına,

"Hangi şeriata şevketlüm?" diye atıldı. "Cana kıymanın, üstelik de bir sultanın canına kıymanın şeriata sığar tarafı var mı? Benim istediğim fetva zevahiri kurtarmak içindir. Yoksa..."
Sözünü bitirmeye bırakmadı:
"Sus lala! Doğrusunu söyle: Zevahiri kurtarmak için mi, yoksa kelleni kurtarmak için mi? Var, başının çaresine bak! Benden şeriata aykırı hareket bekleme."
Valide Sultan bir çıkış yapmayı daha denedi:
"Sultanım!"
"Uykum var Valide, günlerdir doğru dürüst uyuyamadım. Uykum var. Sabah ola hayrola!"

Sırtını döndü. Yine pencereden bakmaya başladı. Bahçe ışıl ısıldı. Hayret etti. Gecenin bir vakti niçin böyle aydınlatmışlardı acaba? Sahi, tahta çıkışını kutluyorlardı. Yok yok, başka birşey olmalıydı: "Biz emir virmiş idük, gayri ihtiyacumuz kalmadı." Kapıya döndü:
"Bostancıbaşı!"
Bostancıbaşı girdi. Selâm verip geri durdu.
"Bahçedeki ışıklar söndürülsün. Saray içinde de lüzumsuz ışık yakılmasın."
"Ferman Sultanımındır."
Valide Sultan bu emirden sonra bir parça rahatladı. Oğlu eskisi gibiydi yine. Akşamdan verdiği emri unutmuştu. Bahçede ve sarayda ışıkların sabaha kadar yakılmasını isteyen kendisiydi. Şimdi tersini emrediyordu. Belli, eski Mustafa idi hâlâ, değişen birşey yoktu
"Allah rahatlık versin Sultanım" derken gülümsüyor-du.
Valide Sultandan önce Davut Paşa çıktı. Gerçi koynunda padişah fermanı vardı. Tahta çıktığının hemen ilk saatlerinde imzalatılmıştı. Her önüne gelen kâğıdı sorgusuz sualsiz imzaladığı saatlerde; şimdi fena soruyordu. Ama Valide Sultan niye gülmüştü için için. Ana-oğul birleşip sakın ki.... sakın ki... ' 'Olmayacak iş değil. Lâkin elimi daha tez tutarım. Yeniçeri ortalarına bir haber uçurdum mu yarın sabah şafakla saraya yürürler. Sultan Osman gibi birine yaptığımı, Sultan Mustafa gibisine haydi haydi yaparım. Gönlü ferah tutup uyumalı."
Çağrıldığında iç avluya çıkmıştı. Işıklar söndürüldüğü için etraf alaca karanlıktı. Bir gölge koşarak üstüne geliyordu. Ürperdi. Elini kılıcına attı. "Bu kadar erken mi?" diye geçirdi içinden. "Cellât olmalı. Lânetlikler!" Hayır, kuzu kuzu teslim olmayacak, postunu pahalıya satacaktı.

Sarayla işbirliği yapmanın sonu buydu işte. Adamı böyle harcarlardı. Sadrazam olmuşken, yıllardır gördüğü rüyalar gerçekleşme yoluna girmişken ölmek... çok zordu.
"Devletlüm."
Yakına gelince tanıdı. Kızlar ağasıydı. Tüysüz, ablak suratını seçince derin bir soluk aldı: "Hele şükür."
"Söyle, ne var?"
"Valide Sultandan geliyorum. Buyurdu ki gönlünüzü hoş tutasız. Tasa çekmeyesiz. En geç yarın akşama istediğiniz fetva elinizde bulunacaktır."
Az daha adama sarılıp öpecekti, öylesine sevinmişti. Zıplamak geliyordu içinden, ölümün eşiğine kadar gitmişken dönmüş gibiydi.
"Sağol" derken keseye davrandı, "şunları al."
Kızlar ağası eliyle temenna etti:
"Hizmetinizdeyim devletlüm."
Derin bir "oh" çekti. Gökyüzüne baktı. Yağmur din-mişti. Ay bulutlarla cenge tutuşmuştu. Fırsat bulur bulmaz başını uzatıyor, o zaman bahçe ay ışığında bir an yıkanıyordu. Sonra bir bulut kümesi ayın parlak yüzüne kara bir perde gibi iniyordu. Ve bahçe yeniden kararıyordu.

Nerden aklına geldiyse geldi, kendini buluta benzetti. Genç Osman'ı da ay'a. Gülmeye davrandı, ama dudakları mânâsız bir ifadeyle kasıldı yalnızca. Yine gökyüzüne baktı. Şu uzaktaki parlak yıldız daha önce de var mıydı? Niye öyle her an ışığı bollaşıyor, parlaklığı artıyordu? Sultan Mustafa'ya mı işaretti? Yoksa... yoksa hiç ummadığı bir yıldız parlamaya mı hazırlanıyordu?' 'Fazla hayalciyim bu gece, söylentiler beynime yerleşmiş olmalı." "Hakikatte güne}, âlem-i ulvîde padişahın eji, ve aytn nuru, şemsten alınma olmakla vezir gibidir. Ve aytn avam-t nâsa delâleti olmakla, güneşin tutulması, halkın rezil tabakasının hücumiyle mülk ve devletin ız-
ttrabtna delâlet edegelmistir."
Naimâ
İkinci bölüm
' 'Halka bu vaziyet gayetle ağır gelüp, Davut Pasa, bir kereden başka divana varamayub, adt, padişah katili deyu kötüye çtkubve havas ve avam kendüden nefret etmekte idi. Sanki cüzzam hastalığına tutulmuş gibi halk tarafından sevilmez oldu. Ve bu sent töhmet" be/âsiyle herkese mağlûp ve pek fazla müdâra ve dalkavukla öyle bir rezil oldu ki, hükmünü yürütmekten kaldı.''
Naimâ
Dördüncü Murad-I
29
Âsitane'de (İstanbul) koyu bir sessizlik vardı.
"Buna bakıp aldanman" diyordu esnaftan Bakırcı Adli Usta, "bu sessizlik sanduğunuz şey, esasında halkın gür sesidir. Yeniçeri serkeşliğinden, sekban berduşluğundan, sipahi caniliğinden halk bizardır. Osman Hânın katli kimseye hayır getirmez. Katledenler dahi katledilseler gerektir."
Kavuzunu evire çevire konuşuyor, gözlerini etrafındaki-lerin üstünde dolaştırıyordu. Onu dinliyorlardı. Yetmiş yaşın tecrübelerine hürmeten susuyor, sanki bir müjde vermesini, bir iyi söz etmesini bekliyorlardı. Fakat Adli Ustanın ağzı bu sabah uğurla açılmıyordu nedense.
Berber Kâzım dayanamadı sonunda. Hürmeti filân unutup söze karıştı:
"Peki de neticesi ne ola ağam, bu serkeşlik böyle ilâni-haye gide mi? İnzibatı sağlamakla vazifeli asker inzibatı bozup dura mı? Nah işte, dükkânlarımızı bilem açamamışız. Aramızda konuşurken dahi dertlenmedeyiz, korkmadayız. Niçin ki, birimizden birimiz serkeşlere gammazlar m'ola, deyü çekinmedeyiz. Böyle sessiz durdukça zorbalar işi daha ilerilere götürmezler mi? N'ola ha?"
Bakırcı Adli Usta bakmakla yetindi. Konuşmadı. Onun sustuğunu gören kahveci Arnavut Mestan,
"Daha ilerisi yoktur" diye konuştu. "Padişah katletmenin ötesi olur mu bre berber! Gâvur askeri Âsitane'ye girse, Allah esirgesin, bunların yaptığı kadarını bile reva görmez millete."
Kirli peşkiri daima omuzundaydi. Bir ucuyla yaşatan gözlerini sildikten sonra önlerine çömeldi.
"Dün gece fakirhaneme geldiler" diye devam etti. ' 'Ellerinde yanar çam çıralar. Cumbaya tuttular. Ya beş altın flori gelir veya ev yanar, diye direttiler. Etmen gitmen ağalar, kulunuz köleniz olayım efendiler, bende onca altın ne arasın, ben fukara bir kahveciyim diyecek oldum, hastır çektiler. Evi tutuşturmakla kalmazız, hanede kadın taifesi namına ne varsa kaldırır, hisardan taşra götürürüz, gerisini sen düşün gayri dediler. Böyle denir de bende can kalır mı ağalar? Hangi babada kalır? Ellerinizden öperler, iki kızım var. Biri on ikisinde, biri on dördünde. Bu Allah'tan korkmaz, kuldan utanmaz serkeşler güruhu sabidir demez, olmadık şeyler yaparlar, diye korktum. Çünkü yapmışlardır. Misali bir değil, beş değil, yüz değil. Geçen hafta komşum S iddik Efendinin evini yakmışlardır. Daha evvel de ortağımın yeğenini sokak ortasında katletmişlerdir^ Zorba grubu bir olsa öp başına koy, ağalar, ama bir değil ki. Birini

defediyorsunuz, başkaları geliyor, önden yeniçeri zorbaları, peşinden sipahiler, sonra sekbanlar, baltacılar, en sonunda ipten kazıktan kurtulmuş çapulcular; hani şu zorbalar tarafından Baba Cafer, Galata ve Tersane zindanlarından âzad edilmiş güruh! Hangi birine kuvvet, hangi birine altın yetireceksin. Böyle gitmez ağalar, birşeyler yapmanın zamanıdır. Adli Ağam sağolsun, sessizlik en yüksek sestir der, âmenna, velâkin kimseciklere duyuramadıktan sonra neye yarar? Ben kulunuz böyle sesten anlamam ağalar, anlamam!"
Yüreğinin bütün yanıklığıyla konuşuyordu. Aynı dert hepsinin başındaydı. Aylardır doğru dürüst alış veriş ede-miyorlardı. Dükkânları yağmalanıyordu. Evlerine zorla giriliyor, ne var ne yok alınıyor, kadınlarına sarkıntılık

ediliyordu. Gözü dönmüş, eli kılıçlı yeniçeriler çapulcular iç içe, gâvur askerinin yapmayacağını yapıyordu.
Bakırcı Adli Usta kavuğunu başına geçirdi. Sakalını sıvazladı.
"Demezdim ya, madem ki ümitsizliğe bulaşmışsınız, dememiş olmayacak: Dün gece bir rüya gördüm..."
"Hayırdır ağa..."
"Hayır içre olun. Rüyamda ayın battığını, arkasından sönükçe bir yıldızın zuhur ettiğini, derken bir güneşin doğduğunu gördüm. Şafakla bile Üsküdarî Mahmud Hü-daî Efendinin dergâhına damladım. Efendi Hazretleri rüyamı tabir eylen, diye rica ettikte güneşin doğması yakın dedi. Battığını gördüğüm ay Sultan Osman imiş. Sönükçe yıldız Sultan Mustafa imiş..."
Sabırsızca atıldılar: . "Peki ya o güneş kimmiş, o güneş ha?"
tki elini birden havaya kaldırdı:
"Adını vermeye mezun değilim. Şeyh Efendi yemin içirdi, dersem çarpılırım. Şu kadarını söyleyebilirim ki, Sultan Mustafa Han tahtta çok kalmayacak. Belki altı ay, ha bilemediniz bir sene. Ardından güneş doğacak. Daha doğrusu, güneş misali bir sultan gelecek. Ateşiyle bütün mülk-i Osmanîyi ısıtacak. Bana sorarsanız ümitsizlenmen derim. Zulüm zirveye çıktı. Daha ötesi düşüştür."
' 'Ya Davut Paşa gibilerinin ettikleri yanlarına mı kalacak dersin?"
"Demem. Kimsenin ettiği yanında kalmaz. O güneşin ateşini şimdiden duyar gibiyim. Gönüllerin buzunu çözecektir o, kar toplarını bir tamam eritecektir. Haydin kalkın şimdi, Osman Hânın cenaze namazına gidelim."
Topluca çıktılar. Sokaklar kımıl kımıldı. Halk gruplaşmış, fısıldaşıyordu. Yeniçerilerden veya sipahilerden biri

yaklaştığında susuyorlar, uzaklaşınca tekrar fısıldaşmaya başlıyorlardı.
Her grubun ortak mevzuu Sultan Osman'dı. "Sultan Osman'a gadredildi" diyorlar. "Asker dahi azdıkça azdı. Şeyhülislâm Esad Efendi, 'Şah-ı Cihanı katledenlere imam olup cenaze namazını kıldırmam' deyu makamından feragat eyledi. Şeyhülislâmlığın, Rumeli Kazaskeri Yahya Efendiye verildiği rivayet olunur.''
"Bu kadarla biter mi koçum! Bir gece içinde devlet yı-kılup devlet kuruldu sankim; Rumeli Kazaskerliği Kethüda Mustafa Efendiye, Anadolu Kazaskerliği Bostanzade Efendiye, İstanbul kadılığı Çeşmi Efendiye tevcih olundu. Ayrıyeten bölük ağalarının çoğu azledilip. Hasan Paşa Baş Defterdar yapıldı. Ömer Ağa Sekbanbaşılığa geldi. Kısacası, gün zorba günüdür. İhanetleri ölçüsünde mansıb almışlardır. Böyle seyretmeylen kalırsak daha çoook zorba türeyecektir.''
"öyle söylersin, ama elimizden ne gelir? Teşkilâtımız yok, eslihamız yok."
"Teşkilâtımız yok mu, peki loncalar ne güne durur? Oralarda toplaşıp vaziyete müdahale edemez miyiz?"

"İyi söylersin de Abdi Ağa, yeniçeri güruhu lonca teşkilâtı mı bıraktı meydanda? Tam üç kere basıldık. Loncaba-şı ayaklarından sürüklenerekten götürüldü. Şaştım, kaldım: Bu ne biçim yeniçeri diye düşündüm bir yol. Sultan Mehmed'in ardı sıra Kostantınıyye'yi fetheden asker bu asker mi diye? Bozulma olursa bu kadar olur! Susun, bir sipahi zorbası geliyor. Lanet olasıca herif!''
"Hâlâ nasıl insan içine çıkabiliyorlar, anlamam. Bunlardaki surat değil manda köselesi."
Sipahinin yaklaşmasıyla sözü değiştirmesi bir oldu: "Ha ne diyordum, bu sene tarlaya acem bostanı ekeceğim. Kol boyunda olurmuş. Görenlerin yalancısıyım ben

de, tohumu Langa'dan aldım, herif bana dedi ki, kol boyunda bostan verir dedi. Denemenizi tavsiye ederim..."
Sipahi bir süre kulak kabarttı. Tarladan bahsedildiğini duyunca sırıtarak yan verdi.
"Boyu devrilesi soysuuuz! Milleti dinlemeyi de ihmal etmezler. Beklesinler bakalım, az biraz daha beklesinler. Duyduğuma göre Hafız Paşa ordusuyla Âsitane'ye gelirmiş."
"O da kim ola?"
"Nasıl bilmezsin. Adıyla, sanıyla, makamıyla Filibeli Hafız Ahmed Paşa işte. Bağdat askerinin serdarı canım. Şia belâsını defe gitmişti. Şah Abbas'a haddini bildirecekti."
"Ey, bildirmiş mi bari? Kaptan-ı Derya Recep Paşanın Kazaklara verdiği bir ders gibisini Şah Abbas'a verebilmiş mi Hafız Paşamız?"
"Ne çare, verememiş. Yeniçeri olmazlanınca düşmana ders mi verilebilir? Bilirsin bu serkeşleri. Canları cenk etmek istemeyip zorbalık isteyince olmazlanırlar. Dur dendiği yerde yürür, vur dendiği yerde dururlar. Aynen böyle olmuş Bağdat canibinde."
"Hafız Paşa öyle askerle dönse ne, dönmese ne. Ümidinin üstüne bir bardak hünkâr suyu iç."
"Hünkâr suyu hünkârın olsun. Hafız Paşanın dönüşü yine de iyidir derim. Hafız Paşa yaman devletlü. Üstelik Osman Hânı sevenlerden. Bir iş eder belki de, askeri yola getirir."
"Maiyetindekileri getirdiği gibi ha... Geç onu bir kalem, daha güzel haberlerin varsa söyle."
"Şu yeniçeri bozması gelmeseydi söyleyecektim ya ne çare, yine bostan bahsine dönmekliğim lâzım. Evet ağalar, bostan diyordum, acem hıyarı yetiştireceğim."
Yeniçeri zorbası poturunu savura savura sokuldu:

"Aklın sıra bana mı duyurmaktasın delibozuk?"
Okkalı tokadı suratında sakladı:
"Yanımda hıyarın adı anılamaz anladın mı domates suratlı! Yıkıl karşımdan, yoksa andolsun tepelerim!"
O uzaklaşırken adam inler gibi mırıldandı:
"Cenaze günü bile zorba zorbalığında berdevam. Hey büyük Allah'ım! Sen bizi şu haddini bilmezlerin şerrinden kurtar."
Halkın tepkisi yeniçerilerden ziyade sipahilerin dikkatini çekmişti. Nedense ha'ka karşı yeniçerilerden daha fazla hürmetkardılar. Gruplaşmaları, bir asker yaklaştığında ustalıkla sözü değiştirmeleri içlerini burkuyordu. Biraz cesur olanların lâf atması da çabaydı. Bunlar tedbiri filân bırakıp açıktan açığa, "Padişah katilleri" diyorlardı. "Lanet olası" diyorlardı.
Bu tavırlardan şikâyet edenler bir sürüydü o akşam. Bö-
rükbaşını sıkıştırdılar:
"Halk bize katil gözüyle bakıyor. Bir kinlenme kinlen-miş ki, ellerine geçsek bir kaşık suda boğarlar. Uluorta padişah katili diye lâf ediyorlar. Oysa bizim bu işte suçumuz yoktur. Allah şahit ki, Sultan Osman yeniçeri ocağına sığındı, onu katleden yeniçerilerdir, sipahiler değil.

Varıp yeniçerilerden hesap sorsak gerektir. Başımızsın, seni aşmak istemeyiz, önümüze düş, birlikte padişah katillerinden hesap soralım."

Bölükbaşı şaşkındı. Vakıa, söyledikleri doğruydu. Ama yeniçerilerle kapışmayı nasıl göze alacaktı? Alsalar bile işin üstesinden nasıl gelecekti? Böyle bir mes'uliyeti yüklenemezdi.

"Ocağımızın yaşlıları toplansın, bu meseleyi istişare
edelim."

Geceyarısına kadar süren toplantıdan sonra karar veril-

M Dördüncü Murad-I

di: "Dahi yeniçeri kullar Kara Davut Paşa denen lâine mükerreren ihtar eylemiş ki, Sultan Osman'ın kılına halel gelmeye. Böyle olmakla birlikte Kara Davut Paşa ile Ka-lenderoğlu, Cebecibaşı ve Subaşı Kethüdası nam sefiller, Sultanı katleylediler. Azîm mes'uliyet yeniçerinin değil, Davut Paşa ile hempalarınındır. Sultan Osman Hânın intikamını onlardan alsak gerektir. Ancak ondan sonra halk içre çıkacak yüzümüz olur, vesselam!"

"Şabanu'l-Muazzam ayının gurresinde divan olup, sipahi ve yeniçeri birbirine kanstp, 'Ömer Efendi ve Kaymakam Ahmed Pasa ve Kara Ali Ağa ve Ayaş Ağa ve Nasuh Ağa ve eski Kethüda Hüseyin Ağa katlolun-sunl' deyü istediler."

Naimâ * *¦-.*¦

Konağın çepe çevre askerle sarıldığını gören Sadrazam Davut Paşanın etekleri yellim yellim tutuştu. Hesap günü bu kadar erkence mi gelecekti? Hem kendisinden ne istiyorlardı? Düne kadar bir sözünü ikiletmeyen askere ne olmuştu böyle? Mutlaka işin içinde işler vardı. Asker kışkırtılıyor olmalıydı. Ama askerin dilinden anlardı o, kurtulmanın bin türlü yolunu arayacak ve mutlaka bulacaktı. Bulması lâzımdı. Aksi halde...

Pencereyi açtı. Avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Kardeşlerim ne ister?"

öfkeli insan seli dalgalandı. Her kafadan bir ses çıktığı için ne dediklerini anlayamadı.

"Biriniz isteklerinizi söylesin de tedbir idelüm."

Yaşlı bir sipahi ağası pencerenin altına yürüdü. Başını havaya kaldırdı:

Dördüncü Murad-I

35'

"Sultan Osman'ı ne sebeple katleyledün? Biz sana emanet virmiş idük!"

Sadrazam Kara Davut Paşa elini koynuna soktu. Çıkardığı iki kâğıdı iki eline alıp pencereden salladı:

"Asker karındaşlarım! Elimdeki kâğıtlardan biri fetva, diğeri Sultan Mustafa Han fermanıdır. Ben yalnızca fetva ile fermanın icabını yerine getirdim. Bunun için suçlanacak biri varsa, ben olmasam gerektir."

Şaşkınlık dalga dalga yayıldı. Kimse söyleyecek tek söz bulamadı. Davut Paşa doğrudan sarayı hedef gösteriyordu. Fakat kimsede saraya yürüyecek takat kalmamıştı. Elleriyle mahpus bulunduğu odadan çıkarıp sultan yaptıkları adama karşı çıkamazlardı. Aradan sadece birkaç gün geçmişti. Peki, ama kuzu kuzu dağılacaklar mıydı? Genç Osman'ın kanı yerde mi kalacaktı? Halkın "padişah katili" demesine katlanılacak mıydı? işte buna dayanamazlardı. Mutlaka birileri cezalandırılmalıydı. Davut Paşa olmazsa başkaları bulunurdu.

Pencerenin altında kas katı kesilen sipahinin sesi suskun kalabalığı hareketlendirmeye yetti:

"Kalender soysuzu, Cebecibaşı, Ömer Efendi, Kara Ali Ağa, Ayaş Ağa, eski Kethüda Hüseyin Ağa ve Nasuh Ağa katildir. Kısasa kısas tatbik olunsun. Onlar dahi katledilsinler! ''

"Evet, şol kişilerin kellelerini isterüüüz!"

Şaşkınlıkları geçmiş, kendilerine Davut Paşanın kellesi yerine başka kelleler bulmuşlardı. Davut Paşa ise ucuz atlattığı için memnundu. İstediklerini buldurmak için bütün adamlarını seferber edeceğine ve bulur bulmaz ocağa teslim eyleyeceğine dair yemin etti. Kalabalık

sokaklara, caddelere dağıldı. Öfkeleri yatışmamıştı, ama birkaç gün durulmaları için bu kadarı yetiyordu.

Halk yine evlerine çekilmiş, kapıları, pencereleri sıkı sıkıya örtmüştü. Bu kin deryasının deli dalgalarına kapılmamak için başka çareleri yoktu. • • •
"01 gice haremi hümâyun hademeleri, şehzadelere suikasd töhmetiyle kapu ağastm pâreleyüb vücudunu At Meydanındaki ejder miline [Yılanlı sütun] ayaklarından berdâr Udiler. "
Naimâ
Valide Sultan keyifsizdi. İşler umduğu gibi gelişmiyordu. Hafız Ahmed Paşayı Üsküdar'dan geri çevirmeyi başarmıştı, ama Diyarıbekir beylerbeyliğini de vermek zorunda kalmıştı. Üstelik yeniçeri ve sipahiler memnun olmak nedir bilmiyorlardı. Devlet idare etmek, sandığı kadar kolay olmuyordu. Bereket, kendine sadık hayli adamı vardı, onların sayesinde her fitneyi ânında bastırmak için tedbir alabiliyordu.
Biraz önce halk içine saldığı müzevirlerden biri gelmiş, memnuniyetsizliğini bir kat daha arttıran şeyler söylemiş/-ti. Bir rüya halkın dilinde dolaşıyordu. Söylendiğine göre, adam rüyasında ayın battığını görmüş. Ardından sönük bir yıldız çıkmış. Derken pırıltılı bir güneş doğup karanlığı boğmuş. Tabir ettirmişler. Güya ki ay, Sultan Osman imiş. Sönük yıldız ise Sultan Mustafa. "Ya ardından çıkacak güneş kim? Sultan Ahmed'in şehzadelerinden biri olmalı. Acaba hangisi? Ne fark eder! Halkın ümitlerini dallanıp budaklanmadan yok etmek evlâdır. Aksi halde, oğlum Mustafa'yı hazmedemezler. Böyle rüyaların şüyuu vukuundan beterdir. Madem ki söylentilere mâni olamıyoruz, başkaca tedbirler alırız. Oğlunun saltanatını rakipsiz kılarız. Bunun yegâne yolu ise şehzadeleri.."

Düşüncelerinin burasında titredi. Bunu düşünmek bile korkutmuştu Valide Sultanı. Ya tatbikata nasıl geçecekti? Kalktı. Sinirli sinirli dolaşmaya başladı. Saray daralmış gibi geliyordu. Duvarlar öne abanmış, kubbe yere inmişti. Duvarlarla kubbe ve döşeme arasında sıkışmıştı canı. Nefesi kesilmişti. Bir an önce emir verip rahatlamalıydı. Nasılsa unuturdu. Sultan Osman'ın katledildiği gece de böyle olmuştu, ama daha birkaç gün geçmesine rağmen unutmuş gitmişti.
"Sultan Birinci Ahmed'in" diye parmaklarıyla saymaya başladı: "Murad, Bayezid, Süleyman, Kasım, İbrahim... cem'an beş şehzadesi var. En büyüğü Murad. Yaşına göre gelişmiş, olgunlaşmış bir şehzade. Güneş dedikleri sakın o olmasın! Beni de hiç sevmez. Daha bebekken sevmek istemiştim de yüzümü tırmalamıştı nankör! Kos koca Valide Sultanın yüzünü tırmalamak ne demektir, gösteririm ona! Ya o değil de Bayezid ise? Veya Süleyman ise? Yoksa Kasım mı, İbrahim mi? Daha neler. Onlar sabi canım. Olsa olsa Murad'dır. O ne yılandır o!"
Kapıya doğru seslendi:
"Nöbetçiler!"
İçeri giren iç oğlanına bakmadan emretti;
' 'Tiz bana kapı ağasını bulun. Hangi cehennemde ise hizmetkârımı da yollayın."
önce hizmetkârı geldi. Kırk yaşlarında bir çerkezdi. Valide Sultanın önünde eğildi.
"Bir kâğıtla kalem bul çabuk.''
"Padişahın mühürlediklerinden mi olsun Sultanım?"
Bir an düşündü. Oğluna bir sürü boş kâğıt mühürlet-mişti. Gerektiğinde kullanıyordu. Ama şimdi vereceği emri kendisi imzalayacaktı.
"Hayır. Mühürsüzlerden olsun. Kapı ağası da hangi cehennemde kaldı?"
tfvruurn:n ıvıııruu-l

Hizmetkâr köşedeki masanın çekmecesinden kalem, hokka ve kâğıt çıkarıp uzattı. Valide Sultan kalemi hokkaya soktu. Dizine yaydığı kâğıdın üstüne tek cümle yazıp imzaladı: "Şehzadeleri hasbahçeye götürüp kârlarını itmam eyle. Valide Sultan."
Kâğıdı katlarken bir tereddüt sarmaladı ruhunu. Ölüm kuşunun kanat çırpmasını duyar gibi oldu. Soğuk, buz gibi rüzgâr dolaştı yüzünde, ürperdi.
"Nane kaynatmamı ister misiniz Sultanım?"
Rengi sararmış olmalıydı. Hizmetçi bile fark ettiğine göre hayli sararmış olmalıydı.
' İyiyim'' dedi sertçe. "Şu kâğıdı kapı ağasına ver. Gelmesine lüzum kalmadığını da söyle. Kız, okuma yazman var mıydı senin?"
Hizmetçi duraklamadan cevap verdi:
"Hiç vaktim olmadı Sultanım. Ama emrederseniz öğrenirim."
"İyi. Alsana kâğıdı, elim koptu sersem! Doğru kapı ağasını bul, anlaşıldı mı? Başka kimseye göstermece yok. Aksi halde kellen gitti say!"
' 'Allah esirgesin Sultanım. Emriniz hilâfına hareket ettiğimi görmüşlüğünüz oldu mu hiç?" Valide Sultan tuhaf tuhaf gülümsedi: "Görsem yaşar mısın be kadın! Git hadi." Hizmetçi doğru söylemişti. Gerçekten de okuma yazma bilmiyordu. Fakat bilen birini tanıyordu. Bu kargacık burgacık yazıyı dahi şıp diye okurdu. Valide Sultanın ruhu bile duymazdı. "Bir duyarsa kellemi kopartır." Ama merakı baskın geldi. Kâğıdı tanıdığı bir iç oğlanına götürdü. Yüzünün niçin allak bullak olduğunu kestirmeye çalıştı:

"Kötü birşey mi yazıyor?"
"Yok" dedi iç oğlanı düşünceli düşünceli, "sen mektubu yerine ulaştırmaya bak.''
"Ne yazdığını söylemedin."
"Ne mi? Şey yazıyor. Kapı ağasına diyor ki, hain olduğunu tesbit ettim, hıyanetin cezası olarak git, kendini cellat satırına teslim et.''
"Vay başıma! Yani..."
iç oğlanı fırlamıştı çoktan. Koşuyordu. "Ne acelesi" diye düşündü hizmetkâr, "gören de kendisi cellâda verildi sanır."
• •
Korkunç haber Ortacami'ye sabah namazından sonra geldi. Yeniçeriler ne zamandır bu camiyi karargâh olarak kullanıyorlardı. Bütün zorba basılar burada toplanır, her-şey burada konuşulurdu.
"Kapı ağası iç oğlanlar tarafından katledilip At Meydanındaki ejder miline [Yılanlı sütun] ayaklarından asıldı. Öylece durmakta."
"Ya, sebep nedir?"
"Sultan Ahmed Efendimizin şehzadelerine kıymaya kalkmış derler. Bir hile ile hasbahçeye çekip kement atmış. Daha önden meseleye muttali olan iç oğlanları bahçeye saklanıp mel'unu beklerlermiş. Yetişip şehzadeleri mel'unun kanlı ellerinden almışlar ve kendisini de pârele-mişler.''
Ortacami yerinden sarsıldı. "Bu ne mel'un iştir bre!"
Herkes ayağa fırlarhıştı. Saray fazla ileri gidiyordu. Yeniçerinin rızası olmadan hiçbir işe kalkışmayacağına dair

verilen söz unutulmuştu, öyleyse:
"Yürüyün ocakdaşlar, bunun hesabını soralım." Dersaadet sabah namazına kalkmıştı. Yeniçeri nârala-rıyla sıçrayanlar bin beddua edip pencere aralığından olup biteni anlamaya çalıştılar.

Yine kimlerin kellelerini düşürmeye gidiyorlardı kimbilir? Kimbilir nereleri yağmalayacaklardı?
At Meydanına doluştular. Hayli kalabalıktılar. Bazı çapulcular da yağma kokusu almış, peşlerine katılmıştı. Asker bundan rahatsızdı. Kendilerini nedense daha, üstün görüyor, ipten kazıktan kurtulma serserilerin, içlerine girmesini hazmedemiyorlardı.
"Kaybolun bre, işinize bre!."
"Gitmeziz. Billâh surdan şuraya adım atmazız. İslâm askeri neredeyse biz dahi oradayız. Gün gayret günüdür."
Yaşlılardan dört kişi seçilip Davut Paşaya gönderildi.
"Sultan Osman'ın acısı yüreğümüzde iken bu şehzadelere de gadr mi etmek istersiz?"
Davut Paşanın bu işten haberi yoktu. Yemin üstüne yemin etti. Suçluları bulduracağını söyledi. Kim olursa olsun, cezalandırılacaktı.
"Bana güvenin. Şimdiye kadar sizi kandırdığım oldu mu? Şehzadelerin katledilmesi ne işime yarayabilir? Bu, Osmanlı hanedanının sukutu demek olur. Allah esirgesin, Sultanımızın başına bir iş gelecek olsa tahta çıkaracak şehzade bulamayız. Ben deli miyim? Bu vebali nasıl yüklenirim? Varın, katili başka yerde arayın."
Hemen lâfı yeniçeri menfaatine döktü. Gülümseyerek: ' 'Bütün çalıklar [kovulmuş yeniçeriler] tekrar ocağa yazıldı. Yeniçeri kardeşlerime söyleyin, devlet onlarındır, her kim kendine münasip hizmet bulursa kendisine tevdi

edilecektir. Dükkânlardan istediğiniz kadar pirinç, yağ, vesaire alabilirsiniz. Hamdolsun Sultanımız zengindir, öder. Hizmet erbabının hakkı ödense gerektir."
Sözcüler bu müjdelerle dönünce yeniçeriler Sultan Osman'ı da, şehzadeleri de bir süre için unuttular. Sabahtan ağız dolusu küfrettikleri Sadrazama dua etmeye başladılar. Davut Paşa büyük adamdı vessallâm! Yeniçerinin hizmetini unutmamıştı. Ondan kötülük gelmezdi. İkide bir kapısını çalmaktan vazgeçmeliydiler. Onun sayesinde keseleri ağzına kadar dolduracaklardı.
"Yaşasın Sadrazamımız Davut Paşa!"
"Sağolsun devletlü Davut Paşamız!"
Dağılmak üzereydiler. Tam o sırada bir lâf dolaşmaya başladı: "Davut Paşa azledilip yerine Mere Hüseyin Paşa getirilmiş."
"Essahmıbre!"
"Helbet."
"Mere Hüseyin Paşa Mısır canibinde değil mi imiş?'
"Dönmüş. Tebdil-i kıyafet edip Şeyhülislâm Yahya ile görüşmüş. Islahat yapacağına Şeyhi inandırmış. Şeyh dahi Valide nezdinde harekete geçip Davut Paşayı azlettirmiş."
"Şimdi Sadrazama Mere ha, duydunuz mu ocakdaşlar, Mere devrini sürmedeyiz de haberimiz yok."
Kızanlar da oldu, küsenler de, söylenenler de. Fakat çoğunluk için için seviniyordu. Yeni sadrazam demek, yeni ihsan demekti. Hele bir etmesin, yapacaklarını bilirlerdi.
"Zaten Davut Paşa, padişah katilidir. Azliyle kalınma-yıp katlolunsa evlâdır.
Bu sözler Davut paşa yanlılarına fena dokundu.
"Haya etmez misiniz? Demin yaşasın diye bağırdığınız sadrazamınız azledilmiş de kılınız kıpırdamaz. Hattâ

aleyhine söylersiz. Mertlik midir bre!"

Eller kılıçlara uzanmışken saraydan biri çıka geldi. Defterleri de beraberinde getirmişti. Yüksekçe bir yere çıkıp var kuvvetiyle bağırdı:
"Ocaklılar, sözüm sizedir! Bundan böyle Mere Hüseyin Paşa vezirâzamınızdır, müberek ola.''
Davut Paşa taraftarları itiraza hazırlanıyorlardı ki, adam alelacele sözlerinin sonunu getirdi:
"Veziriazamın ihsanı bokadır. Arkamdan akçe yüklü bir araba gelmekte. Adlarını okuyacaklarım gelip hisselerini alsınlar."
Yelkenler suya indi. İtirazlar menfaat kaygusu karşısında söndü. Meydanı heyecanlı bir uğultu kapladı:
"Yaşasın Mere Hüseyin Paşa, yaşasın sadrazamımız!"
Yeniçeri ve sipahi zabitleri keseleri alıp Sultanahmet Camiinin avlusuna girdiler. Saymaya başladılar. Yeniçeriler son durumdan memnun görünüyorlardı.Fakat sipahilerde bir kımıldanma vardı. Koyun akçesi diye verilen beş yüz kuruşları sipahiler az buluyorlardı. Yeniçeri daha çok almıştı. Bu düpedüz sipahilerin küçümsenmesi demekti.
' 'Ne demeye gelir!'' diye bağırdı sipahi ağalarından biri, "biz dahi yeniçeriler kadar hizmet vermedeyiz. Ayırım niçindir? Hakkımızı komazız. Bir tamam isteriz!"
Yeniçeri zabitleri bu sözlere sinirlendiler. Birkaçı ayaklanıp sipahi ağasını alaşağı etmeye gitti. Aklı başında bir yeniçeri yaşlısı;
"Durun!" diye bağırdı. "Allah'ın evindeyiz, camideyiz. Sizde hiç utanma, arlanma kalmadı mı? Camiye de ikilik sokmaya, akçe için kavga etmeye utanmaz mısınız?"
Yaşlı yeniçerinin sözleri iki tarafı da tereddüde sevk etti. Haklı olmasına haklıydı, lâkin sipahiler de unutamaya-

cakları bir ders istiyorlardı. Ne zamandır kim olduklarını unutmuş, yeniçerilerle boy ölçüşmeye sıvanmışlardı.
Ah, şu yeniçeriler! Gerçi ihtiyar yeniçeri boş söylemiyordu. Fakat yeniçeriler de fazla oluyorlardı. Her zaman kaymak kısmı onların oluyordu. Geri durdukça sipahi eziliyordu. Bu işi bitirmenin sırasıydı.
Belki kapışacaklardı. İhtiyar yeniçerinin haklı sözlerini kulak ardı edip kılıç kılıca geleceklerdi belki de. Fakat zaman kalmadı. Fırtına gibi kalabalığa dalan genç bir sipahi avlunun ortasına fırladı. Bir elinde yalın kılıç vardı. Diğer elinde abası, Kılıcını kaldırmıştı. Gözleri donuk donuk bakıyor, sanki baktığı yeri görmüyordu.
Görmüyordu. Gözlerinin önünde yalnızca Sultan Osman'ın kanlı kulağı vardı. Ne kadar da büyüktü. Bütün binayı içli dışlı kaplamıştı. Köşeden köşeye, yerden tavana sarmış sarmalamıştı. Şapır şapır kan damlıyordu orasından burasından.
Dudakları kımıldadı. Sükûtun ortasına kas katı sesi saplandı:
"Hani benüm Osman Hânımı neyledünüz?" Herkes suskundu. Kalabalık sanki yok olmuştu birden. Korkmuşlardı eni konu. Daha çok şaşırmışlardı. Ne cesaretle böyle bir kalabalığa meydan okuyabiliyordu? Uluorta Meydan okuyabildiğine göre dışarda arkadaşları olmalıydı. Acaba kaç kişiyle gelmişti? Beş yüz mü, bin mi? Belki de ahaliyi ayaklandırmıştı. Sopayı, satırı, tırpanı kapan koşmuştu ihtimal. Suskun kalabalık hareket mi geçmişti yani? Cesaret edebilirler miydi? Peki de bu tüysüz tek başına bunca insanı basmayı göze alabilir miydi? Vardı mutlaka, arkadaşları vardı. Camiyi çepe çevre sardırmış, kendisi de içeri dalmıştı. Şu halde Sultanahmed Camii kanlı bir çatışmaya sahne olacaktı. Ahali bunu duyarsa yeniçeri

ve sipahiden büs bütün nefret ederdi. Camiyi kana boya-dılar diye diş bilerdi.
Mülâzımbaşı Yahya Bey işin aslını faslını öğrenmek istiyordu. Kaç kişiyle gelip camiyi sarmıştı? Bunu öğrenirse gerisi kolaydı.

"Allah'ın evine kılıç elde girilmez" djye konuştu, "ve dahi caminin etrafı hiçbir vakit sarılmaz. Yolun yanlıştır delikanlı, vakit varken tövbe et."
Genç sipahinin allak bullak yüzü Yahya Beye döndü. İntikam ateşiyle göz bebekleri alevlendi onu görünce:
"Ben de seni aramaktayım zorba başı, kolla bre! Hani Sultan Osman'ı neyledünüz bre!"
Abasını siper ederek Yahya Beye saldırdı. Fakat yanına ulaşamadı. Daha ilk hamlede önüne kestiler. Yıktı hepsini, aştı. Arkadaşlarını kanlar içinde debelenirken gören yeniçeri zabitleri toparlanıp kılıca davrandılar.
"Yaşatman !"
"Gebertin!"
"Urun bre!"
Genç sipahinin etrafını aldılar. Toptan vardılar üstüne. Dışardan kimsenin yetişmemesi cesaretlerini bilemişti. Sı-rıta sınta kılıç çalıyorlardı. Lâkin sırıtıkları dudaklarında dondu. Genç sipahi yaman dövüşüyordu. Gözünü budaktan sakınmıyor, âdeta ölüme meydan okuyordu. Can endişesi denen nesneden eser yoktu adamda. Zaten dayanamamış, can vermeye gelmişti. O yapışkan gece Yediküle'-de şahit olduğu manzaranın dehşetinden bir türlü kendini kurtaramamıştı. Osman Hânın kanlı kulağı, o nereye gitse ardı sıra gitmişti. Kâh sofrasına oturmuş, kâh yatağına girmişti. Günlerce bir meczup gibi yaşamıştı. Baktığı yeri görmeden, söylenenleri duymadan; bölüğüyle Yedi-kule arasında gide gele...

"Söylen bre! Sultan Osman Hânımı neyledünüz?"
Her çığlığı yeniçeri ve sipahi zabitlerinin beynine cellât satırı gibi iniyordu. Sersemliyorlardı.
"Bu bir divane" diyorlardı, "bu mestaneden kendinizi koruyun."
Genç sipahi engel tanımıyordu. Mülâzımbaşı Yahya Beyi hedefledi. Önünü kesen dört zabiti daha yıktı, Yahya Beyin önüne kale gibi dikildi:
"Hani benü'm Osman Hânum, hani?"
"Benim kusuVum n'ola?" diye inledi Yahya Bey. "Davut Paşaya ısmânanmıştı, o katleyledi."
Konuşurken kendini savunmaya çalışıyordu. Fakat ölümün önünden kurtulmak mümkün müydü? Karşısındakini ölümün ta kendisi gibi görüyor, bildiği bütün sûreleri okuyordu. Sonu gelmişti. Davut Paşanın oyununa kurban gidiyordu. "Âh Davut, ah kara yüzlü, kara yürekli herif, Osman Hânı katletmesen bunca gaile açılmazdı! Kurtu-lursam..."
Sipahinin kılıcı boyunca gırtlağına saplandığından, kendi kendine konuşması hırıltıya dönüştü. Diğerlerinin yanına yuvarlandı.
Sipahinin malûm çığlığı tekrar duyuldu:
"Hani Sultan Osman'um!"
"Sultanahmet Camiinde parayı taksim için vurup silâhtar mülâzimleri az olmakla yan yarıya bölüşmeye sipahiler razı olmayıp kavga ederken, bir divane, elinde bir bıçak, bir elinde abasını sorup, kapıdan içerü gi-rüp, 'Kanı Sultan Osman Hânumu neyledünüz?' deyü bunların üzerine hücum eyledi."
;¦¦•. (Naimâ)
Avluda seksen mülazim vardı. İlk hamlede yedisi gitmişti. Sağ kalanlar tereddütle çekildiler. Herşeye karar vermiş birinin karşısına çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Si-

pahilerden biri sessizce dışarı süzülmüş, yardım alıp gelmişti. Camideki yeniçeri ve sipahi sayısı yüz elliyi geçmişti. Çorbacılardan biri saklandığı sütunun arkasından,
"Urun!" diye bağırdı.

Hepsi birden saldırıya geçtiler. Kimisi avluya girerken getirdiği taşlan genç sipahiye atmaya başladı. Taşlardan biri kafasına gelince sersemledi. Fırsatı ganimet bilin yüklendiler. Kılıç üstüne kılıç, hançer üstüne hançer bindi. Aynı yaraya belki üç kılıç, belki beş hançer girdi çıktı. Sipahi bir saatlik zorlu vuruşma sonunda kan gölünün ortasına düştü, kaldı.
Son çığlığı çığlık değil, sadece bir fısıltıdan ibaretti:
"Hani Sultan Osman Hânımı neyledünüz?" Onu öldürmekle doyamamışlardı. Biri göğsüne basıp kellesini kesti. Saçlarından kaldırarak çığlık çığlığa bağırdı:
"Nah, bir kelle daha!"
Ayaklarından sürüyerek dışarı çıkardılar ve Kapı ağasının hâlâ asılı bulunduğu Yılanlı Sütuna ayaklarından astılar:
"Kalsın" dediler, "ibret-i âlem içün kalsın!" Evleri, dükkânları yağmalamak için gruplaşıp, bağıra çağıra ayrı istikametlere dağıldılar.

Üçüncü bölüm
' 'Ala kanla yatur ol nazik teni, Mecruh idup uçurdular canını, Gaazi Sultan Osman Hanun kanım, Ölünce çaluşur alırım demiş.''
- Eylül ayının son günleriydi. Antep kalesi akşam güneşine sırtını vermiş, ısınıyordu. Toprak yolda at süren genç, nihayet hedefe erişmenin mutluluğunu duyuyordu.
Üstü başı toz içindeydi. Teey Âsitane'den Anteb'e at sırtında yolculuk etmek değme babayiğitlerin harcı değildi. Üstelik at paralarcasına gelmişti. Yalnız menzillerde eğlenmiş, at değiştirmek ve namaz kılmak için mola vermişti. Yemeğini bile at sırtında yemişti. Yorgundu. Günlerdir sırtı değmeyen yumuşacık bir yatağın hasretini duyuyordu. Efendi ile görüştükten sonra Diyarbekir canibine yollanacaktı. Şehzade Murad'a söz vermişti: "Emriniz yerine ulaşacak Şehzadem!" Sevimli sevimli gülümsemiş-ti. O kadar az gülerdi ki, yüzüne baka kalmıştı. Güven okumuştu çocuksu yüzünde.
' 'Allah muinin olsun, hizmetin çok makbule geçecek.''
Bu sözleri söylerken yüzünde gülüşten eser yoktu. Sultan bakışlarıyla bakıyordu etrafa. Vakur, dimdik ve alabildiğine ciddî. '
Kaleye girer girmez Kadı Efendinin evini sordu. Aldığı karşılık şaşırtıcıydı:
"Bizim yeniçeri güruhuna verilecek cevabımız yoktur!"
Şaşırtıcıydı ya, şaşırmaktan çok, sevindi. Anlaşılan, yeniçerinin zorbalıkları Anadolu'nun dön yanında dile des-

tan olmuştu. İyiye alâmet sayılırdı, iyiye alâmet ne demek, işleri yarı yarıya kolaylaşmış demekti.
"Yanlış bellersiz ağalar, benim yeniçeriye benzer yanım var mı? Sevabınıza, gösteriverin Kadı Efendinin hanesini, uzak yoldan gelmişim, teey Âsitane'den. Hayırlı haberler getirmişim."
"Âsitane'de haberin hayırlısı mı kalmış hay oğul, madem kılık değiştirmiş yeniçeri değilsin, iş kolay. O hayır dediğin haberlerin birini ver de gönlümüz bayram etsin ha! Var mıdır?"
Atından inip dört kişilik gruba karıştı.
"Vardır" dedi dostça gülümseyerek, "Sultan Osman Hânın katilleri katlolunmuştur. Kimlerdir derseniz ağalar; en başta Kara Davut Paşa soysuzu, Kalenderoğlu döneği, Cebecibaşı densizi, Derviş Ağa mel'unu; daha sayayım mı ağalar?"
Grubun en yaşlısı acı acı güldü:
' 'Yeniçeri ocağındaki bütün zorbaları sayman icab eder hay oğul, onca vaktin var mı? Sevindik bu habere, lâkin bir kaç kişinin defterini dürmekle düzelecek gibi değildir hay oğul,

iş işten geçmektedir, bilir misin? Kocca devlet zangır zangır zangırdamaktadır. Ocak bozulmuştur hay oğul, ocak, kökünü kazımadan kurtuluş yoktur."
"Islah etmek mümkündür."
"Belî, velâkin demirden yumruk lâzım."
"Hah işte ağalar, Dersaadet'te o yumruk hazırlanmaktadır."
Bir heyecan dalgası sardı adamları < aynı anda atıldılar:
"Hele deyiver!"
"Demek olmaz" dedi genç adam, "verilmiş söze mugayir düşer. Böylece bilin ve ümidinizi kavî tutun."
"Verilmiş söz tutulur. Bunu anlarız. De hele sen, Sad-
f

razam hâlâ Mere Hüseyin denen Arnavut kırması mı?"
"Ohooo, ağalar, sizin dünyadan haberiniz yok. Mere Hüseyin gideli nicedir. Yeniçeri ocağı takke değiştirir gibi sadrazam değiştirmekte, siz ne söylemektesiz? Saray o kadar âciz ki, her seferinde Ocak kimi münasip bilürse sadrazam odur" demekte. Mere'den sonra Lefkeli Mustafa geldi. Ocak ayaklandı biraz sonra, 'Bu veziri istemezüz, gaayetle mülâyimdü' diyerek. Azlolundu. Şimdi Sadrazam Gürcü Mehmed Paşadır."
"Cennetmekân Sultan Ahmed Han devrinde bu zat sadaret kaymakamlığında bulunmuş muydu?"
"iyi bildin. Hem de iki kere bulunmuştu. Tecrübesi vardır. Belki de bir nebze kargaşayı ber taraf eyler.''
Yaşlı adam başını iki yana salladı:
"Bekle oğul bekle, daha çok beklersin. Bu iş sadrazamların, vezirlerin işi olmaktan çıkalı haylidir, başta demir gibi bir yumruk lâzımdır. Öyle bir yumrak ki, bir vuruşta zorbaları hâk ile yeksan etsin. Böylesi var mı?"
"Var dedik a ne üstelersin. Ad veremeyiz. Şimdi siz kadı Efendinin hanesini tarif edecek misiniz?"
Yaşlı adam,
"Helbet" dedi gülümseyerek. "Madem yeniçeri taifesinden değilsin, başımız üzerine yerin var. Kadı benim, buyur, fakirhaneye gidelim."
Şaşkınlıktan az kalsın, yuvarlanıyordu. Bereket, boş bulunup abuk-sabuk söylenmemişti. Bereket, hürmette kusur etmemişti.
Şaşkınlığının üstüne adımlarını attı. Kadı Efendinin evi bahçe içinde tek katlı küçücük bir kulübeydi. "Anadolu ulemâsına Dersaadet'in tantanası bulaşmamış, şükürler olsun" diye geçirdi içinden. "Şehzademin yerden göğe hakkı var. bu kargaşa düzelse düzelse Anadolu'dan düze-

lir demekte isabet etmiş."
Antep Kadısı Abdülbaki Efendi ile yatsı ezanına kadar görüştü. Misafirin yorgunluğuna bakıp çok uzaklardan, belki de Âsitane'den geldiğini tahmin eden hizmetkâr, merakını yenemeyip kapıya sokulduğu halde dört kelimeden başka bir şey duyamadı: halk, ocak, Murad ve Sultan... Gerisi mırıltıdan ibaretti. Tahmin yürütmek zorunda kaldı: "Efendi çok gizli bir görüşme yapıyor."
Delikanlı yatsı namazını orada kıldı ve atına atladığı gibi karanığın böğrüne yumuldu. Hiç değilse birkaç saat uyuyup dinlenmesini isteyen Kadı Efendinin ısrarını nazikçe reddetti.

Hizmetçi, "Acelesi var" dedi içinden, "onca yorgunluktan sora at tepmesi boşuna olmasa gerek, hayırdır inşallah!"
Delikanlının adı Doğan Beydi. Yakın arkadaşları sadece Molla der, geçerlerdi. Medrese tahsilinden gelme olduğu için ona "Molla" lâkabını uygun bulmuşlardı. Doğan Bey de bunu benimsemişti. Bazı bazı "Doğan Bey" diye çağrıldığında çağrıldığının farkında bile olmazdı. Yıllardır Molla denmesine öylesine alışmıştı.
Yirmi beşine yeni basmıştı. Boyu ortadan biraz daha uzun, yüzü hafif esmerdi. Kara gözleri hep aynı güleçlikte bakar, gören, delikanlının hiç öfkelenmediğini sanırdı, oldukça zayıftı. Ama pazıları güçlüydü. Güreşte ve kavgada rakibini yere serecek bir sürü oyun bilirdi. İyi de kılıç kullanırdı. Hele ata binmesi bu işin meraklılarını mest ederdi. Dudaklarının iki yanından hafifçe yukarıya kalkık kaytan bıyıkları, kemerli burnuyla bütünleşmiş gibiydi. Sanki biri ötekisiz olamayacaktı. Sanki doğuştan bıyıklıydı Molla, insana bu hissi veriyordu.
Zayıf görünüşü ile gülen gözleri düşmanlarını ekseriya yanıltırdı. Bir kılıçta ikiye biçeceklerini yahut bir tutuşta

yere vuracaklarını zannederlerdi. Tutuşunca ne kadar yanıldıklarını anlarlar, lâkin çoğunlukla iş işten geçmiş olurdu.
Delikanlının asıl hüneri ne kılıcında, ne pazısında, ne bıyığında; yüreğinde idi. Yalım yalımdı yüreği. Aklı ermeye başladığı günden beri memleket sevgisine tutkundu. Son kargaşalar onu uzun uzun düşündürmüş, kendine münasip bir hizmet kapısı ararken Hasan Halife ile tanışmıştı. Nihayet Şehzade Murad'la. Onu görür görmez ısınmıştı. Geleceğin demir yumruğunu sezmişti onda. Bir çocuk gibi değil bir padişah gibi görüyor, hürmet ediyor, verdiği her işe severek gidiyordu.
Son işi uzun sürecekti. Şehzade Murad'in isteği üzerine Antep Kadısıyla görüşmüş, Şehzadenin arzusunu bildirmişti. Şimdi de Diyarbekir yolunda idi. Beylerbeyi Hafız Ahmed Paşayı bulacaktı. Sonrasını kendisi de bilmiyordu. Şehzade Murad, Hafız Paşa ne derse yapmasını emretmişti. Erzurum tarafında kıpırdanma seziliyordu. Söylendiğine göre, Abaza Paşa Genç Osman'ın intikamını almaya yemin etmişti. Bakalım, arkasından ne çıkacaktı? Doğru yol üstünde yürüdüğünden emindi. Dersaadet'te cereyan eden zorbalığa Anadolu hareketiyle belki bir son verilebilirdi. Anadolu beyleri birleşirse işin üstesinden gelebilirlerdi. Aksi halde vaziyet daha da vahim bir hal alacaktı.
"Deh yavrum, biraz daha hızlı!"
At, sahibini anlamış gibi hızlandı. Bozkır, ay ışığında pırıl pırıl parlıyordu. Bir çakal sürüsü seremoniye başlamıştı. Uzaktan bir köpeğin havlaması gelince emir almış-çasına sustular. Az sonra köpek de sustu. Delikanlı alacakaranlıkta, kop koyu bir sessizliğin ortasında at sürmeye devam etti.
Antep Kadısıyla görüşmesinden aldığı netice, yorgun-

luğunu unutturacak kadar güzeldi. Sultan Murad'ın harekete geçtiğini duyunca Kadı Efendinin gözleri yaşarmıştı.
' 'Tek ümidim o'' demişti yanık yanık, ' 'bir zarar verirler diye ödüm kopuyor, Allah esirgesin Şehzademizi."
Aslında Anadolu'da gördükleri, ümidine ümit katmıştı. Buraların insanı Dersaadet'tekiler gibi miskin değildi. Yeniçerinin ve sipahinin borusu fazla ötmüyordu. Halk nerede birini görse "padişah katili" diye diş gıcırdatmaya, lâf atmaya başlıyordu. Yeniçeri zulmüne karşı çıkmak için sanki bir işaret bekliyorlardı. Tutuşturmaya tek kıvılcım yetip de artardı bile. ' 'Tek kıvılcım, evet! Ama ya bütün memleketi harebeye çevirecek bir yangına sebep olursa?"

İçinde her zaman bu endişeyi taşıyordu. Şehzade Mu-rad'a da açmıştı. Şehzade avuçlarını sıkmış, gözlerini bir noktaya dikmiş ve gürül gürül gürlemişti: "Biz ne güne dururuz Molla!"
Hatırlayınca yüreği serinledi. Birisine güvenmeye şiddetle ihtiyacı vardı. Bu güvensizlik ortamında birisine güvenmek demek, güçlü bir istinad noktası bulmak demekti. Bunu bulan insan kolayca yıkılmazdı. Ne olursa olsun, dos doğru hedefe yürürdü. Şimdi yürüdüğü gibi tıpkı...
Gözlerini gökyüzüne kaldırdı. Tek bulut bile yoktu. "Osmanlının bahtı da böyle ak pak olsun" diye iç çekti.
Basık tavanlı küçük bir handa mola verdiği zaman vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Niyeti fazla eğleşmek değildi. Kestirmeden karnını doyurup tekrar yola koyulacaktı.
İçeri girince hayret etmekten kendini alamadı. Herkes ayakta idi. Bir gürültü patırtıdır gidiyordu. Bakındı. Durumu hemen kavradı. Dört yeniçeri bir sekban askerini or-

talarına almışlar, alay ediyorlardı. Eninde sonunda maraza çıkacağını hesaplayanlar da çevrelerine birikmişti. Herhalde gürültülere uyanıp çıkmış olacaklardı.
Sekban askeri kırk yaşlarında, kısa boylu, esmer yüzlü, güçlü, kuvvetli bir adamdı. Dört yeniçeri ile tek başına dövüşmeyi göze alamadığından olacak, devamlı alttan alıyordu.
"Bahsettiğiniz meseleyi bilmiyorum ağalar, beni rahat bırakın da bir soluk uyuyayım, erken yola düşeceğim,
' 'Yola değil, önümüze düşeceksin kara surat'' diye alaya devam etti yeniçerilerden biri, "demek Abaza Paşan bizi beğenmez, demek padişah katilleridir deyu lâf çıkarır ve dahi sekbandan, tımardan asker yazmaya bulaşır. Bre, sekbandan asker mi olur, bre tımardan asker mi olur? asker dediğin yeniçeri gibi olmalı, yani bizim gibi, değil mi köstebek?"
Sekban askeri kavgaya bulaşmamak için elinden gelen bütün gayreti gösteriyordu.
"Ağalar, sözlerinizden birşey anlamıyorum. Haberim yoktur diyorum, dinlemiyorsunuz. Abaza kos koca paşadır, ben kemter bir askerim, paşaca işlerden nasıl haberim olabilir? Ne yaptığını tutup bana danışacak değil ya..."
"Ama yeniçeri ocağını kaldırmaya andı varmış, asker toplayıp Dersaadet'e varacakmış da Sultan Mustafa'yı de-virecekmiş. Üstünüze üstlük, ocağımızın da köküne kibrit suyu döküp kendisi sadrazam olacakmış... mış oğlu mış işte! Seninkisinin gördüğü rüyadan ibaret. Velâkin ocak kardaşlarımızı taciz ettiği kulağımıza geldi. Bugün yarın kuvveti yettikten toptan ocağımıza hücum ederekten doğ-rayacak. Bre söyle, bunlar doğru mudur?"
"Bilmediğimi söyledim."
Molla kulak kesilmişti. Duydukları ilgisini çekiyordu.

Sekbanın ağzından bir yolunu bulup lâf alması lâzımdı. "Ama nasıl? Dur bakalım... buldum galiba!"
Sesini yükseltti:
"Alargaya bre!"
Yeniçeriler sesin geldiği tarafa bakınca Molla'yi gördüler. Şişman, palabıyıklı olanı,
"Savul tüysüz!" diye bağırdı. "Senle işimiz yok. Yoksa sen de Abaza'dan mısın?"
Molla dim dik karşılarında duruyor, alaycı bir tebessümle yüzlerine bıkıyordu:
"öyle olsaydım ne lâzım gelirdi?"
"Bak hele küstaha, soruyor! Kellenin düşmesi lâzım gelirdi. Yıkıl bre!"
"Hamdolsun çorbacı, ayağım yere sağlam basmakta, yıkılmaya hiç niyetim yoktur."
Adamın gözleri belendi. Şahdamarı kabardı. Elini kılıcına attı:
"Yıkıl dendi bre! Yıkıl dendi mi yıkılınır, üstelenmez! Bu iş senin işin değildir. Bulaşma."

"Önden söylemeliydin çorbacı, bir yol bulaşmış bulunduk, ne lâzım gelir?"
"Vay küstah!"
Molla'nın üstüne atıldı. Diğer üç yeniçeri de ardısıra saldırdılar. Molla, yeri göğü inletircesine bir nâra attı:
"Hayt breee!.. Savulun!"
Yeniçeriler de naralarını atıp kılıç kılıca geldiler. Sekban askeri şaşırmış gibiydi. Nereden çıktığı belirsiz bir yabancının kendini savunmak için kılıca davranmasını anla-yamıyordu. Fakat ona şükran borçluydu. Bu yüzden yalnız bırakamazdı.
"Yettim ha!" diye bağırdı. "Vur aslanım, vur canda-şım!"

Kalabalığın arayıp da bulamadığı bir seyirdi bu. İtişe kakışa görmeye çalışıyorlardı. Odanın ortasını açmışlar, dövüşenlere yer yapmışlardı. Bir yandan da teşvik ediyorlardı:
"Urun ha!"
"Yüklenin!"
"Hayda yiğitler!"
Sadece bir ihtiyar, köşesinden kalkmamıştı. Esefle olanlara bakıyor, düşünceli düşünceli sakalını sıvazlayıp,
"Ne günlere kaldık, Allah'ım ne günlere kaldık!" diye hayıflanıyordu.
Sekban askeri dört yeniçeriye karşı iki oldukları için başlangıçta endişelenmişti ya, Molla Doğan Beyin kılıç kullanma biçimini gördükten sonra içindeki bütün endişeleri atmıştı.
"Yamansın yiğidim" dedi kılıç şakırtıları arasında, "kılıcını pek kullanırsın!"
"Eh" diye karşılık verdi Molla, "baksana, ağırdan alanı bu bölgede yaşatmıyorlar."
Yeniçeriler sıkışmışlardı. Böylesine biri gelip söylese inanmazlardı. O ne kılıç kıllanmaydı bre! O ne atağa kalkmaydı öyle! İnsan diye ifrite mi toslamışlardı bilmeden? Bir tüysüz oğlanın, bir tıfıl oğlanın böyle kılıç salladığı nereden görülmüş, duyulmuştu?
"Kimsin sen bre?" dedi şişman yeniçeri dişlerinin arasından, "ne istemektesin?"
"Ben mi?" diye güldü, "adım galiba Doğan'dı, arkadaşlarım Molla der geçerler. Tanıştığımıza göre siz de bana Molla diyebilirsiniz. Tabiî, buna vaktiniz olursa..."
Kılıcını hızla kaldırdı. Havada döndürüp rakiplerinden birinin kafasına indirecek biçimde hazırladı. Yeniçeri kılıcını karşı tuttu. Fakat Molla nasıl ettiyse etti, kılıcını in-

dirken hedefini değiştirdi ve hazırlıksız olan yeniçerinin başına tersini oturttu:
"Savulun ha!"
Kılıç tersini beynine yiyen yeniçeri böğüre böğüre yıkıldı. Diğeri kapıya koştu.
"Hey, beni de beklesenize!"
Hepsi ardı ardına kaçtılar. Ortada yalnızca yaralı yeniçeri kaldı. Başı kanlar içindeydi. Fakat bu kadarına şükret-meliydi. Molla Doğan kılıcı dos doğru indirseydi çoktan öbür tarafı boylamış olurdu.
Etrafa biriken heyecanlı kalabalık alkışlamaya başlamış? ti.
"Yaşşa delikanlı!"
"îyi ders verdin kopuklara!"
"Başımızda alikıran başkesendiler!'
İhtiyar hâlâ köşesinde oturuyor, hâlâ sakalını sıvazlıyor, yadırgayıcı gözlerle olanı biteni seyrediyordu:
''Velâhavle velâ kuvvet... Rabbim, ne günlere kaldık?''
Molla Doğan, sekban askerini alıp bir köşeye çekti.

"Ne geçti aranızda?" diye sordu.
Sekban askerinin gözleri minnet yüklüydü.
"Var ol" diye konuştu. "Gelmesen halim bitikti."
"Belki de onların hali biterdi."
"Yok canım. Senin kadar iyi kılıç kullanmasını becer-sem belki."
"Fena da değilsin hani."
"Biliyorum. Lâkin dört kişiye karşı duracak kadar iyi değilim. Peki, sen niye bulaştın?"
Mâkul bir mazeret bulması lâzımdı.
"Niye mi? Çünkü dön kişinin bir kişiyi sıkıştırmasından öteden beri nefret ederim. Sahiden Abaza Mehmed Paşanın askeri misin?"

Başını indirdi:
"Belî. Fakat bunda utanılacak birşey görmüyorum."
"Öyle de niçin baş indirmedesin? Abaza Paşa Devlet-i Âliyyenin yaman bir paşası olmakla övünmen lâzım gelir."
"Doğru dersin. Velâkin bazıları Abaza Paşa celâlî oldu, isyana bulaştı demekte. Ona âsi gözüyle bakmakta. Hâjâ ki Paşam hiçbir vakit Sultana âsi gelmemiştir. Velâkin bu iş yaman bir iştir. Âsitane'de ocaklı kanlı katil olmaktadır. Buradakiler millete kan kusturmaktadır. Millet yeniçeri belâsından el aman çekmiştir. Bu yüzden Abaza Paşam Türklerden ve Türkmenlerden sekban askeri yazmaktadır. Bu aslında cennetmekân Sultan Osman Hânın emridir. Şu kadar ki Abaza Paşam, Sultan Osman'ın mevtiyle işi tatil eylememiştir. Ya yeniçeriye güvenip âlemi talan mı ettirmelidir?"
Sustu birden. Konuşmayı çok fazla uzatmış, söylememesi gereken şeyleri de söylemiş gibi suçlu suçlu sustu. Tekrar önüne baktı. Molla ona cesaret verip biraz daha konuşturmak için,
"Benden çekinmek icap etmez" dedi, "ulu bir büyüğün emriyle Hafız Paşaya gitmekteyim. Hafızla Abaza'nın öteden beri mektuplaştıklarını, Dersaadet'te bağlı bulunduğum ulu kişi gayetle iyi bilmektedir. Bu yüzden çekinmen icap etmez derim. Yine de sen bilirsin."
İstediği oldu. Molla'yı derinden derine süzen sekban, doğru söylediğine kanaat getirdi ki, sözlerine devam etti:
"Açıkçası, Abaza Mehmet Paşam yeniçeri kulları günahı kadar olsun sevmez. Zira yeniçeri kulların bir fitne başlatmak üzere bulunduklarını haber almıştır. Bir gece ayaklanıp bizi baskına alacaklar ve başta Paşa olmak üzere cümlemizi kılıçtan geçireceklerdi. Bunu duysan yerinde

rahat oturur muydun Molla kardeş?"
"Helbet oturmazdım, oturmak caiz olmazdı." "Hah işte, Abaza Paşam da oturmamıştır. Onlardan tez davranıp yeniçeri kırımına geçmiştir. Genç Osman'ın kanını almaya andı vardır. Beni dahi haber vermek üzere Osman Hânın kadını Ukayle Hatuna mektupçu çıkarmıştır."
Ağzını tuttu gayr-i ihtiyarî. Birden kaçırmıştı. Kendini
tutamamıştı. Başka çare kalmayınca,
"Son sözümü duymamış ol" dedi ürkek bir sesle, "en iyisi, beni hiç görmemiş, tanımamış ol ha. Adımın Alem Bey olduğunu da bilr-\emiş ol! Hadi kal sağlıkla."
Kalktı. Kapıya yürüdü, çıkmadan önce geri bakıp belli belirsiz el salladı.

Dördüncü bölüm
' 'Çün Mere sadrazam oldu [ikinci defa], zorbalık ve gazapta ileri gidüp, halka yavuz görünmek içtin garip tavırlar takınıp namuslu halkın, basit sebeplerle ırzını yıkardı. Hiddet ve şiddeti ol

dereceye vardı ki. mirmı-ranltk [Beylerbeyi] rütbesine ulaşmış bir namus eblini, Divanda yukub
dayakla öldürdü.
Naimâ
Fokur fokur fokurdayan kazan: İstanbul.
Kazanı sürekli karıştıran kepçe: yeniçeri.
Tabiî, kepçeyi tutan eller değişik. Bir el Mere Hüseyin Paşanın, bir el Damat Recep Paşanın, bir el Valide Sultanın ve daha kimbilir kimlerin elleri...
Mere Hüseyin Paşa sadrazamlıktan atılmayı bir türlü içine sindiremiyor, elde ettiği adamları vasıtasıyla yeniçeri ve sipahi ocağını kullanıyordu. Sipahi zorbalarından Arnavut Süleyman birinci adamıydı. Onun gibiler sayesinde kendine sim sıkı bağlı binlerce zorbanın baş kumandanı haline gelmişti.
5 Şubat 1623 Pazar günü bir emirle bunları Divana yürüttü.
İstanbul soğuk bir kış gününü yaşıyordu. Gökyüzünü karanlık bulutlar avuçlamıştı. Kar yağdı, yağacaktı. Top-kapı Sarayının kubbelerine, havanın değil belki, ama

bahtı karalığın hüznü çökmüştü. Taş yolda yine yeniçeri ayağının gürültüsü yankılanıyor, dehlizlerde o meş'um homurtu uğulduyordu:
"Başımıza tavaşi taifesinden sadrazam istemezüz! Yok derse Gürcü Mehmed'i pârelerüz!"
Çığlıklar Divana eriştiğinde Mere Hüseyin Paşanın yüzü aydınlanırken, Gürcü Mehmed Paşanın yüzü asıldı. Kaşları alabildiğine çatıldı. Yumruklarını sıktı, ayağa fırladı:
"Bu fitne fesatçılar yine ne istiyor?"
Ne istediklerini anlamak zordu. Fakat neyi istemediklerini bağıra bağıra söylüyorlardı:
"Gürcü Mehmed Paşayı vezaret-i uzmâ makamında istemeyiz."
Sadrazam dişlerinin arasından tısladı:
"Git sor bakalım çavuş Ağa, dertleri neymiş? Azlim için hangi akıl dışı bahaneyi öne sürecekler!"
Divan Çavuşu dışarı çıktı.
"Sadrazamın azlini niçin istersiz ağalar, meseleniz nedir?"
Dalgalı deniz birden duruldu. Ses şada kesildi. Böyle bir soruyla karşılaşacaklarını düşünmediklerinden uygun bir cevap hazırlamamışlardı. Tekliyorlar, birbirlerine bakıp bir bahane uydurmaya çalışıyorlardı. Nihayet Arnavut Süleyman,
"Duymaz misiz bre!" diye bağırdı, "Bağdat fitnesi bastırılamamaktadır. Ayrıyeten Erzurum canibinde de kargaşa çıktığı rivayet olunmaktadır. Diyar-ı Rum'da [Anadolu] cebeci ve sekban askeriyle el ele veren halk, yeniçerileri katleylemektedir. Kantemir Bey, Leh Kralının bizi vurmaya şaykalar yaptırdığını haber vermişken sadrazamımız olacak adam aldırış etmemektedir. Daha sebep
mi ararsız bre! Âlem harabe varıyor, bu vezir aldırmıyor. Bize müedebbir bir sadrazam gerektir.''
Çavuş divana döndü. Söylenenleri aynen tekrarladı.
Gürcü Mehmet Paşa acı acı güldü:
"Birilerinden kese kese rüşvet aldıkları için ayaklandıklarını söyleyecek değillerdi ya, elbet bir bahane uydurup mührü öyle isteyecekler."
Koynundan çıkardığı sadrazamlık mührünü öpüp başına koyduktan sonra Şeyhülislâm Yahya Efendiye uzattı:
"Alın, Valideye takdim edin Efendi Hazretleri. Benim bu işe tahammül edecek halim kalmadı."

Mührü Şeyhülislâma verirken Mere Hüseyin Paşa az daha atılıp elinden kapacaktı. Gözleriyle sanki yalıyordu. Atılmamak için kendini zor tutuyordu.
Gürcü Mehmet Paşa sarayın arka kapısından çıkıp konağına çekildi. Hayatından bile emin değildi artık. Mührün kime gideceğini çok iyi biliyor, başını nasıl kurtaracağını düşünüyordu.
Mühür Valide Sultana gitti. Valide Sultan dışarda bekleşen ocaklılara haber gönderdi:
"Kul kimi ister?"
Cevap çoktan hazırdı:
"Biz saraya falanca vezirâzam olsun demeziz, gendüle-ri bilir, velâkin Mere Hüseyin Paşamız makbul vezirdir."
Mühür Mere Hüseyin Paşanın koynuna ikinci defa girdi, özlemlerine kavuşmuş, istediğini nihayet elde etmişti. Artık düşündüğünü yapacaktı. Bu makamda sürekli kalabilmesi için kendisinden daha kabiliyetli vezirlerin Der-saadet dışında olmaları lâzımdı. En iyisi kelleleri alınmalıydı. Alabildiklerininkini alır, kalanını ne yapar yapar, sürgüne gönderirdi. Şu ikide bir Divana yürüyen ocakhla-

rı da faka bastırması lâzımdı. Başkası sadrazam iken yürümeleri iyi oluyordu, fakat sadaret koltuğunda kendisi otururken büyük tehlike idi. Eskiden başarıyla yürüdüğü yoldan yürüyerek yeniçeri ocağını bütünüyle avucuna alır ve sipahi ocağına saldırtırdı. Onlar öylece hırlaşırken kâh ondan, kâh bundan görünüp sürerdi.
Konağına dönerken cakalı cakalı bakmıyor, bıyıklarını sıvazlayarak, ''İyi iş becerdik ha, iyi iş bre!" diye gülüm-
süyordu.
• • •
"Hey ağalar, yeni sadrazamınız mübarek ola!" Halk, birkaç ay, hattâ birkaç gün içinde sadrazamların gelip gitmesine artık alışmıştı, ama yine de merak doruğa çıkmıştı. Koca kahvenin kalabalığında çıt yoktu. Karınca yürüse sanki ayak sesleri duyulacaktı. Yapışkan, tedirginlik veren bir sükûttu bu. Ocaklının ayaklandığını duymuşlardı, ama sarayın bu kadar çabuk boyun eğmesini hayretle karşılıyorlardı. Son zamanlarda hep yeniçeri ve sipahilerin dediği oluyordu. Görünüşte Sultan, Mustafa idi. Onun yerine güya Valide idare ediyordu. Fakat şu olup bitenler gerçek idarecilerin ocak zorbaları olduğunu açık seçik gösteriyordu. Topuna birden haddini bildirecek biri çıkmazsa devletten hayır yoktu. Yeniçeri ve sipahilere dağıta dağıta hazine tam takır olmuş, nice kıymetli sanat eserleri darphaneye gönderilip paraya çevrilmişti. Peki, ama bunun sonu nereye varacaktı?
"Söyleyeceksen söyle bre!" diye aksilendi kahveci Mes-ten Ağa, "lâfı geveleyip durmakla eline ne geçecek
sanki?"
Bakırcı Adli Usta haberi orta yere attıktan sonra gidip

bir köşeye yerleşmiş, hiçbir şey olmamış gibi sarığını çözüp yeniden bağlamaya koyulmuştu. Başını kaldırdı, Mestan Ağaya kuru bir gülüş gönderdi:
"Okkalı bir kahveye baklayı çıkarırım" dedi, "aşağı olmaz!"
"Eyi madem, ne zaman istedin de vermedik. Hadi söyle, kim oldu?"
"Kim oldu dersiniz? Mere Hüseyin yeniden..."
Sözlerinin gerisi bir uğultu arasında kayboldu:
"Yine mi o?"
"İstemeyiz!"
"Soran var sanki."

"Allah kahretsin!"
Bakırcı Adli Usta sarık sarma işini bitirmişti. Kahvesini şaşkınlıktan ötürü geciktiren Mestan Ağaya çıkıştı:
"Nerede kahvemiz bre? Yetiştirsene tabansız!"
"Geldik" dedi Mestan Ağa, "gelmesine geldik, velâ-kin bu haber bir kahve eden haber değil. Niçin dersen kul yandı say? Gayri ocaklı ile bütün bütün bir olup Dersaa-det'te can namına birşey komaz, alır."
"Veren olursa aimamazlık etmez Ağa!"
Kahveyi getirip eline tutuşturduktan sonra yanına çö-meldi:
' 'Yani bu senin demen ne demek oluyor? Halk olaraktan yeniçeri ve dahi sipahilere karşı mı duracağız? Ne ile?"
Adli Usta göğsüne güm güm vurdu bir elini:
"Yürekle, nah bu yürekle işte!"
Kahveci Mestan zordan güldü:
"Seninkisi gibi sakatatçılarda bolca var Adli Ustam, başka bildiğin bir çare varsa deyiver sen!"
"Ben bildiğimi bileceğimi dedim bile. Devlet-i Osma-

niyenin teb'ası Dersaadet'te oturanlardan ibaret değildir. lklim-i Rum[Anadolu] canibinde kıpırdanışlar olmakta, ne haber!"
"Bak bu iyi haber" derken, dizine bir şaplak oturttu kahveci Mestan. Adli Usta boş bulunduğundan fincanı düşürdü. "Yaktın bre Arnavut kırması! Kahvemi dök-meylen kalmadın, baldırlarımı bir tamam köfte yaptın. Tazele şunu!"
Mestan Ağa gülüyordu keyfince,
"Tazeleriz, meraklanma" dedi. Ayağa kalktı, döndü kalabalığa doğru: "Duydunuz mu ağalar, Iklim'i Rum canibi kıpır kıpır... kıpır... kıpır..."
Kapıda iki yeniçeri zorbasını fark etmiş, sözü gırtlağında düğümlenmişti, ikisi de iri kıyımdı. Öndekinin sağ gözü yoktu. Göz yerinde sadece derin bir çukur vardı. Tek gözünü kahveci Mestan Ağaya dikmiş, yiyecek gibi bakıyor, adım adım üstüne gidiyordu.
Kahveci Mestan gayr-i ihtiyarî geriledi. Sırtı duvara gelince durdu.
"Ağalar" diye inledi. "Billahi ne demekte olduğumu anlayamamışsınız ağalar. Kurban ağalar. Demekte idim ki..."
"Kes!" diye patladı kör olanı, "ne demekte olduğunu gayetle iyi anladık. Aklın sıra Anadolu'da sekban ve cebecilerin halkla birlik edip yeniçeri kırımına soyunduğunu söylerdin. Hah!"
Bir tokatta koskaca Arnavutu yere yıktı. Sonra tekmeyle girişti. Zavallı Arnavut korunmaya çalıştıkça yeniçeri ku-duruyor, daha hızlı tekme atıyordu.
Herkes suskundu. Manzarayı görmemek için başlar başka taraflara dönmüştü. Kahveciyi yeniçeri zorbasının elinden almaları gerektiğini biliyorlar, fakat buna cesaret ede-
miyorlardı. Yeniçerilerle çatışmak aklın alacağı iş değildi. İnsanı öldürmekle kalmaz, ocağını söndürürlerdi alimallah!
Böyle düşünenler birer ikişer kahveyi terke başladı. Ancak birkaç kişi kaldı içerde. Bakırcı Adli Usta ile eski yeniçeri çorbacılarından Yakup Ağa, sarraf Yusuf Ağa, müez? zin Hamdi Efendi ve hamal Kadir. Kıpırtısız duruyor, gözlerini kahveci Mestan Ağadan ayırmıyorlardı.
Hele bakırcı Adli Usta hele; donmuş gibiydi. Ak sakalı titriyordu. Gören korku tutuğu olduğunu zannederdi. Fakat hırsından donmuştu. Olaya kendisinin sebep olduğunu düşünüyordu. Mestan Ağanın ne suçu vardı? Karşı çıkma fikrini ortaya atan kendisiydi. Anadolu'da kıpırdanmalardan bahseden yine kendisiydi. Mestan Ağa sadece sevinç

göstermişti. Bu durumda kim sevinmezdi ki? Yeniçeri ve sipahi zulmü kimin canına tak etmemişti?.
Dayanamayarak yerinden fırladı. Yaşını filân unutmuştu.
"Vurman bre!" diye gürledi.
Kör yeniçerinin tekmesi havada kaldı. Ağır ağır indirdi ve sesin geldiği tarafa döndü. Bakışlarıyla ihtiyarı şöyle bir okkaladı. Yaşı seksen civarında olmalıydı. Boyu uzundu, tri yapılıydı. Gençliğinde bileğini bükmeye yürek isteyen bir yapısı vardı. Ama o gençliğindeydi. Sırıttı. Bir tokatta Mestan Ağanın yanına uzatmak için sabırsız, yürüdü.
"Ne dedin, ne dedin!"
İhtiyar, kale gibi dim dikti. Yeniçerinin gözünde nedense büyümüştü birden. Korkusuz duruşundan mı, göz kırpmadan bakışından mı, nedense ürkmüştü.
"Vurmam dedim bre? Bir lâf etti diye öldürecek misin fukarayı?"
"Helbet! Ben daha az lâflar için de öldürmüşüm."

"İyi haltetmişsin. Ahiret var bre! Cehennem var bre!" Tekrar sırıtmaya başlamıştı yeniçeri. Korkusu dağılmıştı yine. Alt tarafı bir ihtiyardan mı korkacaktı? Bugüne bugün ocaklı değil miydi? Ocaklı denince millet titremeye başlamaz mıydı? Yalnız millet olsa, saray bile ne yapıp ne edeceğini şaşırırdı. Daha az evvel sadrazam indirip sadrazam bindirmişlerdi. "Bu ihtiyarcık da kim ola? Ne ola da belâsını araya?"
"Cehennem dedin de ihtiyar, seni oraya göndersem yeridir."
İkinci yeniçeriye baktı. Tasvibini almak istermiş gibiydi. O çok gençti Gözleri ürkek bakıyordu. Gördüklerinden memnun olmuş bir hali yoktu.
Kör yeniçeri tereddüde düştü yeniden. Yaklaştı ve vurmaya hazırlandı. Fakat köşelerde bir kıpırtı başlamıştı. Tıpkı Anadolu'da olduğu söylenen kıpırtılar gibi. Önce eski yeniçeri çorbacısı Yakup Ağa kalkmıştı. Ardından diğerleri: Sarraf Yusuf Ağa, müezzin Hamdi Efendi ve hamal Kadir. Kalkmış, dikilmişlerdi. "İhtiyarı dövdürmeyiz" der gibi bir halleri vardı. Gözleri ise meydan okuyordu. "Yeter!" çekiyorlardı zorbalığa. Yani korkacak mıydı? Bu cesaret gösterisine papuç bırakacak mıydı şimdi? Hançerini yokladı. Fena kullanmazdı hani. Belki topunu birden haklardı. Lâkin şu burma bıyıklı eski çorbacının kuşağı pek kabarıkça duruyordu. Belki kılıç sokmuştu arasına. ' 'Veya iki tarafı keskin Bursa yapısı bir hançer. İyi de kullanıyorsa mereti!" Birden sırtını döndü. Genç yeniçeriye, "Yallah" dedi.
Peşleri sıra dizilen beddualar sürüye sürüye yürüdüler. Adli Usta derin bir soluk bıraktı. "Dediğim bu işte" diye söylendi. "Reaya diklenirse

bunlar kuyruklarını kıstırır, kös kös uzaklaşırlar. Yuh bize!"
Mestan Ağaya bakmaya gitti.
• • •
Boğaziçi kalın sis perdesinin gerisinde kayıp gibiydi. Mart ayında sis daima olurdu, ama böylesi pek görülmezdi. İnsan iki karış ötesini zor seçiyordu. Üstelik de sis boğaz ağzından sabahın köründe yürümeye başlıyor, gele gele bütün İstanbul'u sarmalıyordu.
Sisin içinde hayal meyal seçilen üç kişi konuşa konuşa Divanyolundan yukarı çıkıyorlardı:
"Bu sisi hayra yormam ağalar, hiç yormam. Boğaz suyu donduğunda da hayra yormamıştım. Yıl kaçtı ağalar?"
"17 Rebiülevvel 1030 (9 Şubat 1621) idi. Ondan bir müddet önce de Haliç suyu donmuştu. Ayrıyeten 29 Ce-maziyelahir 1030'da güneş tutuldu. Korkunç günlerdi."
"Ne demezsin. Korkunç olduğunu o zaman da söyle-mistim de gülen gülmüştü. Rahmetli Genç Osman Han ille Hotin diye tutturmuştu. Hotin'de bozulmaylan kalmadık, geldikte başını verdi, fukara. Şu kesif sisi de iyiye alâmet saymıyorum."

"Şerre yormak caiz değil bre Ağam! Ağzımızı hayra açalım da hayır çıksın. Allah beterinden esirgeye..."
"Bundan beteri nasıl olur Ağa?"
"Deme oğul, öyle hiçbir zaman deme. Beterin beterini duymuş musun hiç? Bundan kötüsü, kötünün daha da kötüsü var. Urum diyarından gelen haberler zaten ona delâlet etmekte."
"Nedir? Az biraz duyduk, velâkin ötesi meçhulümüz. Söylendiğine göre, saray birini göndermiş Anadolu'ya. Herif geçenlerde kötü haberlerle dönmüş. Nedir kötü haber dedikleri?"
"Ne değil ki ağalar. Anadolu fokur fokur kaynıyor."

"Geç Ağa geç, Dersaadet bin beter kaynamıyor mu sanki?*'
"Öyledir ya, Anadolu bir başkaca kaynıyor. Burada yeniçeri ve sipahinin borusu ötmekte değil mi? Anadolu'da sekban ve cebecilerin borusu öter derler. Onlardan da evvel reaya'nın borusu ötermiş. Gelen haberler yaman ağalar, yaman! Ewelen Antep Kadısı ümmet-i Muhammed'i kıyam ettirip 'İşbu padişah katillerinin öldürülmeleri caizdir' deyü yeniçeri ve sipahilerin üstüne yürütmüş. Ma-raş canibinde Seyfoğlu Yusuf Paşa 'Bu namertleri yaşatmak devleti batırmak demektir' deyu kırmaya durmuş. Dahası Erzurum'da olmakta. Adına Mehmed Paşa denir bir yaman Abaza çıkıp asker yazdığı on beş bin sekban ile yeniçeri kıtaline sıvanmış. Abaza'nın Dıyarıbekir Beylerbeyi Hafız paşamızla irtibatı var denir. Dahi Genç Osman Han'ın hatunuyla da mektuplaşması var denir. Kocca bir ordu ile bunlar Dersaadet'e yürüseler ne lâzım gelir?" "Ne yapmaya?"
"Ocağın köküne kibrit suyu dökmeye. Ve dahi Mustafa Hânı ikbal ile uğurlayıp, Şehzade Murad'ı sultan etmeye..."
"Aman sus bre! Duyan muyan olursa... sus dedik!" ' 'Ne susması bre! Onca yıldır susmaktan başka neyledik ki? Bırak, azıcık gönlümüz açılsın. Yani fena mı olur? Bu Mere Hüseyin zulmile âbad olmanın peşinde. Berbad olsa fena mı olur ha?" "Hiç fena olur mu?"
"Ne yalan söyleyeyim, âsidir telân amma, gönlüm Abaza'dan taraf meyyal. lBu rezilliği bir durduran olsa, ardını arkasını sormaz, düşerim peşine. Billahi olsun düşerim. Haberin en şenlikli cihetini en sona sakladım ağalar. Abaza Paşa Karahisarı aldı, Murtaza Paşamızı kendine tâbi etti."
"Deme git!"
"Dedim gitti. Maraş ve Sivas valileri Yusuf ile Tayyar Mehmed Paşalar da Abaza'ya iltihak eylediler."
"Yahu görmüş gibi anlatmaktasın. Sahi sen kaç aydır nerelerdeydin bre?"
"Görmüş gibi mi anlattım? Sürç-i lisan eylemişim, hoş görün. Duyduğumu anlatmadayım sadece. Kulak verin bana: Abaza yamanın yamanıdır işte o kadar. Genç Osman'ın katillerini cezalandırmaya yemini vardır. Yeniçerileri bütün doğramamış rahat etmeyecek."
"Bağdat işi ne âlemde peki?"
"Şah Abbas âleminde mirim. O iş bitmede. Hafız Paşamız Bağdat'ın anahtarı cebimdedir' deyu yürüdü ya, elleri boş kaldı. Bekir Subaşı denen âsiye beylerbeyliği vermek dahi kâr etmedi. Yeniçeri yine oyunbozanlık etmiş. Acem Şahı Abbas güzelce Bağdat'a konmak üzere. Bir çelik yürek, demir bilek çıkmazsa Bağdat'ı bundan böyle rüyalarımızda görürüz
"Yüreğim dağlanır, deme! Ne asker yâ Rabbî!" "Bağdat önünde yeniçeri nasıl nâra urdu bilir misin? 'Bağdat'ı alıp da ne olacak, biz Bağdat'ı aldıkta Osmanlı'nın bize ihtiyacı kalmaz, hepimizi kılıçtan geçirir!' dedi."
"Bunu da söylediler, öyle mi?"

"Söylemez olsaydılar keşke, ama söylediler. Asker çizgiden çıktı nicedir. Halk biraz biraz konuşmaya başladı, ama kuvveti mahduttur. Daha doğrusu kendi kuvvetini, kudretini bilmemektedir. Bakalım devran nasıl döner, ne gösterir? Bu sis de kıyamet günü gibi mübarek. El yordamıyla yürüyoruz. Mere Hüseyin Paşa da fena azıttı."
"Hem nasıl azıttı. Bir beylerbeyini Divanda döve döve

öldürmüş. Bir kadı efendiyi alenen tokatlamış. Rüşvet desen açıktan açığa verilip alınır olmuş. Ama korkma! Ulemâya el kaldıranın zevali yakın demektir.''
"Bunu da mı bir yerlerden duydun?"
"Say ki öyle oldu."
"Yeniçerinin delikanlılarından ve devşirme acemioğlanı maryollanndan ve bazı eskiya aznavurlarından bir topluluk, cenk aletleriyle Başçavuş Karamazak yanına koşulup ilerüca gönderildi. Bunlar varub ulemâ topluluğunu döverek ve hücum ile perişan ce nicelerini kılıç darbeleriyle cansız eylediler. Caminin avlusunda bulunan seyirciden de nicelen telef oldu. Andan, ölenlerin cesedini bir battal kuyuya ve lağımlara doldurup, duyulmasun deyü yok eylediler.
Naimâ
Fatih Camiinin avlusu öğle üstü insan gölüydü, iğne atılsa yere düşeceği şüpheliydi. Sanki avlunun soluğu kesilmişti. Böylesi, vakit namazlarında pek olmaz, ancak bayram namazlarında veya çok çok Cumalarda olurdu. Herkes bir tuhaflık seziyor, fakat nasıl bir tuhaflık olduğunu pek kimse kestiremiyordu.
Ulemâ tam ve tekmil oradaydı. Kendi aralarında grup-laşıyor, hararetli hararetli konuşuyorlardı. Ama halktan bir meraklı yanlarına sokulduğunda hemen susuyorlardı. Bu da gösteriyordu ki birşeyler olacaktı.
öğle namazı topluca kılındıktan sonra kadı efendiler-, den biri mihraba geçti. Tok sesiyle,
"Mere Hüseyin'den davacıyım" dedi. "Divanda onun istediği biçimde fetva vermedim deyü tokatladı. Dâvam

ulemâ ve teb'a huzurunda görüle. Murafaa içün Mere camiye çağrıla. Şeyhülislâm dahi içtimaya davet oluna."
Tekbir almaya başladılar. Caminin kubbeleri çınlıyor, yer yerinden oynuyordu.
Arada ulemâdan biri mihraba gelip kısa bir konuşma yapıyor, yeniden tekbirler kubbeleri çınlatıyor, sonra Kur'ân-ı Kerim okunuyordu.
İkindiye yakın Şeyhülislâm Yahya Efendi camiye geldi. Gelir gelmez,
"Halk taşra çıksun, burada ulemânın içtimai vardır." dedi.
Halk bu karardan pek memnun olmadı, ama itaatsizlik da etmedi. Ulemâ içerde baş başa kaldı.
"Bu ahval nedir?" diye sordu Yahya Efendi.
"Ne olsun Efendi Hazretleri. Ahval zât-ı devletlerinin malûmudur. Mere azgını bizden birine el kaldıracak kadar zıvanadan çıkmıştır. Bu devlet âlimin kalemi ile askerin kılıcı üstünde kaim idi. Kılıç devleti vurmaya geçti, ulemâ sağlam durur diye ümitlenirken Mere denen ahçı-yamağı itibarını tokatladı. Kalem yere düştükte devlet ayakta kalmaz. Bu işe bir çare lâzım."
"Ya sizce çare nedir, buldunuz mu?"
"Belî. İlk evvelâ Mere'nin sadrazamlıktan defi ile katli icap eder."
"Sadrazamlıktan defini anladık, velâkin katli neci ölür? Nahak yere bir kadı efendiyi dövmesi cezayı mültezimdir, illâ kati icap etmez."
"Mısır valisi iken söylediği sözler hatırlandıktan şer'an katli vacip olur."
"Ne demiştir?"

"Mezhepler de ne demeye gelir, hadisler dahi kavî değildir, biz Kur'ân ile amel etsek kâfi demiştir."

"Bu sözleri duyan el kaldırsın." Altı el aynı anda havaya kalktı. "Anlaşıldı. Mere'nin katli lâzım gelir. Fetvayı saraya bildirmeye gidiyorum. Burdan ayrılman."
' 'Mademki Mere vaziriazamdır, gelmez. Ve azlolunmadtkça hakkındaki hükmü icra etmek müşküldür. Siz hurda bekleyin. Ben varub Padişaha ,ahvali bildireyim. Azlinden sonra dâvanız ne ise görülsün. "
Ulemâ suskundu. Yahya Efendiyi saraya gönderip gön-dermemekte tereddüt ediyorlardı. Her nasılsa aralarına karışmış Bıçakçıoğlu isimli sipahibaşı fırladı. Sırtındaki yeşil renkli atlas cübbeyi savura savura mihraba geçti. Parmağıyla Şeyhülislâmı göstererek.
"Bunu meclisten taşra zinhar salıvermen!" diye bağırdı. "Yoksa cümlemiz katlolunmak mukarrerdir. Size verdiği söze itimat etmen!"
Şeyhülislâm şaşırdı. Dik dik sipahibaşının yüzüne baktı. Şaşkınlığını ânında yendi:
"Gideceğim" diye konuştu tok bir sesle, "ulemânın itibarını kurtarmaya toplanmış olanlar bir Şeyhülislâma, görelim, adi ile muamele edecekler mi? Yoksa ulemâ da ocaklıya uyup zorbalığa mı bulaşacak!"
Kapıya doğruldu. Bıçakçıoğlu onu durdurmak için atıldı, ama mâni oldular. "Edebinle otur, yoksa taşra çık! Bizim zorbalıkla işimiz yoktur."
Yahya Efendi doğruca Saray-ı Amire'ye (Topkapı Sarayı) gitti. Valide Sultana durumu bildirdi.
Valide Sultan kafes arkasından Şeyhülislâmı dinledikten sonra sinirli olduğunu belli eden bir ses tonuyla. ,
"Tedbir nedir?" diye sordu.
"Sadrazamın azledilmesi iktiza eder."
"Azletmezsek?"

' 'Kötü olur. Halk ulemâya güvenmektedir. Ulemânın arkasından yürümeye hazırdır. Bir terslik ederler.''
' 'Halk dediğin nedir ki Müftü Efendi, üç beş asker hakkından gelir. Camiye gitme, var, evinde istirahat et."
Bu bir fermandı, uymamazhk edemedi. Evine yollandı.
Valide Sultan, Mere Hüseyin Paşaya bir nâme (mektup) yazıp bir müddet gözükmemesini tavsiye etti.
Bu sırada Fatih Camii tekbirlerle hâlâ çınlıyordu. Ak-şemseddin'in sandukasındaki sarığı camiye getirmiş, bir çubuğa bağlayıp kendilerine bayrak yapmışlardı. Kararlıydılar. Ne olursa olsun, önce Mere Hüseyin Paşanın azlini temin edecekler, ardından Sultan Mustafa'nın hal'ine gideceklerdi. Silâh adına hiçbir şeyleri yoktu. Ama ölünceye kadar direnmeye sözleri vardı.
Padişahtan elçi geldiği söylenince sustular. Nakip Gu-bâri Efendi gelmişti. Alıp mihraba oturttular.
"Söyle, cevabın nedir?"
Nakip Gubâri Efendi nasihat yollu birkaç söz ettikten sonra, "Gelin, bu dâvadan vazgeçin" dedi. "Ötesi çıkmazdır. Kiminle kavga edersiz? Bu işin akıbeti fena olur. Sadrazam yeniçeri ocağına sığındı. Ocaklıyı ulemaya karşı kışkırtır. Korkarım, üzerinize asker sevk oluna. Bu işe Padişahın dahi rızası yoktur. îşte ferman. Tez dağılmanızı emreder!''
Fermanı yüksek sesle okudu. Lâkin kimsenin kılı kıpırdamıyordu. Korkmuş görünmüyorlardı. Daha çok, hikâye dinleyenlere mahsus bir merakları vardı.
Fermanın okunması bittiğinde Gubâri Efendi,

"Dağılacak mısınız?1' diye sordu.
' 'Hayır!'' diye bağırdı ulemâdan biri. ' 'Maksat hasıl olmadıkça dağılmayız. Elindeki ferman ise Padişahın değil. Validenin fermanıdır. Padişah ferman yazabilecek kadar

akıl sahibi değildir."
Sözlerinin sonunda eûzu besmele çekti ve Fetih Suresini okumaya başladı. Yine herkes susmuştu. Sadece güzel bir ses Kur'ân okuyordu. Gubâri Efendi ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemiyordu artık. Kararlı olduklarını görmüştü. Haksız da diyemiyordu. Nicedir bıçak kemikte idi. Nicedir çatırdayan devletin sütunlarından biri daha çöküyordu. Ulemâ çökerse imkânı yok, devlet ayakta duramazdı. Ne yapmalıydı? "Allah'ım, ne yapmalıyım?"
Cevap bulamayınca başı önünde çıkıp gitti.
Ve o akşam Mere Hüseyin'in emriyle Karamazak adlı zorbanın çapulcuları Fatih Camiini bastı. Osmanlı Tarihinde ilk defa ulemâya kılıç çekildi. Osmanlı askeri ilk defa kılıcıyla ulemâ kanı akıttı. Birçok kişi öldü, birçok kişi yaralandı. Fatih Camiinin halıları ulemânın kanıyla benek benek oldu.
Ertesi gün çıkan Padişah fermamda, içtimaya katılan âlimlerden her birinin Anadoluya sürüldüğü duyuruldu. Suçları büyüktü. Padişaha başkaldırmalardı.
İstanbul Kadılığı Çeşmi Efendiye verildi. Eski kadı azledilip çiftliğine gönderildi.
Fakat mahkeme kadıya mülk değildi. Ulemânın dalgalandırdığı hava kemale eriyor, yeni kıpırdanmalar başlıyordu.
Sadrazam ise bu kıpırtıları dallanıp budaklanmadan bastırmak telaşıyla zulmünü artırıyordu. Kiralık adamlarını İstanbul'un başına musallat etmişti. Halka nefes aldırmıyordu. Ama zulüm arttıkça direniş de artıyor, yayılıyordu.
Söylenenlere inanıyor muydu? Belli değil. Yalnız, hepsini gülerek dinledikten sonra başını sallıyor, "Ya öyle mi?" diyor ve keseye davranıp bu sözleri edeni altına bo-

ğuyordu.
Ne ki devlet hazinesi suyunu çekmişti. Halkın elinde avucunda bulunan da tükenmişti. Beslediği yeniçeri zorbalarını harekete geçirip sipahi belâsını bertaraf etmeliydi. Tam sırasıydı bunun. En güçlü dönemini sürüyordu. Halkı sindirmiş, yeniçeriyi elde etmiş, ulemânın nüfuzunu kırmış, bütün rakiplerini de sürmüştü. Divan toplantılarında kendisine itiraz edecek tek kişi kalmamıştı. Padişah yalnızca bir mühürdar, Valide ise emirlerini yazan kâtipten farksızdı. Böyle bir fırsat daha eline zor geçerdi. Sipahi ocağını def etmeli, yeniçeri ocağının desteğiyle mevkiini pekiştirmeliydi. İlelebet sadrazamlıkta kalmanın da âlemi yoktu. Daha ötesine geçecekti. Sadrazamlığın birkaç adım ötesine: "Padişah olmalıyım, gelmiş geçmişlerin en iyisi olurum. Hanedanmış, gökten zenbille inici değil a, benim de hanedanım olur. Tarih benden de devlet kurucusu diye bahseder.'' Oysa hanedan sahibi olamayacağını biliyordu. Çünkü hadımdı. Hiç evlâdı yoktu. Fakat gerçeği hatırlayıp neşesini kaçırmak istemiyordu. Yalnız kendi sağlığında saltanat sürmesi bile yeterdi. "Ondan sonrası tufan!"
Parayla tuttuğu zorbaları bir gece konağına topladı:
"Sipahiler azgınlık eyler. Kârlarını itham etmenin vaktidir. Zorbalıklarını size de bulaştırır, ümmet nazarında itibarınız iki paralık ederler. Hem onlar olmazsa ulufeleriniz iki katına çıkar. Vardı, bu söylediklerimizi ocağa yayın. Mutemet adamlarınızdan başlayıp anlatın."
"Zor iş. Peki nasıl olacak?"
"Sipahi başlarını bir tamam Divana davet edeceğim. Rütbelerini tenzil ettiğimi bildireceğim. Kızıp ileri geri konuşacaklar. Urun! diye bağıracağım. Öceden hazırlanıp sarayın muhtelif

yerlerine gizlenmiş yeniçeri ve bana bağlı baltacılar sipahilere hücum ederek kırmaya geçecekler.

Ondan sonra başsız kalacak askeri kolay avlarız. Ocağa, sipahilerin yeniçeriyi ortadan kaldırmak istediğini de yayacaksınız. Her yeniçeri sipahilere karşı bilenmeli. Anladınız mı?"
"Beli, anladık. Siz o işi bize bırakın da kaç altın alacağımızı söyleyin."
"Orasını da siz bana bırakın. Herbiriniz benim kadar zengin olacaksınız. Sipahi belasını bir def edelim, dileyin benden ne dilerseniz. Ne kadar yüksek mevki varsa sizlerle dolduracağım."
"Anlaştık..."
• • •
"Sizun tedarikunuz görülmüştür. Bayram ertesi belanuzi bulunuz. "
Akşam namazı bitmiş, cemaat dağılmıştı. Minberin hemen dibinde oturan üç kişi ise hiç kımıldamamıştı. Ellerindeki doksan dokuzluk teşbihleri ağır ağır çekiyor, arada bir büyük kubbedeki göz alıcı nakışlara bakıp oyalanıyorlardı.
Şahin bakışlı genç sabırsız bir sesle,
"Bayram Ağa gecikti" dedi, "Biriniz gidip baksa iyi olur.''
Molla Doğan kalktı:
"Ben bakarım!"
Kapıdan bir gölge girince durdu:
"Geldi galiba."
Bekledikleri nihayet gelmişti. Doğru yanlarına gitti, oturdu.
Şahin bakışlı genç azarlar gibi:
"Geç kaldın Bayram Ağa."
"Affediniz Şehzadem! Ocaklı galeyan halinde. Birkaç sözle teskine çalıştım."
"Yine mi?"

' 'Bu seferki başka Şehzadem. İyiye alâmet bile sayılabilir.
"Yani Mete'nin şeytanlığı sökmedi mi demektesin?"
"Az daha Şehzadem, ortalık bütün bütün karışacaktı. Meğer sadrazam sipahi ocağını kaldırmayı kafasına koymuş."
"O kafayı koparmalı."
"Ona ne zaman sıra gelir bilemem de, araya bayramın girmesi iyi oldu. Oyunu bir iyice bozuldu. Artık onu kimse kurtaramaz."
' 'Kendiliğinden oldu bu iş öyle mi? Senin müdahelen yok mu yani?"
Yeniçeri Kethüdası gülümsedi:
' 'Ucundan kenarından desem olur. Aslında oyunu bilsem bozardım ya bilmiyordum. Mere Hüseyin, bayram öncesi bizim zorbalarla anlaşmış. Yeniçerileri sarayın mutfak tarafına saklayıp sipahi başlarını Divana davet edecek, onları ne yapıp edip kızdıracak ve bu bahane ile yeniçerileri üzerlerine saldırtacaktı."
Şehzade Murat gülümsedi:
"Bunu biliyoruz."
Bayram Ağa hayretle baktı. Alaca karanlıkta yüzünü seçmeye çalıştı. Fakat minber kandil ışıklarını gölgeliyor, şehzadenin yüzü iyi seçilmiyordu. Şaşkın şaşkın:
"Biliyordunuz ha?"
"Evet, daha ötesini de biliyoruz Bayram. Bir yeniçeri, olacakları sipahilere çıtlatmış, değil mi?"
"Belî Şehzadem. Bayramın ikinci günü sipahiler bir dükkân önüne oturup salıncakları seyretmek istemişler.

Aynı yerde Mere'nin hazinedarı otururmuş. Yanında da itleri tabiî. Sipahileri terslemişler. 'Bizimle oturamazsı-

nız' gibi lâflar etmişler. Sipahiler kızıp köpürmüş: 'Ne demeye gelir' diye üstelemişler. 'Bugüne bugün Padişah Efendimizin has askeriyiz, nereye canımız isterse otururz' demişler. Bu söz üstüne kızan Mere'nin adamı baklayı ağzından kaçırmış..."
Şehzade Murad, Bayram Ağanın sözünü kesti: "Sizin tedarikiniz görülmüştür.Bayram ertesi belânızı bulursunuz, demiş... öyle mi?"
Bayram Ağa öncekinden beter bir hayretle, "Fesübhanallah" dedi. "Efendimiz herşeyi biliyorlar. Yoksa Mere'nin adamı sandığım, efendimizin adamı mıydı?" •
Şehzade hâlâ gülümsüyordu. Kos koca Bayram Ağayı şaşırtmak sanki hoşuna gidiyordu. Muzip bir hali vardı. "Arada bir böyle çocuklaşmasa kırk yaşında bir sultanın karşısında bulunduğumu zannedeceğim" diye düşündü Molla Doğan, "lâkin iş ciddî. Sultanlığı ele almalı gayri.''
Sanki aklından geçenleri okuyordu. Birden ciddileşti. Kaşları yay gibi kalktı, indi.
"Bayram Ağa, senden sebat isteriz. Mere'nin kazdığı kuyuya düşmesi lâzım. Bu kadar zalim, bu derece bozuk biri Osmanlı sarayına sadrazam olamaz."
Bayram Ağa biraz daha sokuldu:
"Ne emredilir?"
"Önce ne yaptığını söyle. Ocaklı galeyana geldi demiştin. Malûm mesele yüzünden mi?"
"Beli. İlk evvelâ sipahi ayaklandı. Sadrazam için, bu herif bizi karındaşlarımızla vuruşturmak ister, böyle dev-letlü gerekmez, kârı itmam olunsun, diye yeniçeri ocağına müracaat etti. Mere'nin zorbaları askeri yatıştırmaya çalıştılar. Biz sadrazamdan razıyız, bir dediğimizi iki etmez, böylesi zor bulunur gibilerden konuştular. Asker bu söz-

lere kanmak üzereyken ortaya atıldım. Dedim ki, kumandanlarınız Mere'nin bahşişleri hatırına konuşur. Sizi zerre kadar düşünmezler. Vakıa Dersaadet'te kalabalıksınız. Sipahi ocağına bir iş edebilirsiniz. Ama kırlarda, sahralarda onlar kalabalık. Hem de süvaridirler. Üzerinize gelir, sizi kırarlar. Zaten kumandanlarınız sizi ezdirmek için çalışırlar. Mere Hüseyin'in niyeti sipahi ocağını kaldırmak değil, yeniçeri ocağını kaldırmak. Sizi onların başına musallat edecek. Sonra sipahiye kuvvet verip Abaza'dan da imdat isteyerek ocağınızı kaldıracak. Bu oyuna gelmeyin! Onlar tedbir nedir diye sordukta aklımca en hayırlısın söy- *
ledim: Sipahilerle el ele verip size oyun eden sadrazamı yıkın dedim. Biz bir garezsiz serdar isteriz diye tutturun. Her istediğinizi veren Hünkâr bunu dahi verir. Sordular: Kethüdamız olarak bizimle bile misin, diye. Belî dedim, sizinle sonuna kadar bileyim. Dönen namert olsun!" Şehzade Murad elini Bayram Ağanın omuzuna koydu: "Berhudar ol Bayram'' dedi, ' 'hayırlı bir iş ettin. Gayri Mere kazdığı kuyuya düşer. Sadrazamlık sırası Kemankeş AliPaşa'da."
"Ali Paşa mı?" diye sordular bir ağızdan.
Şehzade bu ismi ilk defa ağzına almıştı. Böyle bir düşüncesi olduğunu ne Hasan Halife, ne Molla Doğan, ne de Bayram Ağa biliyordu. Daha güçlü bir sadrazam düşünüyorlardı. Kafalarında birkaç isim vardı. Fakat Kemankeş Ali Paşayı hiçbiri düşünmüyordu. Acaba Şehzade nasıl bir hazırlığın içindeydi?
Sormadılar. İsterse kendiliğinden anlatırdı. Fakat anlatmadan kalktı. Kapıya yürüdü. Ardı sıra kapıya yöneldiler. Şehzade avluda durdu. Yetişmelerini bekledi.
"Kemankeş Ali Paşa muvakkattir" dedi. "Ondan yalnızca tek hizmet bekliyorum. O hizmeti yapsın yeter.

Yoksa Ali Paşanın büyük işlerin adamı olmadığını sizin kadar ben de bilirim. Yüreğinizi hoş tutun."
' 'Çii» gördüler ahval hu yoldadır, mühür Mere 'den alınıp Müfti Yahya Efendiye teslim olundu. O dahi bir mendile koyup Cenabı Padişahîye ulaştırdı. Mühür Padişaha vardıkta evvelce Bağdat valisi olan Kemankeş Ali Paşaya verilüb Şevval ayında veziriâzamlık ve vekâlet-i kühra ile muazzez kılındı."
Naima
Yatsı namazından sonra yeni sadrazam Kemankeş Ali Paşanın konağı arı kovanı gibi işlemeye başladı. Nöbetçiler de şaşırmışlardı. Gecenin bir vakti divan mı akdedilirdi? Hem zaten bu toplantının divan toplantılarına benzer tarafı da yoktu. Divan üyelerinin yanı sıra yeniçeri ve sipahi ağalan da gelmişti. Aralarında eski serdarlar bile vardı. Esnaftan olduğunu zannettikleri birkaç başıbozuk (sivil) da konağa girmişti.
Nöbetçilerden biri mekarını yenemedi. Kendisinden daha yaşlı olan arkadaşına sokuldu:
"Ağam, ne oluyor dersin?"
"ÎUe de birşey mi olmalı yeğen? Belli ki Sadrazam Paşa sadaretini tes'id için ziyafet veriyor."
"Gün boyu burdayım, velâkin öyle bir hazırlık gözüme çarpmadı. Bir başkaca iş olmalı."
Yaşlı nöbetçi, genç arkadaşına derin derin baktı, gülümsedi.
"Aldırma sen" dedi, "merakı boşla e mi? Devletlülcr ne yapar yaparlar, bizi alâkadar etmez."
"Ama bunlar resmen toplantı yapıyorlar. Üstelik Padişahımızdan habersiz."
"Padişah mı? Ne demektesin yeğen? Sultan Osman'dan sonra padişah mı gördük? O yiğide nasıl kıydılar bre, ne arlanmaz, ne utanmaz mahlûklar onlar bre!

Yerine geç hadi. Şu geleni bildin mi? Anadolu Kazaskeridir. Arkasında salını salını yürüyen de Rumeli Kazaskeri. Bu muhteremler zorlu âlimdirler."
"Onları bilemedim, ama şunu bildim: Şeyhülislam Efendi değil mi?"
"Evet."
"Rahatladım inanki. Kazasker Efendilerle Şeyhülislâm Efendinin iştirak edeceği toplantıdan şer çıkmaz. Öyle değil mi?"
"Öyle diyorsan öyledir. Neyse, biz işimize bakalım."
Misafirler büyük bir odada yarım ay halinde oturmuşlardı. Çoğu niçin çağrıldığını bilmiyordu. Susuyor ve Sadrazamın yüzüne merakla bakıyorlardı. Herhalde bu toplantının bir maksadı olacaktı. Peki, ama sadrazam hâlâ niye susuyordu? Bir beklediği mi vardı? Neden herkesin yüzüne dikkatle bakıyordu öyle? Sanki ölçüp biçiyor, güvenilip güvenilemeyeceğini tartıyordu.
"Efendiler."
Oooh, nihayet konuşmaya başlamıştı işte. Neler, söyleyecekti bakalım? Can kulağıyla dinlemeliydiler.
"Efendiler. Hepiniz gün görmüş, devran sürmüş, çeşitli mevkilerde bulunmuş, devlete, millete, padişahlara hizmet etmiş kişilersiniz. Bunun için çok açık konuşacağım. Sadrazam oldum, lâkin bunun fazla bir kıymeti yoktur. Birkaç gün önce Padişaha Anadolu ahvali hakkında bilgi vermeye gitmiştim. Baktım, bir posteki üstünde dua etmekte. 'Osman, Osman, nerdesin? Gel artık, beni bu dertten kurtar' diyerek cennetmekân Sultan Osman'ın ruhundan istimdat dilemekte. Münasip fırsatı kollayıp vaziyetin vehametini anlatmaya koyuldum. Sık sık sözümü kesiyor, anlattıklarımla hiç alâkası olmayan sualler soruyordu. Bir keresinde 'Çiçekler açtı mı?' diye sordu. Bir ke-

resinde 'Sadrazam kim?' diye sordu. Haline çok üzüldüm. Söz dinletmenin mümkün olmadığını anladım ve yanından ayrıldım. Boynumuzda büyük bir vebal var, efendiler. Padişahın iradesizliği Anadolu'yu ayaklandırdı. Bağdat elden gidiyor. Abaza gittikçe kuvvetleniyor. Celâ-lîler ortalığı kasıp kavuruyor. Millet sahipsiz kaldı. Asker birbirini kırmanın peşinde. Bu işe, bu kargaşaya bir son vermek lâzım. Sizi bunun için çağırdım."
Sustu. Başıyla Şeyhülislâma bir işaret yaptı. Şeyhülislâm koynundan çıkardığı kâğıdı dizinde düzeltti. Yüksek sesle okumaya başladı:
"Sultan Mustafa Han cezbeye tutulmuş derviş meşrepli bir padişah olup, dünya işlerinde şuursuzluğu yüzünden, halkın işlerini doğru dürüst yürütmekte bilgisi olmadığı meydanda ve küçük büyük herkesin malûmu olduğundan, memleketin muhafazasına, halkın işlerini görmeye muktedir aklı başında bir halifeye ihtiyaç olduğu meydandadır. Bu hususta susmak, âlemin here ü mercine seyirci kalmak devletin sukutuna sebep olur. Doğrusu budur ki. Sultan Mustafa Han tahttan indirilüb Sultan Ahmed Hânın şehzadelerinden en akıllı ve en şereflisi ve en büyük olan Şehzade Murad tahta cülus ettirile."
Kâğıdı katlerken sağında oturan Anadolu Kazaskerine döndü:
"Ne dersiz?"
Anadolu kazaskeri.başını müsbet mânâda salladı:
"Reyim ol cihettedir."
Şeyhülislâm bu sefer de Rumeli Kazaskerine döndü:
"Ya sen ne dersin?"
"Hak Teâlâ mübarek eylesin. Sultan Murad'ın cülusu Anadolu'nun dahi isteğidir. Bize ne demek düşer? Makbuldür."

Yeniçeri Ağası Çeşteci Ali Ağa söz aldı:
"Âlâ, fakat bir müşkül var. Tam takır hazinenin neresinde bulunup cülus bahşişi dağıtılacak?"
-
Yeniçeri Kethüdası Bayram Ağa,
"Dağıtılmayacak" diye kestirip attı. "Biz yenicerNxa-ğının başı değil miyiz? Vaziyeti anlatır, cülus bahşişi istememeye söz alırız."
Sadrazam düşünceliydi. Bütün yükü sırtında duyuyordu. Âdeta on yıl birden ihtiyarlamıştı. Nicedir cülus temin etmek zordu. Hattâ imkânsızdı. Çünkü yeniçeri ve sipahiler her padişah değişikliğinde bahşiş almaya alışıktılar. Şimdiye kadar hiç aksatılmadan verilmişti. Fakat şimdi verilemezdi. Hazinede para kalmamıştı. Kara Davut ile Mere Hüseyin Paşa bütün hazineyi har vurup harman sa-vurmuşlardı. v
Yeniçeriyi vazgeçirebilir misiniz?" diye sordu Kethüda ile Ağaya, "en azından bir yıl geri bırakabilir misiniz?"
Kethüda Bayram Ağa bunu başaracağından emindi. Onun da ocak içinde sözü geçer adamları vardı.
"Başarabiliriz" diye cevap verdi. "Bu iş için üç gün yeter."
Ağa ise mütereddittı. Yeniçeri taifesine söz geçirmek, hele de bahşiş almamaya razı etmek pek müşkül görünüyordu .
"Deneyeceğim" demekle yetindi.
Toplantı gece yarısı dağıldı.
Üç gün sonra yeniçerilerin cülus bahşişi almamaya söz verdikleri bildirildi.
Ve 15 Zilkade Pazar günü (10 Eylül 1623) Sultan Mustafa, devlet ileri gelenlerinin kararı, ulemânın fetvasıyla tahttan indirilip cariyeleriyle birlikte eskiden mahpus bu-. lunduğu odaya gönderildi. Annesi de Eski Saraya yollandı.

Beşinci bölüm
' 'Olzaman Kaptkulunun [Yeniçeri ve Sipahi] sol mertebe tuğyanı vardt ki, Sultan Mebmed [Fatih] Camiinde duhan içmek ve Müslümanların ırzını paymal emek ve evler ve saraylar basmak ve bayram günlerinde salıncak kurup bizzat padişahı ve validesini ve vüzera ve ehl-i divanı mumlar ile salıncağa okumak [davet etmek] gibi, bahusus kahvehanelerde ve meyhanelerde fiili nâmesru etmeleri gibi sol mertebe âlem nizam u intizamdan çıkmısdı ki, vasfa gelmez.''
Tarih-i Gılmânî
Havanın baharı vardı İstanbul'da. Fakat İstanbul halkının baharı bir türlü gelmemişti. Padişahlar değişmiş, sadrazamlar değişmişti, ama kötüye gidiş değişmemişti. Sanki devlet buz üstünde kayıyordu. Her değişiklikte tomurcuklanan ümit, bir süre sonra, henüz çiçek açamadan ya hoyrat bir el tarafından koparılıyor veya zalim birinin avuçlarında hırpalanıyordu.
1624 Mart'ının son günleriydi. Topkapı Sarayının kubbelerinde yaldızlanan güneş, açık pencereden içeri bir damla altın gibi damlıyor, ayakta pencereye karşı duran Sultan Murad'ın göğsünde geziniyordu.
Yapa yalnızdı. Bağdat'ın elden çıkışı çocuksu kalbini mengeneye kıstırmış, sıkıyor, sıkıyordu. Az önce annesi Mahpeyker Kösem Sultanla bu konuyu görüşmüşlerdi. Annesine göre üzülmemeliydi. Bir an önce büyümek için yeyip içmeye ve bolca uyumaya ihtiyacı vardı. Bu gibi işler vezirleri düşünsünlerdi.

Sözün burasında,
"Hangi vezirler Valide? diye atılmıştı. "Onlar kendilerini düşünmekten vakit mi buluyorlar!"
"Aman aslanım, bu nasıl sözler?"
"Bunlar padişahça sözlerdir Valide, dos doğrudur. Vakti saati geldikte ne demek olduğunu anlarsınız."
Kadın ürkmüş ve bir bahane ile dışarı çıkmıştı. Ona da kızıyordu. Annesi olmasına annesiydi, velâkin her işine karışması lâzım gelmezdi ki. Devamlı vezirlerin tarafını tutması da caba. Hele hele nikris illetli Topal Recep Paşayı durup dinlenmeden övmesi niye? Essahtan iyi bir vezir diye mi? Vakıa Recep Paşa saraya damattı, lâkin kendi gözünde pek değeri yoktu. Minikliğinden beri sevmezdi onu. Ordunun başbelâsı haline gelmesinde parmağı olduğunu duyardı. "Vakti gelince bunları da meydana çıkarıp bütün suçluları..."
Düşüncelerini başka tarafa gömdü. Önce ne Bağdat işi, ne başka iş... önce çizgiden çıkan yeniçeri ve sipahilerin çizgiye çekilmesi işi. Bunu başarmak zorunda. Aksi halde ağabeyi Osman gibi kellesi gider. "Ya ne sandın Murad, ne sandın bre çocuk! Bu işte kelle vermek de var, zavallı amcam gibi akıl oynatmak da! Onu suçlamıyorum, şu vezir diye divana topladığım adamlar, insanı yüz kere, bin kere deli eder. Ama o kalsın şimdilik. İlk evvelâ kapıkulu ocakları hizaya girmeli. Olacak iş mi? Salıncak kurup binenden de binmeyenden de para alıyorlar. Evleri basıyor, yağmalıyorlar. Camide... camide bre, tütün içiyorlar. Habis soylular. Allah'tan korkmaz, Peygamberinden haya etmez zorbalar. Ecdadımın bunca gayret, meşakkatle kurduğu devlet, bunların yüzünden çatır çatır göçüyor. Göçüyor da devletlü dediklerimizin kılı kıpırdamıyor. Şu Kemankeş Ali Paşa... rüşvetle makam, mevki dağıtıyor. Ola-

cak iş mi bre! Kimin malını kime peşkeş çekersin? Tam kaht-ı rical... imansızlık. Kalabalıklar içinde yalnızlık, yalnızım evet, yapa yalnız. Bereket, sıkıştıkça himmet aldığım, kuvvet aldığım bir şeyhim var. Ne mükemmel bir insan Şeyh Mahmud Hüdaî Efendi; yanında rahatlıyorum.

Hasan Halife ile Musa çelebi ve Molla Dağan'ım da var. Onlar da olmasa, yolu yok, amcama benzerim bre! Hay çocuk, padişahlık neyine senin? Yok, ben padişah olmak için doğmuşum. Hasan Halife'nin geçen gün anlattığı rüya ne güzeldi. Büyümüş, büyümüşüm de başım göklere değmiş. Elimi uzatmış, güneşi avuçlamışım... İndirmişim yeryüzüne..."
Göğsünde gezinen güneş ışıklarına bastırdı elini, çocukça gülümsedi:
"Hasan yalan söylemez bana. O başkaları gibi değildir. Nedimim yapmakla ne iyi ettim. Ama daha yükseklere getireceğim. Sadrazamlığa kadar yolu var. Güneşi avuçlamışım ve yeryüzüne indirmişim ha! Bütün mülküme tutup ışıldatmışım. Şeyh Hazretleri bu rüya üzerine ne dedi? Büyük bir Sultan olacaksın, dedi. Devletinin bir ucundan bir ucuna güneş batmayacak, dedi. Her işi yoluna koyacaksın, dedi. İnanırım ona, güvenirim de. Tam insan-ı kâmil. Yanında iken yalnızlık duymuyorum. Fakat annem kızıyor. Alt tabakadan olanlarla sık görüşme - meliymişim. Ne demek alt tabaka, üst tabaka? Ah şu insanlar! Kendilerinde ne kuvvetler vehmederler. Ezebildik-lerini ezerler. Ezdiklerine de alt tabaka nazarıyla bakarlar. Zulmü meşrulaştırmak için olmalı. Sadrazamı çağırttım. Gelir birazdan. Bir de ona sormalı şu Bağdat işini. Sormalı ki hesap sorarcasına. Aziz ceddimin mirasını kızılbaşa nasıl kaptırdılar, ah, nasıl!"
Ayak sesleri duyunca tahtına oturdu. Kaşlarını çattı.

Annesi böyle öğretmişti. Padişah dediğin kul önünde gülmez, demişti. Çatık kaşlı durmalı, herkese üstten bakmalıydı. Gülmemek için izin isteyen Sadrazam görecek ve kimbilir belki de çocukluktan bir türlü kurtulamadığını düşünecekti.
"Gir bakalım lala, seni çağırttık, acele gelmeni de istedik, lâkin gecikirsin, niçin?"
Kemankeş Ali Paşa gönülsüzce gidip Padişahı etekledi. Az daha sözlerine gülecekti. Gözleriyle karşılaşmasa bunu belki de yapardı. Fakat o ne bakıştı öyle? Halkın ' 'şahin bakışlı" dediği kadar vardı. Âdeta insanın derisini deliyor ve ruhuna işliyordu. İşleyip ruhunu okuyordu.
Ürperdi. Ya düşündüklerini gerçekten okuyorsa?
"İşler, Padişahım, işler, devlet işleri insanı bırakmıyor."
"İş dediğin ne ola Paşa, sakın devlet arazisini şuna buna satmak olmasın!"
Bir daha ürperdi. Yaptıklarından bu çocuğun nasıl haberi olmuştu? "Ah o Musa Çelebi yok mu, o Hasan halife, bir de Molla Doğan adlı düztaban herifler! Bes belli aleyhime dolduruyorlar."
Sesinin titreyeceğinden korkarak bir iki öksürdü.
"Görürüm, bazı habisler aramıza kara kedi sokmaya yeltenir Sultanım. Ben size ve validenize sadık bir vezirim. Düşman sözüne kanmamalısınız."
Sultan Murad'ın gözlerinden ateş dökülüyordu'
"Kanmak mı! Ben padişahım. Hem de padişah oğlu padişahım. Asılsız şeylere kanmam."
Sesini biraz yumuşatıp alaycılığa buladıktan sonra devam etti:
"Validemi bu işlere karıştırma lala, bana sadık olman elverir. Tahta çıktığımız yedi ay oldu. Hâlâ bir iş ortaya koyamadık. Asker hâlâ serkeşlik eyler. Bağdat'ın da elden

gittiği söylenir. Nasıl oldu bu?"
Veziriazam bütün endişelerinden kurtulmuş, toparlanmıştı. Karşısında nihayet bir çocuk bulunduğuna kendini iyice inandırmıştı. Bu çocuk ne karışırdı? Annesiyle ve devletin diğer idarecileriyle işini yürütüyordu. İstese ne, istemese neydi? Neye kudreti yeterdi ki? Zaten padişahlığını kendisine borçluydu. Kendisi olmasaydı küçük Mu-rad tahtı ancak rüyasında görürdü.
Ellerini önünden çözdü. Eski şımarık haline büründü. Tepeden Padişaha bakarak,

"Hafız Ahmed Paşanın kusuru" dedi rahatlıkla, "oraları karıştırır, acziyeti yüzünden askere söz geçiremez."
Sultan Murad birden yerinden fırladı. Öyle hızlı kalkmıştı ki, kavuğu başından uçmuştu. Zaten büyük geliyordu. Büyük gelmesine rağmen annesi ısrar etmişti. "Bunu giy aslanım, daha haşmetli gösteriyor" diyerek... "Allah kahretsin!''
' 'Bana bak Paşa! Hafız iyi bir vezirdir. Olmasa bile devletin paşasıdır. Aleyhine söz edilmesini istemem. Anlaşıldı mı? Buna rızam yoktur!"
"Gazap buyurmayınız Sultanım, Hafız'a garezsizim. Madem doğruyu istediniz, söylemekteyim. Bağdat seferinde ihmali vardır. Dersaadet'ten hareket ettiği günden beri 'Bağdat'ın anahtarı cebimdedir' diye övünmektedir. Gördük cebinde olup olmadığını işte."
Sustu. Geriye birkaç adım attı. "Çıkmamıza ruhsat var mı?" Sultan Murad elini uzattı. "Dur bre! Sana Bağdat ahvali sual edilmiştir." "Biz onu Valide Sultanla uzun uzun hasbihal eyledik."
Öfke başına çıkmıştı. Bu adam resmen kendisine ehem-

miyet vermediğini göstermeye sevdasındaydı.
"Sana dur dendi!"
Sadrazam pervasızlaşmıştı. Bu çocuğu haddini şimdi bildirmesi lâzımdı. Padişah olmakla padişahçılık oynamak arasındaki farkı göstermeliydi. Aksi halde şımarır, her zaman böyle sert davranmaya kalkardı.
"Kusura bakmayınız Sultanım, devlet işleri çokça beklemez, siz varın, istirahat eyleyin. Biz size vekâleten her işi yürütürüz."
Sultan Murad'ın gözü seğirdi. Dudakları ağlamak isteyen bebeklerinki gibi titredi. Bunu önlemek için dişleye dişleye kanattı. Sadrazam çok ileri gitmişti. Bağdat'ın elden çıkmasını küçümsemekle kalmıyor, kendisiyle alaya cüret ediyordu. Vakıa çocuktu. Velâkin makamın izzeti iki paralık olmuştu.
"Bostancıbaşı!"
Sadrazamın rengi attı. Fakat bekledi. Bakalım ne söyleyecekti? Azline gücü yetmeyeceğine göre... "Hiç bir şey olmak ihtimali yoktur. Yavuz Sultan'a özenmektedir. Padişahların zaman zaman böyle bağırdıklarını bir yerlerden duymuştur da padişahlığını gösterme sevdasına kapılmıştır."
Bostancıbaşı girmiş, kollarını boynuna bükmüştü. Tıpkı kos koşaca sultanlara yapıldığı gibi. Belli ki fazla ciddîye alıyordu. "Bu çocuğu!"
"Şu herif hapsolunsun! Her yana tellâl edilsin. Kim ki bu herifin bir melanetine şahit olmuşsa gelsün, Divan önünde şahadette bulunsun."
Bostancıbaşı eğildi:
"Ferman Sultanımındır!"
Sesinde bir tereddüt vardı. Bu tereddüt Sadrazamı ümitlendirdi. Fakat kaftanının yakasına sarıldığında işin

ciddiyetini anladı.
"Siz aklınızı uçurmuşsunuz" diye söylendi.
"Sen devletin malını mülkünü uçurursun da biz kendi aklımızı istediğimizde uçuramaz mıyız?." diye cevap verdi Sultan Murad alaycı sesiyle. "Tescilli melanetlerinin şahitleri birkaç güne kadar sökün eder. Ondan sonra iş Müf-ti Efendinin fetvasına kalır."
Kemankeş Ali Paşa duyduklarına inanamaz gibiydi:
"Yani beni kati mı ettireceksiniz?"

"Şüphen mi vardı? Hayır, şüphelenmekte haklısın. Belki Müfti Efendi cinayetlerini kati için kâfi görmez. O zaman kelleyi kurtarırsın, ama gözümden ırak olman için barkaç saatin kalır. Hadi Bostancıbaşı, çok söyleştik, götür artık!"
Sadrazam direnmeyi denedi:
"Ben sadrazamım, böyle mücrim gibi götüremezsiniz. Çocuk haline bakmadan böyle birşeye kalkışamazsın. Unutma ki seni ben padişah yaptım."
"Ben de seni sadrazam yaptırmıştım, ödeşmişiz."
' 'Valide Sultan mani olacaktır.''
Sultan Murat Sadrazamın yanına sokuldu. Delici gözlerini gözlerine dikti:
"Er kişi ol Paşa, er kişi ol! Saçmaladığının pekâlâ far-kındasın! Validemize hürmet ederiz, lâkin kendi göbeğimizi kendimiz keseriz, biz padişah oğlu padişahız!"
Çaresiz, boyun eğdi. dudaklarına kadar çıkan galiz kelimelerden bazılarını geveledi, bazılarını gerisin geri yuttu. Yarı sürüklenerek bodruma indirildi.
Sultan Murad yine yalnız kalmıştı. Fakat bunun pek uzun sürmeyeceğini biliyordu. Annesi, Sadrazamın başına gelenleri duyar duymaz koşacaktı. Belki de sadaret kaymakamı divanı fevkalâde toplantıya çağıracaktı. Topluca

huzura çıkacaklar ve yaptığının hatalı olduğunu lisan-ı münasiple söyleyeceklerdi. Vereceği cevabı şimdiden biliyordu: "Siz kendi yaptıklarınıza bakın, bana da karışmayın!" Böyle diyebilir miydi? Tereddüt yokladı yüreğini. "Belki vakti gelince... Ama henüz değil. Sabretmeli... sabretmeli..."
Düşüncelerinin burasında kapı gıcırdadı. Tahmin ettiği gibi, annesi çıkageldi. Hayatının baharını sürüyordu. Yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında idi, ama olduğundan da genç gösteriyordu. İpeklere bezeliydi. İpek başlığının elmas sorgucu parıl parıldı.
Girer girmez telâşlı bir sesle,
"Aslanım, ne yaptınız!" dedi.
Sultan Murad ağır ağır döndü:
"Hayrola Valide, işiniz olduğunu zannediyordum."
"Yaptıklarını duyarım da is yapacak takatim kalır mı? Onca gün görmüş Sadrazamını zindana tıktırmak sana yaraşır mı?"
"Padişahlar yumuşak başlı olmamalı diyen siz değil miydiniz Valide?"
"Bu kadarı çok değil mi?"
"Az Valide, az! Ben Yavuz Sultan dedemden hemen sonra gelseydim bir Süleyman Han dedem kadar yumuşak olurdum. Lâkin ne çare! Allah bana kargaşa devrinde saltanat müyesser etti. Onun dahi hakkını sertlikle vermek lâzım!"
"Etme aslanım, eyleme! Halk ne der sonra? Kapıkulu ne der? Dağ gibi sadrazamı hapsetti diye yarın Babüssaa-de önüne yığılıp, Allah saklasın..."
Bir el hareketiyle sözünü kesti:
"Ağam Osman Hana yaptıklarını yaparlarsa, öyle değil mi Valide? bize senin gibi padişah lâzım değildir, diye

bağırmaya başlarlarsa..."
Yumruklarını sıktı, pencereye doğru savurdu:
"Ben Osman Han değilim!"
Kösem Sultan, oğlunu o zamana kadar hiç görmediği biçimde sert ve kararlı bulmuştu. Geleceğin demir yumruğunu sezmiş ve ürkmüştü. Daha sonra yumuşatabilme ümidiyle yanından ayrıldı.
Fakat Padişahı yumuşatamadı. Çocuksu yapısından beklenmeyen bir irade gücüyle direndi. Zaten şahitler de bulunmuş, Divana getirilmişti. Her biri Sadrazamın bir yolsuzluğunu anlattı.

At Meydanını bile bir yeniçeriye kiralamıştı! Eski sadrazamlardan Halil Paşa ile Gürcü Mehmed Paşayı ortadan kaldırmak için giriştiği oyun da bütün çıplaklığıyla ortaya dökülmüştü. Onları âsi Abaza Paşa ile işbirliği fdip devlet aleyhine kumpas kurmakla suçluyor, "Abaza'ya yazdıkları nâme [mektup] elimdedir" diyordu.
Padişah, Kemankeş Ali Paşanın getirilmesini emretti. Sadrazam perişandı. Padişah elini uzattı:
"Halil Paşa ile Gürcü Mehmed Paşanın Abaza'ya yazdıkları nâmeyi ver bakalım, delilini göster, mühürleri karşılaştıralım."
Sadrazam inim inim bir sesle:
"Padişahım, beni perişan etmeyiniz."
Padişah hayret etmiş gibiydi:
"Mektubu istiyorum, beni perişan etmeyiniz diyorsun. Vaktiyle elinde olduğunu söylediğin mektup nerede? Bundan bize de bahsetmiştin, unuttun mu?"
Sadrazam boynunu büktü. Henüz duyulur bir sesle,
"Mektup yok" dedi.
"Yani iftira mı atmıştın? Az daha boyunlarını vurdura-caktım. Duyar mısınız Müfti Efendi Hazretleri? Dilinin

ikraridir. Gayri hükmü siz verin."
Divanı sert adımlarla terk etti.
O gün 3 Nisan Çarşamba günüydü. Mühür Kemankeş Ali Paşadan alınıp Çerkez Mehmed Paşaya verildi.
Ali Pisi cürmünün ceremesi olarak asakondu..." • • •
"Eeeey ümmet-i Muhammed! Duyduk duymadık demeyin! Vezirâzamımız, Serdar-ı Ekremimiz, medar-ı iftiharımız Çerkez Mehmed Paşa 22 Zilkade [5 Eylül 1624] günü Abaza Paşayı Karasu muharebesinde mağlûp eylemiştir. Duyduk duymadık demeyin! Eeey ümmet-i Muhammed! Serdar-ı Ekrem Çerkez Mehmed Paşamız Cen-netoğlu isyanını da tenkil eylemiştir. Cennetoğlu Denizli'ye kaçmışsa da yakalanıp hakkından gelinmiştir. Allah Padişahımızın ömrünü uzun, devletini daim etsin!"
İstanbul'u köşe bucak dolaşan tellâlların nezle görmemiş sesi herkese müjdelerin en büyüğü gibi geliyordu. Ne zamandır bozgun haberleriyle paslanan kulakları nihayet bir zafer çığlığıyla şenleniyordu. Yalnız kulakları değil, yürekleri de şenlenmişti. Bir anda bütün halk sokakları doldurmuştu. Salıncaklar kurulmuş, bir ağızdan tekbir getirilmeye başlanmıştı. "Padişahım çok yaşa!" âvazeleri uğuldaya uğuldaya saraya gidiyordu. Fakat Sultan Murad bunları duymuyordu bile. Az önce Bağdat'tan gelen birisiyle konuşmuştu. İran Şahı Abbas, tarihin yazmadığı şekilde zulme başlamıştı. Adam anlata anlata bitiremiyor, ağlaya ağlaya anlatıyordu:
"Eski saray hocalarından muhterem bir pir-i fâni olan Bağdat Kadısı Nuri Efendi ile ulemâdan Hatip Efendiyi

Şah Abbas huzuruna getirtti. İkisinin de kolları arkalarına bağlıydı, önce Kadı Efendiye döndü. Ondan Mazret-i Ebu Bekir'le Ömer'e sövmesini istedi. Kadı Efendi 'Elimi çöz, dediğini yaparım' deyince ellerini çözdürdü. Elleri serbest kalır kalmaz, 'Seni bîedep mel'un! Sana ve senin gibi kâfirlerden şiddetli ebedî mel'una tâbi olanlara lanet olsun!' diyerek suratına bir tokat aşketti. Ardından yüksek sesle dört halifenin vasıflarına ait âyet ve hadisleri okumaya başladı. Şah gazaba geldi. Biçare Kadı Efendinin çenesini deldirip bir hurma ağacına diri diri astırdı. Sonra Şah Abbas, Hatip Efendiden aynı şeyi istedi: 'Şeyheyna söv, seni serbest bırakayım!' Hatip Efendi 'Bütün Sahabe-i Kiram muhteremdir, senin itikadın bozuktur'

deyince onu da çenesinden Kadı Efendinin yanına astırdı. 'Ali'yi seven bir kurşun atsın!' diye bağırdı. İkisini delik deşik ettiler."
Sultan Murat'ın gözlerine yaşlar birikmişti. Küçücük kafasında kos koca düşünceler cirit atıyordu. Yeni bir Yavuz Sultan olmalıydı. Onun kadar sert, haşin, kararlı ve imanlı! "Olacağım!" Aksi halde devlete çeki düzen vermek mümkün değildi. Bu çarklar onu da öğütürdü. Sultan Osman'ın düştüğü hataya düşmeyecekti. Yeterince kuvvet kazanacak, ondan sonra alabildiğine sertleşecekti. Diz çöktü: "Allah'ım, beni adalet ve din yolundan ayırma!"
Annesi girdi. Diz çökmüş, ellerini açmış görünce sordu:
"Aslanım ne yapıyorlar?"
Kalktı, avuçlarını yüzüne sürdü:
"Dua ediyoruz Valide..."
"Dua mı, niçin?"
"Devletimizin kurtuluşu için, gerçek bir padişah olmak için.''
Annesi güldü:

"Şimdiden böyle şeylerle kendini yorma aslanım. Hamdolsun, devletin kurtulmuştur. Ayrıca sen zaten padişahsın."
"Öyle mi dersiniz Valide? Size göre ben padişahım ha!"
"Herkese göre öylesiniz."
Elini hırsla öne doğru salladı:
"Hayır Valide. Hiç kimseye göre ben padişah değilim. Henüz değilim. Sadece padişahçılık oynayan bir çocuğum. Size göre bile..."
"Aman aslanım, bunlar nasıl sözler?"
"Dos doğru sözler Valide. Bu saray öylesine eğriliklerle doldu ki, haniyse doğrular bizi bütün bütün terk edecek."
Gözlerini tavandaki işlemelere kaldırdı:
"Ah, birşeyler olsa ve ben hemen büyüyüversem. Öylesine istiyorum ki... bilemezsiniz!"
"Aman niçin?"
' 'Devletimin daha fazla âciz ellerde kalmaya tahammül edemeyip batacağından korktuğum için!"
Kadının dudakları hissedilir biçimde titredi. Öfkeyle:
"Murad, sen fazla oluyorsun ama! Bize âciz demekten sıkılmalısın."
"Sıkılmak öyle mi? Asıl, devleti hu hale getirenler sıkılmalı! Ama onlarda sıkılacak kadar bile haya kalmış mı? Valide, sadrazam intihap ettiğim adam gelir, Bağdat hakkında bir sürü yalan söyler, diğer devletlülere iftira atar, devlet malını babasının malı gibi şuna buna dağıtır. Dönüp kimse ona bre yeter, sıkılmalısın demez. Şimdi Kırım'da kargaşa olduğunu duydum. Kim bana bilgi verecek, kim olanı biteni anlatacak? Sadaret Kaymakamını çağırttım, çok işi olduğunu söyleyip gelmedi. Devletimin bir parçası daha kopuyor, Bağdat'ın peşisıra Kırım elden

gidiyor. Ben padişahım; öyle diyorsun, lâkin hiç kimse kaale almıyor, böyle iken böyle oldu, demiyor. Peki, ama birşey bilmeden devleti nasıl idare ederim?"
Mahpeyker Kösem Sultan kulaklarına inanamıyor, bunları on iki yaşında bir çocuğun nasıl olup da söylediğine, söyleyebildiğine akıl erdiremiyordu. Hayır, kendisi uyduramazdı. Mutlaka bir öğreteni vardı. Hocası Ömer Efendi mi? Şeyhi Mahmud Hüdaî mi? Musa Çelebi mi? Yoksa şu delikanlı mı? "Neydi adı? Molla ne? Doğan galiba? Onun işi olmasın!"

"Aslanım, vakti geldikte lâzım olan herşey sana söylenecektir. Keyfine bak. Devletin ağır işleriyle kendini şimdiden harap etme. Daha vaktin çoktur. İlerde dilediğin kadar meşgul olabilirsin."
"Benim vaktim olsa bile devletin vakti kalmış mı Valide?"
"Bugün acı söylersin. Ben geldim ki, seni sevinç içinde göreyim. Sadrazamın Abaza'yı bozmuş, Cennetoğlu denen devlet düşmanını perişan eylemiş. Halk sana dualar etmekte, 'Padişahım çok yaşa' sesleri yeri göğü inletmekte, ama sen üzülmektesin. Anlayamadım gitti."
"Cennetoğlu neyse ne de, Abaza Paşa devlet düşmanı mıydı, yoksa ağam Osman Hâna düşman olanların düşmanı mıydı, orasını Hak Teâlâ bilir. Her neyse, duydum ki Kırım Hânı üçüncü Mehmed Giray cülusumuzu tebrik için elçi çıkarmış. Canibek Giray ise elçileri Kırım'da durdurup öldürtmüş. Bize gönderilen hediyelere el koymuş. Bu açık bir isyan alametidir.''
Valide Sultan lâfı oğlunun ağzından kaptı: "Emret, âsi cezalandırılsın!"
Sultan Murad tahta oturdu. Bir süre tahtın kolluklarını mıncıkladıktan sonra,

"Şu süslü şeylerden hoşlanmıyorum" dedi. "Padişah olduk diye ağırlıklara batıp sırmalar içinde yüzmek zorun-damıyız? Cezalandırmalı diyorsunuz Valide, ama hangi ordu ile? Hem ne malûm Şahin Giray'ın haklı olmadığı? Yol uzak, haberler gelene kadar değişiyor. Eskiden Kırım Hanı Şahin Giray'di. Bildiğim kadarıyla da Kırım'ı güzelce idare ediyordu. Sonra ne olduysa oldu, Mehmed Giray geldi. Şahin Giray da tahtını elde etmek için mücadeleye girdi."
"Ama az önce âsi olduğunu söylemiştin?" Valide Sultan oğlunun ne kadar anlaşılması zor bir insan olduğunu düşünemediğinden, sözlerindeki tenakuzu çocukluğuna vermiş, sorarken de sesine ince bir istihza katmıştı. Çocuk Padişah gözlerini kaldırdı, kaşlarını çattı: "Ne demek istediğimi anlamadınız Valide Sultan. Üçüncü Mehmed Giray Cengiz soyundandır. Bu yüzden Osmanoğullarını hep küçük görmüştür.'Hattâ Kırım'da kâfi miktar güçlenip buraya, Dersaadet'e yürümek gibi habis bir fırkin de sahibidir. Divana bir nâme yazıp, Rodos'a sürgüne gönderilen Canibek Giray'ın Dersaadet'e gelmesinin teminini istedim. Asker verip Üçüncü Mehmet üstüne serdar edeceğim.''
Annesi gayr-i ihtiyarî:
"Sen mi?"
Karşısında minicik oğlu vardı. Tahtın ve bol kaftanının içinde kaybolmuştu. îkide bir kaşlarına inen başlığı çocuksu hareketlerle düzeltmek zorunda kalıyordu. Ve bütün bu sözleri bir çocuk söylüyordu. Mutlaka ona akıl verenler vardı. Kendisinin geleceği bakımından o kaynakları öğrenmesi ve icabına bakması lâzımdı. Çünkü başkaları yanına sokuldukça kendisi uzaklaşıyordu. Kendisinin yerini başkaları alıyordu. Bu ise çok tehlikeliydi. İlerde padi-

şahı anasından soğutur, anasına muhtaç olmadığını düşündürürdü.
Çocuk padişah hızla doğrulmuştu. Annesinin gözlerine yapıştırmıştı gözlerini, kırpmadan bakıyordu. Minik avuçları da kasım kasım sıkılıydı.
"Evet biz, Valide" diye bağırdı hırçın bir sesle, "biz bugüne bugün sultan oğlu sultanız. Bundan şüpheniz mi var?"
Hırçınlığından kendisi de ürktü. Annesinin yanına yürüdü. Rengi atmış yüzüne baktı. Birden korktu. Biricik annesini üzmüş müydü yoksa? Allah göstermesin. O annesini üzmek için konuşmuyordu ki. Derdi vardı. Dert söyletir, demişlerdi. Çocuk yerine konulmaktan bıkmıştı. Gerçi çocuk olduğunu biliyordu. Padişah olduğunu da. Bu iki duygu içinde müthiş bir savaş veriyordu. Bazen çocukluk duygusu kazanıyor, bazan padişahlık yanı ağır basıyordu. Ama şu anda çocuktu. Daha küçüklüğünde yaptığı gibi, başını annesinin dizlerine gömüp "Korkuyorum Valide Sultan" demek ve ağlamak istiyordu. Sarılmak için kollarını açtı, fakat düşündüğünü yapamadı. İçindeki savaşı yine padişahlık duygusu kazanmıştı. Ellerini iki yanına sarkıttı.

"Yorgun ve üzgünüz Valide. Padişahlık ateşten göm-lekmiş meğer, şimdiden yakmaya başladı."
Nihayet normale dönmüştü. Şu görünüşüyle ne kadar çocuksu, ne kadar cana yakındı. Ne kadar da annesine muhtaç bir yavruydu.
Tahtın arkasını dolanıp kollarını oğlunun boynuna doladı. Başını omuzuna yasladı.
"Aslanım" diye fısıldadı, "yavrucuğum. Tasalanma, seni üzgün görmeye dayanamıyorum. Bırak, devlet işlerini büyükler düşünsün. Sen çocukluğun tadını çıkarmaya

bak. Sonradan pişman olursun. Zira insan bütün ömründe sadece birkaç yıl çocuk kalır."
"Doğru söylersiz Valide, birkaç yıl çocuk ve birkaç yıl adam olur. Gerisi lâf u güzaf!"
Kapı ağası girdi.
"Saadetlü Sultanım, müsâde olunursa yeniçeri kethüdası görüşmek ister."
Valide Sultan çıkmaya davrandı. Kapı ağası,
"Sizinle dahi görüşmek istenir Sultanım" dedi.
Valide Sultan durdu. Yüzünü örttü. Başıyla "Girsin" işareti yaptı. Kapı ağası çıktı.
Padişahın kaşları alabildiğine çatıktı. Yüzü ise mosmordu, öfke soluyor, fakat kimse buna dikkat etmiyordu.
Az sonra yeniçeri kethüdasının iri vücudu bütün kapıyı tuttu. Telâşı ilk bakışta görülecek cinstendi. Valide Sultanı uzaktan selâmladıktan sonra Padişahı etekledi.
"Ne oldu ağa?" diye atıldı Valide Sultan, "inşallah hayırdır."
içinde inceden bir endişe dolanıyordu. Yüreği hop hop tu. Nedense yeniçeri takımından birini her görüşte yüreği böyle hoplardı. Boyunca gömüldüğü Genç Osman hadisesini hatırlar, tepeden tırnağa ürperirdi. Belki de bir vicdan sızıydı bu.
"Allah ömrünüzü müzdad, devletinizi daim eylesin Sultanım" diyerek başladı yeniçeri kethüdası, "kul taifesine söz geçiremiyorum, meded!"
Valide Sultanın ürperişi arttı, kalbi daha hızlı vurmaya başladı:
"Yine ne istenir?"
Sesinde endişeli titreşimler vardı. Oğluna saltanatın yollarını açmak için kullandığı ocağın bir gün karşısına geçebileceği düşüncesini bir türlü kafasından söküp atamıyordu.

"Cülus bahşişi verilmedi diye aksilenirler Sultanım."
O zamana kadar konuşulanları dinlemekle yetinen Sultan Murad hiddetle kükredi:
' 'Nasıl olur? Verilmiş sözleri vardır! Cülus bahşişi istemeyeceklerine dair ahidleri bulunmaktadır. Hazine tam takırdır. Kimseye verilebilecek tek akçe bile yoktur."
"Anlattım. Sözlerini de hatırlattım. Lâkin zafer kazanılmıştır. Abaza kıstırılmış, Cennetoğlu belâsı def edilmiştir. Yeniçeri sayesinde devlet düşmanları dize gelmiştir. Hakkımız olanı almadan dâvamızdan vazgeçmeyiz, demekte direnirler."
"Allah kahretsin!Bu ne sefil askerdir!"
' 'Sus aslanım! Asker için kötü söyleme. Unutma ki devletimiz onların kılıçları gölgesinde ayakta durur."
Öfkeli bakışlarını annesine çevirdi:
"Devlet yeniçeri kılıçlarının gölgesinde ayakta dururdu Valide, nicedir aynı kılıçların altında ezilir. Bunu fark etmek için daha kaç sene geçmeli?"
Valide Sultan oğluna aldırış etmeden yeniçeri kethüdasına döndü:
"Ocaklıya söyle dilekleri yerine gelecek. Ancak birkaç gün mühlet versinler. Altın eşyaları darphaneye göndereceğiz. Eritip paraya çevirmek zaman alacaktır. Bu kadarına razı edebilir misin?"

"Herhalde ederim. Varıp bir kere deneyeceğim. Bu işte bir dahlim, hattâ rızam olmadığını bilmenizi isterim Sultanım. Sadık bir bendenizim."
Valide Sultan,
"Biliyoruz" dedi.
Fakat Padişahın gözleri alev saçıyor, değdiği yeri yakıyordu.
"Sadıksan göster! Kul taifesi onca kıymetli eşyanın zayi

olmasına sebebiyet vermesin. Haksız dileğinden vazgeçip, ahdına sadık kalsın."
' 'Fakat Sultanım, bunlar.
"Çıkağa!"
Son sözü öyle sert, öyle otoriter bir tarzda söylemişti ki, uymasa sanki cellâtlarını çağıracak, boynunu oracıkta vur-duracaktı. Kethüda süklüm püklüm çıktı. "Ne çocuk bre!" diye söylenmekten kendini alamadı.
Altıncı bölüm
' 'Aldı etrafı adüv, imdada asker yok mudur? Din yolunda baş verir, merdane server yok mudur? Hasmı bir kişi oyunda ruh be ruh şeh mat ider, Cenkte at oynatır ferzâne bir er yok mudur?"
Hâfiz Paşa
"Hafıza Bağdad'a imdat itmeğe er yok mudur? Bizden istimdad idenin, sende asker yok mudur? Düşmanı mat itmede ferzâneyim ben der idin, Hasma karsı simdi at oynatmağa yer yok mudur?"
Muradı
"Ey ümmet-i Muhammedi Duyduk duymadık demeyin! Sadrazamımız Çerkez Mehmed Paşa mübtelâ bulunduğu mesane illetinden Tokat kışlağında Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Sadaret mührü Müezzinzade Hafız Ahmet Paşaya tevcih olunmuştur. Bundan böyle serdarımız ve sadrazamımız Hafız Ahmed Pasadır. Diyanbekir beylerbeyi iken Sadrazamlıkla Şereflenen Hafız Paşamız Bağdat üstüne serdar-ı ekrem kılınmıştır. Duyduk duymadık demeyin!" (8 Şubat 1625)
Halk dükkânların, kahvelerin önüne çıkmış, bir yandan ölene rahmet veriyor, bir yandan da yeni sadrazamı konuşuyordu. Kimine göre Hafız Paşa iyi idareciydi, ama iyi asker değildi. Kimine göre ise hem iyi asker, hem de iyi devlet idarecisiydi. Sultan Murad yavaş yavaş adamlarını buluyordu.

Tekrar kahveye girip Bakırcı Adli Ustanın etrafına kümelendiler. Çok yaşamış, çok görmüş olması, böyle olaylar karşısında koyduğu teşhislerin bir bir çıkması, ona olan güveni artırmış, âdeta halkın akıl hocası olmuştu.
"İyidir, iyidir" dedi gülümseyerek, "velâkin Hafız Paşaya fazla müddet sadrazamlığı komaz, kaparlar. Bana öyle gelmekte."
"Kimler kapar dersin?"
Kahveci Arnavut Mestan'dı. Dikilmiş, başına bıyık buruyor ve gülümsüyordu. Bir gözü çıkmıştı. O meşhur yeniçeri dayağında akmıştı. Tek gözü ise bütün merak doluydu.
' 'Bir kahveye söylenir koca Arnavutoğlu'' dedi Adli Usta, "aşağı olmaz. Okkalı bir kahveye ha, anlaştık mı?"
"Hele deyiver de bre!"
"Önce kahve gelsin!"

Köşede oturan delikanlı kulak kesilmiş, konuşulanları dinliyordu. Umumî yerler haber almaya bire birdi. Kahvelerde halkın nabzı atardı. Yeniçerinin nabzını yoklamak isterse Ortacami'ye gider, ipsiz sapsız takımını duymak isteyince de Kurşunlu Hana inerdi.
Bu delikanlı Molla Doğan'dan başkası değildi. Sessiz sadasız ayranını yudumluyordu. önüne bakıyor, düşüncelerine dalmış görünüyordu, ama bütün dikkati kalabalığın üstündeydi. Adli Ustanın anlatacakları onun için mühimdi. Biliyordu çünkü, Adli Usta gibilerin halkı şekillendirdiğini.
Adli Ustanın kahvesi gelmişti. Bir yudum aldıktan sonra ağzını şapırdattı ve,
"Hüsrev Paşaya dikkat" dedi. "Bir de Topal Recep Paşaya dikkat! Hüsrev Paşa önce yeniçeri ağalığına kuruldu, ardından kubbe veziri olur. Yani pek çabuk parlıyor. Va-

lide Sultan onu tutuyor. Valide Sultan bir de Recep Paşayı tutuyor. Recep Paşa kaptan-ı deryadır. İyi işler de becermiştir. Velâkin fazlaca hırslıdır. Bu ikisi Valide ile el ele verir ve Hafız'in soluğunu keserler. Sonra dediydi der, beni anarsınız.."
"Ya Sultanımız?" diye sordu yaşlılardan süzgün yüzlü biri, "Hafız Paşamızı tutarmış."
"Tutar tutmaya, velâkin henüz çocukluktan çıkmış değildir. Dizginleri eline bir geçirseydi mesele yoktu. Ama hâlâ dizginler Valide ile birkaç kubbe vezirinin ve dahi ocaklının elinde durur.''
Elini uzatıp çekti:
"Ah, bir çekip alıverse var ya!"
"İyi olur diyorsun."
' 'İyinin de iyisi olur diyorum. Bir alsa dizginleri, alabil-se, Osmanlı mülkünde kurtla kuzunun yan yana yürüyüşünü seyretseniz."
"Valide izin vermez. Valideden gayri ocaklılar da izin vermezler. Hüküm sürmeye öyle bir alışma alıştılar ki, sorma gitsin."
"Bilirim" diye karşılık verdi Adli Usta, "fena halde alıştılar. Velâkin gün geçtikçe yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlar. İlerde öyle bir kargaşaya düşecekler ki kendiler de o kargaşanın içinde boğulacaklar.
İki yeniçeri ile bir sipahi girince sustular. Yeniçerilerden biri odabaşıydı. İlk içeri giren ve girer girmez de gözlerini köşede oturan Molla Doğan'a mıhlayan oydu. Doğru üstüne gitti. Önüne çakıldı. Ellerini beline koyup cakalı cakalı süzdü. Sonra,
'' Kalk!" dedi emredercesine, '' gidiyoruz.'' Molla Doğan hiç istifini bozmadan Odabaşıya baktı. Tanınmış zorbalardan Saka Mehmed'di. Genç Osman'ın

öldürülmesinde parmağı olduğu söyleniyordu. Bıyıklarını kulağına doğru bükmüştü. Sol gözünün altında başlayıp çenesine doğru inen bir kılıç yarası yüzünün bir yanını çarpıtmış, adamı olduğundan beter çirkinleştirmişti.
"Nereye?" diye sordu Molla Doğan, "gideceğim yeri önceden bilmem lâzım."
Saka Mehmed yüzünü daha da çirkinleştirmek istercesine kaşlarını çattı. Elini bıyıklarına götürdü. Bir sağa, bir sola sıvazladı.
"Gidiyoruz dendi mi kalkılır. Hiç mi terbiye görmedin bre! Yallah!"
Molla Doğan hem kendini tutmaya çalışıyor, hem de bu işi kimin plânladığını düşünüyordu. Padişahın emri olamazdı. Çünkü ocakla, hele de Saka Mehmed gibilerle irtibatı yoktu. Bu iş ya bir kubbe vezirinin kafasından çıkmıştı veya Valide Sultanın. Emin olmak için,
"Kimin emridir?" diye sordu.
Saka Mehmed hiç umursamadan cevap verdi:

"Valide Sultanın emridir. Kalk ki edebinle gidelim. Yoksa sürüye sürüye götürmesini de biliriz."
Molla Doğan kalktı. Aynen Saka Mehmed gibi ellerini beline koydu. Alaycı alaycı güldü:
"Bu memleketin padişahı vardır, Valide emriyle surdan şuraya gitmem. Hadi namusunuzla çıkın burdan, mülevves ayaklarınızı milletin içinden çekin."
Saka Mehmed'in benzi attı. Elini kaldırdı. Niyeti delikanlının yüzüne okkalı bir tokat oturtmaktı. Fakat indirmeye vakit bulamadı. Sağlı sollu iki tokat arka arkaya yanaklarında patladı.
"Çıkın dendi bre!"
Saka'nın iki yanında duran yeniçeri ve sipahi harekete geçtiler. Kılıçlarını Molla Doğan'a üşürdüler. Saka Meh-

med de toparlanıp onlara katıldı.
"Vurun ha!" dedi, "yaşatman ocak düşmanını."
Kahvedekiler merak ve biraz da korkuyla bakıyorlardı. Hemen hepsi delikanlıya acıyordu. Uluorta memleketin bir padişahı olduğunu, Validenin emrine riayet etmeyeceğini söylemesi ne kadar hoşlarına gitmişti. Gitmişti ya çok yazık! Bunu söyledikten sonra delikanlıyı sağ bırakmazlardı.
Fakat hayret! Üç kişiye metelik verdiği yoktu. Öylesine ustaca kılıç sallıyordu ki, şaşkınlıktan nefes almayı bile unutmuş, baka kalmışlardı. Askerler zor durumdaydılar. Delikanlının tek başına yüklenmesi karşısında geriliyorlardı. Bu ne yaman gençti. Bu ne kılıç kullanmaydı.
"Anandan emdiklerin helâl olsun yeğen" diye bağırdı Adli Usta dayanamayarak, "parçala bre! Padişah düşmanlarına haddini bildir ha!"
Kahveci Mestan ölesiye heyecanlanmış, sonunda kendini tutamayarak tezgâhtaki bıçağı kaptığı gibi ortaya fırlamıştı.
"Haayt bre!" diye bastı narayı, "benim dahi yeniçeri güruhundan alınacak bir göz hakkım vardır. Şimdi alsam gerektir. Haaayt!"
Molla Doğan belli belirsiz gülümsedi. Kahvedekilere,
"Karıştırmayın" diye seslendi, "ayak altında dolaşmayın yeter. Evelallah, bunları fakir haklar."
Mestan Ağayı kıs kıvrak yakaladılar. Tepiniyor, bağırıyor, kurtulmak için var gücüyle çırpınıyordu.
"Bırakın bre, bırakın ki gözümün öcünü alayım. Geçtim gözümden, mazlum Sultan Osman'ın kanını alayım. Bir yeniçeri zorbası kesmeden ölürsem tek gözüm açık giderim bre!"
"Deprenme Arnavut kırması" diye çıkıştı Adli Usta,

"dur da seyret. Gözünün de, Sultanının da öcünü şu delikanlının aheste aheste alışını seyret de zevkten dörtköşe olmaya bak."
Molla zehir zemberekti. Dövüştükçe kızmış, kızdıkça zemberek gibi gerilmişti. Her darbede biraz daha boşalıp rahatladığını hissediyordu. Sultan Genç Osman'ın kanlı cesedi gelmişti gözlerinin önüne. Ortacami'ye bir uyuz merkep sırtında götürülüşü gelmişti. F:r tarafı kum gibi yeniçeri kaynıyordu. Kimisi çimdik atıyor, kimisi olmadık lâflar ediyordu. Söyledikleri ne edebe sığardı, ne insanlığa. Fakat söylüyorlardı Ağızlarından çıkanı kulakları duymuyordu. Sultan Osman "Etmeyin, gitmeyin, bir padişaha yaptıklarınız reva mıdır, bırakın kendi halimde yaşayayım" diyeyalvardıkçaazgınlaşıyorlardı. Saldırılarını daha beter artırıyorlar, çok çok ilerilere götürüyorlardı. "Ca-num Osman Çelebi, meyhaneler basup yeniçeri ve sipahiyi taş gemisine koymak ve deryaya atmak olur mu?" Sultan Osman dayanamayarak

feryat ediyordu: "Behey edepsiz mel'un! Padişahunuz değil miyim? Nedür bu it-düğünüz cefa?"
Molla Doğan geçmişe kapıp koyuvermişti kendini. İstiyor, ama bir türlü çekip alamıyordu. Şu anda Genç Osman'ın etrafını çevreleyip türlü hakaretler eden güruhla kapışmış gibiydi. Ona edepsizce sataşanları karşısına almış, kılıca almış gibiydi. Kükredi:
"Sultan Osman'a ettiğiniz reva mıydı bre mel'unlar!" Saka'nın adaleleri kasıldı. İnme yemiş gibi kala kaldı. Neden sonra toparlanıp böğüre böğüre saldırıya geçti:
"Seni de onun yanına göndersem gerekir Valide düşmanı. Kolla kendini!"
"Gel bakalım, gel! Nasılsa kendimi kollarım." Sipahi bileğinden yaralanmış, kapıya çekilmişti. Korku

dolu gözlerle bakıyor, aklına başka birşey yapmak gelmiyordu. Tek kişinin üç kişiyle başetmesini kafasına sığdıra-mıyordu. Bir an rüya gördüğünü bile sandı. Fakat sağ bileğindeki acının dayanılmazlığı gördüklerinin gerçek olduğunu anlamasına yetiyordu.
"Linet olsun!" diye söylendi.
O sırada Saka Mehmed'in böğürdüğünü, kahvenin ortasında fır döndüğünü ve yüzükoyun döşemeye kapaklandığını gördü. Bir lanet daha okudu:
"Lanet olsun!"
Fırladığı gibi bağıra bağıra kaçmaya başladı. Gören arkasından ifritlerin kovaladığını sanırdı.
Molla Doğan'in önünde tek yeniçeri kalmıştı. Zayıf bir oğlandı. Acemi olduğu her halinden anlaşılıyordu. Çok çok bir yıllık, kapıya çıkmışlardandı. Hem korkuyor, kaçmak için can atıyor, hem de rakibini haklayıp efendilerinin gözüne girmek istiyordu. Zıt duygular hareketlerini düzensizleştirmişti. Bütün dikkatini dövüşe veremiyordu. Mollo Doğan bunu çoktan fark etmiş, kavga başladı başlayalı genç yeniçeriye fazla yüklenmemişti. İstese çoktan işini bitirirdi.
"Delikanlı, kim için dövüştüğünü biliyor musun?" diye sordu birden.
Yeniçerinin gözlerinde vahşi bir ışık yandı, söndü.
"Valide Sultan için" dedi ince bir sesle, "ya sen kim için dövüşüyorsun?"
Molla Doğan saygıyla cevap verdi:
"Padişah için tabiî, başka kim için olacak."
"Padişah dediğin bir sabidir, henüz devlete sahip değildir. Devlete sahip oldukta onun için de dövüşürüm."
"O günü görecek kadar yaşasan keşke. Kılıcı çok gevşek tutuyorsun delikanlı. Dikkat et, elinden kaymasın!"
Demesiyle kılıcını döndürüp pek bir hamle çıkarması
ve genç yeniçerinin kılıcını elinden uçurması bir oldu.
"Söylemiştim!" diye bağırdı ardından.
Delikanlının gözleri aval aval açılmış, Molla'ya baka kalmıştı. Kılıcını başına inmesini tevekkülle bekliyordu. Fakat beklediği olmadı. Doğan kılıcını kınına soktu. Yumuşak bir sesle,
"Ortana git" dedi. "Bu zorbalara uyma. İyi bir asker olmaya çalış. Ve yalnız Padişahın için dövüş."
Genç yeniçeri bir süre daha baktı. Hiçbir şey söylemeden çıktı, gitti. Kılıcını almayı bile akıl edememişti.
Ardı sıra Molla da fırladı.
"Hey dursana!" diye bağırdı kahveci Mestan, "dursa-na yiğitler yiğidi, kurban olduğum, bir acı kahvemi içse-ne."
Kapıdan çıkarken,
"Sonra" diye cevap verdi, "şimdi hiç vaktim yok."

Arkasından söylendi Mestan Ağa:
"Belli ki Hızır'dı bu, cana yetişti ve intikamımı bir güzel aldı. Hay kurban olduğumun yiğidi, böyle bin kişi olacaktı ki Osmanlı mülkünde..."
"Dahası var, meraklanma."
"Sen mi konuştun Adli Ustam? Dahası var dersin ya, meydanda pek gözükmezler.''
"Gözükmeleri maslahata uygun düşmediğinden. Vakti saati geldikte gözükeceklerdir. Bundan hiç şüphen olmasın."
Kahveci Mestan, Adli Ustaya sevgi yüklü baktı. Güldü: "Hay ağzını seveyim senin Adli Ustam, yine bal dökmedesin." Ocağa gitti: "Keyfim çakırlaştı ağalar, hepinize birer okkalı yapsam

gerektir, para istemez."
• • •
Hasan Halife arz odasına girdiğinde Sultan Mürad'ı düşünceler içinde buldu. Büyümüş, serpilmişti. Sanki Sultan Murad'ın büyümesi normal seyrini takip etmiyor, çok daha sür'atli oluyordu. Karşısında artık bir çocuk değil, bir delikanlı vardı. Makamının hakkını bütünüyle veremiyordu gerçi, bu zaman işiydi, fakat kendini de fazla ezdirmediği bir gerçekti. Gerektiğinde annesine de, hepsine de baş kaldırabiliyor, eskiden olduğu gibi herşeye evet demi-yordu. Yalnız vücudu değil, duygu ve düşünceleri de gelişmişti.
Hasan Halife'nin girdiğini görünce gülümsedi:
"Beri gelsene Hasan Halife. Benim sevgili dört Hasan'-im var: İlki Hazret-i Hasan, İkincisi Fatih Sultan ceddimin sancaktan Ulubath Hasan, üçüncüsü Yavuz Sultan Selim dedemin Nedimi Hasan Can ve dördüncüsü sen Hasan Halife. Beri gel, nicedir süzdüğüne göre kanaatini söyle bari."
Hasan Halife boynunu büktü. Aklından geçenleri nasıl da okuyordu?
"Hâşâ Sultanım. Yalnızca erken serpilip büyüdüğünüzü düşünürüm."
İç çekti Padişah:
"Neye yarar? Büyüdüğümüze Valdemizi dahi inandıramadıktan sonra. Onlar beni hâlâ bir sabi olarak görüyor."
"Eski alışkanlıktır Sultanım, siz kendinizi gösterdikçe büyüdüğünüzü anlarlar."
"Yaklaş Hasan, yaklaş; öyle dersin, ama kendimi göstermeme müsaade edilmiyor ki, âdeta baskı altında tutu-

luyorum. Bazan halktan biri olmadığıma nasıl üzüldüğümü bilsen. Herşeyi bırakıp kaçmak istiyorum."
Hasan Halife Padişaha yaklaştı. Elleri önünde bağlıydı. Ayakta dikiliyordu.
"Otursana."
"Hâşâ Padişahım. Kul kısmı Padişahının önünde ayakta durur.''
"Amma yaptın. Biz çocukluk arkadaşıyız seninle. Hem başka kimse de yok ki.-Aramıza resmiyet girerse içimdeki-leri sana da söyleyemem."
Hasan Halife Padişahın ayak ucuna bağdaş kurdu.
"Dertliyim Hasan, çok dertliyim."
"Hayırdır şevketlüm."
"Kısa zamanda çok şeyler oldu. Âdeta başım dönüyor. Hâdiselere yetişmekte güçlük çekiyorum. Biliyorsun, tarihe meraklıyım. Kuruluşundan Kanunî Süleyman dedemin devrine kadar devlet-i Osmanî basamak basamak yükseldi. Bin meşakkat, türlü fedakârlıklarla zirveye çıktı. Ama düşüş yükselme kadar yavaş olmuyor. Son birkaç yıldır devlet bir buz dağından aşağı kayarcasına hızlı düşüyor. ''

"Siz bu düşüşü durdurabilecek güçtesiniz."
Acı acı güldü:
''Senin gibi birkaç can dostum dışında buna pek inanan yok galiba Hasan, ama siz bile yetersiniz. Bana güç veriyorsunuz."
"Sağolun Sultanım."
"İşler iyi gitmiyor. Hafız'ı Bağdat üstüne serdar ettik. 'Bağdat'ın anahtarı cebimdedir' deyü boş yere böbürlenerek gitti. Bağdat'ı kurtaramadı ne yazık ki. Azledip Halil Paşaya mührü verdik. Allah şahit Hafız'a hâlâ güvenirim. Valideme kalsa, çoktan Hüsrev Paşayı sadrazam yapardı.

Ayak diredim. Sen çocuksun filân dedi, ama kulak ardı eyledim. Yine de Hüsrev'in kubbe vezirliğine tayinine mâni olamadım. Abaza'nın tekrar baş kaldırımsıyla Erzurum kalesine kapanması canımı sıkar. Bu herif çokça azıttı. Sultan ağamız Osman Hânın intikamını alma sevdasını anlarız, lâkin isyan kargaşa doğurmakta. Bir yeniçeri kini tutturmuş, gidiyor. Yeryüzünde tek yeniçeri bırakmaya-cakmış. O işin olur yanı olsa bile vakti vardır. Neyse, kendi dertlerimle seni üzmek istemem. Anlat bakalım, neler bilmektesin? Sahi bizim Molla haylidir gözükmez, nerelerde bilir misin?"
"Molla'yı bilirsiniz Sultanım, o han senin, bu kahve benim, dolanır durur işte."
"Çoktandır görmedik de merakımızı mucip oldu. Allah göstermesin, başına bir iş gelmesinden korkar sz. Validemiz ona karşıdır. Birkaç sefer tevkif ettirmeye bile kalkışmıştır. ''
Kısık bir kahkaha attı:
' 'Lakin bizim Molla yamanın yamanıdır. Üç beş yeniçeriye pabuç bırakmaz o."
"Evelallah bırakmaz Şevketlüm."
Hasan Halifenin durgun halini Padişah ilk defa fark etti. Eğilip uzun uzun süzdü. .
"Neyin var senin, ağzını bıçak açmaz?"
Hasan Halife gözlerini Sultan Murad'a dikti. Kendisine karşı samimî olup olmadığını ilk defa düşünüyordu. Samimî olduğuna kanaati gelince,
"Padişahım" diye konuştu. "Söyleyesiniz diye beklerim, fakat ağzınızdan hep başka sözler çıkar. Bağışlayınız, ama artık bana güvenmediğinizi düşünmeye başladım."
"Buna sebep nedir?"
"Az önce sadrazamlardan bahsederken bekledim ki şu

değişikliği de söyleyesiniz. Fakat geçiştirdiniz. Hüsrev Paşanın bu sabah sadrazam yapıldığını bilmez gibi bir haliniz yar.
Sustu. Padişahın yüzünde beliren şaşkınlık hiçbir şey bilmediğini anlamasına yetmişti.
"Ne söylemektesin bre!"
Sultan Murad ayağa fırlamıştı. Gözlen lâv saçıyordu. Az önceki anlayışlı, müşfik, dost çehrenin yerini parçalayıcı, sert, yırtıcı bir çehre almıştı. Hasan Halife iki ayrı insan karşısında kalmış gibiydi. Tereddütle mırıldandı:
"Essahtan bilmiyor muydunuz?"
Yüzü daha beter değişti, âdeta karardı. Gözlerinin lâvı büs bütün tutuşturmaya hazır hale geldi.
"Ne zaman oldu bu iş, kim yaptı?" diye gürledi.
Hasan Halife, gayr-i ihtiyarî ürkmüştü. Yıllarca tanıdığı Sultan Murad'ın yerine tanımadığı bir Sultan Murad gelmişti. Yeni Murad'dan korkuyor, çekiniyordu. Öylesine herşey yapmaya hazır bir hali vardı ki, ürkmemek elinden gelmiyordu.

"Bu sabah Sultanım" diyebildi. Padişah pencereye koştu. Kırar gibi kanatlan açtı. Bir kaç derin soluk alıp bıraktı. "Bana danışmadan ha!"
Döndüğünde kısmen sükûnete kavuşmuş gibiydi. Gülmeye çalışıyordu. Fakat gülüşü öylesine zorakiydi ki, bu gülüştense öfkesi daha az korkunçtu.
"Destur var mı Sultanım, çıkabilir miyim?" Başıyla evet işareti yaptıktan sonra tekrar pencereye yürüdü. 1628 yılı 6 Nisan Perşembe günüydü. Yarın Cuma selâmlığına çıkacaktı. Cuma namazını Ayasofya'da eda etmeyi düşünüyordu. Arabasına koşulacak atların hazırlanmasını birkaç saat önce emretmişti. Demek o atlarla

uğraşırken Valide Sultan ve yardakçıları sadrazam değişti-riyolardı. Bu ne cür'etti? Artık çocuk olmadığını, devlet idare edebileceğini anlamaları lâzımdı. On altısını bitirmiş, on yediden üç ay yirmi bir gün almıştı. Açıkçası on yedi yaşında sayılırdı. Bu kadarı bazılarına yetmeyebilirdi, fakat kendisi için yeterli sayılırdı. Çocuk olmadığını biliyor, devletin her bucağında olup bitenlerle ilgileniyordu. Sadrazam azledip sadrazam nasbetmek gibi ciddî bir işi kendisine danışmadan, bilgi vermeye dahi lüzum görmeden nasıl yaparlardı? Validesine gidip ağzına geleni söylese miydi? Yoksa müsait bir fırsat mı kollaması lâzımdı? "Hasan Halifeye sormalıydım bunu. Lâkin bazı şeyleri kendi başıma halletmeye artık alışmalıyım."
Tahta çöktü. Başını ellerine hapsetti. Artık başlığı büyük gelmiyordu. Artık kaftanın içinde küçülmüş, kaybolmuş gibi durmuyordu. Vücuduyla birlikte beyni de gelişmişti. Eskiden göremediklerini görüyor, duyamadıklarını duyuyor, daha temkinli, daha ciddî, daha öfkesiz hareket ediyordu. Validesini ve yardakçılarını kızdırmakla birşey kazanamazdı. Onlar ne yapıp eder, üste çıkmasını bilirlerdi. Ocak onlardan taraftı. İcap ederse istediklerini zorla yaptırabilecek güçte idiler. "Önce kapıkulunu ele geçirmeliyim. Ardından hücuma geçmeli ve devletimi kazanmalıyım. Başka türlü bu gidişin duracağı yok."
Beklemeye karar verdi. Validesine hiçbir şey söylemeyecekti. Hüsrev Paşanın sadrazamlığa getirildiğini nasılsa anlatırdı, fakat duyduğunda sinirlerine hakim olacak, duymak istediğini duymuş gibi davranacaktı. Valideyi bir güzel şaşırtacaktı. Düşündükçe hoşuna gidiyordu.
"Ama güç bana geçince yapacağımı biliyorum. Bütün bunların hesabını tek tek sormazsam nâmertim!"
Rahatladığını hissetti. Buna rağmen içini dökmeye ihti-
yacı vardı. Aksi gibi Hasan Halife de çekip gitmişti. Zaten onun yalınlığı ruhundaki kaba dalgalı fırtınayı dindire-mezdi. Öyle birine ihtiyacı vardı ki her sözü damarlarına akmak, oradan kalbine geçmeli, beynine çıkmalı ve ruhunu sükûnete kavuşturmalıydı. Gelecek için gerekli bütün ne varsa damla damla akıtmalıydı.
Gülümsedi birden, ayağa kalktı, hatırlamıştı:
"Şeyh Aziz Mahmud Hüdaî Efendiye gitsek gerektir. O muhterem zâta cennetmekân pederimiz abdest suyu hazırlamış ve dökmüştür, validemiz de havlu tutmuştur. Ruhumdaki karanlığı aydınlatsa aydınlatsa o muhterem zâtın hikmet dolu sözleri aydınlatabilir.
Başını kapıya doğru çevirip seslendi:
"Bostancıbaşı!"
Bostancıbaşı girdi, divan durdu:
"Tez bir kayık hazırlansın, Üsküdar'a geçilecek."
"Ferman şevketlü Sultanımındır."
Sultan Murad, Bostancıbaşının az önce çıktığı kapıya dudaklarında tuhaf bir gülüşle hayli zaman baktıktan sonra,

"Herif önce Valideye koşacak" diye mırıldandı, "Valide Hatun münasiptir derse, kayıkçıbaşına emir verecek. Hey büyük Allah'ım, beni ya gerçek padişah yap veya canımı al ki bu azaptan kurtulayım!"
Az önceki sükûnetinden eser kalmamış, ağlayacak raddeye gelmişti. Şimdi Şeyh Hazretlerine çok daha muhtaçtı.
Kurşunlu Hanı ağzına kadar insan doluydu. Gürültü dayanılır gibi değildi. Fakat kimsenin aldırış ettiği yoktu.
Zaten Kurşunlu Han demek, biraz da gürültü demekti. Gülü seven dikenine katlanırdı.

Son günlerde Dersaadet gibi Kurşunlu Han da kalaba-lıklaşmıştı. O zamana kadar Dersaadet'te görülmeyen nice çehreler görülüyordu. Bunlar kimisine göre Abaza Paşanın bozulan ordusunun artıklarıydı, kimisine göre de Sadrazam Hüsrev Paşanın ordusundan kaçanlardı.
Hanın bir köşesinde altı yeniçeri kafa kafaya vermiş, konuşuyorlardı. Kimseden perva etmez gibiydiler. Zaman zaman seslerini yükseltmeleri, hattâ Padişah aleyhine atıp tutmaları bunu gösteriyordu. Belki de bütün sesleri yutan gürültüye güveniyorlardı.
"Onun bunu bilmem" dedi yaşlıca olanı, "bunca kötülük ve isyandan sonra bu Padişah bizi hoş görmez, rahatlık vermez. Karındaşının katlini hâlâ bize yükler. En âlâsı, onu indirip şehzadelerden birini padişah yapmak. Yeni padişah bize minnettar kalacağından keyfimizi bozmaz."
"Ya o da bozarsa?" diye sordu gruptaki yeniçerilerden biri, "o vakit ne olacak?"
"Başkasını buluruz, padişah sülâlesinin köküne kıran girmedi ya, şehzadelerin sürüsüne bereket! Sen ne dersin Samsuncu Ömer?"
"Ne denir ki Cadı Osman'ım, doğrusun derim. Bunca rahattan sonra keyfimizi bozmaya yeltenenin keyfini bozmak boynumuza borçtur. Değil mi karındaşım Köse Şaban?"
Köşede sessizce oturup konuşulanlara belli belirsiz kulak kabartan üç kişiden biri yanındakine döndü:
"İsimleri kafana kazı Molla, vakti geldikte hepsinden hesap sorsak gerektir."
"Merak buyrulmasın Şevketlüm, bütün isimler beynimde. İstediğiniz an verilmek üzere mahfuz."
"Zorla kumpasa girerler ha oyunu büyük tutarlar. Akıl-
lan sıra bizi yıkacaklar. Vah zavallı cüceler!"
"Tasalı görünmüyorsunuz."
"Niçin tasa etmeli? Çoğu gitti, azı kaldı. Yakında hepsinin kârı itmam olunacak."
'Ya Hüsrev Paşa, Recep Paşa, diğerleri?
"Düşünüldü. Hüsrev Paşa Bağdat işini bir yoluna koya-mazsa azledilecek. Görelim, o gün karşımıza kimler çıkar?
Vay karşımıza çıkacakların haline. Recep Paşaya gelince: Hüsrev'siz bir hiçtir o."
' 'Ama kul ne der? Hüsrev Paşa Bağdat işini yoluna koy-masa bile Abaza belâsını def etti. Haberlere göre, Abaza Paşayı tutmuş, getiriyor. Kul bayram ediyor."
Padişahın dudaklarında acı bir kıvrık oynaştı:
"Abaza Paşa âsidir filân, ama etrafımdaki paşaların çoğundan iyidir. Er kişidir. Ağam Osman'ın katli yüreğini yakmış, silâha sarılmıştır. Ve yolunda sebatla yürümüştür. Anlayacağınız, onun bir dâvası vardır. Ben dâvâsız menfaatperestlerden yaka silkerim. Abaza'nın isyanında din gayreti bile var.''
"Din gayreti mi?" diye şaştı Hasan Halife, "hiç um-mazdım."

"Şeyhine yanılmıştır. Erzurum'da bozulduğunda teslime karar vermişken, mehdîlik müddeîsi bir divane olan şeyhi 'Yürü, Allah senledir' diye Abaza'yı tekrar harekete geçirmiştir. Abaza da, körü körüne ona bağlı, bir divanenin oyuncağı olmuş. Abaza'yı değil, o herifi tutup cezalandırmah."
"Abaza Paşayı affa karar vermiş gibi bir haliniz var Sultanım. Endişemi mazur görün, yalnızca iyiliğinizi düşünürüm. Şayet Abaza'yı affederseniz onunla birlik olduğunuzu yayarlar."
"Zaten bu babda söylentiler yok mu?"

"Söylentiler mesned kazanır Sultanım."
' 'İkide bir Sultanım deyip durma Hasan Halife, herifler zaten kuşkulanmaya başladı, hadi kalkalım.
Yeniçeri kılıklı üç kişinin handan çıkışı kimseyi ilgilendirmedi. Karanlığın içinde yürürken Padişah.
"Sualine cevap vermemem tereddüdümden değil bilesin, Molla; ben ne yaparsam size söylerim. Abaza ile mektuplaştık, velâkin isyana kalkmasını söylemedik. Biz meşruiyetten yanayız. Gönlümüz Abaza'yı sevmişse ağamız Osman Hânın kanını yerde komamak için gösterdiği sebat yüzünden sevmiştir. O meselenin içimize dert olduğunu bilirsiz."
Karanlıkta gözden kayboldular.
Yedinci bölüm
"Diyar-ı Rum 'da [Anadolu'da] sayısız mütegallibe güruhu türedi. Anlar zulm ile iştigal edup halka elaman dedirtirler idi. Hiisrev Paşadan yüz bulan Celâlîlerden Deli İlâhi nam soysuz, Şeydi Şehrini ve Bey Şehrini; Rum Mehmed nam zorba Konya'yı: Baba Ömer nam mel'un Afyon-Karahisar'ı Kınalıoğlu nam ifrit Aydın 't; Köse Şaban nam sedid zalim İskilip 'i haraca bağlamışlar idi.''
Katip Çelebi
Bey Şehrini sabahın erkeninde alaca bir güneş bastı. Güneşin alacası bulutlarla tutuşmasındandı. Kâh başını çekiyor, kâh başını uzatıyordu. Bazan da bulut kümesinin bir yerini kızıl alevleriyle delik deşik edip Bey Şehrine serpiliyordu.
Bin beş yüz kişi, bulutların yoğunluğuna yakın toz bulutu kaldırarak dolu dizgin şehre yaklaşıyorlardı. Çığlıklar kişnemelere karışıyor, tüfeklerin gümbürtüsüyle buluşup atlılardan önce Bey Şehrini tutuyordu
Bin beş yüz atlının başında Deli İlâhi denen zorba vardı. Başına bir yemeni sarmış, tarak görmemiş saçları omuzlarının altına doğru yayılmıştı. Sakalındaki ak kıllar belki yüzüne bir sevimlilik verecekti, ama gözlerini vahşi bakışıyla ağzının sırtlan sırıtığı bunu silip süpürüyordu. Sırtında cübbe yoktu. Gömleğinin üstüne koyun postundan kolsuz bir yelek atmıştı. At hızlandıkça atlas poturu rüzgârda savruluyordu.

Şehrin kuleleri göründüğünde atını yavaşlattı. Sonra durdurdu. Elini havaya kaldırdı.
"Durun bakalım!"
Herkes durduktan sonra üzengilerin üstünde doğruldu:
"İşte Bey Şehrine geldik. Göreyim sizi, Seydişehir'de yaptıklarınızı burada da yapın. Daha beterini yapın bre? Halk iyice korkmalı. Korkup sinmeli. Sinmeli ki Sultan Murad'ın buralara erişemeyeceğini anlasın Yine söylüyorum. Halkı idare etmenin iki yolu var: biri şiddet, ikincisi sevgi. Birincisinin ömrü kısadır, ama tesiri çabuktur. Kestirmeden gideceğiz. Hüsrev Paşamıza hürmet etmeyi halka öğreteceğiz.'
Kırbacını kaldırıp ıslıklattı:

"Bununla öğreteceğiz. Sürün! Önce sur dışındaki köyleri talan edelim, ordan şehre girelim. Haydaaaa!"
Galeyana gelen bin beş yüz çapulcu bir ağızdan tekbir almaya başladı. Gören, Osmanlı ordusunun bir düşman kalesine saldırıya geçtiğini sanırdı. Deli İlâhi'nin bile çok tuhafına gitti. "Coştukça Allah diyor, tekbir alıyorlar" diye düşündü, "tıpkı Sultan Murad'ın askerleri gibi. Eski alışkanlıktan olmalı. Adamlarımın çoğu yeniçeri veya sipahi bozması. Bunlara yeni bir harp çığlığı belletmeliyim. Ama ne? Kızılbaşlar "Şah, şah' diye saldırır. Müslümanlar 'Allah' diye, kâfirler ise bildiğim kadarıyla 'Hurraa' çeker. Biz ne desek?"
Köylerden birine girmişlerdi. Adamları hâlâ "Allah Allah" diye bağırıyor, arada tekbir alıyordu. Üstünde durmadı. Müsait bir vakitte konuyu düşünürdü. Şimdi sırası değildi. Şu yolun ortasına dikilip, hayretle sonuna kadar açılmış gözlerini kırpmadan üstünde tutan ak sakallı ihtiyar da kimdi? Deli miydi ne? Bin beş yüz atlının önüne çıkılır mıydı? Yoksa Osmanlı ordusu zannedip istikbale mi

çıkmıştı? "Savuş bre ihtiyar!"
Fakat kımıldamıyordu bile. Mıhlanmış, yahut toprağa kök salmış gibiydi. Yeterince yaklaştığında kırbasını kaldırdı:
"Savuş bre moruk!"
Kırbaç ihtiyarın porsumuş yanağında derin bir yara açtı. Sendeledi, ama yıkılmadı.
"Savuş dendi bre!"
İkinci defa ıslıklayan kırbaç hedefi bulmadı. İhtiyar beklenmedik bir hareketle yana sıçrayıp kırbacı kaptığı gibi çekti. Boş bulunan Deli İlâhi atından aşağı yuvarlandı. Adamlar apışıp kalmışlardı. Beklenmedik durum onları şaşırtmıştı. İhtiyar, Deli İlâhi'yi yıkmakla kalmamış, kırbaçlamaya başlamıştı. Deli İlâhi yerlerde sürünüyordu. Kırbaçtan korunmak için çırpınıyor, kalkmaya davranıyor, fakat ne korunabiliyor, ne de kalkabiliyordu.
Neden sonra adamları toparlanabildi.
"Yaşatman bre!" diye bağırdı kart bir ses.
İhtiyarın etrafında halkalandılar. Kılıç üşürdüler. Belki yirmi kılıç saplandı vücuduna. Kırbaç tutan eli havada kaldı. Bakındı bir süre; nefretle, dehşetle bakındı.
"Hepinizi Allah kahreylesin" dedi son gücünü kullanarak. Hâlâ inecek kırbaçları bekleyen Deli İlâh'inin üstünü devrildi. Bütün kanı Deli İlâhi'ye bulaştı. Atlas poturu ile koyun postundan yeleği kızıla bandı. Doğruldu yavaş yavaş. Yiyecekmiş gibi adamlarına baktı. En yakınındaki-nin tüfeğini kaptı. İhtiyarın alnına dayayıp çekti tetiği:
"Geber!"
Sendeledi. Yetişip koluna girmeseler düşecekti. İhtiyarın savurduğu kırbaçlar Deli îlâhi'de can komamıştı. "Atıma bindirin!" Atına bindirdiler. Yelesine yapıştı hayvanın.

"Yakın!" diye bağırdı avazı yettiğince, "yıkın! Taş üstüne taş, omuz üstüne baş komayın! Çocukları da, hayvanları da öldürün. Harmanları ateşe verin, öğle bir hale getirin ki, öyle vakti buradan geçecek bir yolcu bu köyden nam ve nişan bulamasın! Hayda bre!"
Deli Ilâhi'nin yanında sadece dört kişi kaldı. Diğerleri şirret çığlıklar atarak köy içine dağıldılar. Reislerinden aldıkları emrin fazlasını yaptılar. Onlar ayrılırken köy cayır cayır yanıyor, koyu bir duman tabakası yüksele yüksele bulutlara karışıyordu. Deli İlâhi eserinden memnundu. Bey Şehrine at koparırken bir aralık durdu. Arkasına döndü. Sonra kahkahalarla güldü:

"Gören, buradan Deli İlâhi geçti diyecek!"
Kılıcını çekip ileri uzattı:
"Hayda Bey Şehrine, Bey Şehrini Deli İlâhi şehri yapmaya, haydaaa!"
Kısa bir süre sonra duvarların önünde idiler. İçeri bir elçi gönderdi.
"Kale kumandanı azledilmiştir, şehrin kadısı azledilmiştir, kapıları açın ve Deli İlâhi'ye tâbi olun."
Bu ismi duymuşlardı. Duymuşlardı ya, bu sefer kendi adına hareket etmiyordu. Mektubunda bunu da açıkça belirtmişti: "Serdar ve Sadrazam, velinimetimiz Hüsrev
Pasa."
Şehrin ileri gelenleri çaresizlikle bakıştılar Uzakta köyün dumanı hâlâ tütüyor, hâlâ kızıl alevler gökboyu direk-leniyordu. İçerde çok az asker vardı. Eli silâh tutan erkekler serdarın emriyle orduya katılmıştı. Belli ki, serdar kaleleri adamsız komayı murat ederdi. Adamsız koyup Deli İlâhi gibileri başına musallat etmeyi.
"Serdarın yazılı emri var mı?"
Deli Ilâhi'nin adamı kahkahalarla güldü. Suali soranı bakışlarıyla kırbaçladı:
"Uyuyorsun bre ihtiyar molla!" diye kızdı. "Herkes bilir ki, Deli İlâhi demek Hüsrev Paşa demektir. Şeydi Şehri teslim olur ve reisimizi serdar tanırken böyle lüzumsuz §eyler sormadı. Canınız tatlıysa siz de sormazsınız. Sorduğunuzu duymamış olurum. Anlaştık mı?" "Evet demesek de zorla girersiniz, öyle değil mi?" ' 'Ama o zaman toprağa yumuşak basmayız. Her yer titrer. Binalar yıkılır, evler yanar, insanlar doğranır. Bizim kanunumuzda çoluk çocuğa acımak da yoktur. Verin kararınızı. "
Yarım saat mühlet istediler adamdan. Bir odaya çekilip görüşmeye oturdular. Kadı Efendi, "Fetva vermem" de-ch'i "bu vaziyette teslim olmak ölmekten beterdir. Çoluk çocuk silâhlanıp karşı koyalım. Şehre ne suretle girerse girsin, bu kefere kimseyi sağ komaz. Namusumuz paymal olur. Ağalar, beyler, bugün kılıç kuşanmazsak başka ne gün kuşanacağız?"
Ulucami İmamı Osman Efendi aynı görüşe katılmıyordu: ' :¦¦; ¦ ¦ ¦": '¦ ¦' ;:.;;. ¦¦. ¦ :,
"Savaşsak da gelecek. Surda bir avuç erkeğiz. Çoğumuz kılıç tutmasını bile becerenleyiz. Deli llâhi'yi öfkelendirmekten başka işe yaramaz bu. Yüreğim kan ağlamakta, ama teslimden gayri çare yok derim."
Kale Beyi bir fikir ortaya attı:
"Bir yolunu bulup Sultana haberci çıkaralım."
"Ne işe yarar?" diye sordular.
"Vaziyete muttali olur, belki bir tedbir alır. Biz kurtu-lamasak bile başkalarının kurtuluşuna vesile olabiliriz. Ne dersiniz?"
Teklif kabul edildi. Gençten birini bu işe memur ettiler. Yazdıkları mektubu ona verdiler ve arka kapıdan saldılar.

Aynı anda ön kapı açılmış, başta Deli ilâhi olmak üzere celâliler kaleye girmişti.
Deli İlahi, Bey konağına yerleşti, ilk iş şehrin ileri gelenleriyle görüşmek oldu. Yüzü alaycı, bakışları saldırgandı. İntikam sarasına tutulmuş gibiydi. Köy ortasında, hem de adamlarının gözleri önünde bir ihtiyar köylü tarafında kırbaçlandığını unutamıyor, her gördüğü yaşlıyı o adama benzetip diş gıcırdatıyordu.
Gözleri Kadı Efendiye çakılmıştı.
"Kimsin sen?"
"Bu şehrin kadısıyım
"Ha, anladım! Bize kefere diyen herifsin!"

Kadı Efendi pervasızdı. Başına gelecekleri zaten biliyordu. Çağrıldığını duyunca çoluk çocuğuyla helâllaşmış, öyle gelmişti. Ayağa fırladı:
"Bre Allah'tan korkmaz, Peygamberden haya etmez riamert! Bre adı gibi deli herif! Padişah mülkünde serkeşliğin sonu ne ola, düşündün mü? Ümmet-i Muhammedi nahak yere kırmanın azîm günahı boynunda durur. Senin ettiğini kâfir bile etmez bre, az bile demişim!"
Belenen gözler Ulucami İmamı Osman Efendiye yapıştı:
"Sen ne dersin hoca? Aynı fikirde misin?" "Hâşâ beyzadem, hâşâ ki, bir vakit kâfir olamazsın! Kadı Efendi dertlidir. Derdinden ne dediğini bilmemektedir. Onu bağışlayınız. Atıfetinize sığınırız."
Bir kahkaha attı:
''Seni sevdim Hoca.''
Ulucami İmamı ümitlendi. Ellerini oğuşturdu:
"Var olun beyzadem."
Deli İlâhi çakmaklaşan gözlerini Kadıya çevirdi:
"Seni ise hiç mi hiç sevmedim."
Kadı Efendi dim dikti. Gözünü kırpmadan Deli İlâhi'ye bakıyordu. Bağıra bağıra:
"Bana Allah'ın sevdiklerinin sevgisi lâzım, senin gibi-lerinki değil."
Deli İlâhi hâlâ gülüyordu. Ama yalnız ağzıyla gülüyor, gözleri ateş döküyordu. Adamlarına şehrin ileri gelenlerini işaretledi. Birden sustu. O susunca herkes sustu. Kısa bir sessizlik oldu. Ardından Deli İlâhi'nin haykırışı boş koridorlarda yankılandı:
"Hepsini cami avlusunda asın!"
O gece sabaha kadar ulu çınarlardan birinin üstüne tüneyen baykuş, öttü durdu.
• • •
Eskişehir'de ikindi vaktinin gölgeleri uzuyordu. Ce* maat cami avlularına birikmiş, ezanın okunmasını bekliyordu.
Dört caminin her minaresinde birer kişi peydahlandı. Herkes ezan okunacak sanıyordu. Fakat başka birşey oldu. Tellâl verilmeye başlandı:
"Eeey ahalüi! Duyduk duymadık demeyin. Sadrazam Hüsrev Paşanın emri, Beyimiz Kör Ali Beyin delaletiyle buyruk olunur ki: Eskişehir'de ikamet eden her ailenin reisi on altın hazır edecek. Yarın sabah namazından sonra Ali Beyin tahsildarları gelip deftere göre tahsilat yapacak-, lar. Duyduk duymadık demeyin! İstenilen miktar sabaha kadar hazır edilecek. Kim kaçamak yapar, bende altın yoktur derse, sorgusuz sualsiz boynu vurulacak. Çoluğu çocuğu esir alınıp satılacak. Duyduk duymadık demeyin. Ve illâ sabaha kadar altından hazır edin. Ey ahalüi!"
Biri bırakınca diğeri alıyor; kimi cırlak, kimi davudî, ki-

mi kart sesler uzayıp gidiyordu.
Duyan şaşırıyor, parası olmayan saçını, başını yoluyordu. Kör Ali şakaya gelmezdi. Dediğini, hattâ dediğinden bin beterini yapardı. İnönü'de yaptıkları herkesçe biliniyordu. Altınım yok diyeni kazıklara vurmuş, nişan tahtası niyetine kullanmıştı. Beşikteki bebelere bile acımamıştı. Babalarının, analarının gözleri önünde parmaklarından başlayıp ince ince doğramıştı.
Şehir Meclisi içtima etti. Etti ya, kimsede birşey söyleyecek hal yoktu. Bakışıp susuyorlardı. Aralarında derin bir endişe çizgisi uzuyor, ölüm rüzgârı soğuk soğuk esiyordu.
Neden sonra bir ses patladı:
"Susmakla ne elde edilebilir ağalar? Kul, bunca eziyet altında inlerken Padişah nerelerde dersiniz? Validesinin kucağından inip bir yol etrafına baksa ya!"

Bu sözler duyanları ürpertti. Padişah hakkında söylenecek şeyler değildi bunlar. Fakat kimsenin içinden, konuşanı kınamak gelmiyordu. İtiraf etmiyorlardı, ama için için söylediklerine katılıyorlardı. Gözler üstündeydi, tik defa görmüş gibi derinden bakıyorlardı.
Otuz yaşlarında gösteriyordu. Şehrin kıyı bir yerinde demircilik yapardı. Kılıca iyi su verir, iyi zırh işlerdi. İşinin ehliydi. Namusluluğuna da diyecek yoktu. Şimdiye kadar hiç kimse bir kötü yanını ne görmüş, ne de duymuş-
tu.
"Peki tedbir?" diye sordu yaşlı biri. ' 'Tedbir n'ola Demirci Ali Usta?"
' 'Ben demirciyim ağalar, kılıca çifte su vermesini bilirim. Taze yaprak gibi inceltirim zırhı, inceltirim, ama benim dövdüğüm çifte su verilmiş kılıçlar bile kesemez, öylesine sertleştiririm. Bu benim işim. Tedbir düşünmek ise Padişahın işi. Serdar diye gönderdiği adam Celâlîlerle işbirliği edip Osmanlı mülkünü pâymal eyler, ama Padişa-

hımız hâlâ anacığının kucağından inmez."
"Acı söylemesen iyi olur. Padişahın kulağına erişir de Allah göstermesin!"
"Keşke erişse ağalar, dilerim erişsin. Erişsin de Anadolu'da olup bitenleri öğrensin. Kellemi mi uçuracak, uçur-sun. Gam yemem, namert olayım. Tek bu heriflerin şirretliğine daha fazla şahit olmayayım."
Sert adımlarla odadan çıktı. Kararı şimdiden biliyordu. İstediklerini verip hayatımızı kurtaralım diyeceklerdi. Ya da bu neticeye çıkacak karara biraz mazeret katacaklardı: "Şehrin yakılmasını, ırz ve namusun paymal edilmesin önlemek için başka çaremiz yok.'' Şimdiye kadar hep böyle olmuş, Genç Osman'ın katliyle neticelenen kargaşa ile türeyen Celâlîlere daima istedikleri verilmişti. Onlar da ala ala şımarmışlardı. Dersaadet ise kılını kımıldatmıyordu. Yahut kendisi böyle düşünüyordu. "Ne fark eder ki; Padişahın serdar yaptığı adamın mutegallibe ile çalışıyorsa Padişah bile mutegallibeden sayılır!"
Evine gitti. Kör bir anası, bir karısı ve iki oğlu vardı. Eve girdiğinde oğulları yolunu kestiler. Her zamanki gibi sarılamadı onlara. Ağlamaktan korkuyordu. Başlarını kurtaracak kadar altını yoktu. Takunya yetiştiren karısına tek kelime söylemeden odaya doğruldu. Yer yatağının başu-cunda asılı heybeye daldırdı elini. Avuçladı ne var ne yoksa, çıkardı. Avucunu açıp saydı. "Sadece üç altın, bununla kelleyi kurtarmanın imkânı var mı? Şimdi kurtarsak bile daha sonra tekrar gelmeyecekler mi? öyleyse?"
özene bezene yaptığı kılıcı duvarda asılıydı. Şimşir sapını günlerce uğraşıp desenlemişti. Böyle bir gün için kullanmak aklının köşesinden bile geçmezdi. Ne olur ne olmaz, bir gün kefereler kaleyi basarsa kullanırım diye düşünmüştü. Kaç kere askere yazılmak istemişti de zenaat-

kâr olduğundan almamışlardı. "Otur, askere kılıç yap" demişlerdi. "Hizmet istersen bu da büyük hizmettir."
Kılıcı duvardaki yerinden aldı. Bir iki okkaladıktan sonra beline bağladı. Yadırgayarak baktı bir süre: "Hey Allah'ım, hey Allah'ım" dedi içinden.
"Yemek hazır efendi."
Karısının sesiydi. Her zamanki gibi sofraya çağırıyordu. Ama sesi her zamanki sakinliğinde değildi. Heyecan ve tedirginlik serpiştiren bir havası vardı. Duymuştu bes belli. Ne diyecekti şimdi? "Yeterince altınımız olmadığından Kör Ali'nin cellâdına boynunuzu uzatmaya hazırlanın" mı diyecekti? Diyebilecek miydi? Hele de kör annesine ve herşeyden habersiz oğullarına. Küçüğü üç yaşındaydı henüz. Doğduğunda nasıl sevinmişti. Kundağı havaya kaldırıp ' 'Benim oğlum Osmanlı diyarında parmakla gösterilen bir demirci olacak' diye

bağırmış, komşuları sevincine katıp bir yandan da haline güldürmüştü. Büyüğü ise bir hafta önce on yaşına basmıştı. Ona on yaşına bastığını söylediği gün zeytin karası gözleri devire devire, "büyüdüm değil mi baba?" diye bir sorması vardı ki, gülmekten kırılmıştı.
Çıktı. Sofra kurulmuştu. Sıcak çorba mis gibi kokuyordu. Fakat bakmadı sofradan yana. Kursağı düğümlenmişti çoktan. Yemek en sonra düşünülecek şeydi. Ailesinin yüzüne bakamıyor, mütemadiyen gözlerini kaçırıyordu. Küçük oğlu kılıcıyla oynamaya gelmişti. Kucaklayıp havaya fırlatsın diye maskaralanıyordu. Umduğunu bulamayınca susup küskün küskün ninesinin kucağına sığındı. Büyük oğlu ise gözlerini arıyordu babasının. Alışkın olmadığı bir hal vardı üstünde. Eşikten adımım atar atmaz sezmişti. Kılıçla odadan çıktığını görünce tuhaflaştı. Kanının daha hızlı akmaya başladığını hissetti. Birden er-kekleşti sanki:

"Baba" dedi yutkundu, "kılıcın..." Tekrar yutkundu. Ne soracağını kestiremeyen bir tavırla kelimeleri yutup önüne baktı.
Karısı hiçbir şey olmamış gibi: "Efendi, çorban soğuyor."
"Kalsın" diye konuştu birden, "aç değilim." "Ama bütün gün..." Sözünü kesti sinirli sinirli. "Aç değilim dendi."
Kadın da sustu. Aile bir boşluğa düştü sanki. Mahiyeti meçhul, esrarengiz bir boşluğa. Boşluk uzadakça sıkıntı arttı. Tedirginlik havaya karışıp soluklandı. "Var bir işler" diye düşündü yaşlı annesi, "bu oğlanın hali hayra alâmet görünmez, var bir işler, terslikler. Çocukluğundan beri çaresiz kaldıkça hırçınlaşır bu oğlan, bes belli çaresizdir. Ama hangi meselede?"
Ailenin en yaşlı üyesi sıfatıyla sessizliği bozmak ona düşmüştü: "Oğul, sıkıntın neyse söyle bize."
"Yok birşey."
"Yok olsun oğul, dilerim Allah'ımdan, yok olsun! Lâkin var gibime gelir oğul. Görmem, ama hissederim. Kurban olduğum Allah kulunun bir tarafını köreltince öbür tarafını açar. Âmâyım, ama say ki yüzünü görmedeyim. Gözlerindeki çaresizliği yüreğimde duyuyorum. Hadi saklama anacığından, derdi birlikte çekelim, tasanı bölüşelim."
Yıkıldı genç demirci, ancak zehirli bir ok annesinin değdirdiği sözler kadar yakardı. Gözleri buğulandı. Kalbinin bütün evlâtlık hisleri bir anda ayaklandı. Yanına gitti, önünde dize geldi. Ellerini tutup öptü, öptü: "Anam, anacığım benim..."

Çaresizlik nasıl da çocuklaştırmıştı kos koca adamı, nasıl da yaşlı bir kadından medet arar hale getirmişti. Utandı halinden, kalktı, dikildi.
"Bu er işidir" dedi bağırırcasına, sesinden cesaret almak istercesine, "adına Kör Ali denir bir mel'un vardır. Zorlu Celâllerdendir. Şehrimize salma vurdu. Her aile on altın verecek, yoksa boynu gidecek diye."
Çocuklarına baktı, gözlerindeki buğuyu dağıtmak için kırpıştırdı:
"Bizde üç altın var yalnızca. İstediğini veremeyiz. Vermeyince de..."
Ayağını yere vurdu:
"Sizi korumak vazifemdir, ölümse ölüm, kaderimizde yazılan er geç başımıza gelir, tevekkeltü alellah!"
Karısının uçuk dudakları titremeye durdu. Fakat anası yaşlı çınarlar gibiydi. Ayağa kalkmıştı. Kamburu düzelmiş miydi, gözleri açılmış mıydı, yoksa Ali Ustaya mi öyle geliyordu? Dim dikti, görür gibi bakıyordu.
"Ne demek er işidir?" diye âdeta gürledi, "istişare Peygamber sünneti, er olmadıkta kadın kısmıyla da istişare caiz, ne demeye işi kıvırmadasın? Dövüşülecekse biriz, gidilecekse biriz, kalınacaksa yine bir. Ama otur, ilk evvelâ çorbanı iç, sakin kafayla yapılacak işlerin tamamını

düşünelim, öfkeyle kalkan zararla oturur sözünü iyi bellete-memişim sana bes belli. Rahmetli baban vakitsiz şehit ol-mayaydı seni daha iyi yetiştirirdi."
Genç adam emir almış gibiydi. Sofraya çöktü. Meğer ne çok acıkmış da haberi yokmuş. Meğer Kör Ali'nin tasası yüreğini bura bura midesine de oturup iştahını kesmiş. Sonra annesinin sözleri destek olmuş. "Yaman kadın!"
Çorba bitince,
"Şimdi kulaklarını aç" dedi annesi, birşeyler düşün-

müş, karar vermişeesine; "iyi dinle oğul. Bu vatan sahipsiz değil. Elbet bir gün sahib-i devlet gelir. Lâkin gelene kadar bize direnmek düşer, boyun eğmek değil. Git dükkâna, ne kadar kılıç, kalkan, mızrak, hançer, tüfek varsa eşeğine yükle, bu şehirde tanıdığın tanımadığın kapıları çalmaya başla. Onlardan eşkiyaya karşı dövüşmelerini iste. Bütün kapılar yüzüne kapandıktan sonra ne yapmak düşer peki? onu dahi düşündüm, dinle de beğenmezsen beğenmedim diye dobra dobra söyle. Derim ki, bütün kapılar kapanıp dövüşme ümidi sönünce altın tedariki yolunu tut. Tımar sahiplerine git, borç iste. Seni tanıyan tanır, borcunun üstüne hiçbir vakit yatmayacağını bilen bilir. Yedi altın flori iste. Umarım, bulursun. Bulamadın diyelim, hep birlikte nah şu sıbyanlar da dahil, kale kapısının önünde durur, kırabildiğimiz kadarını kırarız. Kırarız ki bundan sonrakilere misal teşkil eder. Hadi yallahlan şimdi. Merkebi hazırla gelin."
Karısının bir solukta hazırladığı merkebi yedeğine alıp dükkânın yolunu tuttu. Silâh yerine geçebilecek ne varsa aldı yükledi. Vardı, en iyi tanıdığı birinin kapısına dayandı.
"Safa geldin Ali Usta, hayırdır inşallah!" Gecenin bir vakti bir merkep dolu şifânla Ali ustayı karşısında görüp de şaşırmayan kalmadı. Fakat yüz kapı gezdiği halde ancak on Leşinden müsbet cevap alabildi. Onların da sabaha kadar caymayacaklarını kimse temin edemezdi. Her ihtimale karşı tedarikli bulunmak için tımar sahiplerinden birinin evine yollandı. Evin önü ana baba günüydü, insan mahşerine düşmüş gibi sersemlemişti. Avluda insan here ü merci vardı. Harkes yüzünü saklamaya çalışıyor, tanınmamak için ne mümkünse yapıyordu. Fakat Ali Usta az evvel dövüşe söz verenlerden ikisini kala-

balık arasında seçmiş, tanımıştı yine de. Kınamak aklının ucundan bile geçmiyordu. İnsan zora koşulunca nelere katlanmaz, ne yollara baş vurmazdı? Kendisi de aynı şeyi talep etmeye gelmemiş miydi? Paralı olduğunu sandığı tımar sahibinden yedi altın flori istemeyecek miydi? Can pazarı kurulmuş, birkaç can on altına kadar düşmüştü işte. On altın flori bulan canını kurtaracak, eceli gelinceye kadar yaşayacaktı. Bulamayanlar ise yarın en geç öğleye kadar ölecekti. İş bu kadar basitti.
Eve bitkin girdi. Herkesi ayakta kendisini bekler buldu. Daha yüzüne bakar bakmaz eli boş döndüğünü anlamışlardı. Âmâ annesi bile anlamıştı.
"Demek böyle" dedi, "Tek çare kalıyor geriye, dövüşmek."
"Uyuyayım" diye mırıldandı. Ali Usta, "Yarına hazır olmak için kuvvetim yerinde bulunmalı.''
Adımlarını sürüyerek odaya girerken acı acı gülümsü-yordu. ölmek için de kuvvet mi lâzımdı sanki. Biraz cesaret yeter de artardı bile.
• • *
Ertesi gün kuşluk vakti şehre giren Kör Ali, kale kapısının arkasından fırlayan sekiz kişiye toslayıp şaşkına döndü. Üstelik kişinin ikisi kadın, ikisi çocuktu. Çocuklardan biri henüz yürüyordu. Böyleyken elinde boyunu çok aşan bir kılıç vardı. Haykırarak üzerine saldırıyordu.

"Bu nedir bre!"
Eskişehirliler de fena halde şaşkındılar. Ali Usta delirmişti bes belli. Son âna kadar bu deliliği yapacağını ummamışlardı. Kendilerine cesaret vermek istediğini zannetmişlerdi. Meğer niyeti kup kuru bir cesaret gösterisinden ibaret değildi. Dalmıştı işte eşkıyanın ortasına. Hem de çoluğu çocuğu ve kendisi gibi birkaç kişiyle. Dalmıştı işte. Kendine düşeni yapmaya gelmişti. Erce ölmeye gelmişti. Yalvarmıyordu, Kör Ali'nin ayaklarına kapanmaya hazırlanmıyordu, bilâkis kılıçla karşılıyordu. Silâh yüklü eşeği de şuracığa bağlıydı. Hemen kapının yanına. Birkaç adımda yanına varıp silâhlardan birini kaparak, "Yettim bre demirci!" diye zorlu bir nâra urarak ölene kadar yanı-başında savaşmak... olur şey miydi?
"Yettin bre demirci, davran ha!"
Kapının ağzındaki titreşme kükreyişe inkılâb etmişti. Nasıl olduğunu Kör Ali dahil kimes anlayamamıştı. Anlayamamıştı ya olmuştu bir kere, on floriyi keseye dizip Kör Ali'ye takdime gelenler bile silâha sarılmıştı. Demirci Ali Usta kendi kendine güldü: "Abalı ölmedi bre, zenaat sahibi ölmedi bre, Osmanlının orta direği sağlam durur harndolsun, sağlam durur bre!"
Ne yazık ki bütün şehir dövüşe katılmıyordu. Bunu çılgınlık gibi değerlendirenler kulelere çıkmış, bakmakla yetiniyor, hattâ saçlarını başlarını yoluyorlardı:
"Hay deli demirci, hay akılsız demirci, Kör Ali'ye karşı durulduğu nerede görülmüştür? Şimdi zalim mazlum ayırmadan topumuzu gebertir bu herif, hay deli soysuz, hay akıl fukarası! Parasızım, nasılsa kendim öleceğim, bütün şehir ardımsıra ölmeye yatsın diye düşünürekten... hay ocağı sönesice delii!"
Kuşluktan öğleye kadar sürdü dövüş. Kapının ağzı insan ölüsüyle doldu.
Demirci Ali Usta önce küçük çocuğunu kan revan içinde düştüğünü gördü. Ardından iki gözü de kör anası yıkıldı. Büyük oğlunu hiç göremedi. Karısı ise böğründen fışkıran kanı bir eliyle bastırırken öteki elini ona uzattı. O eli tuttu Demirci Ali, yapıştı, kendine çekti koruma his-

siyle; fakat kendini koruyamadı; o sıra, başına inen kılıçla kötü yaralandı. Karısıyla yan yana dövüştü yine de, hayli zaman dövüştü. Dizleri bükülüyordu, karısını kucakladı: "Davran hatunum, davran ha!" dedi. îki eli de meşguldü. Biriyle karısını tutuyor, diğeriyle kılıç çalıyordu. Başından gözlerine süzülen kanı sikmiyordu bu yüzden, önünü zor seçmeye başlamıştı. Kan gözlerinde pıhtı mı tutmuştu, yoksa yarası içine mi işliyordu ağır ağır, kestiremedi: "Davran ha kadınım, davran!"
Bir ara karısına baktı. Başı düşmüş, kolları sarkmıştı. Ama kılıcı elindeydi, sarstı: "Davran ha!" öldüğünü anladı birden. Bağıra bağıra kıyıya çekti. Taşlara uzatıp yürüdü düşman içine. Başı ikiye ayrıldı ayrılacaktı. Dünyanın bütün ağırlığı üstüne çökmüş gibi ağırdı, zor taşıyordu.
"Haaaayt bre! Allah aşkına Allaaah!"
Bir yaralı mıydı, yoksa iyi talim görmüş, savaşa henüz katılmış bir silahşor mü, görenler kestirmede güçlük çekiyorlardı. Onu kınayanlar bile dillerini tutmuşlardı artık. Dudakları kas katı kesilmiş, sonra birden aralanmış ve takdirle mırıldanmışlardi: "Fesübhanallah!"
Uzun süremezdi. Bin beş yüz silâhlı eşkiyaya karşı ancak bu kadar dövüşebilirdi. Bu bile fazlaydı aslında^ bu bile akıllara durgunluk veriyordu.
Demirci Ali Usta yere yıkılıp kıpırtısız kaldıktan sonra Kör Ali alnından boncuklanan teri el tersiyle sildi. Rahat bir nefes aldı: "Oh bre, az daha bitiriyordu!"
Şehir meydanına sürdü atını.
Halk titreşerek onu takip etti. Kızmış mıydı? Kızıp herkesi sıradan kazığa çakar mıydı? Yoksa bu işe karışanları asmakla mı yetinirdi yalnızca? Onca insafı var mıydı?
Kimisi ise Demirci Ali Ustaya uymadığına bin pişman

başı önünde yürüyor, mırıl mırıl Ali Usta ile arkadaşlarına rahmet okuyordu.
"Yaman iş ettiler doğrusu. Mekânları cennet olsun!"
Sekizinci bölüm
"Hüsrev Paşa kan dökerek, fazla öldürmekle Haccac-ı Zalim yoluna giderek, konak konak Karaman memleketine yaklaşıp, Akşehir'e vardıkta ol diyar kadılarından Avni Osman Efendiyi yakalatıp şikâyetçilerin şikâyetleri ser'an sabit olmadığı halde hapsetti. Vezirin zalimlik şöhretinden zavallı Kadının ödü kopup, salıverildiği gün vefat eyledi. "
Naimâ
Gece meltemi servileri zikre kaldırmıştı. Yaprakların "hû" çekişi Aziz Mahmud Hüdaî Efendinin dervişlerinin ' 'Lâilâhe illallah'' zikrine karışıyor, gecenin hazlı sükûnetinde kaynaşan meleklerin omuzlarında yedi kat göklere yükseliyordu.
Boğaz suyunun Üsküdar kıyılarını öpen dalgaları, vuslatın engin lezzetinde geri çekiliyordu. Sonra titrek bir heyecanla kabarıp tekrar Üsküdar sahillerine uzanıyordu.
Mahmud Hüdaî tekkesi ay ışığının ışıltılı kollarına mes-tane bir teslimiyetle uzanmıştı. Kubbelerini okşayan ışıltılar, altın bir taç gibi parlıyordu. Gören, gökten yere nurdan bir kement uzandığını ve tekkennin, sonsuzluk burcuna doğru havalandığını zannederdi.
Dokuz çifteli saray kayığı Üsküdar sahiliyle kucaklaştığında genç padişah gökyüzüne baktı, Ay'ı bütün ışıltısıy-la içine çekmek istercesine soluklandı.
"Ne hava Hasan Halife" diye konuştu. "Üsküdar'ın havası bana hayat veriyor sanki. Bütün dertlerimi unutturuyor, dünyevî endişeleri içimden söküp alıyor ve meyda-
na gelen aydınlık, boşluğa nur serpiyor. Niçin böyle oluyorum dersin?"
"Efendi Hazretlerinin kerameti olsa gerektir Sultanım, ben dahi sizinkine benzer hislerle coşkunum."
Fısıldaşıyorlardı. Âdeta havaya sinen saygılı sükûtu bozmaktan korkuyorlardı. Molla Doğan'la Musa Çelebi de susuyordu. Zaten Padişah başka söz etmeden tekkeye doğrulmuştu. Her gelişinde böyle olurdu. Ağzı birkaç cümleden sonra kilitlenir, ruhuyla konuşmaya yönelirdi. Dünyayı daha değişik bulur, insanları başka türlü görmeye başlardı. Sanki Sarayburnundan Üsküdar'a gelmemiş de dünyanın öbür ucuna, hattâ bir başka dünyaya gitmiş gibi hissederdi kendini. Dost dolu, kardaş dolu, iyilik dolu, merhamet ve sevgi dolu bir dünyaya. Belki de bütün bu hislerin kaynağı Hasan Halife'nin dediği gibi Mahmud Hüdaî Hazretleriydi. Mutlaka o idi. Yalnız tekkesine değil, bütün Üsküdar'a havasının damgasını vurmuştu. Dersaadet'in öteki yakasından yükselen çatal çığlıklar burada yoktu. Öbür yakadaki kötülüklerden de eser yoktu. Bütün iyilikler tekkenin içinde ve civarında devlet kurmuş gibiydi.
Kapıda bir derviş karşıladı onları. Elinde yağ kandili vardı. Fakat kandili kaldırıp gelenlerin yüzüne bakmaya lüzum görmemişti. Nazarında bir hamalla bir padişahın farksız olduğu öylesine belirgindi ki, Hasan Halife birden şaşırmış, birden nerede bulunduğunu unutup,
"Sultan Hazretleri geldiler" deyivermişti.
Önce Padişahın şahin bakışlarındaki sertliğe tosladı, ardından dervişin sakin, fakat tokattan beter sesine çarpıldı:
"Bu kapıdan padişah giremez. Adımını içeri attığı andan itibaren padişahlık kalmaz. Padişahlık isteyen dışarda durur."

Sultan Murad tekkenin mânasını iyi bilirdi.
"Nazarımızda en büyük padişahlık gönül padişahlığıdır" diye konuştu, "gönüller sultanına hürmet sunmaya geldik."
Derviş kenera çekildi.
"Girin."

önlerine düştü. Daracık dehlizlerden geçirip küçük bir hücreye soktu. Eşya nâmına yerdeki koyun pöstekesinden başka hiçbir şey yoktu. Tepedeki küçük pencereden sızan ay ışığı kandilin titrek ışığıyla sarmaş dolaş olmuştu. Molla Doğan, Padişaha bakıyordu. Sarayda gördüğü padişah, imkânı yok, bu adam olamazdı. Bu bir dervişti. Ellerini önüne bağlamış, başını hafif sağa eğmiş, gözlerini yere yapıştırmıştı. Çıt çıkarmıyordu. Sadece dudakları kımıldıyor, kimbilir hangi duaya için için âmin çekiyordu.
"Efendi Hazretlerine kim geldi diyelim?"
Dervişin sorusuna Sultan Murad cevap verdi.
"Kemter Murad ve kardeşleri dersiniz."
Sesinde mutlak teslimiyetin huzurlu ritmi vardı. Yumuşacık, hattâ müteessirdi. Yalvarır gibiydi. Sanki eşikten kovulmaktan korkuyordu. Konuşurken ne başını kaldırmış, ne de gözlerini kıpırdatmıştı.
"Bekleyin."
Derviş kandili de alarak çıktı. Dört kişi taş hücrede baş başa kaldılar. Sessizlik uzadı gitti. Molla Doğan böyle manâlı bir sessizliği daha hatırlamadığını kendi kendine itiraf zorunda kaldı. Kulak kabarttı. Sess;-T.liğin sesini duyuyor gibiydi. Fısıl fısıl bir ahenk vardı karanlıkta. Duyuyordu evet, fakat kulaklarıyla değil. Şu an tesbit edemediği başka duygularıyla duyuyordu. İnceden bir sızı kıpırdattı yüreğini. Sanki ne diye medreseyi bırakıp kılıç eri olmuştu? Bu huzuru başka bir yerde bulmasına imkân var mıy-

di? Yarından tezi yok, hattâ bu geceden tezi yok, kılıcı Üsküdar'dan denize sallayıp tekkeye kapanmalıydı. Huzur denizinde sakin sakin kulaç vurmalıydı.
Hasan Halife soluk almayı unutmuştu. Veya engin huzur havasını bozar endişesiyle solumaktan vazgeçmişti. Genellikle karanlığı sevmezdi. Karanlığı kötülüklere örtülmüş siyah bir tül olarak düşünür, kötü niyetlerin siperi olarak görürdü. Fakat şu an, içinde bulunduğu karanlığı seviyordu. O kadar ki kucaklamak istiyordu. Bu diğerleri gibi ürkütücü değildi, kötülükleri örtücü değildi. Bam başka birşeydi. O kadar bam başka ki, aydınlığın gölgesine benzetti. Aydınlığın bile değil, güneşin gölgesine! Tutup okşamak geldi içinden. Avuçlarını, açtı kapadı ve dudaklarına kaldırıp bir öpücük kondurdu. Ne tuhaf! Kafasının içi ışıl ışıl aydınlandı o an. Kendini bir insan selinin,ama çılgınca gürültücü bir insan selinin ortasında buldu. Bir yerlerinden kan fışkırdı sanki, ama güldü. Kötülüğün kanıydı akan, kendi kanı değil. Bütünüyle boşal-malıydı. Ondan sonra hafifleyecek, ancak ondan sonra rüzgâra binip havalanacaktı. Böyle olup olmayacağını kesinlikle bilmiyordu, ama içindeki kuvvetli his böyle olacağını müjdeliyordu. Kanatlarını çırptı. Gözlerini kapadı. Kendini o huzurlu boşluğa fırlattı attı. Böyle yıllar geçseydi, milyonlarca yıl geçseydi keşke, bir dakika gibi gelecekti. Saraya dönmese ne olurdu sanki? Sultan Murad kendine bir başka Hasan Halife bulmakta çok mu güçlük çekerdi? Hayır. Binlercesi vardı kendisi gibi. Öyleyse dönmeye-bilirdi. Devlet işlerini biraz da başkaları yapsındı, biraz da o çilelere başkaları katlansındı, başkalarının uykusu kaç-sındı, ne var! Kendisi Mahmud Hüdaî Hazretlerinin dizi dibinde derviş kardeşleriyle dünyanın huzurunu çekerdi. Bir yolunu bulup Padişaha söylemeliydi. "Dünya malı

dünyada kalır Padişahım, kısacık bir hayat için bunca meşakkat çekmeye değmez, müsade et, ebedî hayatın hazzı-na varayım' demeliydi.
Padişaha baktı. Ay ışığı başında taçlanmıştı. Rüyayı hatırladı. Ay batıyor, ardından ışı ışıl bir güneş doğuyordu. C güneş Sultan Murad olmalıydı. "Hayır, huzura talip olmam yanlış. Bizim gibiler ıztıraba talip olmalı, güneş manzumesinde dönmeli, dönmeli, dönmeli. Mevlânâ Hazretlerinin, Şems'in avlusunda dönüşü gibi."

Musa Çelebi de dop doluydu. Bu küçücük taş hücre en büyük sarayların taht odalarından daha alımlı, daha berraktı, niye? Bes belli, duvarlarına tefekkürün harcı sıvanmıştı. Bu huzur havası o yüzden mi insanı sarmalıyor, bir mıknatıs gibi kendine çekiyordu? Karanlığın ortasında ışıktan bir yol açılmıştı önünde. O ışıktan yolun tâ cennete uzandığından emindi. Yolu tutsa mıydı acaba? Bütün dağdağalardan, beşeriyeti avuçlayıp sıkan kargaşalıktan ve insanları alçaltıp hayvandan yüz derece aşağılara iten ihtiraslardan kurtulmanın çaresi belirmişti alabildiğine. "Gel" diyordu, "kurtuluşa gel, ebedî saadete gel."
"Gelin."
Dervişin sesine sıçradılar. Her biri kendi âleminin kahredici fırtınasından sıyrılıp, Mahmud Hüdaî tekkesindeki sakin huzura öylesine kaptırmıştı ki, dervişin sesi bir başka diyardan gelen yabani bir sesti. Damarlarında dolaşmaya başlayan huzuru kıskanç donukluğunda boğan yegâne engeldi. Musa Çelebi neredeyse kızacaktı. Fakat hayret, kı-zamamıştı. Burada diğer beşerî zaaflarla birlikte kızgınlığı da eriten tuhaf birşey vardı. Artık buna bütün kalbiyle inanıyordu.
Büyülü adımlarla dervişi takip ettiler.
Yine dar koridorlardan, dehlizlerden, kubbeli kapılar-

dan geçip Şeyh Hazretlerinin karşısına çıktılar.
Mahmud Hüdaî Efendi misafirlerini ayakta karşıladı. Fakat o ne kalkıştı öyle! Sanki dünya, beraberinde ayaklanmıştı. Sakalının ak boğumlarında ürperen gölgeler çehresini olduğundan çok nuranîleştirmiş, alnının ak berraklığını olanca ışıltısıyla belirginleştirmişti. Elleri beyaz cübbesinin bol kollarında kayıptı. Sağ elinden doksan do-kuzluk bir teşbih sarkıyor, cübbesinin içinde yamalı hırkası en süslü saray elbiselerinden daha çok göz kamaştırıyordu. Hasan Halife, yamanın elbiseye bu kadar yakıştığını görmemişti. Biri kalkıp söylese belki de gülerdi. Fakat işte, gözlerinin önündeydi. Nâmı, İslam âlemini sarmış Şeyh Mahmud Hüdaî yamalı hırka giyiyor ve o yamalı hırka göz kamaştırıyordu. Oysa basit bir dokuma olduğu belli oluyordu. Peki neyin nesiydi? Bazıları şahsiyet kazanmak için giyinirdi. Bazıları ise kendi şahsiyetini elbiseye de bulaştırırdı. Yamalı bir hırkayı en nadide bir kumaş gibi göz alıcı yapıverirdi.
Padişah Şeyhin elini öptü. Öp^ken duyduğu hazzı hayatı boyunca tatmadığını düşünmekten kendini alamadı. Bir kere daha bütün herşeyi bırakıp Şeyhe mürid olmayı düşündü.
"Safa geldiniz kardeşlerim, geçin oturun."
Padişah mekanik bir hareketle çekildi. Fakat önce Şeyhin oturmasını bekledi. Hali bir tuhaftı. Mürid havasındaydı. Gözlerini Şeyhin yüzünden ayıramıyor, büyülen-mişcesine bakıyordu.
"îhvanlar ilk defa geliyor galiba Murad."
Molla Doğan Bey yanlış duyduğunu zannetti. Kos koca
sultana adıyla hitap ediyordu. Fakat Padişahta menfi bir
tepki yoktu. Aksine büyük bir teslimiyet ve ciddiyetle
boynunu bükmüş, diz üstü oturmuştu. Hocasının önünde

talime çöken bir medrese talebesini andırıyordu.
"Belî Şeyhim, ilk defa gelmekteler, kabul buyurduğunuz için müteşekkirim."
Konuşurken sesi titriyordu Sultan Murad'ın. Her zaman titrerdi. Bu maneviyat büyüğünün önünde eli ayağına dolaşır, kelimeleri yuvarlanır, insicamı bozulur, ne söyleyeceğini bilemez olurdu. Duyduğu tek şey huzurdu. Bir de Şeyhin hikmet yüklü sözleri. Güç alıyordu ondan. Tâ

çocukluğundan beri geliyor, her bunalışında canını tekkeye atıyordu. Şeyhten hiçbir konuda düzenli ders almamıştı. Hocasıdır denemezdi. Fakat bütün hocalarının verdiğinden fazlasını o vermişti. Sultan Murad böyle diyordu. Öğrettiklerini cümlelere dökerse pek birşey çıkmazdı belki, çünkü elle tutulur birşey yoktu. Fakat içine nüfuz eden, oraya yerleşen ve bütün hareketlerini denetleyen bir sihir vardı. Sanki gizli bir el tarafından sevk olunuyordu. Tekkeden her ayrılışta bunu hisseder, yine de nasıl olduğunu kestiremezdi.
"Padişahı ismiyle tesmiye edişime şaşmış gibisiniz, canlar. Bu eşikten giren bizdendir. Bizde ise maddî rütbe, makam, mevki yoktur. Hepimiz kardeşiz."
Padişah iç çekti. İşte bu makamların en büyüğüydü. Etrafındaki herkesin kardeş olduğunu bilmek, o kardeşlik ummanında kulaç açmak, hiç kimsenin kalbinde sana karşı bir kin, bir düşmanlık bulunmadığından emin olmak. Ne Hüsrev Paşanın ihtirası, ne Recep Paşanın oyunu, ne ocak ağalarının isyanı, ne şu, ne bu... Yalnızca sevgi, yalnızca huzur, mutluluk ve adını çoktan unuttuğu, ama var olduklarından emin bulunduğu diğer güzel hasletler. İnsanlarda olması gereken, fakat çoğunda olmayan faziletler, meziyetler.
Daha ötesini düşünmekten korktu. Çünkü her biri tek
başına bir padişahlığa bedeldi. Birinden birine kapılmak ve bütün işi yüz üstü bırakıp şuracığa Şeyhin önüne diz çöküp, "Şeyhim, fakiri müridliğe kabul eyle" demek işten değildi. Sultan Murad'a öyle geliyordu ki, böyle birşey yapmak fedakârlık olmazdı. Aksine, bunu gördükten sonra, engin huzurun çatısını çattıktan sonra yeniden padişahlığa dönmek fedakârlıktı. Hem de oldukça büyük bir fedakârlık. "N'olaydı sultan oğlu olarak doğmayaydım." "İçinden geçenleri rüzgârın yaprağı savuruşu gibi savur Murad, sen kaderinin çizdiği yolda yürümek mecburiye-tindesin, dünyanın ağırlığını omuzlarında taşımak içün yaratıldın."
Diğerleri Şeyhin bu sözlerinden pek birşey anlamadılar, ama Sultan Murad tepeden tırnağa kadar titredi. İçinden geçenleri bir bir okumuş ve cevap vermişti. Bütün cesaretini toplayarak gözlerine baktı. Gözleri gülüyordu. Fakat öylesine derin ve manâlıydılar ki, insan Şeyhin gözlerine girebileceğini, sonsuzluk yolunda adım adım cennete kadar yürüyebileceğini sanırdı.
"Rahat vermezler Şeyhim" diye mırıldandı.
"Yine de geri dönemezsin Murad, yürüyeceksin. Mihnet, meşakkat, ıztırap var önünde, hem de sürüyle; fakat çeke çeke gideceksin. Sonunda zafer seni bekliyor."
"Ne zaman?"
"Sabırsız olma. Sabır ruhun zırhıdır, aynı zamanda büyük insanların harcıdır. Eyüp Aleyhisselamın çektikleri senin çekeceklerinden çok fazlaydı."
"O peygamberdi."
"Sen sultansın. Bütün Müslümanların halifesisin. Sıkıntıya alışanlara sıkıntı dost olur. Sıkıntısız yaşamaya talip olanlar insanlığa özenmemeli. İnsana ateşten serinlik gelir mi Murad, ateşten gömleği giymiş, serinlik bekle-

mektesin. Büyük adamlar ıztırapla yoğrulmuşlardır. Deha denen nesne ıztırabın oğludur. Huzurla ikisi bir araya gelemezler. İnsan uzun yaşamak için değil, doğru yaşamak için çalışmalı. Hayatın boyunca kalb kırmaktan sakın Murad. Bir gönüle bin türlü yol bulunur denmiştir. Dokuz yüz doksan dokuzu tıkalıysa birinden girmeyi dene. Güvenebileceğin adamları iyi seç. Onları buldun mu kendini buldun demektir. Meşveretten geri durma. Ama her söyleneni de yapma. İnsanlar yanılabilirler. Eğriyi doğruyu belleyip seni de eğriye sevk edebilirler. O zaman dinin ne diyorsa onu yap. Gerçek onun içindedir."

Büyülenmişti Sultan Murad. Gözünü bile kırpmadan bakıyor, nefes almaktan korkarak dinliyordu. Şimdiye ka-darki ziyaretlerinde Şeyh Hazretleri böyle şeyler söylemezdi. Yalnızca dinî mevzular konuşurdu. Bir tuhaflık vardı. Son nefesine yakın, vasiyetini yazdıran hastaların titrek heyecanıyla konuşuyordu. Bu işte bir iş olmalıydı. Yoksa...yoksa, Allah göstermesin, ölüme mi hazırlanıyordu?
"Ölüm ne derviş dinler, ne de padişah. Herkesi aynı iş-tiha ile yutar Murad. ölümü bir an olsun aklından çıkarma, ölümü an, fakat ölümden korkma. Gerçekte korkulması gereken yaşamaktır. Allah kılıcını keskin etsin. Ama kılıcın keskin olduğunu da unutmayasın. Bir hadis-i şerife göre, cennet kılıçların gölgesi altındadır."
Sustu, önüne baktı. Teşbihini birkaç devir çekti. Elini uzattı sonra. Durgun bir sesle,
"Yolunuz açık olsun" dedi.
Kalktılar. Gerçi hepsi ömrünün sonuna kadar burada kalmak istiyordu, ama bunu yapamayacaklarını biliyorlardı. İsteseler bile Şeyh izin vermezdi. Elini öpüp çıkarlarken,
"Umur-ı devlet sizi bekliyor" dedi, "tez gidin işinizin
başına, tez gidin güzelce Bağdata."
Sultan Murad eşikte hafifçe döndü. Arkadaşlarına duyurmak istemiyormuş gibi sesini alçaltıp sordu:
"Bu yeniçeri ile mi Şeyhim?"
"Ayrık otlarından tarlayı ayıklarsan buğday boy atar. Ayrık otlarına ekini boğdurma Murad. Uğurlar olsun."
Huzur dünyasından adım adım uzaklaşırken içleri buruktu. Kayığa bindikleri zaman Sultan Murad uykuda gibi konuştu:
' 'Ayrık otları derken neyi kastettiğini çok iyi biliyorum. Ekini onlara boğdurtmayacağım."
Ay ışığı Boğazın koyu mavi derinliklerine uzanmıştı. Karşı kıyıda sarayın tek tük ışıkları göz kırpıyordu. ¦ • • •
Bayram Paşanın konağındaki toplantı yatsı namazından hemen sonra başladı. Toplantıya katılanlar birbirlerini görünce hayretler içinde kaldılar. Vezirden sipahi erine, aktardan bakırcıya kadar her çeşit insan vardı. Bazılar Padişahın hata ettiğini bile düşündü. Böyle mühim bir toplantıya sıradan adamlar çağrılır mıydı? Sanki şu bakırcı ustası ne anlardı devlet işlerinden? Aktar Mustafa ne anlar, zahireci Memiş Can ne anlardı? Böylelerine güvenmek bile hata idi. Tutup dile destan ederler. "Padişah devletinde padişaha akıl vermiş adamız bugüne bugün" diye etrafa caka satarlardı. Tabiî bir çuval incir berbat olurdu.
Böyle düşünenlerin başında Bayram Paşa geliyordu. Padişah çocukluk etmişti. Bu işe halkı karıştırmamalıydı. Kol kırılır yen içinde, sözüne uygun hareket edilmeliydi. Ne müşkül varsa ocak elde edilerek çözülebilirdi. Halkın gücü neydi sanki? Neye kudreti yeterdi ki? "Boşa vakit harcayacağız bu belli, velâkin padişah kısmına söz anlatmak ne mümkün. Bakalım Murad'ın muradı nedir?"

"Ağalar, büyük bir kargaşa yaşadığımızın hepiniz farkındasınız. Bir çare bulmak bize düşüyor. Cadı kazanını ateşleyenleri de biliyoruz, onu körükleyenleri de. Ham-dolsun, saraydaki teşvikçilerini bile biliyoruz. Sıra yavaş yavaş yılanın başını ezmeye geliyor. Veziriazamımız Bağdat işini yoluna koyamadı. Üstelik Celâlîlerle işbirliğine bulaştı. Şeydi Şehrinden, Bey Şehrinden ve dahi Eskişehir'den korkunç haberler gelir. Hüsrev Paşanın himaye ettiği Deli İlâhi, Kör Ali gibi zorba basılar kaleleri talan ederler. Böyle birini daha fazla sadarette tutamayız. Azledeceğiz. Velâkin başta muhterem validemiz olmak üzere bazıları ayak direyecek. Belki de Kapıkulu ocaklarını kışkırtacaklar. Kargaşanın nerelere varacağını

şimdiden kestirmek zor. Velâkin şunu bilmenizi isteriz: Sizlerden ve halkımızdan destek görürsek, Allah şahidimiz olsun, hepsini tepeleriz!"
Son cümleyi söylerken yerinden fırlamış, yumruklarını sıkıp meçhullere savurmuştu. O kadar kararlıydı ki onu yolundan çevirmenin imkânsızlığı açıkça görülüyordu.
' 'Ya bu rezilliğe birlikte dur deriz veya hazan yaprağı gibi zulmün önünde savrulur gideriz. Hangisini istersiniz?"
İlk sözü Şeyhülislam Yahya Efendi aldı:
"Padişahım, devletlüler, Sultan Osman'ı nahak yere katleden ocaklıdan herşey beklenir. Kavî durmazsak işimiz bitiktir. Bu kargaşaya devlet daha fazla tahammül edemez. Milletin ahi Arş-ı Âlâyı tuttu. Madem ki Hüsrev Paşa keyfi olarak zulmetmektedir, azli lâzım gelir."
"Yalnız azli mi Efendi Hazretleri? Hüsrev Paşa Abaza işini halletmekle büsbütün şımarmıştır. İleri geri söylenmeye başlamıştır. Defalarca ferman eylediğimiz halde Mardin'e çekilip vakit öldürmektedir. Şımarıkça ve serkeş-
çe hareketlerinden gına gelmiştir. Saruhan Sancakbeyi Sultanzade Hacı Paşayı ve Gürcistan Kralının oğlunu kat-lettirmiştir. Bize sormadan yeniçeri ağasını azletmiştir. Sultan Süleyman ceddim zamanından kalma seksenlik gazi Koca Durmuş Beyi boğdurmuştur. Koca Durmuş Beyin vücudundaki yaralar sayıldıkta altmış küsur olduğu görülmüştür. Rahmetli katlolunacağını anladıkta, 'Bre yürü! Seksen yaşına girdim. Vücudumda kâfirlerin ok ve tüfen-ginden yaralanmamış âzam kalmamıştır. Senin gibi zalim ve merhametsiz bir facir zamanında sağ gezmekten ölmek yeğdir. Senin gibi birinin zulüm oku ile şehit olmak da bir saadettir' deyü haykırmıştır. Haksız yere katlettirdiklerini saymaya kalksak gece yetmez de yarın öğleye kadar uzar. Müfti Efendi, vaktiyle bu adamın sadrazam olması senin de bulunduğun bir mecliste kararlaştırılmıştı. Şimdi söyle: Fetvan ne cihettedir?"
Şeyhülislâm, Padişahın sözlerinden vurulmuşa dönmüştü. Bilmediği şeyler anlatıyordu. Tâ memleketin öteki ucunda cereyan eden bu meseleleri nasıl haber alıyordu acaba? Elbette soramazdı. Koskoca Padişahın kendine göre haber alma kaynakları elbette olacaktı. Peki, ama bu kaynaklar, bakalım, sağlam haber veriyor muydu? Uydurmadıkları ne malûmdu?
"İddialar sabit midir Şevketlüm?" "Tereddüde mahal nedir Müfti Efendi?" Hazır bulunanlardan genç birine döndü: "Şahitlerden biri bu gençtir. İkincisi onun yanında oturan yaşlı zattır. Üçüncüsü zâtınızın yanındaki ak sakallıdır. Önceki gün Dersaadet'e gelmişlerdir. Suallerinize muntazırdırlar. Sorun."
Şeyhülislâm Efendi her birine ikişer sual sordu. Sonra Kur'ân-ı Kerim istedi. Yalan söylemediklerine dair el bas-

tırıp yemin ettirdi. Nihayet Padişaha döndü:
"Sözlerinize itimat etmediğimden değil Sultanım, her-şey şeriat içre olmalı. Hüsrev Paşanın mezalimi sabit olmuştur. Nahak yere mazlumları katlettirdiği ortaya çıkmıştır. Binaenaleyh kısasa hükmoiunmuştur. Onun dahi katli lâzımdır."
• • ¦•¦'¦
Ertesi gün Divan toplandı.
Anadolu'nun dört yanından şikâyete gelenler bir bir dinlendi.
Onlar konuşurken Recep Paşa el oğuşturuyor, anlaşılmaz sözler mırıldanıyordu.
Padişah ise muzipliği bütün bütün ele almıştı. Bugün âdeta çocuklaşmıştı. On dokuz yaşını,değil de, dokuz yaşını sürüyordu sanki.
"Bir tamam Divana arz olundu" diye konuştu sonunda, "ikinci vezirim Recep Paşa, reyin nedir? Burada Sadrazamı sen temsil etmektesin. Yerinde olsan bu zulümreri yapar miydin?"
Recep Paşa sıkıntıyla kımıldadı.

"Hâşâ Padişahım, böylesi duyulmamıştır. Belki de uzaktan davulun sesi kaba gelmektedir. Ola ki Sadrazamı çekemeyenler bir kumpasın ardındadırlar. Tahkik eylemek evlâdır.''
"Ya sen ne dersin üçüncü vezirim Hafız Ahmed Paşa?"
"Ne denir Şevketlüm. Anlatılanların bir kısmına fakir dahi şahit olmuştur. Yüreğim dilhundur."
"Sahi, o caniplerde idin, demek Hüsrev Paşanın yaptıklarının birazına şahit olmuşsun. Eh, şu halde Recep Paşamızın endişesini izale etmek sana düşer. Divan tatil oldukta varın, bir yerde uzun uzun konuşun."

Sonra dördüncü vezir Halil Paşaya, beşinci vezir Mah-mud Paşaya, altıncı vezir Bayram Paşaya, yedinci vezir Kenan Paşaya, sekizinci vezir Hüseyin Paşaya sordu. Çoğu tereddüt içindeydi. Hele Recep Paşa adamakıllı diretiyordu:
"Hüsrev Paşa gibi şöhretli bir sadrazamı hemen azletmek, korkulur ki, bir kargaşa çıkarır Padişahım, Osman Hânın akıbetini unutmayalım. Kul taifesi Hüsrev Paşayı
tutar."
Sultan Murad'ın bakışları yalım yalım yandı: ' 'Bre!'' diye gürledi. ' 'Kapıkulunun keyfine halkı ezdirecek miyiz? Zulmile âbâd olmayı umanlar, akıbetlerini evvelden düşünmeliler. Fermanımdır: Hüsrev Paşayı vezi-riâzamlıktan azlettim L"
"Aman Sultanım! Ne yapıyorsunuz?"
Sultan Murad Recep Paşayı elinin tersiyle itti: "Geri dur Paşa, sıra başkalarına da gelse gerektir." Recep Paşa daha fazla ileri gitmekten korktu. Zaten daha fazlası işine de gelmiyordu. İkinci vezirdi. Sadaret kaymakamıydı. Hüsrev Paşa azledildiğine göre, mühür kendisine verilecekti. "Hele bir verilmesin de..." '' Safevî elçisi huzura alınsın..." İran elçisi bir haftadır Dersaadet'te bekliyordu. Vezirlerle görüşmüştü. Onları aracı yapmış, Padişahla görüşmesini sağlamaları için çırpınmıştı. Yine de bir hafta beklemek zorunda kalmıştı.
Kapıcıbaşının sesi geldi:
"Şah Abbas'ın elçisiii!"
Elçi divan odasına girdi. Yer öptükten sonra üç adım çekildi. Adamları Şahın gönderdiği armağanları odanın ortasına istiflediler. Elçi, Şah Abbas'ın selâmlarını tebliğ etti. Sulh istediğini söyledi. Sultan Murad konuşmuyor,

sadece dinliyordu. Kaşları çatıktı. Dudakları kenetlenmişti. Arada bir parmaklarını sinirli sinirli oynatıyordu. Elçi söyleyeceklerini bitirdikten sonra,
"Bunlara ne lüzum var elçi?" dedi. "Şahına söyle, işgal ettiği topraklarımızdan çıksın. Bağdat'ı hile ile aldı, geri versin. Ashaba şetmetmekten vazgeçsin, halkını dahi vazgeçirsin. O zaman aramızda bir mesele kalmaz. İstediğinden âlâ sulh olur. Aksi halde bizim Şah Abbas'la kavgamız vardır."
Elçi sap sarı kesildi. Mevzuyu hemen değiştirme gereğini duydu:
"Şahım size hediyeler göndermişti. Destur varsa takdim etmek isteriz."
Sultan Murad başıyla izin verdiğini açıklayınca elçi getirdiği hediyeleri gösterip methetmeye başladı:
' 'Bu bir meşhur Acem halisidir ki, bir eşi dünya yüzünde mevcut değildir. Arz odanıza pek yaraşacaktır.''
Sultan Murad elinin tersiyle iter gibi bir işaret yaptı:
"Arz odamıza biz yaraşırız elçi, biz yaraşırız."
"Şu gördüğünüz, emsalsiz bir yakuttur. Sultanımın tacında güneş misali parlayacaktır.''
"Bizde kafanın dışını değil, içini parlatmak makbuldür. ''

Son olarak elçi bir yay çıkardı.
"Bu yay pek nadide bir yaydır. Pehlivanlarımızdan biri kirişini çekmiştir. Şahım Abbas der ki: Bu yayın kirişini boşaltıp tekrar çekecek bir pehlivan Osmanlı mülkünde mevcut mudur?"
Şah Abbas alay ediyordu. Sultan Murad parmağını kapıya dikti. Hiddetle,
"Çık dışarı!" diye gürledi.
Elçi sap sarı bir yüzle dışarı çıktı.

"Dersaadet'ten ayrılmasın. Çağrıldığında saraya gelse gerektir."
Yayı aldı. Birkaç kere denedi, ama başaramadı. Oysa hatırı sayılır bir pehlivandı. Koca cüsseli musahibini tek eliyle kuşağından tutup havaya kaldırır, öylece has odayı bir baştan bir başa dolaştırırdı. İdmanda kullandığı demir gülleri değme babayiğitler yerinden oynatamazdı. Fakat kirişi çözemiyordu bir türlü. Zorluyor, zorluyor çözemiyordu. Sonunda vazgeçti. Vezirlerine uzattı:
"Bir de siz deneyin bakalım."
Divanda bulunanlardan hiçbiri başaramayınca Sultan Murad:
"Şehre haber salınsın. Bileğine güvenen gelip şu yayı çekmeyi denesin. Muvaffak olan ihya edilecektir. Yay, kızlar ağasına verilsin. Muhafaza etsin. Divan bitmiştir."
Padişah hareme çekildi.
Valide Sultan çoktan Hüsrev Paşanın azlini öğrenmişti. Divandaki adamları ânında haberi ulaştırmışlardı. Oğlunun gelmesini bekliyordu. Görür görmez,
"Aslanım" diye atıldı, "Hüsrev Paşa gibi şanı yüce bir sadrazama şu ettiğin reva mıdır? Fermanını geri almalısın."
Sultan Murad yirmi yaşın eşiğindeydi. Dizginleri pen-çelemenin tam sırası olduğuna inanıyordu. Güneş artık parlamalı, karanlık boğulmalıydı.
Dik dik annesine baktı:
"Şimdiye kadar hiçbir padişah, fermanını geri almamıştır Valide, siz beni âleme maskara etmek mi istersiz?"
"Bu yüzden kul azarsa? Ben senin iyiliğini düşünürüm Sultanım. Vaziyet izah edilir, bir yanlış anlaşılma oldu denir, kapatılır."
"Sen bizi kim sanırsın Valide? Kenara çekil. Bunlar erce işlerdir. Zayıf aklınla karışmaya kalkma!"
Valide Kösem Sultan kas katı kaldı, ilk büyük meydan okumasıydı oğlunun. İlk defa bu kadar kararlı görüyordu. Daha çocukken de diklendiği olurdu, ama çocukça inadın ötesine pek geçmez, boyun büker, "Nasıl münasipse yapılsın" derdi. Fakat şimdi bam başkaydı. Şimdi nasıl münasipse yapılsın demeye niyetli görünmüyordu. Bir çıkış daha mı yapmalıydı? Ne olurdu ki? Etrafına topladığı bir kaç çapulcuya mı güveniyordu? Bu memlekette ocak ağalarının borusu öterdi, öyle sapsız fedai güruhunun değil. Haddini bildirmeliydi, öyle bir yola gelme gelecekti, söylediğine bin pişman olacak, özürler dileyecekti.
' 'Aslanım, Hüsrev Paşa gibisini bulamazsın. Annen iyiliğini düşünür. Asker kargaşa çıkarır da, Allah göstermesin, sultan Osman zamanındaki gibi..."
Daha öteye gitmeye lüzum yoktu. Bakışlarındaki katmerli bulutlanma söylemek istediklerini anladığını gösteriyordu. Bu korku ona yeterdi. Şimdi kararından vazgeçtiğini söyleyecekti işte. Şimdi...
Sultan Murad iki adımda annesinin karşısına dikildi. Gözlerindeki katmerli bulutları ateşe kesti :
"Karışma Valide, öte git! Padişah sen misin, ben miyim? Sen isen ben giderim. Yok eğer ben isem, var sen git! Asker de, ahali de kimin, padişah olduğunu artık anlasın!"

Eyvah! Belli ki kararlıydı. Annesini defetmeyi kafasına koymuştu. Hemen birşeyler yapması lâzımdı. Recep Paşayı bulup, Hüsrev Paşaya mektupçu çıkarıp ne tedbir alınması lazımsa aldırmalıydı. Aksi halde Eski Saraya, sürülmesi bile söz konusuydu. Dayanamazdı. Hükmetmeye öylesine alışmıştı ki, sadece Valide Sultan olarak hürmet

görmeye tahammül edemezdi. O, hürmetin yanında kudret de istiyordu. Alacaktı.
"Dediğin olsun Sultanım. Ama gazap etme. Rahmetli baban sağ olsaydı da benimle böyle konuştuğunu görseydi..."
Sesi inlemeliydi. Fakat yapmacık olduğu belliydi. Sultan Murad 'ı zerre kadar etkileyememişti :
"Cennetmekân Sultan pederimiz sağ olsaydı Valide, karşımıza geçip bunları söyleyemezdiniz. Artık çıkın!"
Emrediyordu. Evet, emrediyordu. Padişah olduğuna iyice aklı yatmıştı demek. Birileri onu şişirmiş olmalıydı. Geçen gün Recep Paşaya kulak vermemekle hata etmişti. Bayram Paşanın konağında akdedilen toplantının netice-siydi bu kükreyiş. Kulak asmamakla tedbirsiz davranmıştı. Ama tamir edilmeyecek kadar büyük bir hata değildi. Vaktinde harekete geçerse oğlunun içinde kükremeye başlayan kudret aslanını boğabilirdi belki. Belki ne demek? Boğmak zorundaydı. Gerekirse oğluyla birlikte...
Sap sarı bir yüzle dışarı çıktı.
Recep Paşayı buldurdu.
Hüsrev Paşaya bir mektup yazdılar.
Vaziyeti izah ettikten sonra askeri kışkırtıp Dersaadet'e salmasını, kendisinin de hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi Tokat'a çekilmesini istediler. Hayatını korumaya da söz verdiler.
İkindi vakti Topkapı Sarayından iki haberci çıkıyordu. Birinin koynunda Padişah fermanı, ikincisinin koynunda ise Validenin mektubu vardı. Biri mührü istiyor, diğeri fesat kazanını kaynat diyordu.
Acaba kimin hükmü geçecekti? •
1/uruuriLU ıvıutuu-ı
Kınalı Dursun yol yorgunuydu. Rastladığı bir hana hasretle baktı. "Dinlensem ne ola" dedi içinden. "Sızlayan kemiklerimi azıcık teskin etsem."
Fakat bu düşünceyi kafasından çabucak attı. Valide Sultanla Recep Paşa ayrı ayrı tembihlemişlerdi: "Yel gibi git, Sadrazam Hüsrev Paşayı bul, mektubu kendisine ver. Dersaadet'e döndüğünde kese kese altın, dilediğin man-sıb, hadi göreyim." Gözleri çakmaklaştı. Atını tepikledi: "Deh alaca atım, şimdiye kadar yolda komadın beni, bundan sonra da komazsın, deeh!"
Öte yandan, Padişah fermanını koynunda taşıyan Kapıcılar Kethüdası Ahmed Ağa da canını dişine takmış, at paralıyordu. Canı gibi sevdiği Padişahın emri vardı ' 'Fermanı Hüsrev Paşaya ulaştır, mührü al, Dersaadet'e getir. Allah muinin olsun!"
Padişah acele ediyordu. Biliyordu fesatçıların boş durmayacaklarını. Belki de bu yüzden Ahmed Ağayı seçmişti. Güçlü, kuvvetliydi. Pazusuna pazu koyabilen yoktu. Kılıç kullanmada usta olduğu kadar at binmede de ustaydı. Yarışları hep önde götürürdü. Yoluna çıkacak muhtemel engelleri yıka yıka gitsin diye onu seçmişti bes belli. Durmasın, at sürsün diye seçmişti. Padişahın teveccühüne mazhar olmak öyle herkese nasip olur iş değildi. Bununla ne kadar övünse azdı.
"Deeh yavrum, az kaldı, deeh!"
Tek bir kere rastlamıştı Kınalı Dursun'a. Basık tavanlı, perişan bir kasaba hanında. Yemek yiyordu. Önüne ne gelirse silip süpürüyordu. Görür görmez tanımıştı. Her kargaşanın

ortasında görürdü. Zorbalığını adı gibi bilirdi. "Bu uğursuz herif buralarda ne arar?" diye düşünmüştü. "Bir sebebi olmah. Evet, yolumuz aynı gibi geliyor bana!"

Onun da kendisini fark ettiğinden emindi. Ama fark etmemiş gibiydi. Tıkınmaya devam etmiş, sadece göz ucuyla bakmıştı. O kadarı bile yetmişti Ahmed Ağaya. Gözlerinden geçen ifadeyi ânında okumuştu. "Beni durdurmayı deneyeceğe benzer."
O günden sonra hep tetikte gidiyordu. Kınalı Dursun'-un bir yerde pusu kuracağını, kendisini öldürmeye kalkışacağını umuyordu.
Ormanlık araziye girmişti. Vakit öğle üstüydü. Hava buz soluyordu. Ocak ayının yaman soğuğuna gömülmüştü orman. Ne bir kuş cıvıltısı, ne de bir başka hayvanın sesi vardı. Kas katı sesizlik ufka doğru uzayıp gidiyordu öyle. Belki ufkun da ötelerine.
"Hızlan güzel atım benim, hadi biraz daha hızlan.
Bu ormandan bir an önce kurtulmak istiyordu. Sık ağaçlar görüşünü daraltmıştı. Sonsuzu görmemek Ahmed Ağanın canını hep sıkardı zaten. Şimdi daha kötü sıkılıyordu. Bu kas katı sessizlik hayra alâmet değildi ona göre. Kâinat nefesini tutmuştu. Belki de bir kalleşliğe seyirci olmaya hazırlanıyordu. Kınalı Dursun yek başına karşısına çıkarsa ne âlâ., tepeler geçerdi. Ama bir kalleşliğe bulaşırsa? İş yamandı o zaman. Kargaşa başladı başlayalı buralarda çapulcu bulmak kadar kolay birşey düşünülemezdi. Devlet nizam üzre iken kaçacak delik arayan bütün yi-' lanlar, çıyanlar, devlet nizamı bozulup ortalık boz bulanık olunca meydana çıkar, ısırabildiklerini ısırırlardı.
Hem gidiyor, hem bakmıyordu. Birazdan orman bitmiş olacaktı. Şu hava kadar soğuk düşünceleri ancak o zaman kafasından atabilecekti. Ova gibisi var mıydı? İnsan en öteleri görürdü. Ne zaman ne olacağını bilirdi. Kahpeliğe gelmezdi hiç yoktan.
"Haaayt, dur bre!"

\
Dördüncü Murad-l

Gemi çekti. Zaten bekliyordu. O kadar bekliyordu ki karşılaşmasa hayal sukutuna uğrardı. Derinden soluklandı. Ilık nefesi soğuk havaya toslayıp buharlandı.
"în atından!"
Dört kişiydiler. Fakat aralarında Kınalı Dursun yoktu. Saklanmış mıydı? Yoksa bunları kiralayıp yoluna devam mı etmişti? "Eyvanlar olsun! Yoluna devam etmişse yandık şap gibi. Bizden evvel varır menzile, ortalığı birbirine katar alimallah!" Kabadayilandı :
"Ne istersiz bre! Biz Padişah ulağıyız. Padişah buyruğuyla seyahat ederiz. Çekilin!"
İri kıyım zorba atını öne sürdü. Bir at boyu kalana kadar yaklaştı. Ahmet Ağaya. Kirli kirli güldü :
"Burada Padişah fermanı nah şu ağacın sarı yaprağı kadar hükümsüzdür. Atından in dendi. Canına kastımız yoktur. Birkaç gün misafir edip salacağız. Bana kalsa başını alırım ya, izin çıkmamıştır."
"Kimden? Kınalı kepazesinden mi? O Padişah âsisidir. Bilin ki, ona uyan onun gibi olur. Varın işinize bre!"
Konuşurken zorbaları ölçüp biçmeyi de ihmal etmiyordu Ahmed Ağa. İkisi fazlaca acemi gibiydiler. At sırtında sanki iğreti duruyorlardı. Üflese düşecek gibi. Pöh dese yıkılacaklardı sanki. Fakat diğer ikisi... Onlar gün görmüş zorbaya benziyorlardı. Suratları yamalı bohça gibiydi. Hele en öndekinin yüzünde en az üç kılıç yarası vardı. Yüzü böyle olanın kimbilir

vücudu nasıldı? İhtimal ok değmemiş, kılıç girmemiş yeri kalmamıştı. Hep zorbalık yolunda tabiî. Böylelerinden memlekete, millete ne hayır gelirdi?
Zaman kaybediyordu. Biraz daha eğleştiği takdirde Kınalı yarışı kazanacaktı. Ne yapmalı da belâyı tez elden savuşturup Padişah fermanını yerine ulaştırmalıydı? Kolay kolay bırakmaya niyetli olmadıkları belliydi. Şu halde tek
çare vardı : Düğümü kılıçla çözmek.
"Açılın dendi bre! Belâ mısınız?"
"İyi bildin Ağa, hem de belânın büyüğüyüz. Güzellikle gelecek misin? Yoksa sürüyerek mi götürelim?"
"Gelmem. Canım Allah'a emanet. Hayatım Sultanımın yolunda feda. Davranın ha yettim!"
Kılıcını çektiği gibi daldı. Belli ki karşısındaki bunu beklemiyordu. Dört kişiye karşı çıkacağını herhalde aklının ucundan geçirmemişti. Atı, atına toslayıp boylu boyunca yıkıldığında bunu ancak anladı.
¦ "Tutun!" diye bağırdı, "yaşatman!"
Zorbalardan ilk ikisi tereddüde bulanmışlardı. Ahmed Ağa. bu ânı çok iyi değerlendirdi. Birinci zorbayı attan alaşağı eder etmez ikincisine bindirdi. Zorlu bir hamle çıkardı. Adam henüz kılıcını çekmiş, vaziyet almıştı. Ama ah-med Ağanın canını dişine takan hamlesini savuşturamadı. Başına yediği kılıçla devrildi."
Ahmed Ağa fırtına gibi esiyordu. Arkasında kos koca Osmanlı Padişahı vardı. Düşündükçe gücünün arttığını, ustalığının daha da yamanlaştığını hissediyordu. "Halifenin himmetidir'' diyordu içinden, "bu kadar kolay olacağını ummazdım," .
Atından devirdiği adam toparlanmıştı.
"Urun ha!" diye saldırdı. ,
Bu emre iki acemi atlarını ters istikamete çevirmekle mukabele ettiler. Zorba ağzından köpükler saça saça:
"Kaçmayın namertler! Tek kişiden korkan alçaklar!"
Birinin sesi uzaklardan geldi:
"Aslanım" dedi içinden Ahmed Ağa Padişahı düşünerek, "adı bile zorbaları yıldırmaya başlamıştır. Gayri bu kargaşanın önü tez alınır. Gayri Sultan Osman'ın kanı da tez alınır, aslanım benim. Hayda breeeh!"
iMtruunvıı ıvıurau-ı
Kılıç tersini adamın başına var gücüyle gömdü. Kof bir çatırtı geldi, ardından da bir feryat. Mutlaka kafatası kemikleri hurdahaş olmuştu. Bu kılıcın tersi bile adamda can komaz, alırdı. '
'Ne de olsa Eskişehirli Demirci Ali Usta yapısıdır." .
Yol açılmıştı. Hiçbir engel kalmamıştı. Fakat kaybettiği zamanı geri getirmek mümkün değildi. Kınalı Dursun fırsattan istifade, arayı hayli açmış olacaktı. Yetişmeliydi. At çatlatma pahasına yetişmeliydi.
"Hadi canım benim, koş!"
Koşuyordu koşmaya, ağzından burnundan köpükler saçarak hem de. Çok yorulmuştu zavallı hayvan. Nicedir dur durak bilmeden şahlanmıştı. Zorbanın atına tosladı-ğında ise zorbanın eğeri sağrısını yırtmıştı. Yara buz tutmuştu. Acıyordu. Buna rağmen hâlâ koşuyordu. Sahibinin acelesi olduğunu anlamış gibiydi. Onu üzmemek için çırpınıyordu.Eski; arkadaştılar. Nicedir beraberdiler. Ahmed Ağa atını pek severdi. Hani bıraksalar ahırda atıyla yatacaktı;
"Hadi yavrum, hadi yavrum!"
Birden at tökezlendi. Atla birlikte Ahmed Ağa da yere kapaklandı.
¦ "Allah kahretsin!"
Sağ kolunda dayanılması zor bir ağrı hissetti: Sol koluyla tuttu. Sarkıyordu. Galiba kırılmıştı. Bu durumda fazla gidemezdi. Bir yerlere uğramalı, koluna baktırmalıydı. Ama at niye

tökezlenmiş birden bire? Şu iki ağacın arasından geçerken birden... "Allah Allah! yanlış mı görmekteyim?"
İki ağacın arasına bir ip geriliydi. Atı bu ipe takılıp tö-kezlemişti mutlaka. "Vay kalleş soylu Kınalı zorbası, yine
uorauncu nııraa-ı
İSV
yaptın yapacağını, Elime geçersen var ya., bir geçersen eğer!"
Doğruldu. Bereket, atına pek birşey olmamıştı. Ayakta sahibini bekliyordu. Güçlükle sırtına bindi.
"Yürü kızım, insanın iyisi talihinin kötülüğünden belli olur denmiştir. Yürü gidelim."
İlk önüne çıkan handa iki gün durmak zorunda kaldı.
• • •
Kınalı Dursun yapacağını yapmış, Kapıcılar kethüdası Ahmed Ağadan önce Hüsrev Paşayı bulmuştu. Etek öptükten sonra Valide Sultanın mektubun uzattı.
"Devletlüm" diye konuştu, "Recep Paşam Dersaadet'teki kapıkulunu idare edecek. Dersaadet merak olunmaya der. Gayri siz bilürsüz."
Hüsrev Paşanın kaşları alabildiğine çatıktı. Yüzünden kin damlıyordu. Mektubu okudukça kini arttı, yüzünün ifadesi korkunç bir hal aldı. Kınalı Dursun bile ürktü: "Şimdi cellât diye bağırıp boynumu vurdurursa?" diye düşünmekten kendini alamadı.
~ Fakat Hüsrev Paşa öyle birşey yapmadı.
"İşte hizmetin karşılığı budur!" diye bağırdı boğuk bir sesle, "azlolunduk."
Kethüda Ali Ağaya döndü: '
"Kul toplansın meşveretimiz vardır."
Ali Ağa çıkmaya davranırken bir göz işaretiyle Kınalı Dursun'u da götürmesini emretti. Yakınlarıyla başbaşa kaldı. Bir süre sustu. Vicdanıyla hesaba oturmuş gibiydi. Yüzünün ifadesi an be an değişiyoru. Bazân vicdanı, ba-zan ihtirası galip geliyordu. Nihayet topuna birden sordu:
Azlolunduk ağalar, yerimize Hafız Paşa getirilmiş. Bu reva mıdır sizce? Hadi biz azlolunduk diyelim, ikinci vezir

Recep Paşanın sadrazam olması icap etmez mi? Usul çiğnenmiştir. Kul taifesinin iradesi dahi hiçe sayılmıştır. Dersaadet'teki tüysüz, padişahlığa heveslenmektedir. Ne ola?"
Etrafında Hüsrev Paşasız bir dünyayı kendileri için zindandan farksız görenler vardı. İkballeri Hüsrev Paşanın ikbaline bağlıydı. Ona yaranmakla yükselmişler, mal mülk sahibi olmuşlardı. Hüsrev Paşanın azli demek, ellerinde bulunan bütün imkânların kaçması demekti.
' 'Gelmiş geçmiş sahib-i devletler için en iyisi sensin, seni azleden karşısında bizi bulur. Abaza gibi âsiyi dize getirmişsin. Bu kadar belâ ve mihnet çekip düşmandan intikam/alınacağı sırada senin azline sebep nedir? Bize senden 'gayri serdar lâzım değil."
Hüsrev Paşa için için güldü:
"Asker sizin gibi düşünmekte midir?"
"Askerin ne kertede düşünmesi icap ettiğini bize bırakın. Dediklerimizi eksiksiz yaparlar."
"Eh, görelim bakalım. Akşama içtima olacaktır. Yeniçeri ve sipahi ağaları da sizler gibi konuşursa...gayrisi düşünülür."
Hüsrev Paşaya midelerinden bağlı olanlar asker içine dağıldı. Bin türlü söylenti yaydılar. Güya Hüsrev Paşanın azlinde Padişahın rızası yoktu. Bu iş, başta Şeyhülislâm Yahya Efendi olmak üzere, Hafız Paşanın, şimdi yeniçeri, ağası olan Hasan Halife'nin, Padişahın musahibi Musa-Çelebinin ve diğer devlet millet düşmanlarının kafasından çıkmıştı. Hüsrev Paşaya, yokluğundan istifade edip iftira atılmıştı. Bunlar Safevî hükümdarı Abbas'ın işbirlikçileriydi.

Hüsrev Paşanın Bağdat'ı alacağını anlamışlar, Şahla işbirliği etmişler, Padişahı da kandırmışlardı.
Akşama yakın saatlerde bütün asker Hüsrev Paşanın

Diyanbekir'deki konağı önüne aktı.
"Biz başka serdar istemeziz. Serdarlığın tekrar sana verilmesi için Padişaha arz ve mazhar gönderüb seni isteniz. Şimdilik Diyarıbekir'de bekle."
Hüsrev Paşa bu sözlerin saraya ulaşacağını çok iyi biliyordu. Sultan Murad'ın her tarafta adamları bulunduğundan emindi. Tez elden olanları ona ulaştıracaklardı. Asker galeyana gelmişti. Bunda parmağı olmadığını ispat etmeliydi. Aksi halde gün gelir, boynu vurulurdu. Sultan Murad çocukluktan kurtulduğunu bu kararla göstermişti. Dizginleri avuçlayabilir, bütünüyle devlete hakim olabilirdi. Böyle ters bir gelişme olduğu takdirde kelleyi kurtarmanın yola Padişaha sadakat rolü oynamaktı.
Kapıya çıktı. İki elini birden havaya kaldırıp kalabalığı sessizliğe davet ettikten sonra:
"Biz, hâşâ ki Padişahımıza âsi değiliz. Fermanına karşı komazız. Emir Sultanımındır. Ben ve siz, hepimiz onun ermindeyiz. Hadi dağdın! isteyen istediği yere gitsin. Ruhsat verdim. Ulufe vaktiniz de yakındır. Varın, ulufelerinizi Dersaadet'ten alın. Sizi önce Allah'a, sonra Padişaha emanet ediyorum evlâtlarım, hakkınızı helâl edin!"
Konuşma askerlere dokunmuş muydu gerçekten? Yoksa hazırlanan plân icabı elde edilmiş olanlar mı rol yapıyordu? Bunu anlamak zordu. Fakat insan seli dalgaya tutulmuş, kabarmıştı. Uğultu sarmıştı bütün meydanı:
"Gitme Paşa baba, bizi yalnız koma!"
Eliyle bir veda işareti yaptıktan sonra konağa çekildi. Defterhaneyi mühürleyip kaleye koydurttu. Tayyar Meh-med Paşayı Diyarıbekir muhafızlığına, Defterdar Ömer Efendiyi hazine koruyuculuğuna memur etti. Musul muhafızlığını Bekir Paşaya verdi. Kethüdası Ali Ağa ile eski Kethüda Süleyman Ağayı bir miktar askerle yanına alıp

Diyarıbekir'den ayrıldı.
Ancak Fırat Nehri kıyısında konakladığı sıra Padişah tarafından sadrazamlık mührünü almak üzere birinin gönderildiği haberi verildi.
' 'Ol vezirin satvet ve mehabeti korkusundan bin korku ile huzuruna varup hattı hümayunu öpüp eline sundu.
Naima
Hüsrev Paşanın kuyruk yüzü Kapıcılar Kethüdası Ahmed Ağayı görünce daha beter kavruklaşmıştı. Nefes almakta zorluk çekiyormuş gibi göğsü inip kalkıyordu. Gözleri kısılmış, güler görünen dudaklarını yalanlıyordu.
Ahmed Ağa fermanı verdikten sonra üç adım çekildi.
"Padişah fermanıdır" dedi.
''Mühr-i şerifi mi istediler?"
Kapıcılar Kethüdası tam bir teslimiyetle boyun büktü:
"Ferman Sultanımındır."
Hüsrev Paşa bin ayrı düşüncenin here ü merç ettiği kafasında yeni yollar arıyordu. Fakat bütün yollar çıkmazdı. Fermana karşı geldiği takdirde belki oluk oluk kan akması ihtimali vardı. Belki Ahmed Ağayı bin parça ettirebilir, cesedini köpeklere yedirebilirdi. Fakat netice değişmeyecekti. Değişse bile aleyhine olacaktı. Kendisinden daha kuvvetlileri Padişaha isyan etmişti de ne olmuştu? Abaza Paşa bile dize gelmemiş miydi? Varıp Padişahın ayaklarına

kendini atmamış mıydı? Padişah istese oracıkta boynunu vurdurabilirdi. Fakat büyüklük göstermiş, affetmişti. Üstüne bir de Bosna Sancakbeyliğini vermişti. En iyisi Padişahın atıfetine sığınmaktı galiba. Hem saten yapacağını yapmıştı. Asker içine fitneyi sokmuştu. Alevler bacayı sa-
rarsa Sultan Murad gidiciydi. O vakit tekrar makamına kurulur, kimbilir hangi padişahın elinden sadaret mührünü tekrar alıp koynuna sokardı. Öyleyse mühürden muvakkaten ayrılmaya razı olmalıydı.
Elini koynuna attı. Sadrazamlık mühürün çıkardı, öptükten sonra Kapıcılar Kethüdası Ahmet Ağaya uzattı:
"Gel, mührü al."
Avucunda mührü sıkıyor, âdeta eli söz dinlemiyor, itaat etmiyordu. İçinde, yüreğini çıkarıp veriyor gibi dehşetli bir his vardı. Ahmet Ağa almaya davrandığında gayr-i ihtiyarî iki defa elini çekti. Ama sonunda mührü verdi.
"Padişahımıza muhabbetimiz kadimdir, itaat üzreyiz. Kendilerine hasta olduğumuzu, bir müddet Tokat'ta istirahat edeceğimizi, baharla birlikte tekrar Bağdat üzerine yürüyeceğimizi bildir. Hak selâmet versin."
Ahmet Ağa çıktıktan biraz sonra Kınalı Dursun'u çağırttı. Peşi sıra gelmişti.
"Göreyim seni Kınalı Ağa, atlan ve yola düş. Recep Paşa karındaşımıza de ki..."
Sesini iyice alçaktı. Tek kelime bile duyulmuyordu.
Dokuzuncu Bölüm
'' Vaktâ ki Hafız Pasa sadrazam oldu; Recep Pasa hased edüb, Hafız Paşayı kaldırup, kendi veziriazam olmak içün harekete geçdi. Etraftan da zorbalar ve bölük halkının pek çoğu gelüb Âsitane'ye [İstanbul] dolmuş idi."
(Naima)
Dersaadet yatsı ezanının ruhu coşturan ritmine sarın-mıştı. Her minarede bir başka müezzinin sesi şahlanıyordu. "Allahuekber" sesi Ayasofya minarelerinin şerefelerinden taşıp kubbeleri okşayarak Sultanahmet Camii minarelerinden taşan sesle sarmaş dolaş Süleymaniye'ye uzanıyor, oradan Fatih Camiinin minarelerinde gergeflenip meleklerin kanatlarında yedi kat göklere tırmanıyordu.
Yine şadırvanların şenliği başlamıştı. Takunya takırtıları mermer avlularda en nadide çalgıların çıkaramayacağı notaları çıkarıyorlardı.
Sultanahmed Camiinin şadırvanına dört yeniçeri sokuldu. Nefti kapama giymiş, yatırmalarını omuz üstüne atmışlardı. Manda derisinden çizmelerini gelişi güzel mermer avluya vurup, inadına takunyaların ritmini bozuyorlardı. .
Dördüncü Murad-l
16S
Abdest alanlardan birkaçı dönüp baktı. İçin için "Lahavle" çektiler. Fakat huzuru ihlâl etmenin hesabını sormaya cesaret edemediler.
Kim olsa edemezdi. Dersaadet bir süreden beri fokur fokurdu, Bağdat'taki ordunun hemen hemen bütün mevcudu buraya akmıştı. Yolda aralarına karışan Celâlîlerle birlikte korkunç kalabalıklaşmalardı. Halk bunların gürültüsünden, serkeşliğinden bîzar olmuştu. Ulufelerini alıp gidecekleri günü dört gözle bekliyorlardı. Zaten Dersaadet'teki zorbalar canlarına yetiyordu. Üzerine bunlar da gelince sabırtaşı iyice yarılmaya başlamıştı.
Birkaç gündür halk hissedilir biçimde homurdanıyor, yeniçeri ve sipahiler hakkında ileri geri söyleniyordu. Bütün söylenenler zorbaların kulağına gitmişti. Güya Sultan .Mılrad halkla, işbirliği edip ocaklıya kan kusturacaktı. Olur şey miydi? Sarayla halkın yekvücut hale geldiği şimdiye kadar görülmüş, duyulmuş muydu? Bu Padişah eski köye yeni kanun mu getirecekti yani? Belki de getirirdi'. Abaza Paşayı önüne katıp teeey Erzurumlardan Dersaa-det'e getiren Sadrazamı tek sözle azletmemiş miydi? Hadi azletti, yerine kıdemi müsait Recep Paşayı

sadrazam yapmak varken, onu atlayıp Hafız- Paşayı sadrazam yapmak neyin nesiydi? Eski köye yeni kanun denecekse buna denmeliydi zinhar! Dahası da vardı. Padişahın geceleri kılık değiştirerek kahvehane kahvehane dolaştığı söyleniyordu. Hattâ Kurşunlu Hana postu serdiğini söyleyenler de vardı. Yeniçeri ile sipahi zorbalarını bir güzel dinler, haklarında defter bile tutarmış. Daha neler.., Padişah dediğin sarayında oturmalı; yeniçeriden gelecek talepleri karşılamalı ve keyfine bakmalıydı. Öyle tebdil çıkmak, Kurşunlu Hana postu sermek, hele hele halkla işbirliğine sıvanmak neyine? Vaktiyle Osman tlan da buna benzer işlere heves-

lendiydi. Ona ettiklerinden Sonra yüzlerce yıl geçse bile aynı yola hiçbir padişahın girmeye cesaret edemeyeceğini düşünürken bu Sultan Murad nereden çıkmıştı? Gerekirse ona da da haddini bildirmek boyunlarına borçtu. Velâkin evvelâ halktan başlanmalıydı.

Zorbaların topuk takırtısı takunyaların ritmini bozdu ya, bir sessizliktir çöreklendi avluya. Abdest alanlar bile durmuş, üzerlerine gelen belâya endişe dolu gözlerin çevirmişlerdi. Sataşmadan geçip gitmeleri için dua ediyorlardı. Fakat adamlar çakılmışlardı sanki, mermerlere kök salmışlardı. Eller belde, kuşaklarındaki enli hançerler meydanda, öylece dikiliyorlardı. Hele en öndeki zorbaya hele; bacaklarını açmış, ellerini kalçalarına koymuş, cüb-besini dürüp omuzuna atmıştı. Askerden çok Celâlî eşki-yasına benziyordu. Avludaki çifte fenerin ışığı abus yüzünün bir cephesini ancak aydınlattığından hortlağa dönmüştü. Ağzındaki çam sakızını evire çevire,

"Benim adım Baba Ömer" dedi.

Abdest alanlarda bir kıpırtı görmeyince sesini yükseltti:

"Kalkın bre! Baba Ömer adını duyup da oturanın..." bir elini kalçasından alıp, bütün parmaklarını açarak ileri fırlattı, "nah, alnını karışlarım! Bileğime bilek, gücüme güç koyanı görsem şap, alnından öperim! Yeniçeriliğime lâf uranın kefenini biçerim! Bana adıyla, sanıyla Karahisar cellâdı Baba Ömer derler. Kalkın bre, divan durun bre!"

En yakınındaki ihtiyara bir tekme salladı. İhtiyar şadırvanın yalağına yuvarlandı.

"Allah belânızı vere" diye inledi.

Başını çarpmıştı. Kanıyordu. Çırpınıyor, tutunacak bir yer arıyor, fakat bulamıyordu. Zorbalar ise merhameti boğmuş, ihtiyarın o haline kahkahalarla gülüyorlardı.

"Günahtır bre! Sizde hiç Allah korkusu kalmadı mı?"

Sabırtaşı en sonunda çatlamıştı galiba. Kahkahalar bıçak gibi kesildi.

"Kimdir o, öne çıkıp tekrarlasın sözünü! Çık bre!"

Bir delikanlı şadırvandan kalktı. Kollan sıvalıydı. Ayaklarında takunya vardı. Yirmi beş yaşlarında gösteriyordu. Etraftan birkaç kişi delikanlıyı koruma derdiyle,

"Uyma şeytana" dediler, "Allah bildiği gibi yapsın."

Dim dikti, Ama yüreği yerinden kopacak gibi vuruyordu. Yatsı namazını cemaatle kılmak için camiye gelmişti. Artık camide de insana rahat vermiyorlardı. Tam belânın ortasına düşmüştü. Ama elinde değildi. Sabredememişti işte. Belki herhangi birisini tekmeleseler, hattâ kendisini tekmeleseler sabrederdi de o adamın tekmelenişine sabe-redemezdi. Çünkü babasıydı. Babası olması bir yana, kördü. Yıllarca kılıç salladıktan sonra gözlerine yerleşen kötü bir hastalık yüzünden üç sene kadar önce kör olmuştu. Delikanlı arabacılık edip hayatını kazanıyor, kör babasıyla ihtiyar anasına bakıyordu. Bu zorbalarla kapışacak kadar güçlü olmadığını biliyordu. Belki ölecekti. Zaten bunu göze almış, öyle kalkmıştı. Dünyada en çok sevdiği varlıklardan birini olsun koruyamadıktan sonra yaşamanın ne kıymeti kalırdı? Bunların yaptığını gâvur yapmazdı, gâvur1 Bunca zulme cesaret edemezdi. Millet ayaklanıp karşılarına

dikilir diye korkardı. Bunlarda öyle bir korku da yoktu. "Halk uyuşmuştur, çalışmaktan başka şeye aklı ermez" diyorlardı.
"Benim o! Sizde hiç Allah korkusu kalmadı mı diye sormaktayım? Kalsaydı bunu yapmazdınız, iki gözü kör bir adamı tekmeleyip yalağa yuvarlamazdınız. Allah cezanızı versin!"
Abdest alanlarda bir kıpırtıdır başladı. Yalağa yuvarlanan ihtiyarın âmâ olduğunu öğrenmeleri acıma hissini ayaklandırmış, kalblerini dağlamıştı.

"Bu yapılır mıydı bre!" diye homurdandı biri. "Bu kadarı da fazla!" diye lâf attı bir diğeri. Emir almış gibi aynı anda ayağa fırladılar. "Yetti canım, gayri yetti bre! Bu rezilliğe hayvan olsa katlanamaz bre! Savulun heeey!"
İhtiyarın oğlundan önce yeniçerilere saldırdı-. Ardından ihtiyarın oğlu daldı. Derken, takunya takırtıları yeniden başladı. Ama eski gibi ahenkli değil, karma karışıktı. Şadırvanda abdest alan yirmi kişi, genciyle yaşlısıyla gece vakti göbekten gelen belâya karşı ayaklanmıştı. Zorbalar böyle birşeyi hiç beklemiyorladı. Fena toslamışlardı. Bir gözdağı vermeye geldikleri yerden bu gidişle sağ çıkamayacaklardı. Şu an buraya hiç gelmemiş olmayı çok istiyorlardı, ama artık buna imkân yoktu. Yüzgeri yapıp yeniçerinin itibarını iki paralık da edemezlerdi. Sonra ne söylentiler yayılırdı. Korkaklığını, tabansızlığnı, kalleşliğini dile destan anlatırlardı. Hem de bire bin katarak...
Baba Ömer daha fazla düşünmedi. Zaten vakti yoktu. tki kişi birden üzerine çullanmış, diğerleri de gelmeye başlamıştı. Arkadaşlarına,
"Davranın!" dedi.
Sokak lambalarının loş aydınlığında birkaç hançer parladı soğuk soğuk. Birkaç feryad yaylandı kubbelere doğru. Önceden camiye girmiş olanlar dışarı koptu. Birkaç yeniçeri zorbasıyla abdeste sıvanmış Müslümanların kıran kırana dövüşünü gördüler. Bir ihtiyar ağlaya ağlaya yere kapandı.
"Allah'ım, hey büyük Allah'ım, kardeşin kardeşi kırdığı günü görmeden ruhumu kabzedeydin!"
Cemaatten bazıları sorgusuz sualsiz daldı kavgaya. Onların da canı nicedir yanıktı. Onlar da yeniçeri ve sipahi

zorbalarından yaka silkiyorlardı.
"Allah'ını seven vursun zorba başlarına!" diye bağıra bağıra dövüşüyorlardı.
Baltacılar yetiştiğinde yerde üç ceset yatıyordu. Baltacılardan biri ölülerin yüzüne ışık tuttu. Sadece birini tanıyordu. Arkadaşlarına,
"Adına Kınalı Dursun denir bir zorba" diye tanıttı. "Varıp ağamıza bildirelim."
• •   •
Et Meydanında (Aksaray) yatsı sonrasının tenhalığı vardı. Arada bir bekçinin değnek takırtısı ve "Destur" sesi Et Meydanını canlandırıyordu. Pencerelerde ışıklar birer birer kararmıştı. Yalnız Et Meydanının köşesindeki konağın pencerelerinden ışık sızıyordu.
Konak üç katlıydı, diğer evlere tepeden bakan bir hali vardı. Dışarı sızan hafif ışıkta bile pencere kafeslerinin çok usta bir el tarafından sabırla işlendiği görülebiliyordu.
At Meydanında dövüşen yeniçerilerden biri nefes nefese bu konağa girdi. Kapı çavuşu ile kısa bir ağız dalaşından sonra merdivenlere saldırdı. O önde, kapı çavuşu arkasında, büyük bir odaya daldılar.
Oda göz alıcı renklerden sedirlerle çepe çevre sarılıydı. Mor çuhadan ağır perdeler yarı aralıktı. Sokaktan oldukça yüksek olduğu için galiba, dışardan görülme endişeleri yoktu. İhtimal, bu yüzden perdeler kapatılmamıştı.

Sokağa bakan iki pencerenin arasındaki sedire Recep Paşa bağdaş kurmuştu. Sağında ocak zorbalarından Sam-suncu Ömer vardı. En az yirmi kişiydiler. Aralarında asesbaşı, başçavuş, birkaç bölükbaşı, iki çarşı ağası, iki kul çavuşu, üç ağa gediği, acemioğlan kethüdası, birkaç baltacı ve bostancı da bulunuyordu.

Yeniçerinin apar topar girmesiyle birden susmuş, göz-» lerini ona çevirmişlerdi.
Solumaktan konuşmaya fırsat bulamadığını gören recep Paşa, sabırsız, fakat sert bir sesle sordu:
"Çağrıldığın halde niye gecikmedesin Baba Ömer?" Baba Ömer birkaç kere yutkunduktan sonra, "Geliyordum" diye konuştu. "Sultanahmed Camiinden geçerken sataşma oldu. Abdeste oturanlar kalkıp üstümüze yürüdüler. Gidi zorbalar deyü takunya üşürdüler. Kınalı Dursun'u şehit verdik ağalar."
Başı önünde sustu. Sanki herkes susmasını beklermiş gibi konuşmaya başladı. Bir uğultudur sardı büyük odayı. Recep Paşa hızla doğruldu:
"Susun bre! Bu ne densizliktir? Büyüklerin olduğu yerde susmak lâzım geldiği öğretilmemiş midir size? Baba Ömer konuş!''
Yanına gidip yakasına sarıldı. Sarstı:
"Konuş bî-din, konuş denir, ne susmaktasın. Söyle, nasıl oldu?"
"Söyledim Paşa Hazretleri. Geçerken üzerimize çullandılar. ''
"Olmaz öyle şey!" diye gürledi Recep Paşa, "kimse buna cesaret edemez. Mutlaka sataşmışsınızdır."
"Sataşma ne demek Paşa Hazretleri, arkadaşlarla buraya geliyorduk. Durup dururken niçin sataşalım?"
' 'Yani durup dururken kimseye sataşmayan aklı başında bir herif misin? Dikkat et Baba Ömer, surda kırk kişiyiz, kırkımız da birbirimizi iyi tanırız. İşin doğrusu gelsin."
Baba Ömer bıyıkaltı güldü:
' 'Doğru buyurdunuz Paşa Hazretleri, surda kırkımız da birbirimizi iyi tanırız. Ben sizi, siz beni tanırsınız."

Bıyıkaltı gülüş sırıtığa bulaşmıştı. Herif kos koca ikinci vezirin karşısına geçmiş, düpe düz sırıtıyordu. İtham eder gibiydi üstelik. "Seni iyi tanırım" der gibiydi, "ayağını yanlış bastın mı yandın, doğruca gider, ettiklerin Padişaha anlatırım."
Recep Paşa bu ithamı kabullendi galiba. Ellerini yakasından çekti. Geçti, oturdu yerine. Diğerinden kısa olan sakat bacağının üstüne çöktü.
"Geç otur" dedi Baba Ömer'e yumuşak bir sesle. "Duydunuz değil mi ağalar, size söylüyorum, duydunuz mu? İyice açtınız mı kulaklarınızı? Ahali durup dururken üstümüze saldırmaya geçti. Niçin, sorarım size; çünkü Padişahtan yüz bulur. Daha önce de Padişahın niyetini söylediydim. Ahali ile el ele verip ocaklının canına okuyacak. Ağası Osman Hânın yapamadığını yapacak aklı sıra. Derseniz ki bırakalım yapsın, âmenna, ben nasıl olsa sıyrılırım. Bugüne bugün saraya damat girmişiz. Saray bize inanır. Ya sizler ne yaparsınız, ha, ne yaparsınız? Kendinizi sokak serserilerine yahut cellât Kara Ali'nin satırına teslim eder misiniz? Gayri sizin bileceğiniz. Düşünün taşının, öyle cevap verin."
Susar susmaz başçavuşlardan biri atıldı:
"Devlet umuruna fazlaca aklımız ermez Paşa Hazretleri. Siz buyurun, ne buyurursanız biz yapalım. Ocak emrinizde, yıkın deyin yıkalım, tutun deyin tutalım."
Bütün söyleyecekleri bitmiş, kelime hazinesi tas tamam boşalmış gibi aniden sustu. Sözlerini duyanlara önceden ezberlemiş gibi geldi nedense. Hocasının önünde dersini talim eden bir

talebeyi o kadar andırıyordu ki, ister istemez böyle düşünmüşlerdi. Ama aynı görüşü paylaşmayanlar da vardı: asesbaşı. Dersaadet'in asayişi ondan sorulurdu. Bu konuda bazı endişeler taşıyordu.

"Başçavuş âğa kendi hesabına doğrusunu söylemiş olabilir" diye konuşmaya başladı, "lâkin fakirin de fikri vardır."
"Söyle'' dedi Recep Paşa karanlık bir tavırla sözünü keserek, "burada herkeslere söz hakkı verilir. Tek şartla: Burada konuştuklarımız burada kalacak. Tek kelime dışarı taşarsa topunuzun kellesi gider."
Asesbaşı sözünün kesilmesine içerlemiş gibiydi. Sesini biraz daha yükselterek devam etti:
"Recep Paşamıza hürmetimiz tamdır. Velâkin Hüsrev Paşamızın azlinden sonra saderet mührünü alsaydı acaba bu toplantıyı tertipler miydi?"
"Helbet" diye atıldı Recep Paşa, sinirden sakalı titriyor, parmaklarını dizine vurup duruyordu. "Sizi yine toplardım. Bu nasıl düşüncedir hay asesbaşı? Son yıllarda karışan asayişi teminde çektiğin zorluklar aklını başından uçurmuş olmasın! Ben kendi derdime hiçbir vakit düşmem. Hamdolsun, Yükselebileceğimiz kadar yükselmişiz. Kazanacağımız kadar zaferler kazanıp adımızı sanımızı duyurmuşuz. Kaptanpaşalık etmişiz, kethüdabeylik etmişiz. Bundan sonra sadrazam olsak ne; olmasak ne? Biz devlet-i âliyyenin selâmetini düşünüp uykularımızı feda edelim, sen tut, ithama bulaş. Baka asesbaşı, boynunla oynama, adam yerine koyup çağırmışız. İlerde yeniçeri ağası olmanı dahi düşünmüşüz. Elini vicdanına koyup söyle şimdi: Hüsrev Paşanın azli icap eder miydi?"
Yeniçeri ağalığı vaadi yabana atılır gibi değildi. Şimdiye kadar hiç düşünmediği halde birdenbire içine bir kurt düşmüştü. Kazıyor, kemiryor, ihtiras çukurları açıyordu. Birinci çukuru atladı, ikincisini de atladı, ama üçüncüsüne ağırlayınca düşüverdi:
"öyle demek istememiştim zaten Paşa Hazretleri.
Hangi Allah'ın kulu Hüsrev Paşamızın azli lâzımdı diyebilir? Ol cihette Padişahın hatası vardı. Velâkin bir hata yüzünden hal' düşünülmemelidir."
Recep Paşa güldü. Makam vaadi bile zayıf iradeleri ânında eritiyordu.
"Hâşâ ki Padişahımızı hal' etmek bir vakit aklımızın ucundan geçmemiştir. Biz Padişaha iğva vererek yanlış yola sevk edenlerle uğraşmadayız. Onlarla dâvamız vardır. Yoksa Padişah başımızın tacıdır. Maksadımız devlet düşmanlarını zararsız hale getirip Padişahı onların şerrinden kurtarmaktan ibarettir. Bu maksat istikametinde bizimle bir oıanlar ellerini kaldırsınlar.
Önce anlaşmalı olanların elleri kalktı. Sonra onların te: şirinde kalanların ve nihayet tereddütle gecikenlerin. Sonunda bütün eller kalkmıştı. Recep Paşa memnun memnun güldü:
"İttifakla karar verilmiştir ki Hüsrev Paşayı azletmek hatadır. Padişah Hazretlerini bu hataya düşürenler cezalandırılmalıdır. ''
Elini kuşağının arasına soktu. Çıkardığı kâğıttan on yedi isim okudu. Sonra kâğıda katlayıp tekrar kuşağına soktu:
"Okuduğum isimler devlet ve Padişah düşmanlarıdır. Birkaç gün içinde askeri hazırlayın. Pazar günü adamlarınızı alıp At Meydanına gelin. Orda listedeki heriflerin isimlerini bağırıp kellereni isteyin."
Asesbaşı dayanamadı, kelle istemek olur muydu? Recep paşa fazla ileri gidiyordu. Hadi onlar suçluydu, kabul, fakat ortada katledilmeleri için yeterli sebep yoktu. Hem bunun için fetva lâzımdı. Askeri şeriata karşı çıkarmak büyük günahtı. Bu vebali kıyamete kadar üzerlerinden atamazlardı.

Dördüncü Murad-I

"Kati olmamalı" dedi, "azledilmeleri yeter de artar bile. Hem Şeyhülislâm Yahya Efendinin, Musahip Musa Çelebinin ve yeniçeri ağası Hasan Halife'nin bu işte kelle verecek günahları ne olabilir? Fakire sorarsanız fazlaca ileri gidiliyor derim. Bu adamları listeden çıkaralım. Kelle istemekten de vazgeçelim. Azl istesek yeter."
Recep Paşa:
"Zaten kelle istemeyi azl makamında kullandım. Yoksa Allah korusun, bizim kimsenin canına kastımız yoktur. Siz Pazar sabahı At Meydanında toplanın. Olmazsa ordan saraya yürüyün. Zinhar dış kapıya geçmeyesüz. Benimle irtibatınız olduğunu da ağzınızdan kaçarmayasüz. Yoksa hal başkaca olur."
• • •
Sultan Murad idman odasındaydı. Her zamanki gibi sabah idamanını yapıyordu. Sadece üç gün aksatmıştı. O da Üsküdarlı Şeyh Aziz Mahmud Hüdaî Efendinin ölümü üzerine. Duyduğunda kulaklarına inanamamıştı. "Olamaz! "diye inlemişti, "beni bırakamaz!" Kendini yapa yalnız, başıboş ve maksatsız hissetmişti birden. Dalgaların, hem de kocaman ve azgın dalgaların ortasında hissetmişti. Ruhu meçhullere sürükleniyor, şuuru alabora oluyordu.
Üç gün sürmüştü bocalama. O insanı kahreden yalnızlık ve sahipsizlik duygusu. O içinden çok önemli şeylerin kopup gittiği yolundaki ürkütücü, tedirgin edici his üç yıl kadar uzun gelen üç gün sürmüştü. Bu sabah biraz daha iyiydi. Hayli kendini toplamış görünüyordu. Yüzüne renk gelmiş, suskunluğunu yenmişti.
İki yüz okkalık demir güllelerin halkalarına yapıştı. Herbiri iki yüz okka geliyordu. Halkalarından tutup başının üstüne kaldırıyordu.
Fakat ne yazık, İran elçisinin getirdiği yayı çözüp kuramamıştı. Elçinin gözlerine baka baka o işi yapabilseydi nasıl sevinecekti. Bir çocuk gibi. En sevdiği oyuncağa kavuşmuş bir çocuk gibi sevinecekti. Ne çare, gücü yetmemişti işte. Gizlice bütün şehirde onca ilânat yapması da boşa gitmişti. Darülhilâfe'de (İstanbul) bileğine güvenen ne kadar pehlivan varsa üçer beşer gelip denemişler, fakat başaramamışlardı. İran Şahı kimbilir nasıl memnun olacaktı. Kimbilir nasıl kahkahalarla gülecek, "Osmanlıların bütün pehlivanlarını alt ettim" diye nasıl övünecekti.
Düşüncelerinin ortasına Kızlar Ağasının tok sesi damlayınca demir gülleleri yere bıraktı. "Ne dersin ağa? Daha açık konuş."
Yüzünden sevinç fışkırıyor, gözlerinin içi gülüyordu: "Başardık Şevketlü Sultanım!" "Neyi başardık?"
"Bizim iç oğlanlarından Deli Hüseyin adlı biri Şah Ab-bas'ın yayını çözüp kurdu." "Bu imkânsız!"
"Bana da öyle geldi Sultanım. Ocağa odun getirmiş. Bilirsiniz, yay ocak başına asılıydı. Böyle şeylere merakı varmış. 'Bu ne güzel bir yay" diye düşünmüş. İndirip çözmüş tekrar kurmuş. Odaya girdiğimde yayın çözülmüş olduğunu gördüm. Meğer geldiğimi duyup, kurmaya fırsat bulamadan sıvışmış. Onu görmüşler, bereket versin. Çağırttım. Yayı kurmasını emrettim."
"Kurmuş mu peki?"
"Belî şevketlüm."
Padişahın yüzü ala bandı. Hemen arz odasına doğruldu.
"Safevî elçisini çağırın. Delikanlıyı da huzura getirin."

"Ferman şevketlü Sultanımındır."
Az sonra delikanlı giydirilip huzura getirildiğinde Padişah, hayretini gizleyemedi.
"Hay bre koçum, analar ne yiğitler doğuruyor! Adını söyle yiğit."

Deli Hüseyin bakınıp duruyordu. Kızlar Ağası ardından itmeseydi, Padişahın önünde şaşkın şapıldak dikilecekti.
"Diz çöksene!"
Dizini yere koydu. Tahtın kenarından sarkan yumağı vecd içinde öptü, başına götürdü.
"Padişahım, adım Deli Hüseyin'dir, affediniz," diye inledi.
Sultan Murad,
' 'Ne diyor bu?" diye sordu kızlar ağasına, ' 'hangi aftan bahsediyor?''
"Kusur ettiğini zanneder Padişahım" diye cevap verdi kızlar ağası. "Yayı çözüp kurmakla suç işlediği kanaatinde."
Padişah gülmeye verdi:
"Suç mu, ne suçu? Hele'getirin şu yayı da, yiğitliğini görelim delikanlımızın. Yaptığın suç değildir hay oğul, öyle bir iyiliktir ki, Safevî Şahının yüzünde kırbaç misillü saklayacaktır. Ağa, doğrusunu anlatmadın mı?"
"Anlatmaz olur muyum Sultanım. Fakat korkudan, duyduğu şüphelidir. Fukarayı çağırtınca yarı canı çıktı sanki. Padişaha gideceğini öğrenince de öldü. Ceset gibi duruşu ondandır.''
Sultan Murad kalktı. İki eliyle Deli Hüseyin'i omuzlarından tutup kaldırdı. Baktı, baktı. Gösterişli bir yapısı vardı. Uzun boylu, kavruk yüzlüydü. Kalın kaşlarının altındaki ince gözleri korku ile sevincin zıtlaşmasından mü-

teredditti. Siyah bıyıkları dudaklarında bitiyor, kimbilir kimden ödünç alınan kaftan dar geldiğinden adaleleri dışarı fışkırıyordu.
"Kendine gel hay oğlum" dedi Sultan Murad, "seni cezalandırmak için çağırtmadık."
Bir içoğlanı meşhur yayı getirmişti. Padişah, bir baş işaretiyle Deli Hüseyin'e verilmesini emretti. Deli Hüseyin ürkek ürkek aldı yayı. Az evvel kızlar ağasının odasında denediği yaydı.
"Bu gördüğün nesneyi Âsitane'nin pazusu kuvvetli en namdar pehlivanları bile çözüp kuramamıştır. Duyduk ki sen çözmüş ve dahi kurmuşsun. Marifetini bir de huzurumuzda göster. Göster ki nâmın yürüsün. Davran bakalım."
Demek bir tehlike yoktu. Deli Hüseyin rahatladı. Şimdiye kadar böylesine yaklaşamadığı Padişahının önünde sınanacaktı. Ondan sadece yayı çözüp kurması isteniyordu. Neden bu kadar ısrar edildiğini bilmiyordu, ama elbet bir sebebi olmalıydı.
Davrandı:
"Ya Allah, Bismillah!"
Yayı bir hamlede çözdü.
"Ya Allah, Bismillah!"
Ve bir hamlede kurdu.
Herkes şaşırmış, herkes afallamıştı. Delikanlı zorlanmıyordu bile. Sevdiği bir oyuncakla oynayan çocukları andırıyordu. Yüzünde memnuniyet ifadesinden başka birşey yoktu. Saflık, temizlik ve memnuniyet. Bir işe yaradığını düşünüyor, için için seviniyordu.
Padişah ayağa fırlamıştı. Bir kardeş sıcaklığıyla Deli Hüseyin'i kendine çekip kucakladı. Gözlerinde yaş damlaları vardı. Koca Sultan Murad ağlıyordu:

"Tez Safevî elçisini huzura alın. Deli Hüseyin karındaşımızı da perde arkasına götürün."
Elçi apar topar çağrıldığında telâşlanmış, fakat Padişahı son derece neşeli görünce telâşı dağılmıştı.
"Emrediniz Padişahım" deyip saçak öptü. Sultan Murad bir süre elçiyi süzmekle yetindi. Sonra ağır ve tok bir sesle konuşmaya başladı:

"Hani bize getirdiğin yay var ya, onunla nihayet meşgul olma fırsatını bulduk. Pehlivanları bu işe karıştırmamak gerektiğini düşünüp yayı iç oğlanlarımıza verdik. Getirin bizim deliyi."
Deli Hüseyin perde arkasından alınıp huzura çıkarıldı. "Kendisi iç oğlanıdır. Öte beri hizmetlerine bakar. Yayını ona veriyoruz."
Yayı Deli Hüseyin'e uzattı:
"Hayda Deli Hüseyin, Safevî elçisi marifetini görmek ister, İran'ın en namlı pehlivanının gerdiği kirişi çöz ve kur bakalım. Güçten yana İranlılarla boy ölçüşebilir misin, görelim."
Elçi gülümsüyordu. Bir iç oğlanının bu işi kıvıramaya-cağını düşündüğünden keyfi yerine gelmişti. Zaten delikanlı da bu yayı çözüp kurabilecek güçte görünmüyordu. Bun yapabilmesi için Safevî sarayının baş pehlivanı Rıdvan kadar kuvetli olması lâzımdı. Cüsse itibariyla yarısına ancak yetişirdi. Fakat başaramadığında kendini zorlayıp gülmemeliydi. Aksi halde Padişah kızabilir, başına kötü işler gelebilirdi. İyi, ama Padişah nasıl bu derece kendinden emin olabiliyordu? Sıradan bir iç oğlanının bu yayı çözüp kurabileceğine nasıl inanabiliyordu? Belki de onu aldatmışlardı.
"Yallah, Bismillah!"

Deli Hüseyin'in sesi düşüncelerini bozdu. Padişaha bir göz attı. Gülümseyerek seyrediyordu. Ordan bakışlarını alıp Deli Hüseyin'in ellerine çevirdi. O ne! Yayı bozmuştu bile. "Şimdi de kurdu, olamaz!"
Farkında olmadan sesini yükseltti:
"İmkânsız bu!"
Padişahın gözleri parlıyordu.
"Niye şaştın elçibaşı? Sizin pehlivan diye tuttuğunuz adamların daha kuvvetlilerini biz iç oğlanı olarak kullanırız. Bir daha, Deli Hüseyin. Belli ki, elçibaşı gördüklerine inanamıyor.
Deli Hüseyin elçiye kızdı içinden. Zaten Safevî dendi mi tüyleri diklenir, gözlerinde küçümseyen noktalar oynaşırdı Yayı kavradı:
"Yallah, Bismillah, hoop!"
Acı kuvvetine biraz öfke eklenince yay ortadan ikiye bö-lünüverdi. Deli Hüseyin parçaları götürüp Safevî elçisinin ayaklan dibine bıraktı. Padişahın önüne diz çöktü, boyun büktü:
"Affediniz Sultanım, bu kadar çürük olduğunu nasıl bilebilirdim? Azıcık zorladım, elimde kaldı.."
Padişah kahkahasını zor tutuyor, üst üste yutkunuyordu. Yüzü sevinçten kızarmıştı. Gözleriyle Deli Hüseyin'i okşuyordu. Ellerini iki yana açtı:
"Toplantı bitmiştir, halvet olunsun."
Yalnız kalır kalmaz kahkahalarla kubbeleri çınlattı. Sonra birden sustu. İhtar almış gibiydi. Dünyaların ötesindeki bir dünyadan seslenilmişti sanki. "Gülmeye hakkın yok, her işi yoluna mı koydun, Bağdat'ı mı kurtardın ki gülmedesin hay koca Murad?" demişti. Üstelik bu ses âşinâ olduğu bir sesti. Şeyh Aziz Mahmud Hüdaî'nin sesiydi.

Yüzünü görebilme ümidiyle bakındı. Tavanda, duvarlarda yoktu. Pencereye yürüdü. Avluda görse şaşıracaktı. Şeyhin dirilmesine değil de, saraya gelmesine. Çünkü bir kere olsun ayak basmamıştı sağlığında. Sadece padişahlar ve valide sultanlar ona gitmişlerdi. ' 'Bayram Paşa değil mi şu gelen? Çok telâşlı görünüyor. Hayırdır inşallah!"
Az sonra kapı açıldı. Kapı kethüdası selâm durdu: "Sultanım, Bayram Paşa huzura çıkmak ister." Hiç düşünmedi bile: "Hemen gelsin."
Bayram Paşa girdi. El öptü ve edeple sustu. "N'ola Bayram, pek telâşlı gözükürsün." "Sultanıma ayan oldu, evet, çok telâşlıyım. Kul At Meydanında toplandı."
"Niçin? Yine ne ister'er bizden?"

''İyi şeyler değil Şevketlim. Tam on yedi kelle isterler.''
"On yedi ha, taaccüp! Niye on beş değil, yirmi değil de on yedi? Uzun uzun düşünülüp hesaplanmış gibi. Peki, kimlerin kellesi istenir? Biz de var mıyız yoksa aralarında?"
"Allah göstermesin şevketlüm, kimin haddine düşmüş."
Gözleri ateş saçıyordu:
"Öyle deme Bayram, bunlar had nedir biliyorlar mı ki. Aklı gözüne inmiş serkeşlerden ne beklenmez? Ağam Sultan Osman'ın kellesini almadılar mı? Göstereceğim onlara!"
"İstenen kelleler arasında Sadrazam Hazretleriyle Şeyhülislâm Hazretlerinin kelleleri de var Padişahım. Kalaba-'-udurmuş, saraya doğru akıyor."
pencereden dışarı bakıyordu. Elleri arkasın-nruklarını sıkmıştı.

"Nasıl bağırıyorlar, duydun mu?"
"Rezilce Padişahım. 'Hüsrev Paşa gibi bir vezir ki, şöhreti ve savleti Acem diyarına velvele salmıştı. Onu azlettir-meye sebep olanlar Padişahın ve devletin dostu değildir' diye bağırıyorlar. Buna sebep olarak da on yedi muteber devlet adamını gösteriyorlar. Yeniçeri Ağası Hasan Halife kardaşımızla Musahip Musa Çelebi kardaşımız dahil..."
Padişah hızla döndü:
"Lanet olsun!" diye gürledi.
"Bütün dükkânlar kapandı Padişahım. Dersaadet'te yalnızca âsilerin borusu öter oldu. Allah göstermesin ama haile-i Osmaniyeye benzer bir vukuat meydana gelmesinden korkulur.''
Alev saçan gözlerini Bayram Paşaya çevirdi Padişah. Bakışlarıyla un ufak ettikten sonra;
"Ağzından çıkanı kulağın duysun Paşa" diye gürledi. "Biz Sultan Osman değil, Sultan Murad'ız. Allah'ın izniyle âsilerin hakkından gelsek gerektir.''
Kapıya döndü:
"Bostancıbaşı!"
Hemen girdi!
'' Emret Padişahım
"Kubbe vezirlerine haber sal, Divan içtima olacak."
"Ferman Sultanımındır."
Geçti, tahtına oturdu.
"Söyle Bayram, kimin başının altından çıkar bu melanet?"
Bayram Paşa bunu çok düşünmüştü. Bu işi öğrenmek için çok uğraşmıştı. Şimdi bile adamları âsilerin arasında bu işin başını araştırmakla meşguldüler.
"Kimsenin günahım almak istemem Padişahım. Bazı emareler varsa da kat'î birşey bilmiyorum."
*

"Ama ben biliyorum Bayram, ne çare, aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık; işin ucu saraya gelip dayanıyor."
Bayram Paşa şaşırmadı. Onun da şüpheleri Recep Paşadan kıvrılıp Valide Sultana dayanıyordu. Sustu.
Padişah da susmuştu. Halının desenlerini inceler gibi bir hali vardı. Dalmıştı desenlere. Düşünüyordu. Âsilere boyun eğmeyecekti. Ne olursa olsun, direnecekti. Taviz vermekle bunca yıldır hiçbir mesele halledilememişti. Aksine, yeni meseleler türemişti. Bunlar, verildikçe isteyen cinstendi. Bir yolunu bulup yıldıramadığı takdirde, Allah göstermesin, devletin zevali yakın demekti.
"Bayram Paşa, esnaf ve ahali içine adamlar sal. Söyle onlara, sözü sohbeti dinlenir kişilere haber versinler. Yarın gece senin konakta içtimamız var. Devletlülerden bizim haber

vereceklerimizin dışında bunu kimse bilmeyecek. Ağzını sıkı tut ve sadece güvenilir adamlarını kullan. Göreyim seni, nasıl hizmet edersin. Molla'yı da bul, bana gönder.''
Gülümsemeye çalıştı:
"O kelleyi kurtarmışa benzer, nasıl oldu da akıllarına gelmedi, hayret!"
"Ferman Padişahımın. Yalnız..."
"Ne?"
"Hiç, Padişahım. Tedbirde kusur edilmeye diyecektim, ama şu bakışlarınız kararlı halinizin mührünü basıyor. Destur verirseniz gideyim."
Bayram Paşa çıktıktan hemen sonra Valide Sultan içeri girdi. Yüzü sıkıntılı ve telâşlıydı. Zaten yüzüne büyük gelen gözleri şimdi daha da büyümüştü. Ama hareketleri ölçülü, durgundu.
"Ne olmakta Sultan oğlum?" diye soran sesinde hafif
I
uoraunvu ıvıuıuu-
bir heyecanın ılık titreşmesi vardı.
"Kul At Meydanında toplanıp bir müddet bağırıp çağırdıktan sonra saraya yürümeye başlamış Valide. Ne olduğu sizce malûm değilse biz nereden bilelim!"
Padişahın sözlerindeki gizli ithamı ânında fark etti, ama bunu belli etmekten çekindi.
"Nereden bilebilirim" dedi, "beni adeta tecrit eden sensin. Hizmetçilerimin dışında kimseyle görüşüp konuştuğum mu var?''
"Öyleyse bize yanlış söylenmiştir Valide."
"Hangi hususta?"
"Bazı vezirlerle ocak ağaları sizden talimat alırmış."
"Soğukkanlılığını kaybetti birden. Yüzü değişti. Sinirli sinirli:
"Annenle konuştuğunun farkında değilmiş gibisin."
"Acaba annemiz bir padişahla konuştuğunun farkında mı?"
Ellerini arkasına bağladı:
"Valide, artık padişahçılık oynamıyoruz. Sinnimiz kemale ermiş sayılır. Padişah olmayı karar vermişiz, örneğimiz cennetniekân Yavuz Sultan Selim Hândır.''
"Ooo.. gözünüz yukarılarda!"
"Gözü aşağıda olan sultanlığa soyunmaz. Dinle bak, çığlıkları duyabiliyor musun? Tıpkı Sultan Osman'a baş kaldırdıkları günkü gibi, değil mi?"
Ellerini arkasından çözüp kaldırdı, yumruk yaptı, pencereye doğru salladı:
"Sultan Osman olmadığımızı göstereceğiz'"
Kapıya döndü:
"Bostancıbaşı!"
"Sultanım."
"Hâlâ Divan toplanmadı mı?"
1X4
Dördüncü Murad-I
"Toplandı Şevketlüm. Haber vermek için Valide Sultanla görüşmenizin bitmesini beklerdim."
Sultan Murad, Validesine doğru bir göz attı, gülümsedi:
"Biz anamızla mühim işler görüşmeyiz. Mühim işler Divanda görüşülür. Askere söylen, dağılsınlar; talepleri duyulmuştur, hazır olduğumuzda kendilerine bir cevap verilecektir.''
"Ferman Sultanımındır."
Bostancıbaşı çıktı. Valide Sultan yapmacık bir telâşla atıldı:
"Sultanım, askere sert davranılmaz. Bunca yıldır her istediklerini almaya alışıktırlar. Siz de verin. Yoksa Allah korusun..."

"Allah korur" diye sözünü kesti Padişah, "tedbire tevessül eder, kaderin tecellîsini bekleriz. Akıllı kişi zehirli böceğin bulunduğu deliğe ikinci defa parmağını uzatıp iki sefer kendini sokturmaz. Biz sıramızı savuşturmuşuz Valide Sultan, bir sefer kendimizi sokturmuşuz."
Valide Sultan dikkatle oğlunu inceliyordu. Şahin bakışları alevliydi, alevin de ötesinde âdeta kesiciydi. Baktığı yeri doğruyordu. Herşeye hazır olduğu gün gibi aşikârdı. Düşündüğünü yapmak için gerekirse ölmekten çekinmeyecekti.
"Ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu çekingen bir sesle.
"Bu yapacaklarına bağlı Valide. Asker kışlasında durmalı, ancak padişah istediğinde çıkıp istendiği tarafa gitmeli. Yıllardır tersi oluyor. Asker dışarda, saray içerde. Asker sarayı idare ediyor. Her istediğini yaptırıyor. Bu alışkanlığı kırmak lâzım! Biri mutlaka kırmalı! Ordumuz, tekrar verilen emri yapan bir ordu haline getirilmeli. Bir

millet kendi ordusuna lanet okursa, bir millet kendi ordusundan ölesiye korkar hale gelirse, bir ordu ümera ve ulemâya emir verirse öyle ordudan hayır çıkmaz. İşler fena karışmıştır Valide, kimin ne yaptığı, ne yapacağı belli değildir. Elinde silâh olanlar her akıllarına estiğinde o silâhı kendilerine verenlerin üzerine çevirirlerse, bunun sonu nereye varır? Varacağı yere vardı zaten. Bağdat niçin elden çıktı dersiniz?"
"Asker kötü idare edilmiştir denir."
"Hayır, asker kendini idare ettirmemiştir. Sarayın nas-bettiği serdarları idare etme hevesine kapılmıştır. Kısacası Valide, Bağdat, görevi muharebe olan ordunun harb yerine devlet idare etme hevesine kurban gitmiştir. İşte biz bu güruhu tekrar ordu haline getirmek istiyoruz. İdealimizin karşısına çıkan herkesi ezip geçmeye kararlıyız."
Kürkiü kaftanının eteklerini savura savura çıktı. Kub-bealtına doğruldu. Bostancılar öteye beriye koşuşuyor, kapılar kol demirleriyle takviye ediliyordu.
Durdu. Ağır ağır muhafızlarına döndü. Dört seçme yiğitti. Kuşaklarının içindeki palalar cübbelerini kabartmıştı. Padişahın gölgesi gibiydiler. Nereye gitse gelirler, ne istese yaparlardı.
"Söyle bakalım çavuş, şu bostancılar ne yapıyor böyle?"
Kendine hitap edilen muhafız kollarını göğsünde kavuşturup cevap verdi:
"Kapıları tahkim ederler şevketlü Sultanım."
"Niçin?"
' 'Yeniçeri ve sipahi kulların saraya girmemesi için olmalı."
"Biz bu işe pek şaştık çavuş, ya sen?"
"Gözlerinde bir tereddüt yandı söndü.

"Asker âsi oldu denir Sultanım. Saraya yürümelerinden korkulmaktadır. Bir sürü kelle istedikleri şayi olmuştur. ''
"Bütün bunlar olması icap eden şeyler mi sence? Asker âsi olur, saraya yürür. İstediklerini sadrazam yapar, istemediklerini azlederler. Saray askerden korkar, ümera ve ulemâ çekinir. Bu nasıl iş?"
Çavuş kısa bir süre sustu, yutkundu. Arkadaşlarına baktı.
"Cevap vermek istemiyorsun ha? Sarayda iradesini taşa geçiren bir padişah olmadığı için böyle olur diyemiyor-sun."
"Hâşâ Sultanım! Siz iradenizi taşa bile geçirirsiniz. Siz koca Osmanlı mülkünün mutlak hakimisiniz."
Acımtırak bir gülüş yaylandı dudaklarında, yürüdü. Ve divana girinceye kadar hiç konuşmadı.

Kafes arkasındaki yerini aldı.
"Kul At Meydanında toplanıp ordan saraya yürümüştür. Herkes tedbir söylesin. İrademizdir."
Sadrazam Hafız Ahmed Paşa konuşmalıydı. Divan âzâ-ları bunu bekledikleri için gözlerini ona çevirmiş susuyorlardı. Sadrazam da konuşmaya hazırlanmıştı Fakat ses başka taraftan patladı:
"Padişahım, kul azgındır, istedikleri verilmezse vaziyet başka türlü olacaktır.''
Kafes arkasından bir kükreme geldi: "Sus Recep Paşa! Haddini bil! Söz Sadrazamımızın-dır." ,
Recep Paşa sustu. Bu kükreme hayra alâmet değildi. Belli ki, Padişah askerin isteğine boyun eğmeye yanaşmayacaktı. Yine padişahçılık oynamaya hazırlanıyordu. Ama fırsat vermeyecekti. Gücünü ona gösterecekti bir tamam.
Askere dayanan mı kazanırdı, halka dayanan mı, yakında anlayacaktı o da.
"Ferman Sultanımındır."
Bir an başından endişelendi, fakat endişesini çar çabuk içinden attı. Buna cesaret edemezdi. Yeniçerilerle sipahiler saray kapısına dayanmışken hele kımıldama bile kımıl-dayamazdı Sultan Murad. Sadece gövde gösterisi yapıyordu. Galiba askerle işbirliği halinde olduğunu anlamıştı. Anlamamasına imkân yoktu zaten. Hüsrev Paşayı tuttuğunu biliyordu. Onu azletmesine seyirci kalmayacağını da bilmesi lâzımdı. "Aman da Sadrazama!" Ne diyordu bu adam yahu? Neler saçmalıyordu. "Vay ki vay!" Yeniçeri ve sipahi sadıkmış da, zorbalar kışkırtıyormuş.
"Zorba" derken yüzüne bakmasıda caba. Vakti gelince şu kinayeli sözünün hesabını soracaktı.
' 'Bre nadan, zorba demeyle ne kasdettin bakalım?" diyerek yakasına sarılacaktı.
Kendisinin sadrazam olacağı kesindi. Sultan Murad'la nasıl geçinecekti peki? "Adaam sen de, Valide Sultanla geçinsem yeter, Murad kim oluyor?"
"Recep Paşa ne düşünür?"
Bu sese toparlandı. Düşüncelerinden sıyrılıp hürmetkar fakat endişeli bir tavır takındı. Padişahın içine öyle bir korku düşürmeliydi ki, uykuları kaçsın.
"Padişahım, bu çılgın seli durdurmak lâzımdır."
"Nasıl?"
' 'İstediklerini vererek.''
' 'Yani göz göre göre vatanıma hizmet etmiş onca insanı katiller güruhunun önüne atmamı istiyorsun."
"Başka yol bilen söylesin Padişahım. Fakirin fikri bundan ibarettir."
"Peki, listede kendin de olsaydın aynı rahatlıkla aynı

tavsiyeyi yapabilir miydin Paşa?''   ""
"Belî Sultanım" derken için için güldü, "kul daima efendisinin yoluna kurban ola gelmiştir, beni dahi isteseler ver.''
'' İsterlerse vermemezlik etmeyiz.''
Recep Paşa başını önüne indirdi. Padişah bugün onu durmadan iğneliyordu. Hafız Ahmed Paşayı sadaretten azlettirmeyi basarsa bile galiba mührü kendisine vermeye niyetli değildi. Bu akşam zorbalara haber salmalıydı. Mutlaka kendisini sadrazamlığını istemeliydiler..
Sultan Murad bu sırada Divandan ayrılıyordu. Avluya çıkar çıkmaz âsilerin uğultusuna tosladı. Bir an durduktan sonra tekrar yürümeye başladı. Yürürken yeri tekmeliyor gibiydi. İçindeki fırtına yüzüne aksetmiş, onu tanınmaz hale getirmişti. Boşlukta ve yapa yalnız Hissediyordu kendini. Yolunun sonunda karşısına ne çıkacağını kestiremi-yordu. Dost çehrelere muhtaçtı. Dizi dibine oturup derdini dökebileceği itimada şayan bilgeler neredeydiler? Ah, Mahmud Hüdaî Efendi sağ olacaktı ki, şimdi kayığa atladığı gibi Üsküdar'a geçecek ve rüzgârın bile zikre kalktığı tekkesinde bütün sıkıntılardan kurtulacaktı. "Yok, hayır, bu bir zaaf emaresidir.

Sıkıntıdan kurtulmayı istememeli-yim. Aksine, sıkıntılarla birlikte yaşayıp onları çözmesini öğrenmeliyim. Şeyh Hazretleri de bunu istemişti benden. Tavsiyeleri yolumu aydınlatıyor. Sözleri geleceğime ışık tutuyor. O ne güzel rüyaydı; ay batıyor, sönük bir yıldız doğuyor, derken güneş çıkıp her tarafı ısıtıyor, ışığıyla yıkıyor. Korkacak birşey yok. Bu devletin batması mukadder değilse eğer, Allah bana güç verecektir. Ya devlet başa, ya kuzgun leşe! Taviz vermeyeceğim."
Has odaya girdi Namaza durdu. Sonra ellerini açtı: "Allah'ım, ne istediğimi Senden iyi kimse bilmez, eğer

isteğimde haklı isem bana kuvvet ver, bana yardım et!"
Duayı bitirdikten sonra tahtına oturdu. Kapıya seslendi:
"Bostancıbaşı"
Cafer Ağa girdi:
"Buyurunuz Sultanım, buyruğunuz başım üzre."
"Süleymaniye Camiine adam sal. Cami vaizi Şeyh Ka-dızade huzura gelsin."
Çıkarken durdurdu Bostancıbaşını:
"Arabamızı gönder, çok nazik davransınlar, görüşme ihtiyacında olduğumuzu bildirsinlir. Lütfedip gelirse memnun kalacağız
Bostancıbaşı dışarı çıktığında şaşkındı. Padişah emretmiyor, âdeta yalvarıyordu. Âlimlere karşı hususî bir muhabbet beslediğini bilirdi, ama bunun yalvarma noktasına gelmesi neye alâmetti?
Omuzlarını silkti.
Bayram Paşanın adamı geldiğinde Bakırcı Adli Usta bir sahanın altını dövüyordu. Dükkân çekiç sesleriyle şenlenmişti. Vezirin adamına şöyle göz ucuyla baktı. Ama işine ara vermedi. Sırmalı kaftanını çokça süslü bulmuş, yüzünü ekşitmişti. Erkeklerin kadınlara özenip bu derece süslenmeleri öteden beri canını sıkardı. Üstelik bu herifin suratı da hoşuna gitmemişti.
"Ne istiyorsun?"
"Bayram Paşa tarafından gönderildim." "Ee... peki, Bayram Paşamız ne istiyor?" Bayram Paşanın ismini telâffuz ederken hayli saygılıydı. Çünkü onu severdi. Aynı zamanda çekici de bir kenara bırakmıştı.
"Ne buyrulur?"

Konağına teşrifinizi diler. Bunun Sultan buyruğu olduğunu da sözlerime eklememi istedi."
"Sultan buyruğu olmasa da Bayram Paşa buyruğuna geliriz. Git, efendine söyle, geleceğim."
"Pekâlâ, yatsı namazından sonra konağa gelin."
"Tamam."
Adam çıktı, gitti. Niçin çağrıldığını sormamıştı. Unuttuğundan değil, buna lüzum görmediğinden. Bayram Paşa çağırınca sormaya gerek yoktu. Dürüstlüğü, mertliği ve ileri görüşlülüğüyle nam salmıştı. İlerde sadrazam olacağı muhakkaktı. Hattâ onu şimdiden sadrazam olarak görüyordu. Gülümsedi. Bakır sahanı önüne çekti. Kulak kabartan çırağına döndü:
"Encik bre, tembelleşmesene haydi, vursana çekici, böyle vur!"
Dükkân yeniden çekiç sesleriyle şenlendi.
Saatler sonra akşam kavuştu. Yatsı namazını Süleyma-niye'de kılıp Bayram Paşanın konağına gitti. Bir kapı çavuşu odaya aldı onu. Girince şaştı, kaldı. Tanıdığı, tanımadığı bir sürü insan vardı. Çoğu esnaftandı. Lonca ustası, bedesten kalfası, esnaf şeyhi, esnaf yiğitbaşısı, esnaf yiğidi tanıdık çehreler arasındaydı. Anlaşılan Bayram Paşa bir toplantı yapıyordur. Belki esnaf

meseleleri konuşulacaktı. Peki, ama şu üç yeniçeri zabitiyle üç sipahi zabitinin burada işleri ne idi? Asker kısmı esnaf toplantısına çağrıl -mamalıydı. Söz sırası kendisine geldiğinde bunu açık açık söyleyecekti.
Selâm verip bir köşeye ilişti. Az sonra kapıdan girenleri görünce şaşkınlığı arttı. Şeyhülislâm, Süleymaniye vaizi Kadızade, ulemâdan Koca Mehmed, Ebu Said Efendi, Mehmed Bahaî Efendi odaya girmişlerdi. Sonra birkaç vezir, serdar, âmirlerden tanımadığı birkaç kişi geldi. En son

Sultan Murad.
Odadakiler ayağa kalktılar. Selâm verdi. Geçti, kendisine ayrılan yere oturdu. Bir müddet karşısındaki yüzlere
baktı:
"Oturun."
Herkes oturmuş, fakat Bakırcı Adli Usta ayakta kala kalmıştı. Şaşkındı. Bayram Paşa konağına gelmesi Sultan fermanıydı, ama bizzat Sultanın geleceği söylenmemişti. Hiç bu kadar yakından görmemişti onu. Yüzünün genç, fakat haşin ifadesine dalgındı. Öylece bakıyor, başka hiçbir şey düşünemiyordu.
"Sen de otur ağa."
Sultan Murad kendisine söylüyordu. Yine de kolundan çekmeseler oturmayı akıl etmeyecekti. Bir ara gözleri Padişahın gözleriyle karşılaştı. İçine bir ılıklığın yayıldığını hissetti. Mahiyeti belirsiz bir ürperti yokladı yüreğini.
"Sultanım" diye mırıldandı.
Padişah onu duymamıştı.
"Sizi niçin topladığımızı merak ediyorsunuz herhalde" diye konuşmaya başlamıştı. "Zannedersek, gelmiş geçmiş padişahlardan hiçbiri böyle bir toplantı yapmamıştır. Ama teslim edersiniz ki, hiçbir zamana benzemeyen bir zamanda yaşıyoruz. Bildiğiniz gibi, ocaklar isyan halindedir. Bir kısım zorbaların elinde, asker oyuncağa dönmüştür. Onları tekrar kışlaya gönderecek bir çıkış yapmalıyız. Bu çıkışı yapacağız. Velâkin ahalinin desteğine muhtacız. Sizler ahaliyi temsil ediyorsunuz. Az sonra kararımızı bildireceğiz. Fikirlerinizi soracağız. Bizi bir an için padişah gözüyle görmeyin, içinizden biri olarak kabul edin ve fikirlerinizi çekinmeden söyleyin. Hiç birinizde ard niyet aramayız. Bizi desteklerseniz ordu kışlaya geri döner. Eskiden olduğu gibi tekrar büyür, düşman içine korku sal-

maya başlar. Esasen biz tez elden Bağdat'ı istirdat etmek isteriz. Velâkin âsi askerle nereye kadar gidilebilir? Bu yüzden, askerin itaate alınması lâzımdır. Neler çektiğinizi bilmekteyiz. Bildiğiniz halde şimdiye kadar nerelerde idiniz diyeceksiniz? Sarayda idik. Velâkin sarayda başkalarının borusu ötüyordu. Artık vakti gelmiştir."
Yerinden hiddetle fırladı:
' 'Ya ocaklıyı kendi kanında boğarız veya kin deryasına boğuluruz!"
Hasan Halife girince sustu.
"Padişahım, halvet olalım, diyeceklerim vardır."
"Burada söyleyebilirsin Hasan Halife, burada kimi görüyorsan bizdendir. Çekinmeden konuş."
"Padişahım, kul At Meydanından dağılmaz, bunca söz söyledik, lâkin dinletemedik."
"Üzülme ağa, bizim sözümüzü dinlemeyenler seni dinler mi?"
Kalabalığa döndü:
"Ellerine silâh verdik, silâhlarını üzerimize çevirdiler. Biz bu işin çaresini biliriz. Lâkin bir zaman geçip bu günler unutuldukta bize kanlı padişah gözüyle bakmanızdan korkarız.''

Bir mırıltıdır yükseldi: "Hâşâ Padişahım!" Yerine oturdu: "Pekâlâ, konuşalım öyleyse." "Konuşmalar gece yarısına kadar sürdü." Sabah erkenden çapulcularla takviye edilmiş zorbalar dış kapıyı geçip orta kapı önüne yığıldılar. Padişah korkunç gürültülerle uyandı. "Esvapçıbaşı!" diye seslendi kapıya. Esvapçıbaşı girdi.

"Giydir beni." O giydirirken sordu: "Neler oluyor dışarda?"
Zavallının dudakları kısılmıştı, elleri titriyordu: "Sipahiler ve yeniçeriler, Padişahım. Orta kapı önüne cem oldular. Bağırıp çağırıyorlar."
"Ne diyorlar?"
"İlle de on yedi kelle istiyorlar."
"Ya, dünden beri liste kabarmadı. Buna da şükür. Tamam, çekiştirip durma, çık dışarı, Bostancıbaşını gönder."
"Ferman Sultanımındır."
Bostancıbaşı girdiğinde Padişah öfke soluyordu. Pencereyi açmış ve gürültünün envai çeşidini dinlemişti:
"Bostancıbaşı, bu uğrular ne cür'etle orta kapıya geliyor? Dış kapı koruma altında değil mi? Canımız hainlere mi ısmarlandı? Bu ne biçim padişah korumaktır?"
Adam tepeden tırnağa zelzeleye tutulmuştu. Titremekten zaman bulup cevap veremiyordu.
"Bu ne hai bre! Korku tutuğu olmuşsun. Kendimize başka bostancıbaşı mı bulmalıyız? Cevap verilmeyecek mi?"
Kendini zorladı:
"Padişahım...içerden...açılmış kapı... Gece sürgülen-mişti iyice... Baktık, açılmış Padişahım. Boynum kıldan ince... merhametine intizar ediyorum."
Zavallının haline acıdı.
"Pekâlâ. Zorbalara söylen, yarın Divan günüdür. İstekleri Divanda görüşülüp bir karara bağlanacaktır. Boşuna bağırıp çağırmasınlar."
"Ferman Sultanımın."
"Dur! Molla Doğan'ı bulup bize gönder. Arka taraftan

gelsin. Ola ki kötülük etmeye kalkışırlar."
"Emriniz başım üzre Padişahım."
Molla Doğan huzura çıktığında Padişah Kur'ân okuyordu. Kaldırıp göğsüne bastırdı.
' 'Bu İlâhî kitap hakkı içün söylüyorum Doğan, zorbaları ezeceğim! Hasan Halife ile Musa Çelebiyi bul. Saklanmalarını söyle. Kudurmuş selden belki böylelikle kurtulabilirler."
Molla Doğan içi içine sığmıyor, Padişahın önünde kıpırdayıp duruyordu.
"Bir diyeceğin var galiba Molla, çekinme, söyle hadi."
"Padişahım."
"Evet."
"Bana iki yüz baltacı verin, zorbaların hakkından geleyim. Dediğimi yapamazsam boynum kıldan incedir. Dilediğinizi yapın."
Gülmeye davrandı: .
"Ben de Molla Doğan olsaydım aynı şeyi söylerdim. Ama bir padişahım. Büyük mes'uliyetlerin adamıyım. Binaenaleyh, çok istediğim halde söylediklerine izin veremem. Git, onları bul Doğan, Allah yardımcınız olsun."
Kalktı. Kısa bir süre göz göze bakıştılar. Padişah kendini tutmak istediyse de başaramadı. İradesi çözülmüştü. Boynuna atıldı.
"Kendine mukayyet ol Doğan'ım, yalnız seni bir saltanata değişmeyiz."
Doğan huzurdan çıkarken ağlıyordu.

Padişahın da ondan kalır yanı yoktu. Yüreği yumuşamış, yumuşamış, ip incecik bir kâğıt parçası olmuştu. Sallanıyor, ürperiyor, kabarıyordu. Gözleri acımaya başla- j mıştı. Göz damarları çatlamış da bütün birikmiş yaşlar j gözlerine hücum etmişti sanki. Durduramıyordu: "Ağla- i

mamalıyım. Padişahım ben, padişahlar ağlamamak. Ağlamaya bile hakkım yok. Allah'ım, herkesin en tabiî hakkı olan şeyler padişahlara niçin yasak? Sadece emir vermeye hakkım var. Bir de Senin emirlerine uymaya. Bana yol göster Rabbim."

Saray bütün kapılarını, pencerelerini sıkı sıkıya kapatmıştı. Avluda sadece nöbetçiler dolaşıyordu. Hasbahçe bütünüyle ıssızdı. Her tarafa ürkütücü bir sezsizlik hakimdi. Bu sezsizlik orta kapıdan gelen uğultuyla zaman zaman parçalanıyor, zaman zaman o uğultunun cenderesinde kıvranıyordu. Saray ölü gibiydi. Orta kapının önünde ise insan gölü vardı. Hırçın, kaba dalgalı, fırtınalı bir göl. Ve çığlıklar:

"İstediklerimiz verilsin, verilmezse hal başkaca olur!"

"Hafız Paşanın kellesini isterüüüz!"

"Yahya Efendinin kellesini isterüüüz!"

"Yeniçeri Ağası Hasan Halife'nin, Muhasip Musa Çelebinin ve dahi Defterdar Mustafa Paşanın kellelerini iste-rüüz!"

Topal Recep Paşanın zorbaları bir orda, bir burda. Ba-zan durulur gibi olan insan gölünü yeniden harekete getirmek için ilk çığlığı atıyorlar:

"Bize Recep Paşa gibi serdar lâzımdır!"

Akşam ezanıyla At Meydanına döndüler. Fakat dağıl-madılar. Çünkü zorbalar tenbihliydi. Asker At Meydanında tutulacaktı. Arada bir bağırtılacaktı. Padişahın uykusu ancak böyle kaçar, endişeleri ancak böyle artar, istenenleri ancak böyle verirdi.

Hele bir vermesindi de...

Geceyarısı yeniçeri ve sipahi zorbaları Sultanahmet Camiinde toplandı.

İkinci günün de boşuna geçmiş olması hepsinin canını sıkmıştı.

Samsuncu Ömer düşünceliydi. Biraz da korkuyordu. Padişahın vakit kazanmak istediği açıktı. Vakit kazanmaya çalışmasının sebebi ise malûm değildi. Anadolu'dan ordu mu bekliyordu acaba? Olur mu olurdu. Vaktiyle Abaza Paşa sekban ve cebeci askeri yazıp yeniçeriye kan kusturmamış mıydı? Abaza Paşanın tek başına yaptığını Sultan Murad haydi haydi yapardı.

Yer yer beyazlara karışmış kırçıl sakalını çekiştire çekiş-tire söze başladı:

"Yarın dananın kuyruğu kopmalı ağalar. Kimsenin bekleyecek hali kalmadı. Git, gel, bîzar olduk. Recep Paşamız bizi ortaya salıp bıraktı. Bir yol hatırınız nicedir demeye gelmez. Padişahın eteği dibinden ayrılmaz. Onun derdi sadrazam olmak. Peki o sadrazam oldukta biz ne olacağız?"

"Elbette her birimiz yüce bir makam alıp keyfimize bakacağız" diye karşılık verdi Baba Ömer, "adaşım derdini anlayamıyorum. Sultan Murad'dan korkmaya lüzum yoktur. Silâh bizim elimizdedir."

Kara Çavuş karıştı söze:

"Bize silâhlarımızı ahali vermiştir, Sultan Murad ahaliyi karşımıza çıkarırsa ne halt ederiz?"

"O da kim?" diyerek şaşar gibi yaptı Baba Ömer, "ahali dediğin nesne yenir yutulur birşey mi? Ne iş yapar?"

Kara Çavuş güldü:

"Ne iş yaptığını en iyi senin bilmen lâzımdı. Belli ki unutkanlık marazına tutuldun. Hatırlatayım istersen: Cami avlusunda kendine sataşanların suratını kan revan eder. Silâha karşı yürüyüp silâhlıyı alt eyler. Şimdi anlaya-bildin mi?"

Baba Ömer ayağa fırladı:
"Hayt bre! Gendime lâf ettirmem ben. Meydana gel!"
İşler sarpa sarıyordu. Kara Çavuş da ona uyup ayağa kalkarsa bütün kötüleşecekti.
"Kozlarınızı sonra paylaşırsınız" diye araya girdi Samsuncu Ömer, "burası yeri değildir. Edebinizle oturun."
Belki onu dinlemeyeceklerdi, ama kapıda Recep Paşanın kethüdası belirmişti. Arkasında altı muhafızla birlikte caminin ortasına yürüdü. Hiçbirinin yüzüne bakmadan,
"Paşamızın emridir" diye konuştu. "Padişahın yüreği korku dolu, yarın saraya hücum edilirse istenen herşeyi yapacak."
"Saraya hücum mu?" diye şaştı Kara Çavuş, "Hak Te-âlâ affeyleşin. Bu büyük bir cürüm olur. Orta kapıya dayanmak neyse ne, ama saraya adım atamayız."
Asesbaşı da aynı fikirdeydi:
"Halife Hazretleri yalnız bizim değil, bütün Müslü-manlarındır, istediğimiz gibi zorlayamayız. Az önce şu camide saf tutup Allah önünde secdeye varmadık mı ağalar? Bu ne biçim Allah korkusudur, nasıl din gayretidir ki, Halifeye baş kaldırmaktan haya edilmez."
"Başın kopsun e mi!" diye aksilendi Samsuncu Ömer, "sen oynaşa mı geldik bellersin? işin ucunda Padişahı hal'etmek de vardır, ne sandın! Korkma, Müslümanlar başsız kalmaz. Allah şehzadelerimize uzun ömürler versin."
"Şehzadeler hakkında da endişeler var ağalar" diye araya girdi Recep Paşanın kethüdası, "mutlak hakim kalmak ve bize seçme hakkı tanımamak- için Padişah onları katlettirmek ister. Zorlu durursanız bu isteğinden vazgeçeceğinden Paşamız emin."
"Bunu yapamaz!"

Hep birlikte ayağa fırlamışlardı. İsyanlarında belki ilk defa samimî idiler.
"Neden?" diye sordu Kara Çavuş, "kelle almak yalnızca yeniçeri ve sipahiye mi vergidir? Arada bir padişahlar da gazaba gelip kelle uçuramazlar mı?"
Sesindeki açık istihza topunu birden sinir etti.
"Sussana baykuş suratlı!" diye aksilendi Samuncu Ömer, "işler geyik boynuzu gibi çatallaştı. Tamam, yarın saraya yürürüz. Ayak divanı isteriz. Lâkin Padişah, kelleleri vermezse ne yaparız?"
"Verecektir" dedi kethüda, "artık mazereti kalmamıştır. Yarın Divanda zorlanacaktır. Recep Paşamız zorlayacaktır onu. Boyun eğeceğine garanti veriliyor."
"Neyin garantisini veriyor behey!" diye patladı asesbaşı, "Paralamamız için Padişahı mı önümüze atacak? Öyle ya, bugüne kadar boyun eğmeyen bir Sultan, yarın niye boyun eğsin? Sultan Murad eski Sultan Murad değildir. Gayri bunu bizden başka bilmeyen kalmadı. Kısacası ağalar, avucumuza aldığımızı zannettiğimiz Padişah, avucu-muzu parçalayıp çıktı. Kendi başına buyruk oldu. Hani ya biz iradesi kuvvetli bir padişah istemez miydik? İşte Sultan Murad! Niçin hâlâ isyan üzereyiz peki? Hep bahane mi ararmışız meğer"
Kethüda, asesbaşını daha fazla dinleyip asabını bozmamak için yan verdi. Kapıya yürüdü. Bu herifi de nerden aralarına almışlardı? Bir casus olduğu bes belliydi.
O çıkarken kalabalıkta münakaşa alevlenmişti.
"Padişah çömezi gibi konuşmaktasın asesbaşı" diye yükleniverdi Samsuncu Ömer, "şu söylediklerini, eminim, Bayram Paşa bile söylemez. Bu yola baş komadık mı ha? Olacakları peşin kabul etmedik mi ha? Ne mızmız-lanmaktasın daha? Avucumuza almışız da avucumuzu

delmişmiş. Avcunu yalasın o! Bizi istediği gibi oynatama-vacak. Kapıkulları olmakla esir değiliz. Az buçuk derli toplu yaşamaya hakkımız var. Kuvvet bizde olduğuna göre haklı da biziz. Hakkımızı söke söke alacağız. Bre söyletme gayri, anadan doğma paşalara kul köle olalım diye bu kılıçları belimize bağlamadık. İlle de bizim borumuz öt-meli! Padişah olacak adam bizden sormalı, bize danışma-h. Yarın saraya yürünecek dendiyse yürünecek. Biz kahpe değiliz ki yoldaşlarımızı yarı yolda bırakalım. Verilmiş sözümüz vardır. Tutacağız."
"Tutalım tutmasına ama" dedi bir çorbacı, "fazla da ileri gitmeyelim. Şeyhülislâmın kellesinden de vazgeçelim . Yetmiş dokuz yaşında bir ihtiyarın kime ne zararı dokunabilir? Azli ile iktifa olunsun. Billahi ölüsü bizi çar-
rl"
"Dirisi de çarpmıyor mu sanki?"
"Ölüsü daha fena çarpar! Şimdiye kadar müftilerin kellesi istenmemiştir. Ocağın töresini bozmayalım,"
"Ocağın hangi töresi?" diye çıkıştı asesbaşı, "Sultan Osman ocağımıza sığınmıştı. Alçakça katlettiler, ama kılıma kıpırdamadı."
"Kes bre! O iş kapanmıştır."
"Öyle ya, hatırladıkça içimiz sızlıyor. Buna vicdan azabı derler ağalar. Yarın yapmayı kurduğumuz işler ise bütün beter sızlatacaktır vicdanımızı. Pişman olacağımız bir-şey yapmayalım derim."
Samsuncu Ömer ayağa kalktı. Dik dik asesbaşıya baktı:
"Çok öttün ama, kısadan söylesene sen, dilinin altındaki nedir? Bizden misin, yoksa bize karşı mısın?"
"Size karşı değilim" diye cevap verdi asesbaşı, "lâkin kelle istemede sizle değilim."
"Bu cevaptan anlayan beri gelsin. Sen korku tutuğu ol-

muşsun. Var git, bekçilerinle şehri dolaş. Aramızda fazlalıksın."
Asesbaşının yüzü kıp kırmızı oldu. Kalktı. Kapıya yürüdü:
"Öyle yapmam daha münasiptir."
Samsuncu Ömer ulu orta bağırdı:
"Onun fikrinde olan peşinden gitsin."
Kimsenin kıpırdamadığını görünce güldü:
"Peki, onun fazla yaşadığına inananlar peşinden gitsin."
Üç kişi kalktı. Üçü de gençti. Samsuncu Ömer'in beslemeleriydi. Asesbaşının arkasından çıktılar.
Samsuncu Ömer yerine çöktü.
"Evet ağalar" diye konuştu rahatça, "sohbete kaldığımız yerden devam edelim. Yarın saraya yürüyor muyuz, yürümüyor muyuz?"
"Elbette ki yürüyoruz!"
"İstediklerimizi almadan dönmek yok ama..."
"Dönmek yok!"
"Saraya dersini verelim. Öyle bir verelim ki, bir daha bizden habersiz Osmanlı mülkünde kuş uçmasın. Bize sorulmadan bir iş yapılmasın."
"Yapılmasın."
"Şimdi biraz kestirelim. Sabaha gücümüz yerinde olmalı."
Halıların üstüne kıvrıldılar.
Salı günüydü. 1632 yılının 10 Şubat'ı Salı günü. Hava soğuktu. Ama kin ateşinde lâvlanan zorbalara vız geliyordu. At Meydanından bağıra çağıra yürüyüşe geçmişler, bir hain el tarafından açılan Babüssaade'den içeri girmişlerdi.

Artık önlerinde tek kapı kalmıştı. Saraya giriş kapısı. İstedikleri an onun da açılacağından emindiler.
"Padişah ayak divanına çıksın, sözümüz vardır." "önce Sadrazamı bize versin, pâreleyelim!"
Bayram Paşa huzura girdi. Sözlerinde, gözlerinde ve bütün hareketlerinde telâşın, sıkıntının envai çeşidiyle konuştu, konuştu.
Padişah sadece dinledi onu. Bayram Paşa susunca başını kaldırdı. Gözleri kıp kırmızıydı. Belli ki sabaha kadar uyumamıştı.
"İyi söylersin Bayram, zaten biz de kardeş kanı dökülsün istemeyiz. Onları kırdırmayacağız. Şimdi ayak divanına çıkmamız istenir. Kabul etsek mi?"
"Çıkın Sultanım. Asker cesarete hayrandır. Yavuz Sultan Selim ceddiniz, çadırına ok ve kurşun yağdıran âsilerin ortasına nasıl daldıysa öyle dalın. Hiçbir meselede tereddüt göstermeyeceğinizden eminim. Kararlı olduğunuzu belli edin. O zaman tereddüde bulaşacaklar. Belki de aralarına fitne girecek.''
' 'Ayak divanına çıkacağız. Fakat Sadrazamdan yana endişelerimiz var. Bir haber uçur. Bugün Divan-ı Âli toplantısına gelmesin."
"Ferman Sultanımın."
Hemen bir mektup yazdı: "Meded, zinhar devletlü sultanım, olmaya ki bugün meşverettür deyü. Divana ge-lesüz! Hemen gizlenesüz! İnşallah bu zorbalar topluluğuna ayrılık girer ve illâ korku mukarrerdir. Bir zarar dokunmaktan sakınmalıdır."
Mektubu bir kozaka koyup at oğlanıyla Hafız Ahmed Paşaya gönderdi. At oğlanı Sadrazamla Arslanhane önünde karşılaştı. Hafız Paşa sadaret alayı ile Bâb-ı Hümayuna geliyordu. Mektubu uzattı. Hafız Paşa bir solukta okudu.

Gülümsedi:
"Var, Bayram Paşa oğlumuza selâmımızı söyle. Zuhur edecek kazayı rüyamızda gördük. Evlâd ü iyalimizle helâl-laşub haneden çıktık, ölmekten gam çekmeziz!"
Atını tepikledi. Sadaret alayı ile birlikte sarayın avlusuna girdi. Avludaki insan gölü Hazret-i Musa'nın önünde açılan Kizıldeniz gibi önce kabardı, sonra duruldu ve nihayet iki yana açıldı. Çıt çıkmıyordu. Hafız Paşa ise kalabalığın asıl maksadını anlamazdan gelip etrafa gülümsüyor, iki tarafa selâm veriyordu. Sarayın giriş kapısına yaklaşmıştı. Bir ara Padişahın yüzünü camın gerisinde fark eder gibi olmuştu. Atla daha ileri gitmek Padişaha saygısızlık olacaktı. Zaten kapıya çok az mesafe kalmıştı. On, on beş adım kadar.
Attan indi. Giriş kapısına doğruldu. İki adım, üç adım, beş adım attı. Kulağı kirişteydi. Elini hançerine yakın tutuyordu. Bu derin sükût hayra alâmet olamazdı. Ardından mutlaka bir fırtına kopacaktı. Biraz daha...on adım!
Birden, atılan bir taşın acısını sırtında duydu. Çatlak bir çığlık koptu ardından:
"Urun bre, yaşatman!"
Sihirli sessizlik bozulmuş, taş yağmuru başlamıştı. Bir grup gözü dönmüş serseri hücuma kalkmıştı. Sadaret alayındaki satırlar yere yuvarlanan Sadrazamı koltukladılar. Başından mücevvezesi düşmüş, kaftanı parçalanmıştı. Zorbalar da yetişmişlerdi. Fakat satırlar kendi tatlı canlarından bir duvar yapmışlardı. Birini katledip birini yaraladılar, ama Hafız Paşaya ulaşamadılar. Satırların kararlı mukavemeti sayesinde canını saraya atabildi. Girer girmez kapılar tekrar âsilerin yüzlerine kapandı.
Karşısında titreyip duran Bostancıbaşına, "Efendimizin huzuruna çıkacağım" dedi,

sırtıma
giyecek bir kaftanla başıma koyacak bir mücevveze eriş-
tir."
Bostancıbaşının az sonra getirdiklerini giyip huzura çıktı. Padişah,
"Gel benim şanlı vezirim" sözleriyle karşıladı Sadrazamı, "gelmiş ve geçmiş olsun."
Hafız Paşa, Padişahın elini öptükten sonra sadrazamlık mührünü uzattı:
"Buyrunuz emanetinizi Hünkârım, kul benim yüzümden azmışsa bu onları teskin eder."
Padişah altın mührü avuçlarında sıktı, sıktı. Gözlerini Hafız Paşadan ayırmadan baktı, baktı. Yukarı çıkmasını da, inmesini de bilen bir insandı. Mührü almasını bildiği kadar vermesini de biliyordu. Böylesi zor bulunurdu, ve-lâkin bulmuştu. Fakat neye yarardı, bulmasıyla kaybetmesi bir olduktan sonra?
"Şanlı vezirim, git kılık değiştir, yalı köşkünün önünde bir kayık beklemektedir. Üsküdar'a geç. Şeyhimiz Hüdaî Hazretlerinin tekkesinde emirlerimizi bekle. Allah muinin olsun."
"Senin de Allah yardımcın olsun Padişahım, bana bir hal olursa hanımım ve çocuklarım engin şefkatinize emanettir. ''
Padişahın gözleri yine yanıyordu. Ama bu sefer ağlamayacaktı artık.
"Birşey olacağı yok Allah'ın izniyle, var git, fesat ateşi söndüğünde yine sadrazamımız sensin, böyle bil ve yüreğini geniş tut."
"Ferman senindir Sultanım."
Hafız Paşa gittikten sonra Padişah Divan-ı Hümayunun basıldığı haberini aldı. Zorbalar Divanhaneye dolmuşlar, bağırıyorlardı:

"Padişaha sözümüz vardır, divana çıksın!"
Sultan Murad çıkmak üzere hazırlandı.
"Bostancıbaşı!"
Cafer Ağa divan durdu.
' 'Tahtı taşra çıkarsınlar, ayak divanı olacak.''
O çıktıktan birkaç dakika sonra Valide Sultan girdi:
' 'Bu kudurmuş güruhun ortasına çıkmayı düşünmüyorsun herhalde Sultanım. Tedbire riayetsizlik olur."
"Evet Valide, ayak divanına çıkacağım. Cennetmekân ceddim Selim Hânın âsilerin ortasına tek başına dalışı gibi ben dahi dalacağım. Cenab-ı Mevlâ ölümümüzü yazmışsa bunu bozmaya kimin gücü yeter? Yok eğer yaşamamızı yazmışsa canımızı almak şu avludaki azgınların haddine mi düştü? Çıkaracağım!"
Ve çıktı.
Baltacılar tahtın iki yanında vaziyet almışlardı. Onların arkasında ise bostancılar vardı.
"Savuşun!" diye emretti hepsine, "tek başımıza hepsine kâfi geliriz."
Tahtın önünde ayakta duruyordu. Yıldırım saçan gözleri kalabalığın üstüne çiviliydi. Bostancılar ve baltacılar çekilinceye kadar bekledikten sonra oturdu. Tok bir sesle,
"Nedir kullar, muradınız?" diye sardu.
Çıkmasıyla herkes susmuştu. Sormasıyla da herkes konuşmaya başladı. Derin bir uğultudur sardı avluyu. Sultan Murad fırladı tahttan. Bacaklarını gerdi. Parmağını salladı kalabalığa doğru:
"Bre edebsizler! Padişah karşısında nasıl konuşulacağını öğrenin de ayak divanına ondan sonra çağırın!"
Kırbaçlanmış gibi oldular. Uğultu kesildi. Sadece tiz perdeden bir ses yükseldi:
"Liste sende Padişahım. Onları bize vir, pâreleyelüm.

Biz Musul'da düşman ağzında otururken bunlar perakende ettirip bunca mühimmatı ve sefer levazımatını telef ettiler. Onlar devlete ve Padişaha dost değildirler. Vir, pâre-leyelüm!"
Padişah gürül gürüldü:
"Behey Allah'tan korkmaz bî-insaf! Pîr-i fâni Müfti de" mi sefer levazımatını telef etti? Ya Hasan Halife, Musa Çelebi, Defterdar Mustafa Paşa... Bunların ne günahı var? Hafız Paşanın ne günahı var?"
Lâf dinlemiyorlardı. Yeniden uğultu başlamıştı:
"Elbette istediklerimizi verirsin, pârelerüz! Yoksa iş gayri olur!''
"Ne olur?"
"Listeye bir kelle daha eklerüz!"
Açıktan Padişahın kellesini kastediyorlardı. Yüzü öfkeden balmumuna döndü.
"Madem ki cevaba kulak tutmazsız, kabil-i hitap değil-siz. Niçin ayak divanına davet ettiniz?"
Sert adımlarla kapıya yürüdü. İçeri girmesine az kalmıştı. On kadar sipahi zorbası seğirtti. Belli ki niyetleri kötüydü. Padişah birden döndü. Dönmesiyle uğultu kesildi. Üstüne gelen zorbalara mıhladı gözlerini. Alev alev yanan, şimşekler döken gözlerini üzerlerine perçinledi. Bütün şimşeklerini döktü, bütün yıldırımlarını saçtı, aleviyle yaktı, kavurdu. Zorbaların ayakları birbirine dolaştı. Birkaç adım sonra durmak zorunda kaldılar. Elleri sarktı, başları düştü. Padişah hiç sesini çıkarmadan, birşey olmamış gibi saraya girdi. Kazanmıştı. Saldırganları cesaretiyle eritmişti işte. Belki birkaç deneme daha yapacaklardı. Ama dayanacaktı. Dayanmak zorundaydı.
"Allah'ım, bana kuvvet ver!"
Valide Sultan arz odasının kapısında karşıladı onu:

"Aslanım, yüreğimi kopardın yerinden!"
"Öyle mi Valide, tabiî öyledir. Mahrukatın her çeşidi yavrusunu korumak için gözünü kırpmadan ölüme yürür. Valide, oğlunu korumak için şu kudurmuş güruhun karşısına çıkabilir misin?"
Kadın sarsıldı. Sözü başka tarafa çekti:
"Ben senin için ölüp ölüp dirileyim, sen zavallı validenle istihza et. Doğrusu hiç yakıştıramadım sana."
"Haklısınız Valide, bugünlerde herkes kendine yakışmayan işler yapıyor. Şakaydı Valide, istihza değil. Hadi hareme git, birazdan vezirlerim gelecek. Bir sadrazam nasbetmemiz iktiza ediyor, öyle değil mi? Hafız Paşa rrıühr-i şerifi verdi. Acaba kim münasiptir?"
Çıkmak üzere iken durdu. Ağır ağır dönüp oğluna baktı. Alay mı ediyor, ciddî mi soruyor, belli değildi. Ama söylemekte bir mahzur görmüyordu:
"Validene sorarsan Recep Paşa iyidir derim, kapıkulu -nun temayülü de ol cihettedir."
Sultan Murad sırtını döndü:
"Validemize sormadık, sadece kendi kendimize sorduk!"
Çekilmekten başka çaresi kalmamıştı. Dişlerini gıcırda-ta gıcırdata hareme geçti. Kalfa kadını azara tuttu. Hizmetkârını haşladı. Getirttiği şurubun yeterince soğuk olmadığını ileri sürüp sakileri cezalandırdı. Fakat aradığı teselliyi bir türlü bulamadı. Bir türlü içine düştüğü endişe kuyusundan kendini çekip alamadı. Sonunda başının ağrıdığını bahane ederek yatağa girdi.
O sırada başta Topal Recep olmak üzere vezirler huzura giriyorlardı.
Recep Paşa yapmacık bir dehşetle kendini Padişahın ayakları altına attı:

"Çok şükür ki Padişahım, bu müfsitler mübarek vücudunuza bir zarar vermediler. Lâkin teskin lâzımdır. Eğer ben kulunuzu dahi isteseler vermekten içtinab etmeyin. Kul, efendisinin

uğruna kurban ola gelmiştir. Ve dahi asker dilediğini ala gelmiştir. Birkaç bendeniz gitmekle bir-şey lâzım gelmez. Heman siz sağolunuz!"
"Allah'ın lütfuyla Recep Paşa. Allah istediği müddetçe de sağ kalacağız. Kendimizi pâreletmeye niyetimiz yoktur. Siz ne dersiz vezirlerim? Bu kudurmuş, bu lânetli güruha istedikleri kelleler verilmeli midir?''
Recep Paşa Divanda söyleyeceğini söylemiş, hepsinin gözünü korkutmuştu. Recep Paşanın söylediğine göre, sipahi ve yeniçeriler bugün istedikleri kelleleri almalıydılar. Almazlarsa listeye başka isimler ilâve edeceklerdi. Divan üyelerinden çoğunun adı yazılacak, istenen kelle sayısı belki elliye, hattâ yüze çıkacaktı. İnanmışlardı. Aldanıp can kaygusuna düşmüşlerdi. Recep Paşanın söylediklerine yakın sözler söylediler. Hafız Paşa saklandığı yerden getirilmeli ve âsilere teslim edilmeliydi. Böylece bir sadrazam harcanacaktı, ama belki diğerlerinin canı kurtulacaktı. Recep Paşa garanti veriyordu:
"Eminim Padişahım, bir can almakla bunlar teskin olur. İçim yanar, ama mevkiim söylemeyi icap ettirir. Hafız Paşayı çağırtıp kula veriniz. Başkaca çare yoktur."
Yine velvele başlamıştı dışarda. Eskisinden daha yakın olmalıydılar. Sesler iyiden iyi duyuluyor, ne dedikleri anlaşılıyordu. Kulak kabarttılar:
"Padişahım! Madem ki istediklerimizi vermezsin, biz işimizi bilürüz!"
Recep Paşa Padişahın iradesini eritecek hiçbir fırsatı ka-çırmıyordu. Padişahın içindeki zıt duygulan büş bütün karmaşık hale getirmek için çırpınıyordu:
t

"Veriniz Padişahım, Hafız Paşayı veriniz! Beni isteseler dahi veriniz. Adam kıtlığına çatmadık ya, biri olmazsa öbürü olur. Lâkin Allah göstermesin, Genç Osman gibi..."
Sustu. Sustuğu yerde Padişahın genizden gelen, öfke ile acıma yükünde ezik sesi duyuldu:
"Cafer Ağa!"
Bostancıbaşı Cafer Ağa köşede dikiliyordu.
"Şevketlüm."
"Var Üsküdar'a geç, Hafız Paşayı huzura getir."
Recep Paşaya döndü:
"Muradına en sonunda nail oldun Paşa, lâkin bu iş burada bitici değil. Sıra bize de gelecek."
Recep Paşa içinden gülerek, "Çok beklersin Sultan Mu-rad" dedi. "Sıra hiçbir zaman sana gelmeyecek. Şimdi sıra benimdir. Bütün Osmanlı mülkünde benim borum ötecektir.''
Cafer Ağa dokuz çifteli bir kancabaşla Boğazı geçti. Hafız Paşanın üç çifteli kayığını karşı sahilde yakaladı. Padişahın emrini tebliğ etti. Hafız Paşa tereddütsüz dokuz çif-teliye atladı:
"İnsan nerdeyse alın yazısı ordadır, kaderden kaçılmaz."
Huzura metin adımlarla girdi.
' 'Fermanını alır almaz geldim Şevketlüm.''
"Hoş geldin Hafızım. Birkaç saatte birkaç yıl yaşandı burada. Âdeta ihtiyarladık. Bağırılanları duydun mu?"
Padişahın önüne diz çöktü:
"Duymaz olur muyum Padişahım. On yedi masumun canını istemekteler. Beni suçlu sayalım da on altı diyelim. Bir ricam var Padişahım, destur verirseniz söyleyeyim."
"Seni dinliyorum Hafız."

"Yalnız beni verin onlara Padişahım. Hezar [bin] Hafız gibi kulun yoluna fedadır! Ancak ricam odur ki, beni sen katletme, katlim içün de emir verme, ko onlar katletsün-ler. Lütfedüp cesedimi Üsküdar'a gömdür. Ve yetimlerime inayet eyle."

Bu sözler bir an Recep Ağanın bile içini burktu. Vezirlerden bazıları ağlamaya başladı. Hafız Paşa onlara döndü:
"Ağlaman kardaşlar. Hakkınızı helâl eylen. Devlete ve Padişaha hizmet boynumuzun borcudur. Padişah uğruna can verme sıramız geldi. Bir gün sizin de sıranız gelirse şu ahvalimi hatırlarsınız. Padişahım, kul kudurmuştur, yeniden ayak divanı istemektedür, hadi çıkalım."
Padişah buruktu. Yüreğinin bin yerine bin ayrı yara açılmıştı. Hepsi de öbek öbek kanıyordu. Bu ak sakallı ihtiyarı o azgın denizin içine nasıl fırlatacaktı? En yakın adamını elleriyle katillerin eline nasıl teslim edecekti?
"Hafız Paşa, seni onlara verirsek bu padişahlığımıza ve sana ihanet olmaz mı? Bunu yapmaktan, ölmek daha evlâ değil midir?"
'Hâşâ Padişahım, sen beni onlara vermeyeceksin, onlar beni senden alacaklar. Bazıları ölmekle hizmet ederler, bazıları da yaşamakla. Ölüm sırası bende, yaşama sırası sende. Sen yaşar ve güçlenirsen kabrimde rahat uyurum. Bu güruh da yola gelip Bağdat'ı istirdat eyler. Emret, çıkalım Padişahım!"
Sultan Murad doğruldu. Vezirlere,
"Bizi yalnız bırakın" diye emretti.
Herkes çıkınca Hafız Paşayı kucakladı.
"Allah izin verirse onlardan bugünün hesabını soracağım."
Silkindi. Gözyaşlarını içine akıttı.

"Cafer Ağa! Taht hâlâ avluda mıdır?"
"Avludadır Hünkârım."
"Divana çıkacağız!"
Koridorda Recep Paşa fırladı karşısına. Yüzünde müstehzi bir ifade vardı. Gözleri parlıyordu. Avını kıstırmış tilkiyi öylesine andırıyordu ki, bu benzerliğe Padişah şaşırmıştı.
"Bizimle ayak divanına çıkar mısın Recep Paşa?"
"Elbette Padişahım, yalnız..."
"Evet?"
"Şey Padişahım, ne olur olmaz, abdest alsanız!"
Padişahın kanı damarlarında katıldı, kaldı. Gözleri do-nuklaştı. Recep Paşanın ne demek istediğini çok iyi anlamıştı. Dışarda kendisini bekleyen şeyin ölüm olduğunu söylüyordu. Ona istediği zevki tattırmayacaktı. Toparlandı. Gözlerini Recep Paşanın gözlerine dikti. Ap açık tehdit kokan sesiyle,
"Abdestliyiz hamdolsun" dedi, "yalnız Recep Paşa, bu sözünü her zaman aklında tut."
Haşmetle yürüyüp divana çıktı. Tahta iyice sokulan zorbalara sesinin bütün kuvvetiyle haykırdı:
"Edebsizlik etmeyin, geri çekilin!"
Bu çıkış nedense zorbaları ürküttü. Fırtınalı insan denizi ister istemez geriye dalgalandı. Padişah ağır ağır tahtına oturdu. Kürkünün eteklerini dizlerinde topladı. Fırtına öncesi sessizliğe gömülmüş kalabalığa daldırdı şahin bakışlarını:
' 'İçinizden lâf anlar dört kişi seçip huzurumuza gönderiniz. Kalabalık geri dursun!"
Recep Paşanın bir baş işareti seçim meselesini kökünden halletmeye yetti, ön sıradan iki yeniçeri ile iki sipahi yaklaştılar.

Yaklaştıkça sanki ufalıyor, cüceleşiyorlardı. Padişahın karşısına geldiklerinde büs bütün yok olmuş gibiydiler. Elleri önlerine bağlanmış, boyunları bükülmüştü. Bu halde onları gören, dört zavallının cezalandırılmak için huzura getirildiğini sanırdı.

Hele Padişahın sert bakışlarını üzerlerinde hissedince ürperdiler. Kaçmak geldi içlerinden. Fakat dayandılar. Çünkü Recep Paşanın vaad ettikleri, Padişahın bir iki sert bakışına feda edilecek cinsten değildi.
"Buyur Padişahım" dedi en öndeki yeniçeri.
"Ne iştir kullar, günlerce saraya yürürsüz. Hareketiniz kitaba sığmaz. Din ve devlet adına büyük tehlikeler doğurur. Serkeşlikten vazgeçiniz. Allah'ın emri mucibince padişahınıza itaat ediniz. Şeriata aykırı hareketimiz görülmüşse müfti efendiler burda, sorun, söyleyecekleri üzre amel edin. Birtakım masumların kanlarını dökmekle elinize ne geçecek? Allah bu günahınızı bağışlamaz. Biz sizle Bağdat'a yürümeyi düşünürken siz üzerimize yürürsünüz. Bu reva mıdır?"
İnsan denizinin kaynaşan halini işaretledi: "Şunlara bakın çorbacılar, ağalar, iyi bakın! Bir zamanlar ceddim Fatih Mehmed'in ardından çığ gibi kopup Bizans'ı here ü mere eden ordu sahiden bu ordu gibi miydi? Ceddim Sultan Seiim'in ve şanlı oğlu Sultan Süleyman'ın arkasında Allah Allah sesleriyle yürüyüp dünyanın yarısından fazlasını dize getiren ordu bu ordu gibi miydi? Çelebiler, canınızı inançlarınıza temel taşı yapıp devletinizi yücelttiniz, kılıçlarınızın ucunda koca bir imparatorluk doğdu; söyleyin, kılıçlarınızın ucunda yükselttiğiniz devleti şimdi kılıçlamak mı istiyorsunuz?"
"Hâşâ Sultanım" diye mırıldandı biri, "biz yalnızca..."

Sultan Murad hışımla sözünü kesti:
"İstediğiniz nedir? Niçin masumların kanını akıtmakta inat edersiniz? İşte müftiler, şeyhler, hocalar, sorun onlara. Sorun ki bu canlardan hangisi şer'an katli hak etmiştir? Yok ille kendi bildiğimize gideceğiz derseniz..."
Sözünün gerisini getirmeden sustu. Arkasını getirse kötü olacaktı. "Hepinizi kırarım" diyecekti. Tam vaktinde kendini tutmuş, üst üste yutkunmak zorunda kalmıştı.
Padişah susunca sipahilerden biri konuşmaya başladı:
"Padişahım, haklı da olsanız gayri iş işten geçmiştir. Kapıkulunun istediği bütün kelleler verilmese bile bazılarının verilmesi lâzım gelir. Bu tufan başka türlü savuşmaz. Daha büyük belâların zuhurundan korkulur. Yine de ferman Sultanımızındır!''
Hafız Paşa abdest tazelemiş olarak gelmişti. Padişahın yanında durdu. Başından mücevvezesini çıkarmış, ak bir tülbent bağlamıştı. Cübbesi de sırtında değildi. Sipahinin sözlerini duymuştu. Demek kellesini almadan dağılmaya niyetli değillerdi. Devlete ve Padişaha hizmet vaktiydi. Bu ölmek suretiyle olacaktı ise ona dahi hazırdı.
Padişaha sokuldu:
"Şevketlü, saadetlü Sultanım efendim; şimdiye kadar dinime, devletime, padişahıma hizmette kusur etmemeye çalıştım. Gerçekten hizmet edebildimse ne mutlu bana. Müsaadenizle o hizmetlerime bir yenisini daha eklemek istiyorum. Yok, eğer bütün gayretime rağmen makbul hizmet verememişsem, bırakınız, bugün makbul bir hizmet yapayım. Böylece on altı masumun hayatını belki kurtarabilirim. Kendimi şu kudurgan kalabalığın pençelerine teslim etmekle, ihtimal, büyük bir hizmet görebilirim. Destur ver Padişahım!"
Padişah durgundu. İçindeki korkunç yalpalar yüzüne

aksetmiyor, telâşı fark edilmesin diye insanüstü bir gayret harcıyordu:
"Hiç olur mu?" dedi. "Ellerimle devletimi nasıl yıkarım?"
"Hafız'in ne değeri vardır ki böyle konuşmaktasın Padişahım, yoluna bin Hafız kurban olsun. Bunlar başka türlü dağıtmayacaklar, işi daha ileri kertelere vardırmalarından korkulur. Destur verin Padişahım..."

Padişah başını indirdi.
Recep Paşa ön saftaki yeniçerilere, sipahilere göz edip sırıttı.
Hafız Ahmed Paşa dim dik önlerinde durdu.
"Bismillahirrahmanirrahim. Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azim. İnna lillâhi ve innâ ileyhi râciûn."
' 'deyü, Kerbelâ anasına benzeyen belâ meydanına mertçe yürüdü.''
Naima
Padişah suskun, kırgın, üzgündü. Bakmamaya çalışıyor, fakat bakmadan edemiyordu. Bile bile ölümün en dehşetlisine doğru adım adım ilerleyen bu vefakâr vezirin verdiği dersi ömrü boyunca unutmayacak, bu sahneyi hafızasından hiçbir zaman silmeyecekti. Çünkü buna ihtiyacı olacaktı. Seziyordu.
Hafız Paşa zorbalara yaklaşmaktaydı.
Zorbalar bu cesaret, metanet karşısında apışmışlar, seslerini bütünüyle kesip baka kalmışlardı. Paşa pervasızca yaklaşıyor, ön sırada bulunanlar esrarengiz bir korkunun dehşetiyle iki yana açılıyorlardı.
Hafız Paşa neredeyse iki yana açılan insan gölünün ortasından süzülüp, gidecekti. •
Bu ümit bir anda Padişahın yüzünde parladı. Recep Paşanın yüzünü ise olduğundan beter kararttı. "Pısırık herifler' ' diye söylendi içinden, "niçin hâlâ kârını itmam etmezler! ''
Lruruuncu ıvıurau-ı
Zorbalardan biri Recep Paşanın içinden geçenleri okudu sanki. Birden fırlayıp Hafız Paşanın üstüne atıldı. Ve sihir bozuldu. Dalgalar kabardı, uğultular sardı meydanı.
"Urun!"
Hafız Paşa hızla döndü. Bir delikanlı çevikliğiyle elini kaldırıp en yakınındaki zorbanın suratına hatırı sayılır bir tokat aşketti. Tokadın sesi bütün uğultuların üstüne çıkıp kırbaç gibi saklamış, adam kırılan dişlerinin bir kısmını yutarak yere kapaklanmıştı.
İkincisine bir yumruk çıkardı, üçüncüsüne tekme salladı. İhtiyar aslan kükremişti. Peşisıra birkaçını götürmeye and içmiş gibiydi. Vurduğunu deviriyor, yanına yaklaştırmıyordu.
"Urun!" diye tekrar haykırdı çılgınlaşmış bir ses.
Boğamayacaklarını anladılar. Eller hançerlere gitti, katil, kanlı eller. İlk darbeyi başından yedi Hafız Paşa. Ak tülbenti ala bandı, kan ak sakalından süzülmeye başladı. İkinci hançeri göğsüne yedi. Kefen kadar beyaz üstlüğü kanlandı. Yıkılmadı ama. Çakılmış gibi kaldı uzun zaman. Kollarını şuursuzca sallayıp artık seçemediği düşmanlarını alt etmek için çırpındı, çırpındı.
Nihayet yere kapaklandığında vücudunun muhtelif yerlerinde on yedi hançer yarası vardı.
Zorbalar çılgın çılgın bağrışıyorlardı. Öldürmekle doymamışlardı. En kudurganlarından biri göğsüne çıkıp başını uçurmaya kalkışınca Sultan Murad yüzünü mendiline gömdü.
"Namertler" diye indedi.
Kör bir hançerle başını uçurdular. Saçlarından tutup havaya kaldırdılar. Uğultu arttıkça arttı, yayıldıkça yayıldı:
"Hafız Paşanın kellesi derler buna!" "Haaaayt breeeh!"
Sultan Murad yaralı aslan gibi soluya soluya Bayram Paşaya döndü. Hafız Paşanın kellesini uçuran zorbayı göstererek,
"Şu nâbekârın adı gelsin Bayram" diye kükredi, "adı gelsin!"
Bayram Paşa, adamlarını kalabalığa saldı. Ve az sonra zorbanın adını padişahın kulağına fısıldadı:
"Adı Sarı Mustafa'dır Padişahım."
Başını salladı. Gözlerini meydana çevirdi. O ne? Hafız Paşanın kellesini almakla da doymamışlar, ayaklarına bir ip takmışlardı. Diğerlerine yaptıkları gibi sürüye sürüye At Meydanına götürecekler ve Yılanlı Sütuna asacaklardı.

Sultan Murad dayanamadı, öfkesini bastırmaya çalıştıysa da başaramadı. Birden ayağa fırladı. Meydanı çın çın öttüren sesiyle:
"Hafızımı bırakın bre!"
Ses, insan seline çarpıp tuzla buz oldu.
Nedense karşı koyamadılar. Ağır ağır gerilediler. Ağır ağır Babüssaade'den dışarı akmaya başladılar.
"Naaşı örtün!" diye emretti Sultan Murad.
İç oğlanları yeşil bir çuha getirip Hafız Paşanın cesedini örttüler. Sultan Murad bir cesede baktı, bir kalabalığa baktı. Yumruklarını sıkıp salladı:
"Hak Teali kudret verirse hesap sormak nasıl olurmuş siz görürsünüz!"
Gökyüzüne baktı. Kara bulutlara sarınmıştı. Hıçkırmaya hazırlanıyordu. Az sonra gürültüyle gürledi. Padişah çevirdi başını Hafız Paşanın cesedine doğru. Yeşil örtünün altında kayıptı. Rahmet damla damla örtüye akıyor, benek benek kabartıyordu.
Sultan Murad kapıya doğruldu. Fakat adımları iradesine karşı çıkıyor gibiydi. Yerden kalkmıyorlardı. Zorladı. Kasları gerilmiş ve donmuştu. Eklemleri sanki paslanmış-tı. Bir daha zorladı. Kımıldatmayı başardı sonunda. Ağır ağır saraya girdi. Kendini külçe gibi tahtına attı.
"Hafızıma kıydılar" diye inledi.
Recep Paşa hemen arkasındaydı. Oysa Padişah onu çoktan unutmuştu. Gözlerinin önünde Hafız Paşanın başsız cesedinden başka şey yoktu. Recep Paşa önüne diz çöküp konuşmaya başlayınca hayretle, dehşetle baktı. Yüzü hortlak görmüşlerin yüzüydü. Kasım kasım ve nefret kazılı:
"Burda ne işin var Paşa?"
"Padişahım, böyle bir günde kul efendisinin dizi dibinde gerektir. Affediniz, ama devleti başsız komak olmaz. Hemen bir sadrazam nasbetmek iktiza eder."
"Yani mührü sana vermeliyiz öyle mi?"
Gizlice güldü:
"Fakirin ne ehemmiyeti vardır Padişahım. Bendeniz münasip görülen yerde hizmete amadeyim. Sıra sadrazamlıkta ise o yükü dahi omuzlarız, Allah Padişahımıza zeval vermesin."
Sert bir cevap vermeye hazırlanıyordu ki Cafer Ağa girdi:
"Valide Sultan gelmekte Padişahım."
Recep Paşa kalktı, eğile doğrula huzurdan çıktı.
Valide Sultan girdi içeriye.
"Başın sağ olsun aslanım."
"Başım sağ Valide, Hafızımın başı ise yerlerde sürünür."
"Üzülme, takdir Hûda'nındır."
"öyle olmak lâzım gelir. Velâkin etraf şeytan dolu.

Yolumu sapıtmaktan korkarım."
"Belli ki çok üzülmüşsün. Yoksa dostlarını düşman gibi görmezdin. Artık olanları unut. Isbtikbale bak."
Yalımlı gözlerini validesine çevirdi:
"Unutmak mı Valide, ne söylemektesiz? Biz bugünü beynimize kazıdık, göz bebeklerimize damlattık, yemin ederiz ki ömrümüz oldukça unutmayacağız."
"Aslanım kula kinlenme. Kin kötüdür. İnsana istemediklerini yaptırır."
"Varsın yaptırsın Valide, biz bu güruha istemediğimizi dahi yapmak isteriz."
Valide Kösem Sultan kafasındakileri söylemek için zemin yokluyordu. Aradığını bulamadı. Padişah fazla etkilenmişti. Validenin sandığından da fazla; lâf anlatmak, hele de dinletmek

mümkün olacak mıydı? Fakat denemesi lâzımdı. Ocaklının sabrı yoktu. Demir sıcak iken dövülürdü ve demiri dövecekti.
"Olan oldu aslanım, bir sadrazam bulmak lâzım, kimi düşünürsün?"
Sultan Murad Hafız Paşanın kudurgan kalabalığa cesaret ve metanetle yürüyüşünü yeniden yaşıyordu. Kalabalığın içine bir mızrak gibi girmiş, girdiği gibi delmişti. Nasıl da ürkmüşlerdi o yaman cesaretten. Demek bunların anladığı lisan buydu: cesaret. Sertlikten hoşlanıyorlardı, öyle ya, her sert çıkışını yaptığında kös kös nasıl da itaat ediyorlardı. Nasıl da çekmiyorlardı.
"Evet aslanım, sadrazam olarak kendine kimi münasip bulursun? Bence Hüsrev Paşayı tekrar..."
Gözlerindeki kayalığa kelimeleri takılınca susmak zorunda kaldı.
"Yani demek istiyorum ki oğlum, Hüsrev Paşa..."
Padişah ellerini çırptı:

"Bostancıbaşı!"
Cafer Ağa hemen huzura girdi:
"Şevketlü Sultanım emretsinler!"
"Murtaza Paşayı çağır, gelsün!"
Cafer Ağa çıkınca Valide Sultan çıkışını yaptı:
"Sadrazamlığa onu düşünmediğini umuyorum, sipahi ve yeniçeri kullar Murtaza Paşayı sevmez. Daha münasibini bulman lâzım. Yoksa bugünden beter günler yaşarız.''
"Yaşarız demeyin Valide, siz değil, biz yaşıyoruz."
"Ah, bu sözlerin yüreğimin yağını eritiyor, kim oğlumu bana karşı kışkırtıyorsa lanet olsun!"
Sultan Murad doğruldu. Ağır ağır annesine yaklaştı. Tam karşısında durdu. Parmağını yüzüne dikti:
"Siz" dedi yalnızca.
Döndü, tahtına oturdu. Biraz olsun bedbinliği üstünden atmış, kendini toplamıştı. Yüreği hâlâ yanıyordu. Belki yıllar yılı yanacaktı. Fakat az önceki gibi yüreğinin alevi yüzünü kızartmayacak, gözlerini yaşanmayacaktı. Padişahtı. Ne ağlamaya, ne gülmeye hakkı vardı. Hattâ kendini düşünmeye bile. Halkla arasına gerilen etten kemikten dalkavuk duvarını delmişti nasılsa. Esnafı topladığı ya da tebdil çıktığı geceler onlarla bütünleşiyor, bütünleştikçe rahatlıyordu. Onlardan biri olmak ne kadar güzeldi. Gülüyorlar, ağlıyorlar, bağırıyorlardı. Çocukluğundan beri özlediği herşeyi yapıyorlardı işte, olmak istediği gibiydiler. Ama asla olamayacaktı. Etten kemikten bütün duvarları yıksa dahi Osmanlı tahtını aşamazdı. Bu farka alışması gerekiyordu, iyi, ama sarayda doğma büyüme olduğu halde niçin alışamamıştı?
Birden annesine döndü:
"Ahaliden biri olmak ister miydin Valide?"
Mahpeyker Kösem Sultan sarsıldı. Yoksa Padişah onu

bir yerlere sürmek mi istiyordu? Bütün herşeyi öğrenmiş miydi? Kendini bu kadar güçlü bulması için ne gibi sebepleri vardı? Belli ki şakalaşmak istiyordu cm. Ama yüzünde şaka ettiğine dair en ufak bir işaret yoktu. Kaşları çatık, dudakları kısıktı. Gözlerindeki sertlik ise öfkeli zamanların sertliğiydi. Ya o göz bebeklerinde tutuşan hasret neydi acaba? Bulup çıkaramıyor, hayra da yoramıyordu:
"Be... ben mi?" diye inledi âdeta.
"Biz isterdik" dedi Padişah durgun sesiyle, "tâ çocukluğumuzdan beri ahaliden biri olmak isteriz. Ama olamayız, önce sarayın dört duvarı var, aştık diyelim, etten kemikten korkunç bir

duvar daha var, musahipler, vezirler, defterdarlar, muhafızlar. Onu da aştık diyelim, bu sefer törelerimiz var, alışkanlıklarımız var, bizi sımsıkı bağlayan, bizi teb'amızdan koparan. Şu saraylılık, Valide, onu aşamıyoruz bir türlü. Yine de ahalinin içinde rahatlıyoruz N'olaydı da sıradan biri olarak dünyaya geleydik."
Valide Sultan dikkatle oğlunu süzüyordu. Allah göstermesin, yoksa bugün gördüğü korkunç hadiseden etkilenip... "Yok canım, oğlum çelik iradelidir. Şaka yapıyor olmalı."
"Sen padişah olarak doğdun."
Sultan Murad güldü. Gülüşünde yanpirî bir burukluk vardı. Ağlamak isterken gülmüş gibiydi.
"Biz de buna yanıyoruz ya zateri!"
"Yapma Sultan oğlum, beni daha fazla üzme. Gördüklerin sinirlerini harap etmiştir. Biraz dinlenmelisin. Git hareme, cariyelerinle bile dinlen. Bu arada biz yeni sadrazamını düşünelim."
Ağzından kaçırdığına bin pişman, eliyle ağzını örttü. Nasıl olmuş da bu sözleri söylemişti? Bilmiyordu, önüne geçilmez birşey zorlamıştı sanki. Kelimeler, boşalan irade freninin aralığından süzülüp çıkmıştı bir anda.

Hatasını tamir telaşıyla atıldı:
"Aslında demek istiyorum ki., yani aslanım, demek istiyorum ki, sana lâyık sadrazam Hüsrev Paşadır... Bir de..."
Padişah hışımla sözünü kesti:
"O kim Valide?"
' 'Recep Paşadan başka kim olabilir? İkinci vezir değil mi? Töreyi bozmak olmaz. Ya Hüsrev Paşa veya Recep Paşa."
Padişahın göz bebeklerindeki kıvılcımlanma, baktığı her şeyi tutuşturacak kadar belirgindi. Omuzları avına atılmaya hazır bir atmacanınki gibi kalkıktı. Tahtın kolluklarını pençelemiş, kırarcasına, koparırcasına çekiyordu
"Çıkınız Valide" diye tısladı. "Dediğiniz gibi istiraha-te muhtacız^."
Kösem Sultan dudaklarını ısırdı. Ağır ağır arz odasını terk etti. Tedbirsizliğine lanet ediyordu. "Biz yeni sadrazamı düşünelim" demesi bir itiraftan başka şey değildi. "Eninde sonunda istediklerimi yapmak zorundasın" demekten farksızdı. Sonra hatayı düzelteyim derken büs bütün berbat etmişti. Hüsrev Paşayı veya Recep Paşayı tavsiye etmenin sırası mıydı? Çok acele etmişti. Hem de lüzumsuz yere.
Pencereye yürüdü. Hizmetkârlar, zorbaların avluda bıraktıkları kiri temizlemekle meşguldüler. Hafız Paşanın cesedi kaldırılmıştı. Bir iç oğlanı elinde ibrikle süpürge, mermerlere bulaşmış kanı yıkıyordu. İçi bulandı birden. Odasına kaçmaya davrandı. Tam o sırada iç avluya giren Murtaza Paşayı fark etti. Atının dizginlerini bir iç oğlanına uzatmış, doğruca saraya doğrulmuştu. Dişlerini gıcırdattı:
"Sadrazam olamayacaksın Murtaza Paşa"

Adımlarını vura vura odasına çekildi, divana uzandı. Kısa bir süre sonra harem ağası geldi: "Efendimiz sizinle görüşmek ister Sultanım." Bu isteğe pek bir mâna verememekle birlikte sordu: "Kendileri mi gelecekler?" Sesi Sultan Murad'dan önce girdi: "Geldim bile Valide Sultan, destur var mı?" Valide Sultan doğruldu. Hafif bir baş işaretiyle oğlunu selâmladı. Selâmlarken de Murtaza Paşa ile konuştuklarını tahmin etmek için yüzünü yokladı. ' 'Allah Allah!'' Padişahın yüzü bıraktığı gibi değildi. Aradan sanki yarım saatçık değil de yıllar geçmişti.

Gözlerinin içi gülüyordu. Yalnızca dudaklarının iki yanında ancak bir annenin fark edebileceği kadar silik iki ıztırap çizgisi vardı.
"Biliyor musunuz Valide? Murtaza Paşaya sadrazamlık teklif ettik."
Üstüne buzlu sular dökülmüş gibi sarsıldı kadın. Sözlerinin sonunu bekledi.
"Ne yazık ki Valide, kabul ettiremedik. Şaştık Valide, şaştık! Bazıları bu makamı kapmak için bulaşmadık oyun bırakmaz, bazıları ise kaçar. Bu kaçanları yakalayabilir ve onları devletimizin köşetaşları yapabilirsek Valide..."
Sağ avucunu açtı, ileri uzattı ve hızla kapadı:
"Dizginleri o vakit tam manâsıyla avuçlamış olacağız. Ve ancak o vakit şu bozulan, zorbalaşan, serkeşleşen insan süprüntüsünden ceddim Fatih'in ordusu gibi gözünü budaktan, boynunu kılıçtan, gövdesini mızraktan sakınmaz bir ordu çıkarıp Bağdat üzerine yürüyeceğiz. Ardından İspanya'ya, îslâmın sekiz yüz yıllık yurduna... Hey gidi günler!''
Ellerini arkasına attı. Anlık öfkesi geçmişti. Yine gü-lümsüyordu. Ama hâlâ dudaklarının kenarındaki iki ince

çizgi durup duruyordu:
"Neyse Valide, sadrazamlığı kabul etmeyince kendisine Diyarıbekir beylerbeyliğini verdik. Eline de çok mahrem bir ferman tutuşturup selametledik. Hak Teâlâ yolunu açık etsin."
Valide Sultanın içine bir kurt düşmüştü. Acaba o çok mahrem ferman neye dairdi?
"İyi etmişsin" dedi. "Murtaza Paşa buna lâyıktır. Lâkin mahrem fermanı anlayamadım. Herhalde ki oğlumuzun anasından gizlisi, saklısı yoktur."
Sultan Murad ellerini oğuşturdu. Neşeliydi, bu belli. Fakat onu neşelendiren neydi acaba? Yüzündeki muzip ifade neyin alâmetiydi? Murtaza Paşa ile ne konuşmuşlardı?
"Senden ne gizlimiz olsun Valide? Hiç olur mu? Mur- . taza Paşaya dedik ki, Diyarıbekir'e giderken Tokat'a da I uğrayıver. Uğramışken de..." I
Muzipçe gülümseyerek sustu. Valide Sultan merakın doruğunda çırpınıyordu. Elleri birden fazla gelmeye başlamıştı. Nereye koyacağını kestiremiyordu. Yanlarına sar-kıtsa ağırlık yapıyor, önüne bağlasa titrediğini Padişah fark eder diye çekiniyor, arkasına atsa saygısızlık yapmaktan korkuyordu. Birşeyle meşgul görünmek için minderle-' ri düzeltmeye başladı. Sultan Murad da inadına sessizliği uzatıyor, annesinin şu halinden belli ki zevkleniyordu.
Kösem Sultan sonunda dayanamadı. Minderleri düzeltmeyi bırakıp dikildi.
"Ee... Ne olmuş Tokat'a uğrayacaksa?" Sultan Murad bu soruyu bekliyordu. Ağır ağır divana doğru yürüdü. Annesinin düzeltme bahanesiyle iyice karıştırdığı minderleri güzelce yerli yerine koydu. Sonra divana uzandı. Meyvalıktan bir mandalina alıp soymaya
başladı. Fakat gözlerini annesinden ayırmıyor, her hareketini en ince teferruatına kadar değerlendiriyordu. Artık emindi. Zaten emin olmasa Murtaza Paşaya o fermanı vermezdi. Annesi taraftarlarıyla birlikte Hüsrev Paşayı yeniden sadrazam yapmayı kuruyordu. Her hareketi bunun inkâr edilmez bir delilini veriyordu. O olmazsa Recep Paşada ısrar edecekti. Fakat Recep Paşa Hüsrev Paşa gibi kurnaz, akıllı, şeytana külahını ters giydiren cinsten değildi. Onu alt etmek Hüsrev Paşayı alt etmekten çok daha kolaydı. Varsın, Recep Paşa şimdilik sadrazam olsundu da Hüsrev Paşa olmasındı. Bir daha o makama gelirse Allah korusun, askerin önünü almaya imkân kalmazdı. Bağdat'ı tekrar fethetme ihtimali de ortadan kalkardı. Hüsrev Paşanın yanına kattığı adamlardan üçü dün gece gelmişler, hâlâ masum insanları nasıl katlettirdiğini, askeri nasıl isyana teşvik ettiğini, zorbalarla nasıl işbirliği yaptığını anlatmışlardı. Hakkındaki fetvayı hemen o gece isteyip almış ve fetvaya uygun fermanı Murtaza Paşaya vermişti.

"Yani Hüsrev Paşa Tokat'ta ya Valide, onu görecek."
Divandan yay gibi fırladı:
"Ve Padişah fermanının icabını yerine getirecek!" Annesini korkularıyla yalnız bırakıp odadan çıktı. Hüsrev Paşaya bel bağlayan âsilerin belini kırmıştı. Duyunca kuduracaklarını biliyordu. Ama artık umursadığı yoktu. Hafız Paşanın kellesini aldıktan sonra bir bariane ile listedeki diğer kelleleri de isteyeceklerini biliyordu. Şimdilik fazla karşı koyamazdı. Aradığı gücü henüz bulamamıştı. Bulamamıştı, ama yaklaşmıştı. Kapıkullarını böyle tek tek başsız bırakırsa bir gün kendisinden başka itaat edecek güç bulamayacaklar, ister istemez teslim olacaklardı.
Odasına döndüğünde yüzü Valide Sultanla konuşur-kenki gibi değildi. Yine yıllar geçmişcesine değişmişti.

Her damarından ıztırap fışkırıyordu. Göz bebeklerindeki şimşeklenme buğulanmıştı. Murtaza Paşaya verdiği emir yüzünden tedirgindi. Gerçi fetva almıştı. Zaten Hüsrev Paşa da ölümü hak etmeyecektiyse, dünyada ölmeyi hak eden tek kişi mevcut değil demekti. Yine de içi sızlıyordu işte. Murtaza Paşaya, "Başını isterim" derken de sızlamış-
tı.
"Keşke teb'amızdan biri olarak doğsaydık" diye iç geçirdi, "yahut Yavuz Sultan Selim dedemizden sonra Padişah olsaydık."
\ • •
Divan toplan, adişahı bekliyordu. Yeni sadrazam seçilecekti Herşey olup bitmişti mutlaka. Belki de Hüsrev Paşa seçilmişti bile. Fakat gelmeyecekti. Murtaza Paşa yoldaydı. Artık Hüsrev Paşanın başı gelirdi gelse gelse. Kendisi değil.
Divana gitti.
Vezirler beklemekten sık'lmış gibiydiler. Recep Paşanın yüzü zil zurna neşe döküyordu. Sanki bir cinayet meydanından değil de, bayram şenliğinden buraya gelmişti. Şimdiden kendini sadrazam saydığı belliydi. Baş köşeye kurulmuştu. Herkese tepeden bakmaya, emirler savurmaya başlamıştı. Hayrettir ki; Bayram Paşanın dışında herkes de ona sadrazam muamelesi yapıyordu.
Sultan Murad kafes arkasındaki yerinde kendi kendine gülümsedi. "Karar verilmiş bile. Bunların kararına uy-maktansa biz Recep Paşayı seçmiş gibi yapalım. Ki, azli kolay olsun."
Sesini yükseltti:
"Vezirlerim, aranızdan en kıdemli vezirimiz olması itibariyle Recep Paşaya mühr-i şerifi vermeyi murad eyleriz, ne dersiz?"

Bayram Paşanın dışında hemen herkes boyun kırdı ve aynı şeyi söyledi:
"Münasiptir Padişahım!"
' 'Mübarek olsun Recep Paşa, görelim nasıl hizmet edersin. Ayrıca, madem ki kul Yahya Efendiyi müftilikte görmek istemez, biz dahi onu azleyleriz. Yerine Ahizade Hüseyin Efendi şeyhülislâm olsun, ne dersiz?"
"Münasiptir Padişahım!"
' 'Bugün olanlardan sonra başka değişikliklere de lüzum var zannederiz. Anadolu Kazaskeri Çeşmi Efendi azlolun-muştur, yerine Hocazade Abdullah Çelebi gelecektir, ne
dersiz?"
"Münasiptir Padişahım!"
"Hüseyin Efendi başdefterdanmız, Şuhte Musa ise sek-banbaşımız olacaktır, böylece biline. Eski özi muhafızı Murtaza Paşaya da Diyarıbekir beylerbeyliği verilmiştir. Hepinize mübarek ola!"

Kafes arkasından çıktığında Recep Paşa eteklerine sarıldı. Kendini kaldırıp öyle bir zamanda yere attı ki, Padişah az daha takılıp düşecekti. Dim dik durdu. Kürkünün eteklerine yüz sürmesini bekledi. Sonra sadrazamlık mührünü çıkarıp avucuna koydu. Usulen de,
"Göreyim, canınla başınla hizmet ver Paşa" dedi. "Can böyle günler içindir."
Bayram Paşaya döndü:
"Bizimle arz odasına gel Bayram Paşa, meselemiz vardır."
Padişah önde, Bayram Paşa arkada arz odasına girdiler. Padişah tahtına yaslandı.
' 'Recep Paşa ile Ahizade Hocayı nasbeylememiz hayretini mucip oldu görürüz. Niçin?"

Bayram Paşa da kısa bir tereddüt geçirdikten sonra: "Destur verildiğine göre Padişahım, söylememiş olmaz. Bu fitnenin başında hep Recep Paşanın bulunduğunu söylerdiniz. Ahizade Hüseyin Efendinin dahi Recep Paşa taraftarı olduğunu ağzınızdan duymuşluğum var. Vaziyet böyle oldukta onların mükâfatlandırılması mı lâzım gelir, cezalandırılmaları mı? Ferman Hünkârımın-
dır."
Padişah güldü. Elini Bayram Paşanın omuzuna koydu:
"Benim yüreği pak vezirim, görmez misin ki biz onları nasbetmesek onlar kendi kendilerini nasbetmişler idi. İrademizi çiğnetmektense böyle yapmayı münasip bulduk. Muvakkat bir zaman için. Yani dizginleri avuçlayana kadar."
Avuçlarını açtı, sıktı ve çekti:
"Böyle yapıncaya kadar Bayram Paşa, anladın mı şimdi?" ' ;'¦¦ .:¦ :¦¦
..¦¦.¦¦'¦'
Boynunu büktü:
"Belî Padişahım, anladım."
"Memnun olduk. En yakınlarımızın yanlış hareket ettiğimizi düşünmelerini istemeyiz. Hasan Halife ile Musa Çelebi saklandılar, öyle ya.''
"Emriniz üzere Sultanım. Ferman olmadıkça çıkmayacaklar. ''
"Ya Molla nerelerde?" Bugün hiç gözükmedi. Oysa
ihtiyacımız vardı."
Bayram Paşa boynunu büktü:
"Divan öncesi kendisine rastladım Padişahım. Nasıl söylesem bilmem ki..."
' 'Doğruca söyle. Aynen çocukluğumuzda söylediğin gibi. Lâfı dolaştırıp bulaştırmadan."
"Molla Doğan biraz kırık, Padişahım."
"Bize öyle ya! Hafız'ımızı zorbaya verdik diyerekten
vüreği öfkeyle sarmalandı."
"Belî Padişahım. Anlatmak istedimse de dinlemedi. Benim bildiğim Sultan Murad bir avuç çapulcunun şeyi olmamalı dedi."
"Oyuncağı... Çekinmesene Bayram, söyle. Oğlanın yerden göğe hakkı var. Var ya, biz de haklıyız. Olanı biteni bir bilse..."
"Ben anlatamadım Padişahım, belki siz anlatabilirsiniz."
"Bir gelse..."
"Niyetli değil. Ferman etseniz belki gelir. Kaftanını soyundu, kılıcını çıkardı. Beline kuşak bağlayıp arasına eğri bir hançer sokuşturdu. Kumkapusunda balıkçılığa başladı. Gözlerimle görmesem inanmazdım."
Padişahın sarsıldığını görünce kendine kızdı.
"Geçer Padişahım. Birkaç gün içinde olanlar öfkesini bilemiştir. Gençtir, çabuk unutur. Biraz zaman tanıyın."

Sultan Murad külçe gibi tahta yığıldı âdeta. Başını avuçladı:
"İnşallah geçer Bayram, lâkin Molla'mız pek de haksız sayılmaz. En yakınımızı ellerimizle katillere verdik ve uzaktan sadece seyrettik. Yüreğimizin yağı bütünüyle eridi, bilir misin Bayram. Nasıl oracığa düşüp ölmedik, hayretteyiz."
Dikleşti:
"Allah kuvvet ve kudret, versin de gör! Bu kudurmuş kalabalığı süt dökmüş kediye çeviriyor muyuz, çevirmiyor muyuz..."
Gözlerini tavana kaldırdı:
"Allah'ım, bize kuvvet ver!"
• • •

1'gabari ayının on dokuzunda Hüsrev Paşanın başı geldiği haberi yaytlub Recep Paşa, vakıa Hüsrev Paşanın öldürülmesine sevindi, fakat asıl maksadını yürütmek içün zorbalara dil sokup, 'Hüsrev Paşa gibi vücudu devlete lâztm vezirin katline sebep olanlardan intikam almak lâzımdır' deyü fitneyi kışkırttı. Şabanın yirmisinde yine fitne ateşi alevlenüb, asker taifesi At Meydanına toplanub, oradan Saray-ı Hümayuna yürüyüb, Padişah Hazretlerini taşraya davet ve ayak divanı ettü-
rüb..." ...
Naıma
"Padişahım! Sen niye Hüsrev Paşa gibi yarar bir veziri kati ile kendi devletini yaraladın? imdi sen dahi elbette Hasan Halife'yi, musahip Musa Çelebiyi ve Defterdar Mustafa Paşayı ver, pâreleyelüm!"
Saraya doğru yumruklarını sıkmış bir sipahi avaz avaz söylediklerini bitirdi.
Ardından bir yeniçeri aynı şekilde öne çıkıp yumruklarını saraya doğru sallaya sallaya,
"Padişahım" diye bağırdı, "istediklerimizi vermezsen hal başka türlü olur!"
Ardından bir sekban çıktı:
' 'Biz dahi kulluğumuzu göstermeye geldik, biz dahi askeriz! Padişah ayak divanına çıksın! Şer'an sözümüz vardır."
Recep Paşanın etekleri zil çalıyordu. Bir taşla iki kuş vurmuştu. Hüsrev Paşanın öldürülmesiyle büyük bir rakipten kurtulmuş, aynı zamanda bu ölümü kullanıp yeniden ocağa fitne ateşini sokmuştu. Sadrazam olduğundan beri her kararına karşı çıkan ve âdeta sadrazamlığını selâ-hiyetsiz kuru bir unvan haline getiren Padijaha büyük bir ders verecekti.
Uğultucu kalabalığın arasına girdi. Kapıkulları Recep Paşayı görünce iki yana açılıp yol verdiler. Recep Paşa gü-
lümseyerek onları selâmladı. Gözleriyle de teşvik etmeyi ihmal etmedi, ama pencerede Padişahın gölgesini fark edince hemen somurttu. Sesini ona duyurmak için yükseltip,
"Kullar kullar!" diye bağırdı. "Bu sizin yaptığınız
ayıptır. Varın, odalarınıza gidin, Padişahımız Efendimiz taleplerinizi düşünecektir. Zaman tanıyın."
Padişah camın gerisinden Sadrazamın gelişini seyrediyordu:
"Topal zorbabaşı" diye söylendi kendi kendine, "senin de hakkından geleceğiz!"
Recep Paşa arz odasına gitti.
"Padişahım, kul azgınlaşmıştır. İş kötüleşmeden konuşmak evlâdır.''
"Yani ayak divanına mı çıkalım diyorsun Paşa?" "Belî Padişahım, başka çare yoktur." Padişah alaycı bir tebessümle Recep Paşaya sordu: "Abdest alalım mı?"
Recep Paşa sustu. Hafız Paşanın öldürüldüğü gün Padişah ayak divanına çıkmaya hazırlanırken abdest almasını tavsiye ettiğini hatırlamıştı. Maksadı korkutmaktı. Galiba maksadına da ulaşmıştı. Fakat şimdi durum farklıydı. Padişah kendinden oldukça emin görünüyordu.

' 'Bostancıbaşı!''
"Emret Sultanım!"
' 'Tahtı taşra çıkarsınlar.''
Emir derhal yerine getirildi. Padişah, kudurmuş kalabalığın karşısına çıktı. Dim dik durdu:
"Kul ne ister?"
Yanında Sadrazam Recep Paşa, Vezir Bayram Paşa, Şeyhülislâm Hüseyin Efendi, Tayyar Mehmed Paşa, kazaskerler ve diğer saray görevlilerinden birkaçı vardı. Zülüflü baltacılar hemen arkasında duruyorlardı. Hazırdılar. Hazırdılar ya, Padişah emreder de, "Şu kalabalığı tiz dağıtın" derse ne yapacaklarını kara kara düşünüyorlardı. Bu kudurmuş selin önüne çıkmaya hangi cesaret yeterdi?
Padişahın sorusu uğultunun üstünde patlayınca etraf süm sükût oldu. iki yeniçeri ile bir sipahi ve bir sekban ileri çıktılar. Yeniçerilerin yaşlı çorbacısı,
"Hüsrev Paşa gibi bir büyük vezir niçin katlolunmuş-tur, niçin bize danışılmamıştu?" diye sordu.
Sultan Murad adamı gözleriyle erittikten sonra, "Sizin padişah olduğunuzu bilmezdim" diye cevap verdi. "Madem ki her iş sizden sorulacaktır, ne bizim, ne de bu devletlülerin ve ulemânın burda bulunmasına ihtiyaç yoktur. Gelin, biriniz Osmanlı tahtına oturun. Biriniz sadrazam, birkaçınız vezir olun. Biz de canımız çektikçe şöyle yapın böyle yapın, diye işinize karışalım. Olmaz mı?"
Dördü birden tereddüdün kıskacında yamuldular. İmdat dilenircesine arkadaşlarına baktılar. Ama herkes şaşırmış, duyan duymayana fısıldandığından avluyu meçhul bir uğultu kaplamıştı. Padişah bu ânı değerlendirmek için,
"Hiçbir fırsat tanınmazsa padişahlığımızın ne hükmü kalır?" diye devam etti, "zulmü ve sayısız cinayetleri yüzünden mahkûm olmuş her vezirin arkasından asker böyle bayrak açıp ayaklanırsa, devlet düzeni kalır mı? Siz Hafız Ahmed Paşa gibi bir masumu katledersiniz, ocağınıza canını ısmarlamış Osman Han gibi bir padişahı katledersiniz, haklı olursunuz da, biz fetva üzre kısas yaptığımızda haksız mı oluruz? Sizler hakim, biz mahkûm muyuz?"
Kalabalık pek de farkında olmadan,
"Haşa Padişahım!" diye mırıldandı.

O kalabalığın mırıltısı bile uğultuya dönüştü. Babüs-saade önünü sarstı.
Recep Paşa işlerin gittikçe sarpa sarmakta olduğunun farkındaydı. Padişah böyle konuşmaya devam ederse vaziyete hakim olacak gibi görünüyordu. Hemen tertibat almalı, yumuşayan yürekleri mutlaka alevlendirmeliydi.
Kaşla göz arasında içeri sıvıştı. Kendisine bağlı kethüdasını zorbaların arasına gönderdi. Şehzadelerin öldürüldüğünü birkaç çift kulağa fısıldadılar. Fısıltı kulaktan kulağa yayıldı. Duyan kas katı kesildi. Padişah bunu nasıl yapardı? Demek birkaç yaldızlı sözle askeri savmak istiyordu. Maksadı şehzadelerin öldüğünü askere .uyurmamak-
Yumuşamaya yüz tutmuş, yüreklere yeniden kinin kalın kabuğu bağladı. Sevginin ılıklığı nefretin buzuluna çarptı yok oldu. Sağda solda kuşkulu, öfkeli sesler yükselmeye başladı:
'' Şehzadeler katlolundu!''
"Padişah bütün şehzadeleri öldürttü!"
İhtimal, birkaç saniye içinde gerçeğe büründü. Kalaba-Jığın ortasından bir ses duyuldu:
* "Şehzadeler bizim efendimiz oğullarıdır. Gayri sana itimadımız kalmamıştır. Şehzadeleri öldürttüğün söylenir."
Padişah öfkeyle haykırdı:
"Yalandır, inanman!" '

"Biz kime inanacağımızı biliriz. Elbette şehzadeleri taşra çıkar, görelim. Yoksa hal başka türlü olur!"
Bu açık meydan okuyuş sipahi zorbalarından Rum Mehmed'e bile ağır geldi. "Çok oluyoruz" diye düşündü; "bu kadarı da fazla! Padişaha güvenmeyip de kime güveneceğiz? Durup dururken şehzadelere niçin kastet-

sin? Amma, artık kasteder. Etse haklıdır. Sebebi de "biz oluruz. Asker ikide bir ayaklanıp şehzadeleri istemesin diye katleder. Vay başıma! Nereden başladık da nerelere geldik. Vay başıma! Sonunda devlet-i Âl-i Osmanın inkırazına sebep olup boyumuzca cürme saplanacağız. Hay nereden girdim bu fesatçıların arasına, hay nereden girdim?"
Padişahın emriyle şehzadeler kalabalığa gösteriliyordu. En başta şehzade Bayezid vardı. Hepsi de ürkek gözlerini kalabalığın üstüne dikmişlerdi. Endişeleri yüzlerine yur-muştu. Kendilerinden ne istendiğini kestiremiyordu. Bu kalabalığın niçin toplandığını da.
"Bizden ne istiyorsunuz?." diye bağırdı şehzade Bayezid
Zorbalardan biri,
'' Görmek istedik efendimiz "diye karşılık verdi, " Padişahın sizleri katlettirmesinden korkarız."
Bayezid'in yüzü kıp kırmızı kesildi. Elini hiddetle kaldırıp zorbayı susturdu:
"Biz sabırla köşemize çekilmiş, kendi halimizle meşgtfl iken halimize komayıp adımızı anmak, bizi dile getürmek-niçündür? Yoksa bizi suçlu edip, vücudumuzun ortadan kaldırılmasını mı istersiz? Allah'tan korkmayub, Padişah Hazretlerinden utanmayub böyle baş kaldırırsız! Kendi halimize bırakınız! Bize sizin himayeniz lâzım değildir."
Elini göğsüne koyup Padişahı selâmladı ve kardeşleriyle birlikte saraya girdi.
Şimdi kalabalık derin bir şaşkınlığın içinde yalpaya geçmişti. Demek şehzadelerin öldürüldüğü doğru değildi. Demek, birisi kendilerini kullanıyordu. Ama iş işten geçmişti. Bundan sonra Padişaha teminat da verseler inandıramazlardı. Öfkesi gözlerinde yığım yığımdı. Üzerlerine
\

yalın kılıç dalıp önüne çıkanı paralayacak gibi bakıyordu. Sık soluyor, her soluk alışta göğsü şişiyor, her soluk verişte iniyordu. Zorbalığı biraz daha ileri vardırmaktan başka çare yoktu.
"Padişahım, bundan sonra biz sana efendimizin yadigârı olan şehzadeleri emanet edemeziz. Onlara bir zarar vermeyeceğine dair bize kefil ver!" . .
Padişah yerinden fırladı. Elini hızla kılıcına attı.
"Bu ne cüret!"
Kalabalık kayalığa toslayan dalga gibi gerisin geri aktı. Ses soluk kesildi. Rengârenk başlıkların çırpınışı duruldu. Herkes kas katı, olduğu yerde dondu, kaldı. Yine zorbalardan Rum Mehmed, "Terbiyesizliğin öte yakası" diye geçirdi içinden, "daha ötesi yoktur, var deseler inanmam! Rezilliğin de, terbiyesizliğin de kertesini geçmiştir bu. Koca Padişaha inanmayıp kardeşlerinin hayatı için ondan kefil istemek. Hay bu sihapilerle yeniçeriler akıllarını gırtlaklarında mı taşıyorlar ki, laftan başka birşey etmiyorlar? Şimdi Sultan Murad'm yanında olmalıydım ben, yerim orasıydı. Ah şu Recep Paşa, ah şu ulemâ kılıklı Ahizade Hüseyin Paşa! İkisini de tanırım. Böyle dostları olanlara düşman lâzım değildir. Lâkin Padişah bunu bilmez mi? Yoksa bilir de azletmeye gücü yetmez mi? Ne halse! tş kötüye varacak."
Sultan Murad kalabalığın önüne gazap kılıcı gibi dikilmişti. Onu biraz daha kızdıracak tek söz, kudurgan kalabalığın içine yalın kılıç yürümesini netice verecekti. Kalabalık bunu anlamış gibiydi. Ağızları mühürlenmişçesine susuyorlardı. Ön saftakilerin başları omuzlarının

arasında kayıptı. Bütün toprağa saplanmışlardı. Düşürdükleri vicdanı ararcasına ha bire yere bakıyorlardı.
Recep Paşa Padişahın ellerine sarıldı. Sessizlik uzadıkça

askerin vicdan arayışını bulacağından korkuyordu.
"Padişahım, kudurmuş güruhun üstüne varman! Kurban olayım, istediklerini yapın! Birkaç kendini bilmezin fitnesine kendinizi kaptırmayın!"
Velinimeti Recep Paşayı o halde gören Ahizade Hüseyin Efendi gayrete geldi.
"Ben kefilim" diye bağırdı.
Padişah şimşekli gözlerini ona çevirdi. En sivri bakışlarla delik deşik ettikten sonra acımtırak bir gülüşle kalabalığa döndü:
'' Şeyhülislâm kefil, başka ister misiz ?''
Recep Paşa karşılık gelmesini beklemeden atıldı:
"Ben dahi kefilim. Gayri dağılın!"
Kalabalık kös kös uzaklaşırken Sultan Murad Recep Paşaya döndü:
"Hayret lala" dedi, "biz emrederiz dağıtmazlar, ama her ne hikmetse sen emredince dağılırlar. Bizim yerimize seni padişah bellemiş olmasınlar!"
Recep Paşa dikkatle Padişahın yüzüne baktı. Alay edip etmediğini anlamak istiyordu. Fakat yüzünde ne alay, ne öfke, ne kin vardı. İfadeleri düm düzdü. Az önce büyük bir dehşet yaşadığına ihtimal vermek zordu. Nasıl bu kadar çabuk değişebildiğine akıl erdiremiyordu bir türlü. Son aylarda hele, Padişah tamnmayacak hale gelmişti. Yeniçeri ve sipahilerin her toplanışında yeniliyor, ama nedense galip gibi görünüyordu. Sanki gizli bir kuvvete dayanmıştı. Ve bu kuvvet askerin her isyanından sonra biraz daha büyüyordu.
İnlercesine,
"Hâşâ saadetlü Hünkârım!" dedi.
Galiba bu sefer kendisi yenilmişti. Bunu yeni yeni idrak ediyor ve içi müthiş sıkılıyordu. Askeri ayaklandırmış, sa-

rava yürütmüş, isteyecekleri kellelerin listesini de ellerine tutuşturmuştu, ama ne olmuşsa olmuş, tuzak ters işlemişti. Güya Padişahı bir tamam sindirecekti. Güya Hasan Halifenin kellesini koparacaktı. En büyük rakip olarak Hasan Halife'yi görüyordu. Genç yaşta yeniçeri ağası olmuştu. Bu da birşey değildi Padişahın sevgisine mazhar-dı. Boğaziçinde kendisine ikram edilen konakta ikinci bir padişah gibi yaşıyordu. Yakında sadrazam olacağına şüphe yoktu. Besbelli Sultan Murad onu hazırlıyordu. Sırası geldiğinde Recep Paşayı azledip yerine Hasan Halife'yi getirecekti. Belki o zaman Musa Çelebiyi de yeniçeri ağalığını çıkarırdı. Böylelikle köşe başlarını tutarlar, askere bir daha hiç baş kaldırtmazlardı. "Düşündükleri bu olsa gerektir. Lanet olsun! Bugünkü kargaşanın asıl maksadını nasıl da unutuverdim." Sırıttı: "Ama bunun yarını var, yarından sonrası var, günler çuvala girmedi ya! Pes ettirene kadar bastırırım!"
Padişahın arkasından göz kırptı: "Sıkı dur Sultan Murad! Bu sefer zorlu geliyorum!" Konağına gitti. Dört mektup yazıp kethüdasına verdi: "Birini Samsuncu Ömer'e, birini Koca Muslihiddin'e, birini Saka Mehmed'e ve birini Cin Ali'ye ver. Akşam namazından sonra içtimamız vardır. Söyle, konağa gelsinler."
Ve akşam namazından sonra İstanbul sokaklarında koyulaşan karanlıkta gölgelenen siluetler, kuşkulu gözlerle bakına bakına Recep Paşanın konağına girdiler. Artık eskisi kadar pervasız hareket edemiyorlar, içlerinde sürekli gözetlendiklerine dair bir hisle tedirgin oluyorlardı.

Birkaç adımda bir durup etrafı koklamaları bu yüzdendi. Fakat hiçbiri hiçbir şey görememişti. Yine de konağa tedirgin girmişlerdi.

uorauncu muraa-ı

Birkaç dakika sonra karanlık sokakta dört gölge belirdi. Kısa bir süre fısıldaştılar. Üçü ayrı istikametlere uzaklaştı. Biri ise konağa yaklaştı. Arka tarafa dolandı. Konağın arka bahçesindeki akasya ağacına dikkatle baktı. "Tırmanırsam içerde olanı biteni görebilirim" diye düşündü. Fakat düşündüğünü yapabilmesi çok zordu. Nöbetçilerin arttırıldığı ilk bakışta belli oluyordu. Daha adımını atar atmaz yakalanabilirdi. Acaba göze almaya değer miydi? Böyle bir tehlikeye atılmaya ihtiyaç var mıydı? "Elbette var, Recep Paşanın zorbabaşı olup olmadığı böylelikle anlaşılacak, o ağaca tırmanmalıyım."
Akşam üstü Cafer Ağa gelip de Padişahın selâmını tebliğ ettiğinde balıkçı takımlarını hazırlıyordu. Gözleri bulut bulut olmuş, ağlamasına ramak kalmıştı. Hele Padişahın mektubunu okuyunca hıçkırmamak için kendini zor tutmuştu. Bostancıbaşı Cafer Ağa tebdildi. Tanınmamak için yeniçeri kılığına girmişti.
"Padişahımız küskünlüğü bırakıp işinin başına dönmeni emrediyor Molla, ne dersin?"
Cevap verememişti bile. Mektubu öpüp başına koymuş, balıkçı takımlarını fırlattığı gibi kalkmıştı.
"Çocukluk ettim, Hünkârımın emrindeyim."
Şimdi bütün mesele şu ağaca tırmanmaktan ibaretti. Konağın yanbelini tuttuğu için içerdekileri görebilecek, büyük ihtimalle konuşmalarının bir kısmını bile duyabilecekti, böyle birşey için tehlikeyi göze almaya değerdi. Zaten arkadaşlarına da söz vermiş bulunuyordu: "Siz gidin, o işi ben hallederim" demişti.
"Bismilllah" çekti ve sine sine ağaca doğru yürüdü.
Nöbetçiler yaklaşınca gül fidanlarının arkasına yüzükoyun yatıyor, uzaklaşınca işine devam ediyordu.
Zor oldu, ama sonunda ağaca çıkmayı başardı. Tam dü-
şündüğü gibiydi; Perde aralığından sinirli sinirli gezinen Recep Paşa açık seçik görülüyordu. "îşte zorbabaşı" diye geçirdi içinden, "kıskıvrak yakalandın, gayri Sultan Mu-rad gazabından iflah olmazsın!" ,
Soğuk iliklerini kemiriyordu. Yetmezmiş gibi kar atıştırmaya da başlamıştı. Bunun Önce aleyhine olacağını düşündü ve canı sıkıldı, ama nöbetçilerin her birinin kuytulara sıvışıp ısınmaya çalıştıklarını görünce üzüntüsü sevince dönüştü. "Şimdilik talih bizden yana."
Toplantı odası çok sıcak olmalıydı. Camlar kısa süre sonra buğu tutmuştu. Artık içeridekiler hayal meyal görünüyordu. Ah, bir de ne konuştuklarını duyabilseydi; işini bir tamam yapmış olacaktı. Ne yazık ki kapalı pencereden ancak cümle kırıntıları sızıyordu. Bunları birleştirince bazı mânâlar çıkmıyor değildi. Fakat Molla Doğan işini yarım bırakmayı sevmezdi.
Nöbetçilerin kuytulara kaçışmasından faydalanmanın sırasıydı. Ağacın kalınca bir dalı pencere parmaklığına kadar uzanıyordu. Bu daldan pencereye ulaşmaya kalkışmak cambazlıktan farklı değildi, ama deneyecekti. Bu gece böyle bir cambazlığa kalkışacaktı. Ya herşeyi öğrenecek veya nöbetçilerin kucağına düşecekti.
Aklından geçenleri yapmaya koyuldu.
Tam o sırada pencere açıldı. Recep Paşa temiz hava almak ihtiyacındaydı galiba. Belli ki içerde konuşulanlar ruhunu burkmuştu. Ya da sıcak fazla gelmişti.
Molla Doğan dala iyice yapıştı. İliklerine işleyen soğuğa aldırmadan dikkat kesildi. Recep Paşanın sesi kulaklarına çarpınca da rahatladı:

"Ağalar, Sultan Murad'a pes ettirmenin çaresi Hasan Halifeyi istemektir. Bu arada Defterdarı da isterseniz, sizin bileceğiniz iştir. Fakat Hasan Halife mutlaka katledil-
melidir."
"Bu işi nasıl kotarmalı Paşa?"
Zorbalardan birinin sesiydi. Soğuktan dişleri birbirine vuran Molla Doğan sesin kime ait olduğunu kestiremedi.
"Nasıl mı? Kolay. Yine saraya yürünecek ve kelleler istenecek. Bu kadar basit."
"Ya vermezse?"
"Biz neciyiz? Vermeye razı ederiz, korkman!"
"Vermezse dedik!"
Recep Paşa camı kapadı. Bu yüzden verdiği karşılığı Molla Doğan duymadı.
"Bu kadarı yeter de artar bile" dedi içinden, "varıp Sultanıma haber vereyim."
Nöbetçilerin yeni bir voltasını savuşturur savuşturmaz aşağı kaydı. Fakat aksilik. Nöbetçilerden birinin zamansız döneceği tutmuştu. Bir çığlık kopardı:
"Yetişin!"
Molla Doğan kendini kaldırdığı gibi gül fideliğinin arkasına attı.
"Ne var, ne bağırıyorsun?" diye sordu kapı çavuşu.
"Bahçede birisini gördüm."
"Nerde?"
Nöbetçiler ağacın altında toplanmışlardı. Molla Doğan hemen birkaç adım ötelerinde idi. Solumalarını bile duyuyordu. Toprakla bütünleşmiş gibiydi. Anasına sarılan bir çocuk gibi sarılmıştı. Sığınmıştı toprağa. Kendisini ele vermeyeceğinden emindi. "Kurban olayım toprak ana, kurban olayım!"
"Surda görmüştüm. Bir gölge. Eğile doğrula yürüyordu. Yok, koşuyordu."
"Koşuyor muydu, yürüyor muydu, bir karar versen iyi olur."
Nöbetçinin tereddüdü çok açıktı:
"Yürüyordu, şey, bazen koşuyordu."
Çavuş galiba inanmamıştı:
"Bir daha sefere dos doğru görmeye çalış evlât, şimdi sesini kes, vazifene devam et."
"Başüstüne!"
Molla Doğan derin bir nefes aldı. Üstü henüz karla kaplanmayan toprağı okşadı, nöbetçiler biraz dağılınca da sürünerek kapıya sokuldu. Tehlikeyi kazasız belâsı atlatmıştı. Koşa koşa saraya doğru uzaklaştı.
Fakat talihi dönmüştü. Daracık sokağın başında üç kişi yolunu kesti.
"Hey, dur bakalım biraz! Bu vakitte bu hızla kelle mi götürmedesin?"
Gece gündüz At Meydanında bekleşen zorbalardan oldukları muhakkaktı. Birinin elinde yanar bir çıra vardı. Ya asayişi koruduklarını sanıyor veya zorbalığa hazırlanıyorlardı. Saraya bu kadar yaklaşmışken durdurulmak delikanlının canını sıkmıştı. Zorbalara karşı duyduğu kin can sıkıntısıyla birleşince alevlendi:
"Savulun bre, yol verin!"
' 'Vay vay vay!'' diye uzattı elinde çıra tutan zorba, "yiğidi öldür, hakkını yeme demişler. Ne dersiz ocaklı kar-daşlar, bu yiğit zorlu yiğit, değil mi?"
Biri ağzını şapırdata şapırdata:
"Zorlu olduğu belli, velâkin kesesi de zorlu dolu ise eh, canını bağışlarız gider. Hele yaklaş bir yol."
Yanında para olsa verir, savuştururdu. Acele işinin ortasında bir de bunlarla uğraşmazdı. Ne çare, yoktu. Bütün parası ancak bir ekmek almaya yeterdi. Buna da razı olacaklarını sanmıyordu.
Birkaç adım yaklaştıktan sonra durdu.

"Param yok" dedi tok bir sesîe, "olsa bile vereceğimi! zannetmiyorum."
"Şu işe bakın, neler söylüyor bu bacaksız yahu!"
"Bence yalan söylüyor, üstünü bir yoklasak fena olmaz."
"Yaklaş delikanlı, biraz daha ^aklaş!"
Emre uyar gibi yaptı. Biraz daha yaklaştı. Ve âni bir hareketle aralarına daldı. Bacaklarını kaptığı gibi çekti. İkisi yüzükoyun kapaklanırken biri şaşkın şaşkın arkasından bağırdı:
"Dur, kaçma!"
Neden sonra toparlanıp arkasına düştüler, ama hiçbir yerde bulamadılar. İzleri sarayın kapısı önünde bitiyordu. Mecburen geri döndüler.
Kar lapa lapa yağıyor, soğuk kas katı bir avize gibi Der-saadet'in semasında asılı duruyordu; fakat At Meydanında şenlik vardı. Öbek öbek yakılan ateşlerin etrafında yeniçeri ve sipahi zorbaları eğleniyorlardı.
V. •.•'. *..*.-..'
Mestan Ağanın kahvehanesi her zamankinden kalabalıktı. Tahta peykeler baştan sona doluydu. Fakat sessizdi. Sözleşmişler gibi kimse konuşmuyordu.
Bakırcı Adli Usta ocağın önünde birkaç yaşlıyla birlikte bağdaş kurmuştu. Elinde eğri bir hançer vardı. Bir saattir durmadan tahta yontuyordu. Kaşları alabildiğine çatık, gözlerinin altı mos mordu. Bıçağı tahtaya her sürtüşte kucağına düşen çöpü Özenle alıp ağır ağır ocağa atıyor, yanıp kül oluncaya kadar dalgın dalgın bakıyordu.
Bu çöplerden her birine bir zorbanın ismini vermişti. Her birini ateşe atıp kül oluşunu seyrederken, adını taktığı zorbanın kül oluşunu seyreder gibi zevkleniyordu. Gerçekten böyle yapabilseydi, belki biraz olsun rahatlayacaktı.
İki gece önce olmuştu herşey. Altı zorba evini basmışlar, yirmi beş altın istemişlerdi.
"Altınlar gelmezse evi yakarız!"
Yalım yalım yanan çıra özenle süslenmiş saçağa deği-yordu.
"Etmeyin, eylemeyin, sekiz canabakan ihtiyar bir bakırcıyım. O kadar param yok, isterseniz arayın evi." 'Arayacağız tabiî!"
Herşeyi didik didik aradılar. Taze gelini beş aylık yavrusunun yanında yatıyordu. Korkusundan yorganı başına çekmişti. Sim sıkı sarılmıştı çocuğuna.
"Bu odaya girmeyin" diye önlerini kesti Adli Usta.
Sırıttılar:
"Anlaşıldı ihtiyar, hazineni bu odada saklıyorsun sen, kenara çekil bre!"
Kuvvetle itilince düştü. Başını bir sandığa çarptı ve bayıldı. Ayıldığında gitmişlerdi. Evini talan edip gitmişlerdi. İçerde ne eşya kalmıştı, ne yatak, ne yorgan. Baba yadigârı kılıcı bile götürmüşlerdi. Kulaklarına torunlarının ve karısının feryadı geliyordu. Doğrulmaya çalıştı:
"Ne oldu?"
Karısı kendini yere atıp ayaklarına sarıldı: "Gelinimi kaçırdıar! O canavarlar gül gibi gelinimizi kaçırdılar.''
Ertesi sabah dükkâna gittiğinde korkunç bir sürprizle karşılaştı. Kapının önünde kas katı bir kadın cesedi yatıyordu. Üstü başı yırtılmıştı. Boğazındaki mor halkalar donuk donuktu. Dükkânın kapısı ardına kadar açıktı. Hiçbir şey bırakmamacasına yağmalamışlardı.
Adli Usta her hatırlayışta o ânı bir daha yaşıyor, her ya-

sayışta bin defa kahroluyordu. Masum gelininin kas katı cesedi gözlerinin önünde fdi hep. "Baba, intikamımı al" diyordu. '' Zavallı gelinciğim!''

Gözlerini yine ocağa dikti. Attığı çöplerden biri daha alev tutmuştu. Bu seferkinin adı Ahmed Ağa idi, ondan öncekinin ise Samsuncu Ömer. Gerçekten onları da ocağa atabilseydi, bir atabilseydi...
"Ne oturursunuz! Hasan Halife'yi, Defterdarı ve Musa Çelebiyi katlettiler!"
Mestan Ağa, kahveyi heyecanıyla tıkayan delikanlıya sert sert baktı:
"Etsinler, bundan bize ne!"
Delikanlı şaşırdı, kaldı. Bu kadar ilgisizliği aklı almıyordu. Bir çıkış yapmayı daha denedi:
"Musa Çelebi hepten masumdu!"
Kahveci Mestan'dan önce davrandı Adli Usta. Uykudan uyanır gibiydi. Bir öteye bir beriye bakmıyor, sanki bulunduğu yeri kestirmeye çalışıyordu. Bakışları delikanlıyı yakalayınca,
"Gelinim ondan daha masumdu" dedi.
Sonra kalktı, kapıya yürüdü. Delikanlının yanıbaşında durdu. Ağır ağır kahvedekilerin yüzlerini taradı. Durgun ve buruk bir sesle konuşmaya başladı:
"ölümü hak ettiği için ölen yok, yeniçeri ve sipahinin keyfine ölüm var. Fulanı isteriz diye tutturduklarında alır, kellesini uçururlar. Padişah, zorbaları haklasın deriz, amma kahvehanelerden seyrederiz. Anlamaz misiz bre, kışla ile saray on senedir cenkte, kâh saray kazanmakta, kâh kışla! Fazlasını kışla kazanmakta, çünkü işini zorbalık üstüne kurmuş. Peki, ne olacak bunun sonu? Sultan Osman kat-lolunduğunda evlerimize kapandık, dükkânlarımızın kapısına kilit üstüne kilit vurduk, her kargaşada tosbağalar

jbi kabuğumuza büzüldük, bundan zorbalar kuvvet buldu, sarayla arayı düzdükleri zamanlar bize sataştılar."
Yumruk büyüklüğünde tırtıllı bir taş tıkanmıştı genzine yutkununca inmiyor, öksürünce düşmüyordu. Sesi ça-tallaşmıştı iyiden iyiye, konuşurken gırtlağı inip çıkıyordu. Nefes alışı bile bir tuhaftı, aldı veremeyecek, verdi de alamayacak gibiydi.
"Soyup soğana çevirdiler, ırzımızı, namusumuzu pay-mal ettiler, meydanlara salıncaklar kurup yakaladıklarını zorla oturttular; fener alayları düzenleyip seyredenden de etmeyenden de seyir akçesi aldılar; kaht-ı ricalde insan sınıfına geçen bazı vezirlerin ve din adamlığı koca sarığından ibaret kalan bazı korkakların himayesiyle semirdiler; istedikleri fetvayı kılıç zoruyla aldılar; padişahlara boyun eğdirdiler; boyun eğmeyenleri boğazladılar. Hep seyrettik, hep seyrettik. Amma velâkin, bıçak kemiği deldi geçti. Bunlar böyle kaldıkça işe yarar ne kadar devlet erkânı varsa katledip Sultan Murad'ı kanatsız kuşa çevirecekler. Bunu yanlarına komak olur mu ha! Nedir bunca rezalet bre! Camilerde tütün içerler, sokaklarda yüz kızartan nice fiilleri irtikap ederler, sarhoş olup şuna buna sataşırlar, evlerimizi, dükkânlarımızı talan eylerler, hâlâ seyretmeye doymadık mı bre, doymadık mı ha!"
Mestan Ağa gözlerini siliyordu. İhtiyarın birdenbire uyuşukluktan kurtulup aslan kesilmesi sakat gözünü bile yaşanmıştı. Kahveci önlüğünü çözdü, tezgâhın üstüne fırlatıp Bakırcı Adli Ustanın safına geçti.
"Doğru der bre" diye bağırdı, "nice beklenecek diye sormakta haklı bre! Bugün At Meydanında bizim borumuz ötse gerektir. Zorbalar üstümüze yürüsün de görsünler. Silâh adına neyimiz varsa alıp varalım At Meydanına.

Dördüncü Murad-I

Varalım cancağızlarım, devlet ve Padişahın beklediği teb'a olalım gayri, uyuşukluk canımıza yetti. Var misiz bre!"
Kilimci Muslu,

"Helbet varız!" diye gürledi, "ne belledin, varız hel-bet!"
Topyekûn kahveden çıktılar. Sopa, taş, ellerine ne ge-çirdilerse alıp kahve kahve, han han dolaşmaya başladılar. Dakikalar geçtikçe kalabalık arttı. At Meydanına yaklaştıklarında çapulcu görüntüsünde bir ordu olmuşlard'. Durmadan tekbir alıyor ve ağır ağır yürüyorlardı. En başta ise gözü yaşlı Mestan'la Molla Doğan, Kilimci Muslu, Zahireci Memiş Can, Aktar Mustafa ve Bakırcı Adli Usta vardı. Davulcu Şakir'in tokmak seslerine adımlarını uydurmuş, çapulcu gibi görünmekten biraz olsun kurtulmuşlardı.
• • •
Yirmi Şaban (12 Mart, Cuma) günü At Meydanında yine kazan kalkmıştı. Sabah çorbasını içmeyen zorbalar saraya yürümüşlerdi. Babüssaade önüne birikip bir süre bağırdılar, sonra aralarında dört temsilci seçerek Divana gönderdiler.
Samsuncu Ömer pervasızdı. Vezirlere emir verircesine konuşuyordu Divanda:
"Hasan Halife'nin hasbahçede saklandığını haber aldık. Padişah onu teslim etsin. Teslim etmezse kul dağıl-maz. Ve iş başkaca olur."
Yine o meş'um cümle dolanıyordu: "îş başkaca olur."
Recep Paşa hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi Samsuncu Ömer'e döndü:
"Padişah sizden kelle esirgeyecek değildir" diye konuştu, "sabırlı olunuz. Varıp Hünkâra arz edeyim. Hasan
Halife dediğiniz gibi hasbahçede gizleniyorsa aramanıza ruhsat verecektir."
Samsuncu Ömer bile şaşırdı bu sözlere. Sanki zavallı Hasan Halife Ağanın hasbahçede saklandığını kendisi söylememişti. Az daha ağzından kaçırıp oyunu bozacaktı. Gırtlağına kadar çıkan merakı yuttu ve sevimli olmaya çalışarak sırıttı:
"Biz Sadrazama güveniriz.''
Recep Paşa, yanına Ca bulatoğlu'nu da alarak arz odasına gitti.
¦¦'¦'¦''Padişahım, kul yine ayakta!''
Sultan Murad sert baktı ikisine de:
"Biz dahi ayaktayız lala ne istiyorsun?"
"Benim birşey istediğim yok Padişahım, lâkin kul diretir."
"Hasan Halife ile Defterdarı mı isterler?"
Recep Paşa şaşkınlıktan az daha yuvarlanıyordu:
"Nereden bildiniz?"
Sultan Murad ise fütursuzdu. Normal birşeyden bahseder gibi sakindi:
"Biliriz. Son zamanlarda kelle istemekten başka birşey yaptıkları yok ki..."
"Padişahım, bu .sefer iş başka. Hasan Halife'yi sarayın bahçesine gizlediğiniz söylenir.''
Padişahın gözleri çatal dilli burgu gibi değdiği yeri delip geçiyordu:
"Bu söylentileri kimler çıkarıyor?" Bilmiyorum Padişahım."
"Ama biz bazı şeyleri bilesin diye seni sadrazam yaptık. Böyle herşeye bilmiyorum dersen nasıl güveniriz."
Recep Paşada şafak attı. Ne cevap vereceğini kestireme-diği için sözü değiştirmeyi uygun buldu:

"Padişahım, asker galeyan halindedir. Ama onları yatıştırmanın bir yolu bulunabilir.'' "Ne gibi bir yol?"
"Musa Çelebiyi konağıma gönderin. Benimle bile kalsın. Onu askere gösterip 'İşte Padişahımız en sevdiği musahibini verdi, Hasan Halife'nin yerini bilseydi onu dahi verirdi' derim. Nasihat eyler, yola getiririm. Derim ki: 'Nasıl Padişahımız size güvenirse siz dahi Padişahımıza güvenin, Hasan Halife'nin hasbahçede olmadığına in»
nın.

Sultan Murad elini çenesine dayadı. Yüzü korkunç bir hal aldı. Şimdiye kadar yakınlarını katlettirmemek için başvurduğu tedbirlerin hemen hiçbiri netice vermemiş, onları bütün arzusuna rağmen koruyamamıştı. Sanki gizli bir el işe karışıyor ve aldığı bütün tedbirleri tesirsiz hale getiriyordu. O eli kırıncaya kadar boyun eğmiş görünmekten başka çaresi yoktu. Gerçi Musa Çelebiyi Recep Paşaya emanet etmek kuzuyu kurda teslim etmekten farklı değildi. Geçen gece Molla Doğan in ağzından bütün melanetlerini öğrenmişti. Yine de bir çare bulamıyordu. Recep Paşanın istediğini yapmazsa zorbalara bir fitne daha verir, Musa Çelebiyi zorla aldırma cihetine giderdi, istediğini yaparsa rikkate gelme ihtimali vardı. Böylece Hasan Halife ile Defterdarın hayatlarını da belki kurtarabilecekti.
"Bostancıbaşı."
"Emret Sultanım!"
"Musa Çelebiyi getir!"
Az sonra Bostancıbaşı ile birlikte Musa Çelebi huzura girdi. Padişah doğrudan doğruya söze girdi:
"Seni bir müddetliğine Recep Paşaya emanet edeceğim Musa, karışıklık biter bitmez tekrar saraya gelecek ve musahibim olacaksın

Musa Çelebi tevekkülle boynunu büktü:
"Padişahım nasıl münasip görürse öyle olsun."
Bağırıp çağırsaydı Padişaha bu kadar dokunmazdı. Kendini küçülmüş, cüceleşmiş, hissediyordu. Hışımla Recep Paşaya döndü:
"Baka Paşa, Musa'm size Allah'ın emaneti olsun. Kılına halel gelirse senden biliriz. Ve senden biliriz Canbula-roğlu. Koruyabileceğinize aklınız yetiyorsa alın. Yoksa kalsın."
Canbulatoğlu hemen atıldı:
"Başımızla bile koruruz Padişahım, kul Padişahının emanetine hıyanet etmez. Yüreğinizi ferah tutunuz."
Padişah Musa Çelebiyi kucakladı ve Recep Paşa ile gönderdi. Gözlerindeki yaş parıltıları göstermemek için pencereye yürüdü. Onlar çıkıncaya kadar arkasına dönmedi.
Yüreğini çıkarıp vermiş gibi hissediyordu. Yüreğini kopardığı yer sızın sızım sızlıyordu. İçindeki boşluk her saniye biraz daha büyüyordu.
Bu bom boş acıyı Şeyh Mahmud Hüdaî'nin ölümünü duyduğu zaman da bütün yakıcılığı ile hissetmişti. O zaman daha yoğun, daha baskındı. Yaşayamayacağını sanmıştı. Fakat yaşıyordu hâlâ, düşünüyor, konuşuyor, emrediyordu. Recep Paşa ne kadar zorba olursa olsun, Padişah emanetine hıyanet etmeyi göze alamazdı. Üstelik de söz üstüne söz vermişti. "Recep Paşanın sözü! Hay koca Murad, böyle sözlere hâlâ bel bağlamaktasın öyle ya! Bes belli başka çare bulamadığındandır, yoksa Recep Paşaya bir tavuk bile emanet edilemeyeceğini bilmez misin!"
Rüzgâr pencere camında kırbaçlanıyordu. Camı açtı. Yüzünü rüzgârın kırbacına tuttu. "Oooh, içim böylece serinleseydi, yüreğimin bütün hüznünü şu deli rüzgâr alıp götürseydi..."

Recep Paşa konağı tutmuştu. Eşikten adımını atar atmaz kethüdasının kulağına birşeyler fısıldadı. Kethüda doğruca At Meydanına gitti:
"Musa Çelebi Sadrazamın kona-ğındadır, ne beklersiz!"
Kudurmuş kalabalık sel gibi konağa aktı. Avluda göl-leşti;
"Musa Çelebiyi isteriz!"
Musa Çelebi Recep Paşanın yanındaydı. Gözleri büyüdü. Genzi kurudu:
"Sultanım, şefaat etmeye sözünüz var, bana kıymak reva mıdır?. Padişaha verdiğiniz söz ne ola?"
Recep Paşa hiç istifini bozmadan konuştu:

"Ya ne yapmamı istersin oğul Musa? Padişah-1 âlempe-nahın vücudunu muhafaza içün, senün ve benüm gibi bin hizmetkâr feda olsun! Hele görelim. Belki fitneyi def etmek mümkündür."
Musa Çelebi ile merdiven başına çıktı. Zorbanın elebaş-ları taşlıkta toplanmışlardı. Altt kişiydiler. Recep Paşa dördünü tanıyordu. Yapmacık bir öfkeyle bağırdı:
"Bre, ne istersiz?"
Samsuncu Ömer,
"Yanındakini isteriz" diye karşılık verdi. "Musa Çelebiyi ver, pâreleyelim."
"Hiç olmaz, Sadrazam konağından can alındığı nerede görülmüştür. Musa Çelebi bize Padişah emanetidir. Bu Musa Çelebi Padişahın has musahibidir. Öyle değil mi Musa Çelebi?"
Soruyu sormasıyla bir omuz darbesi vurup, boş bulunan zavallı Musa Çelebiyi merdivenlerden aşağı yuvarlaması bir oldu. Arkasından Samsuncu Ömer'e göz kırptı, "İstediğinizi yapın" dercesine.
\

Ama yalancıktan bağırmayı da ihmal etmedi:
"Bre çekin pis ellerinizi, dokunmayın! Padişah tarafından benim kefaletimle gelmiştir! Bu ne olmaz iştir:"
Öylesine candan bağırıp çağırıyordu ki, yanıbaşında duran Canbulatoğlu bile bir kaza olduğunu düşünmeye başlamış, elini kılıcına atmıştı. Recep Paşa Canbulatoğlu'-nun bileğine yapıştı.
"Kul efendisinin yoluna fedadır. Bu böyle gelmiş, böyle gider koca Canbulatoğlu. Varalım, yemek yiyelim..."
"Ama Padişahın emaneti?"
"O Padişahın askerine emanettir artık, derya gibi askere biz iki kişi karşı koyamayız ki..-" ¦
Musa Çelebi yuvarlanır yuvarlanmaz hançerlenmişti. Kanlar içinde, delik deşik taşlıkta yatıyordu. Ama henüz ölmemi;;ti. Samsuncu Ömer, .
"İslemediğimiz bir işi ettik" diye konuştu, "madem ki hal böyle oldu, bari leşini dışardakilere atalım da teskin olsunlar."
Can çekişmekte olan Musa Çelebiyi başından ve ayaklarından tutup bir çuval gibi kaldırdılar. Bahçe duvarından At Meydanı tarafına attılar.
Haber saraya ulaştı, bir başka kötü haberle birlikte. Hasan Halife'yi de saklandığı mehterhanede bulup şehit etmişlerdi. Sultan Murad kimseyi yanına kabul etmiyordu. Arz odasında yapa yalnızdı. Hem ağlıyor, hem de dua ediyordu:
"Allah'ım! Bu mazlumlara kıyan zalimleri yola getirecek kuvvet ve kudreti bana ihsan eyle... bana ihsan eyle... bana ihsan eyle!"
Duası bitmeden koridorlarda bir iç oğlanının ince çığlığı yankılandı:

"Ahali At Meydanına yürüyor, ahali At Meydanına yürüyor! Padişah Efendimize haber verin!"
Sultan Murad kalktı. Kapıya doğru ^.slendi:
"Cafer Ağa!"
Bostancıbaşı girdi. Padişahın kasım kasım yüzünü ve çatal bir burgu kadar delici gözlerini görünce ürperdi.
"Neler oluyor?"
"Ahali At Meydanına yürüyormuş Sultanım." Yüzü aydınlandı birden. Bu ne güzel haberdi. Senelerce beklenen bir haber böylesine acılı bir günde mi gelecekti? Yoksa böyle bir günün acılarına merhem olmak için mi gecikmişti?

"Rabbim, ne büyüksün! Bostancıbaşı, çabuk olup bitenleri öğren."
' 'Ferman Sultanımındır."
O çıktıktan biraz sonra Valide Sultan geldi:
"Sultanım, neler olmaktadır?"
"Neler mi Valide, olması icap edenler daha yeni yeni olmaktadır. Ya ne zannetmiştin? Seneler senesi bu devlet bir avuç zorbanın, bu millet birkaç çapulcunun oyuncaklı-ğını kabul mü edecekti? Devlet diriliyor Valide Sultan, devlet. Nefesini duyuyoruz. Tıpkı uyanan bir dev gibi soluyor. Kalk yiğidim, kalk bir tanem!"
"Neler söylüyorsun?"
"Anlamıyorsun Valide, yıllardır söylemek istediğimiz halde genzimize tıkanan şeylerin binde birini söylüyoruz. Hele teb'anın At Meydanına yürüdüğü hakikat çıksın da bak, o zaman neler söyleyeceğiz."
' 'Yeniçeri ve sipahi"kullar At Mcydanındadır. Halk oraya girerse kan akar."

' 'Belki şimdiye kadar nahak yere akıtılan kanların kirini temizle Valide, bırak, aksın. Bırakmasak sanki akmıyor mu? Bugün iki defa yüreğimizi dağladılar. Her sabah acaba kim öldürülecek endişesiyle uyanmaktan bıktık. Ne zaman bize sıra geleceğini düşünmekten bîhal olduk. Gelsinler Valide, çolukları çocuklarıyla gelsinler, devletlerine sahip çıksınlar."
"Bunlar nasıl sözler aslanım, bir padişahın ağzına yaraşır sözler değil bunlar.''
"öyle mi Valide? Sence bir padişah yalnızca zorbalara yalvarmak için mi ağzını açmalı? Bazan kendi düşüncelerini söylememeli mi? Bu işe karışma Valide! Hakikaten teb'a At Meydanına yürümüşse durdurmaya sakın yeltenme. Onların dilini dahi bilmezsin. Korkarız, sana zarar verirler. Biz dahi mâni olamayız." •¦%
Bunları öyle bir tavırla söylemişti ki, Valide Sultan elini boynuna götürmekten kendini alamadı. Bir an soğuk bir kılıcın ürpertisini boynunda duymuştu. Ve yağlı bir kemendin kasıldığını hisseder gibi olmuştu. Şükür, böyle birşey yoktu. "Padişahın anasına kimsecikler el kaldıramaz, lâkin gözü dönmüş ayak takımı At meydanına yü--. rürse kan gövdeyi götürür. Bir tedbir düşünülmeli. Sultan Murad da ne kadar kaygısız öyle, sanki yıllarca bunu bekliyor. Yoksa bekliyor muydu? Sık sık tebdil çıkması ahaliyi anlamak için miydi? Onları askere karşı hazırlamış olmasın! Öyleyse isyancıların başında bizzat Padişah var! Daha neler! Hiç böyle şey görülmüş müdür?"
"Padişahım, teb'a ile bir konuşsanız, belki seni dinler-ler."
"Dinlerler Valide, bundan hiç şüphen olmasın. Velâ-

kin konuşmayız. Niçin konuşacakmışız? Koruyamadığımız ahali kendi kendini koruyor, odun yığını olarak gördüğümüz kalabalık ayaklanmış, katillerden hesap sormaya gidiyor; böyle bir kalabalığa ancak saygı duyarız Valide, yollarından alıkoymaya teşebbüs dahi etmeyiz."
"Kan akacak aslanım, meded!"
"Zaten akıyor Valide. İhanete uğraya uğraya içimiz dağlandı. En masum yakınlarımız sırf yakınlarımız olduklarından canlarını verdiler. Sadece çırpınmakla kaldık. Gücü yetenler kıllarını kıpırdatmadılar. Yoo, kimseye itidal tavsiye edecek halde değiliz. Akacak kan damarda durmaz, demişler. Askerin aklı varsa At Meydanını boşaltsın."
Valide Sultan,Padişahın çok kararlı olduğunu Recep Paşaya bildirmek için acele arz odasından çıktı.

Sultan Murad pencereye gitti. Kanadı tekrar açtı. Buz gibi rüzgârı ciğerlerine çekti-
"Teb'am devletine sahip çıkıyor. Gayri kılıcı kınından çıkaracak zamandır. Büyük Allah'ım, bize yardım et!"
Bostancıbaşı nefes nefese döndü:
"Söylenenler doğru Padişahım, ahali At Meydanına akıyor. Tekbirlerle Âsitane sarsılıyor. Zorbalar At Meydanını boşaltmaya başladılar."
"Oooh Rabbim, oooh! Ne harikulade bir haber!"
Bostancıbaşı Cafer Ağa ezikti. Birşey daha söylemek istiyor, fakat çekiniyordu.
"Ne kıvranmadasın Cafer Ağa, sevinme vaktidir. Vakıa yüreğimiz dağlıdır, amma halkın At Meydanına yürümesi beklediğimiz hadisedir."
Cafer Ağa ezile tfcüle.şcjze başladı:
"Padişahım, Defterdar Mustafa Paşayı Vefa'da saklan-
dığı evde yakalayub siyaset meydanına getürdüler ve kıydılar!"
Padişahın sevinci boş bir çuval gibi ayaklarının altına yığıldı. "Kader sevinmemizi yasaklamış olmalı, anlaşılan biz gülmeye değil, gam çekmeye gelmişiz" diye mırıldandı. Başıyla Cafer Ağayı savdı: "Yine de bir kapı açılmış sayılır, ahalinin konuşmaya başladığı yerde başkalarına susmak düşer. Zorbaların suyu ısınmıştır, bu son cinayetleri olacaktır."
"Biri başsız idi birisi başlı, Biri taze civan, birisi yas/t, Defterdar Paşanın aslı Ayaslı, Hasan Ağa şehri civan dört kaslı. "
Durmadan yağan kar, iki masumun At Meydanına atılan cesetlerine kefen olurken, öteden beri yeniçeri ve sipahilere özenen, zorbalıkta onlardan aşağı kaldıkları için kahırlanan cebeci ocağı harekete geçti. Tıpkı yeniçeriler gibi ağalarını katledip At Meydanına sürüklediler. Defterdar Mustafa Paşa ile Musa Çelebinin yanına uzattılar.
Yeniçerilerden korkunç bir tepki geldi. Burma bıyıklı, kesme fesli, sarkık poturlu, soğuğa rağmen kolları dirseklerine kadar sıvalı bir yeniçeri çorbacısı cebeci zorbalarına sokulup bağırmaya başladı:
"Sizin ağa bizimkilerin sınıfından yüksek bir adam mıdır ki, böyle kibarlarla beraber yatsın! Kaldırın, gözüm görmesin!"
Kar hâlâ lapa lapa yağıyor, sanki bütün günahlarını örtmek için çırpınıyordu.

İli
'I
11
Onuncu bölüm
"Divanı Hümayunda Sadrazam Hafız Paşayı kailetdi-ler. Yeniçeri Ağan Hasan Ağayı ve musahip Musa Çelebiyi katletdiler. Ol zeman kulun sol mertebe tuğyanı var idi ki, gündüz hamam basarlar, camilerin içinde çubuk yakub tütün içerler, Müslümanların ırzını, namusunu ayaklar altına alub evler, saraylar basarlardı. Hele kahvehane ve meyhanelerde olan rezalet anlatılmaz. Nizam-t âlem öylesine bozulmuş idi. "
Enderunlu Mehmed Halife
İstanbul'un karlı yamaçları yıldızlı gökyüzüne yaslanmıştı. Sabahtan beri gökten yere ak dantelâlar ören kar, ikindi namazıyla bitmiş, bulutlar nazlı kıvrımlarla uzayıp kısalarak ve türlü şekillere girerek dağılmış, gökyüzünün engin maviliği bütün berraklığıyla ortaya çıkmıştı. Ve karanlıkla birlikte yıldız kaynaşması başlamıştı.
İlerde, bir hayli uzakta Maltepesitiin sönük karaltısı denize sere serpe uzanmış, uykuda bir dev haşmetiyle yatıyordu.
Sultan Murad sarayın balkohundaydi. Denizin karanlık maviliğine patır patır dökülecek kadar yakın yıldızlara bakarken o eski rüyayı düşünüyordu. ' 'Ay batıyor, ardından sönükçe bir yıldız çıkıyor, derken doğan güneş bütün ka-

ranlığı boğuyordu. Rüyanın görüldüğü günden bugüne on yıl g^ ^e> 8une5 h^â doğmadı. Ama doğacak! Şeyhim yanlış tevil etmez. Doğacak dediyse mutlaka doğacaktır. Zorbanın zevali yakın olsa gerektir.''
Bir kurtuluş duygusu vardı içinde. Yakınları arka arkaya öldürülmüş, âdeta yapa yalnız bırakılmıştı, ama bu duygunun alevi sönmemiş, çocukluğundan beri içinde yeşeren ümidin filizi kurumamıştı. Tuhaf! Çok tuhaftı gerçekten; kendisini yapa yalnız ve desteksiz hissetmesi lâzım gelirken, güçlü hissediyordu. Halkın toplanarak At Meydanına yürümesinden sonra bu duygusu büs bütün kuvvetlenmiş, âdeta ümitlerinin her zaman taze filizi yeniden sulanmıştı. Akıntıya kürek çekmediğine iyiden iyiye inanmıştı. Ne güzel şahlanıştı öyle, ne yaman şahlanıştı. Zorbalar gık diyemeden dağılmışlardı. Çekseydiler ya kılıçlarını, gerseydiler ya oklarını, kaldirsaydılar ya tüfeklerini, yürüseydiler ya, hançerelerini yırtarcasına "Padişahım çok yaşa!" diye bağıran halkın üstüne, "Halkımın üstüne!" Ramazan boyunca yine serkeşlik etmişlerdi. Yine evler basmış, yine haraçlar almışlar, kurdukları salıncaklara binenden de, binmeyenden de para toplamışlar, olmadık rezilliklere yine bulaşmışlardı. Ama eskisine göre çok daha çekingen, çok daha ürkektiler. Halktan üç beş kişinin surda burda bir araya gelmesi bile bütün ocağı korkutuyordu, öyleyse zorbaları yola getirecek çare bulunmuştu. Halkı kale gibi karşılarına dikmek ve bununla korkutmak lâzımdı.
Orduyu düşündü. Düşündükçe yüreğinin bin parçaya bölündüğünü, her parçasının acı acı sızladığını hissetti. "Fatih Mehmed'in ordusunu. Sultan Selim'in ordusunu bu hale getiren zorba basılara lanet, bin kere lanet olsun! Hangi askerle konuştuysak ecdadının şecaatim gördük,

tek tek bakınca her biri bir cevher kadar kıymetli; lâkin toplaşınca hangi mel'un elin tahrikiyle çapulcu kesiliyorlar? Biz bu döküntüden kuvvetli bir ordu çıkarıp Bağdat'a yürüyemezsek sultanlığımız kaç para! Hey gidi Fatih Sultan dedeciğim! Mübarek ruhunun bizi kınadığını biliriz. Lâkin Murad neylesin? Seni ordun bizde olacaktı ki, dünyanın öteki ucuna kadar kılıcımızı sallayacak, ezanımızı okutacaktık."
Gözleri gökyüzündeydi. Yıllar önceki rüyada müjdelenen parlak güneşi arıyor gibiydi. Kendine de çocukça geliyordu, fakat elinde değildi. Gözlerini gökyüzünden bir türlü ayıramıyor, yıldızların arasından koparamıyordu. '¦
Birden gözleri kamaştı. Şimşek çakması gibi bir şeydi. Her taraf ışık denizinin ortasında yüzüyordu. Işık mavimtıraktı. İçinde milyonlarca kandil yanan kristal bir kavanoz gibi gökyüzüne asılıydı. Hayır, asılı değil, hareket halindeydi. Hem de oldukça hızlı hareket ediyordu. Gittikçe yaklaşıyordu.
Sultan Murad büyülenmişti. Kımıldamadan, gözlerini kırpmadan bakıyordu. Dudakları arasından belki yüz kere aynı kelime dökülüyordu: "Güneş...güneş...güneş!"
Yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı. Yaklaştıkça parlaklığı arttı. Arz odasının üstüne kadar geldi ve birden bire döndü. Boğaz eski koyuluğuna büründü. İstanbul'un karlı yamaçları tekrar yıldızlı gökyüzüne yaslandı. Maltepesinin sönük karaltısı bir dev haşmetiyle denize sere serpe yattı.
Neden sonra toparlanabildi. Gözlerini oğuşturdu. Gördüğü bir rüya değildi, yıllar önce anlatılan rüyanın tezahürüydü bes belli. Oracığa diz çöktü, ellerini semaya kaldırdı:
"Allah'ım, Rabbim, bu benim güneşim olsun!"
Hareme çekildi, ama uyuması mümkün müydü? Gözleri tavanda, saatlerce düşündü. İşareti almıştı. "Yürü

hay Sultan Murad!" diye emreden sesi duyar gibi olmuştu Durmak olmazdı bundan sonra. Çekingen davranmak da olmazdı. Doğrudan doğruya zorbaların üstüne gidecekti. Ya onları yola getirecek veya bir an parlayıp sönecekti. Tıpkı meçhul ışık gibi...
Sabah namazına her zamankinden erken kalktı. Abdest alıp mescide geçti. Kimse yoktu. Saray imamı henüz gelmemişti. Rahlenin önüne diz çöktü. Kur'ân okmaya başladı. Okuduğu, Fetih Sûresiydi. Bitiyor, tekrar başlıyordu. Okudukça kafasındaki karışıklık düzene giriyordu. Kendiliğinden bir plân çiziliyordu beyninde. Bir ucu kışlada, bir ucu Bağdat'ta ve Endülüs'te olan büyük bir plân. Bitmez tükenmez yollarda tozu dumana katarak ordular yürüyordu. Allah Allah sesleri dolduruyordü stepleri; ovalarda çınlıyor., kayalıklarda yankılanıyordu.
"Padişahım, hazır mısınız?"
Saray imamı sabah namazını kıldırmaya gelmişti. Padişahın meşguliyetini görmüş, bir hayli beklemişti. Ama Padişahın rahlenin önünden kalkacağı yoktu. Okuyor muydu, düşünüyor muydu, belli değildi. Fakat daha fazla bekleyemezdi. Neredeyse namaz geçiyordu. Padişahı rahatsız etmemek için namazı geçiremezdi. Buna Padişahın çok kızacağını biliyordu. Söylemesi lâzımdı. Söyledi de, fakat Padişahta hiçbir hareket göremedi, hiçbir cevap da alamadı. Çaresiz, tekrarladı:
"Namaz vakti Padişahım, hazır mısınız?"
Sesi duyduğunda Sultan Murad Bağdat kapısından girmek üzereydi. Atının tökezlemesi ânında imamı duydu. Başını öne doğru salladı. Kalktı, safa geçti. İmamla birlikte tekbir aldı:
"Allahüekber!"
Bağdat nerede kalmıştı, beynine kazıdığı Bağdat? O

kıvrım kıvrım yollar, o şahlanan atlar, ardına kadar açılan kapılar? Yoktu, önünde çimen kadar yeşil halılar vardı, secde yerleri. Padişah rahlenin önünde kalmış, namaza Şeyh Mahmud Hüdaî'nin sadık müridi kemter Murad durmuştu. İkisini birbirinden o kadar iyi ayırıyordu ki, onu tanıyanlar bunun şuurî bir ayırım değil, fıtrî olduğunu söylüyorlardı. Bir keresinde rahmetli Hasan Halife, "Padişahım, tekkede başka, tahtta başkasın, bu işin sırrı-nı söyler misin?" diye sormuştu. "Bilmem ki" demişti Sultan Murad, "kendi bilmecemi çözebilseydim kâinatın esrarını da çözerdim. Bu öyle bir haldir ki düşünmeyle olmaz, kendiliğinden olur."
Namazdan sonra hareme uğrayıp giyindi ve hemen arz odasına gitti. Daha oturmadan Bostancıbaşını çağırdı:
"Cafar Ağa, bize kulak tut! Bayram Paşa ile yeniçeri ağası tayin ettiğimiz Köse Mehmed Ağayı, bir de Molla Doğan'ı saraya çağır. Kendilerini öğle namazından önce .- beklediğimizi söyle."
"Ferman Padişahımındır!"
"Öyledir Cafer Ağa, öyledir, velâkin mukayyed ol, iş , gizlidir. Onları çağırdığımızı kimse bilmemeli. Hasbahçe tarikiyle gelsinler, kapıda iki sadık bendemiz onları karşılayacak ve doğruca huzurumuza getirecek."
"Dediğiniz gibi olacaktır Sultanım, gam çekmeyesiz."
Cafer Ağa Padişahtaki tuhaflığı sezmişti. Yıllardan beri beklediği an gelmiş miydi yoksa? İlk aklına düşen bu oldu, o gün gelmiş miydi? Bakışlarındaki şahinlik artmıştı, bir güven girmiş oturmuştu gözlerinin önünde, yüzü sır verirken bile pervasız, açık ve emindi. Sırtını yalçın kayalara yahut sonu gelmez engin denizlere yaslamış görünüyordu. "Sonuna kadar ardında olacağım" diye geçirdi için-
den, "böyle padişahı Âl-i Osman bir daha zor bulur!" Atını kamçıladı.
Padişahın beklediği haber iki gün sonra geldi:

"Teb'a istediğiniz gün, istediğiniz saatte sahilde olacak Padişahım, başkaca emriniz var mı?"
Padişahın yüzü aydınlıktı. Zaten üç gündür hep aydınlık yüzlüydü. İç oğlanları, akağaları, haremağaları bile ne olduğunu anlayamamışlardı. Sarayda herkes fısıl fısıl fısıl-daşıyordu:
"Efendimize bir haller oldu."
"Şevketlü çok keyifli görünüyor."
"Bu âni değişmenin hikmeti ne ola?"
Valide Sultan ağzını o kadar yoklamıştı ki, Padişah kahkahalar atmamak için kendini kaç kere tutmak zorunda kalmıştı: "Birşey yok Valide, sana öyle geliyor, biz yine eski Murad'iz."
Fakat eski Murad olmadığı belliydi. Bunu dışarı vurmaktan da perva ettiği yoktu. Tutunmak için aradığı dalı bulmuş, bütün kuvvetiyle tutunmuştu. Ne yapacağını artık bütün teferruatıyla biliyordu. Nasıl yapacağını, ne zaman yapacağını da biliyordu.
"Şimdilik başka emrim yok Bayram Paşa, Allah sizlerden razı olsun. Büyük hizmet gördünüz. Unutma, adamların halk gibi giyinip erkenden sahili tutacaklar.''
"Unutmam mümkün müdür Padişahım, lâkin affınıza sığınıp bir sual etmek isterim."
"Bildim Bayram, ne olacağını soracaksın. Hiçbirinizden gizlim saklım yoktur. Artık ocaklının elindeki siyaset kılıcını alıp, ellerine fetih kılıcı vereceğiz, böyle bilin!"
Tahmin ediyorlardı, ama bir de Padişahtan duymak istiyorlardı. Molla Doğan'in gözleri ışıl ışıl yandı, Bayram Paşa yerinde duramaz oldu, Köse Mehmed Ağa eteğini

İl
çekiştirmeye başladı.
"Dinle Ağa" diyerek Köse Mehmed- Ağaya hitap etti Sultan, "hizmetinden memnunuz. Yeniçeri zorbalarının listesini sayende aldık. Tahkik ettiğimizde söylediklerinin aynen vaki olduğunu gördük. Güvenimiz arttı. Bundan böyle ocakta fitne kazanı kaynatmak isteyenlere haddini bildir. Bütün ocaklı zorba değildir a, dürüst ve namuslu olanları ardına alıp diğerlerine karşı çık. Görelim, Mevlâ ne gösterir."
"Emredersiniz Padişahım!"
Vakit geceyarısına yaklaşıyordu. Bayram Paşanın konağında idiler. Padişah sipahi kılığında konağa gelmişti. Yanında Molla Doğan vardı. Saraydan gizlice çıkmışlardı. Bostancıbaşı Cafer Ağa böyle işleri ayarlamakta doğrusu birebirdi.
"Artık gitsek deriz, vakit geç oldu."
Molla Doğan'la birlikte konaktan çıktı. Molla Doğan Padişahın iki adım arkasından yürüyordu. Sağ el devamlı kılıandaydı. En küçük bir aksilikte çekip, canını Padişahın canına siper etmeye hazırdı.
"Bre Molla, yanımıza gel!"
Molla Doğan irkildi:
"Hâşâ Padişahım, yanınızda yürümek haddimize mı...
Hışımla sözünü kesti:
"Bes belli bizi gâvur krallarıyla karıştırmadasın bre Molla, sarayda en önde olmamız iktiza ediyor, velâkin arkadaş ardakaşa yan yana olmalıyız. Gel berü!"
Yanıbaşına gelince gülümsedi. Gülüşü ay ışığı kadar berrak, saf ve samimî idi:
"Mert olduğunu biliriz" diye konuştu, "yeri geldiğinde aleyhime dahi geçersin. En çok bu tarafın hoşumuza gidiyor zaten. Bu yüzden seni biraz kendimize benzetiyoruz-"

Doğan iyiden iyiye ezilmişti, boynunu büktü:
"Hâşâ Padişahım!"
"Geçen gece güneşimizin doğuşunu gördük Molla, gavn dur durak yok bize! Sırf gösteriş için, tantana olsun dive padişah olmak, sadrazam olmak isteyenlere şaşıyorum. Birkaç cariye, birkaç hizmetkâr, boyun büken birkaç hafemağası için bu ezaya talip olunur mu? Süslü urbalar giymekten bıktık Doğan Bey, gönlümüz zırhlara bürünmek diler. Gözümüz gibi sevdiğimiz atlarımız harp meydanlarında şahlanmayı beklerler.'' Derinden soluklandı, bir nefeste bütün havayı ciğerine doldurmak ister gibiydi:
"Doğan Bey, yakında Bağdat'a seferimiz olacaktır. Sonra Endülüs'le kucaklaşıp Hindistan'ı vuracağız! Seni yanıbaşımızda kumandan görmek isteriz."
Molla Doğan ne cevap vereceğini şaşırmıştı. Kumandan olmayı ne istiyor, ne de böyle bir teklif bekliyordu. Üstelik karlı bir geceyarısı, karları gıcırdatarak yürürken.
"Allah'ın dediği olur Padişahım."
Kaçamak cevap bes belli Padişahın hoşuna gitmemişti.
"Sen hele diyeceğini de bakalım, elbette Allah'ın dediği olacaktır. Bizim öğrenmek istediğimiz, bu işe gönlün var mı?"
Samimiyetle itiraf etmekten başka çaresi kalmamıştı: "Ne söyleyeceğimi bilemiyorum Padişahım." "Tereddüdün niçindir? Emin olasın ki, bu çapulcu güruhtan pek yakında beldeler fetheden bir ordu çıkaracağız. Bağdat yolunda sonra Endülüs ve Hindistan yollarında at koparırken yanıbaşımızda güveneceğimiz dostlara ihtiyacımız olacaktır. Birisi niçin sen olmayasın?"

"Padişahım, teveccühünüze mazhar olmak benim için ne büyük şeref, velâkin asker yaradılışta değilim. Kumandanlık tecrübe ister, kafa ister; ben alelade bir fedaiyim Padişahım, benden kumandan olur mu?"
"Çapulcu bir sürüden ordu oluyor da senden niye kumandan olmasın? Doğan Bey kardaşım, kendini bizim tanıdığımız kadar tanısaydın, bunları sormazdın. O vakte kadar düşün, tasın. Demek teb'am yıllardır bugünü bek-lermiş Doğan Bey, bir sözle istediğimiz yere gelmeye can atmışlar ha!"
Molla Doğan kümandanlıkl teklifinin şimdilik de olsa unutulmasından memnun, heyecanla atıldı:
"Görseniz şaşardınız Padişahım. Asker kılıklı soytarıların zulmünden öylesine bizardırlar ki, öl dediğiniz yerde ölecekler. Bir adım Padişahımız atsın, on adım biz atalım ve bu güruhu yola getirelim diyorlar. İstediğiniz gün ve saatte bütün Asitane [İstanbul] istediğiniz yerde olacaktır. "
Hasbahçeye gelene kadar konuşmadılar. Cafer Ağa birkaç sadık adamıyla Padişahı bekliyordu. Gölgelikten çıkışını gören Sultan Murad gülmeye başladı: ;
"Bostancıbaşım, çocukluğumuzu hatırladık. Bir vakitler zorbaların ahvalini öğrenmek için Kurşunlu Hana tebdil çıkardık. Bazen dalar, sabahlara kadar kalırdık. Sen hep böye yolumuzu gözler, beklerdin. Hey gidi günler..."
Molla Doğan'a döndü:
"Git uyu Doğafı'ım, biz doğruca Hırka-i Saadete gideceğiz, cennetmekân atamız Sultan Süleyman Han zamanından beri Hırka-ı Saadette okunan Kur'ân-ı Kerimi dinleyeceğiz. Belki nöbeti devralıp bir zaman da biz okuyacağız. Biliyor musun Doğan Bey, orada okunan Kur'ân,

kulaklara bir başka geliyor."
"Belî Sultanım, Mukaddes Emanetlerin açtığı ulvî havadan olacak."
"Allah muînin olsun Doğan."

"Hepimizin muîni olsun Sultanım."
Elini öptü ve ayrıldı. Kos koca padişah olduğu halde, şehzadelik zamanındaki gibi bahçe tarafından saraya giriyordu. Bir alışkanlık eseri miydi, yoksa saraydan hâlâ çekiniyor muydu? Molla Doğan kestiremedi. Yokuş yukarı vurdu. Kurşunlu Handa bir mola verip Kumkapı'da kaldığı eve inecekti.
*   *   *
Recep Paşanın has adamlarından Saka Mehmed hiddetle yerinden fırladı. Yüzü mos mordu. Hırsından tiril tiril titriyor, kelimeleri tam telâffuz edemediğinden yuvarlıyordu:
"Bre canım, nasıl anlamazsınız! Padişah nezdinde hazmedilmez ve asla affedilmez işler yaptık. İstediğimiz memuriyetleri cebren aldık, salıncaklar kurup zorbalığa bulaştık, halktan haraç çektik. Bu mertebe isyandan ve âlemi şu hale düşürdükten sonra bu Padişah, eline fırsat geçirir de bizi yaşatır mı zannedersiz? Bizi sağ komaz. Öküzün boynuzuna gitsek bizim için kurtuluş yoktur. Dünyanın öbür ucuna da gitsek aratır,'bulur ve boynumuzu vurdurur. Böyle bilin. Edebsizleşrneyin. Bu padişahçılık marazı da yeni yeni girdi içimize, evselce yoktu..."
Samsuncu Ömer'in evinde toplanmışlardı. Girişin hemen solundaki büyük odada idilet. Perdeler sıkı sıkıya kapalıydı. Fakat kızdıkça seslerinin dışarı taşmasını önleye-miyorlardı.
"Ne yapalım dersin?" diye sordu Cin Ali, "aha hep hurdayız işte. Recep Paşamız bizi ateşe sürdükten sonra

keyfine bakmaya oturdu. Aldatıldık demeye dilim varmaz, ama başkaca söyleyecek söz de bulamam. Siz söyleyin, ne yapmamız lâzım?"
Saka Mehmed oturdu. Oda çok sıcak değildi, ama yine de terlemişti. Heyecandan mı, korkudan mı, kestiremi-yordu. Çünkü hem heyecanlıydı, hem de korkuyordu. Sultan Murad'ın toparlanmaya başladığını sezmişti. Şunca yılın zorbasıyla, vaktiyle ordular sevk etmişti, bir padişahın ne zaman güçlü, ne zaman âciz olduğunu kestirebi-liyordu. Hoş, bunu kestirmek için öyle tecrübeli filân olmaya da pek ihtiyaç yoktu. Gözle görülür.biçimde Sultan Murad toparlanıyor, ağır, fakat emin bir şekilde dizginleri avuçluyordu.
Bitkin yüzünü Çalık Dervişe çevirdi. Çenesiyle de işaret ederek,
"Gayri onun orasını Çalık bilâderim söylesin" dedi, "yoruldum."
Çalık Derviş hiç nazlanmadan kendisine Saka Mehmed'in öğrettiklerini tekrarlamaya koyuldu:
"Bizim için tek kurtuluş yolu vardır: Sultan Murad'ı tahttan indirip şehzadelerden birini cülus ettiririz. Böylece yeni padişahın yanında birer mevki sahibi oluruz. Âleme yeni bir nizam veririz. Yeni padişah hizmetimizden hoşnud olacağından bize dokunmaz. Keyf sürer, gideriz."
Rum Mehmed Ağa ürperdi. Neler söylüyorlardı? Hiç böyle şey olur muydu? Devlet yeniden kan deryasına mı bulanacaktı? Kargaşa bütün yıkıcılığıyla yeniden mi başlayacaktı? Devlet zaten hasta hale gelmişti. Küçük bir padişahı büyütünceye kadar çekeceğini çekmişti. Birini dahi büyütmeye tahammülü yoktu.
"Bre ağalar!" diye atıldı. "Ağzınızdan çıkanı kulağınız işitir mi?''

Lâl kesildiler. Rum Mehmed'den böyle bir tepki beklemiyorlardı. Kendi hesaplarına haklı sayılırlardı. Eskiden Rum Mehmed, Padişah düşmanlarının başını çeken bir zorba başıydı. Ancak şimdi durum değişikti. Köse Mehmed yeniçeri ağası olalı beri vaziyet başkalaşmıştı. Köse Mehmed, Rum Mehmed'in velinimetiydi. Götürüp Padişahla da görüştürmüştü. Padişah ona iltifat etmiş, sipahi nezdinde temsilcisi olduğunu söylemişti. Kos koca Padişah kendisine böyle güvenir de güvenini boşa çıkarır mıydı? Ayrıca vaziyetin Padişah lehine dönmeye başladığını da görüyordu. Bu toplantılar zorbaların son çırpınışlarıydı. Saray-ı Âmiredeki

aslan uyanmış, pençelerini çıkarmıştı. Kafesini parçalamasına ramak vardı. Böyle bir vakitte zorbalara destek olup başını tehlikeye sokmanın âlemi yoktu.
"Beni dinleyin" diye konuştu şaşkınlığın orta yerinde, "Padişahımızı aldatanlardan istediğimiz gibi intikam aldık. Bize göre Padişahımıza yanlış işler yaptıran Hafız Paşa, Defterdar Mustafa Paşa, Hasan Halife, Musa Çelebi değil miydi? Onları katletmedik mi? Şu halde mesele kalmadı. Fesadı daha ileri götürürsek, âlem zaten ayak üstünde, Allah göstermesin, devlet güneşini söndürürüz. Devlet-i Âl-i Osman münkariz olur. Mâkul olan budur ki, yapılanlarla iktifa olunsun."
Saka Mehmed'in üstünden ter fışkırıyordu. Belkemi-ğinde tuhaf ürpertiler başlamıştı.
"Peki, biz Sultan Murad'ı hal' etmeyelim de onun bizi kesmesini mi bekleyelim?"
Rum Mehmed sakin sakin Saka Mehmed'e döndü:
"Ağa, bahsettiğin şey oyuncak değil, Padişah cülusudur. İstesek dahi sipahi olaraktan buna gücümüz yetişmez. Yetişir mi dersiz?"

"Yeniçeriden yardım isteriz. Şimdiye kadar her bir şeyi elbirliği içinde yaptık."
"O iş bitti ağalar, kabul edin ki bitti. Yeniçeri makule-si yeni ağaya sadık olduğunu yeminle ilân eyledi. Fazlaca konuşmaya lüzum dahi yoktur. Ben gidip yeniçeri ağası Köse Mehmed'i çağırayım. Fikrini alalım. Senin gibi düşünüyorsa mesele yok, düşünmüyorsa bu işi unutalım."
Tereddüt girdabında bocalamaya başlamışlardı. Rum Mehmed bu ânı da değerlendirdi. Akıllarından geçen sualleri okumuş gibi bir bir cevap yetiştirdi:
"Recep Paşamız da bir cülus istemez. Neden derseniz işine gelmez. Yeni padişah demek, yeni sadrazam demektir. Niye keyfini bozup elleriyle sadrazamlığını başkasına kaptırsın? Dahası, halk Sultan Murad'ı tutmaktadır. Geçenlerde At Meydanına yığıldıklarında hepimizin şafağı attı. Bağırıp çağırmanın ötesinde kımıldayamadık. Ya üzerimize gelseydiler ne olurdu?"
"Kırardık!" diye atıldı Çalık Derviş, "billahi kırar geçerdik!"
' 'Bitmez ki kırmaylan. Kırdık diyelim, Rumelinden daha kalabalığı gelir. Zaten silâhsız makuleye silâhla hücum etseydik nâmımız iki paralık olurdu. Padişah katilliği yetmedi de zavallı halkı boğazlıyorlar deyü tellâl ederlerdi. Ve kökümüzü kazırlardı."
"Padişahın niyeti hâlâ kökümüzü kazımaktır." "Değil. Nizam içre alıp bizimle Bağdat'ı fethetmeyi düşünür. Para kesesine soktuğumuz başı çıkarıp biraz etrafımıza baksak bunları görürdük." Saka Mehmed'in ayranı tekrar kabardı: "Biz devletimizin kötülüğünü istemezüz!"
"İyi ya, bunu ispat için fırsat çıkmıştır. Padişah Hazretlerine itaatimiz arz olunsun, bu iş kapanır."
"Cinayetlerimizin hesabini sormaya kalkar."
Rum Mehmed içinden güldü:
"Bunu vaktinde düşünmek yok muydu ağalar? Hem devletin iyiliğini isteriz dersiniz, hem de cinayetten bahsedersiniz." ¦, '
Saka Mehmed'den önce Cin Ali fırladı bu sefer.
"Edebini takınsana!" diye bağırdı. "Olmadık kertede ileri gidersin. Padişahçı mı kesildin başımıza bre! Ne iştir? Düne kadar biz ne ettikse sen de onu ettin. Ayrımız gayrımız var mı?"
Rum Mehmed hâlâ sakindi, gülümsüyordu:
"Kendimi ayırıyor değilim, sizinle bile idim, hâlâ da öyleyim. Velâkin iş çığırından çıkmadan dönelim demekteyim. Kötülük bunun neresinde?"
Düşününce söyleyecek söz bulamadı. Homurdana ho-murdana yerine oturdu. Bir terslik var gibi geliyordu, ama bulup çıkaramıyordu. Sonunda,

"Köse Mehmed Ağaya gidelim" dedi. "Ayağımıza çağırmak abestir. Varıp diyelim ki bizimle bile misin? Yok derse ayak diremeyelim. Tek başımıza padişah cülus ettirecek takatimiz yoktur."
"Haydin öyleyse, madem ki karar şol cihette çıkmıştır gidelim, yeniçeri karındaşlarımızın fikrini soralım."
Topluca ağa konağına gittiler. Yeniçeri ağası Köse Mehmed, çorbacılar, başçavuşlar, bölükbaşılar ve sair yeniçeri ileri gelenleriyle toplantı halinde idi. Yine de sipahi temsilcilerini kapıda bekletmeyip içeri aldı. Bu davranışı sipahi zorbalarının çok hoşuna gitmişti. Yeniçeri ağası kendilerini yabancı saymıyor, mahrem görüşmelerine alıyordu. Oysa herşey plânlanmıştı. Sipahi zorbalarının bir toplantı yapacakları haberi Rum Mehmed tarafından yeniçeri ağasına bildirilmiş, ne yapıp ederek onları ağa ko-

nağına getirmesi emrini ondan almıştı. İstediğini yapmıştı işte, bundan sonrası ağaya kalıyordu.
Saka Mehmet teklifini söyledi. Yeniçeri subayları birbirlerinin yüzlerine baktılar. Adam padışah-ı âlemi tahttan indirmeye kalkışıyor, bunu da alelade bir iş gibi anlatıyordu. Tüyleri kabarmış, ürperti beyinlerini mıncıklamaya başlamıştı. Topluca ağaya döndüler. Hayret! Konuşulanları duymamış gibi sakindi. Konuşmaya başladığında ise sesi durgun ve heyecansızdı:
' 'Teklif ettiğiniz şey devletin inkırazına sebep olabilir ağalar. İyi düşünmelisiniz. Şimdiye kadar her türlü kötülük yapılmıştır. Bütün kabahat bizde değildir. Biz tahrik edilmişiz. Bazı saraylılar, bazı vezirler tarafından kandırılmışız. Padişahımız dahi bunu böylece bilmektedir. Devlete muzır saydığımız bazı kişileri kati ile Padişahımızın etrafını temizlemişiz. Bunun ötesi yoktur ağalar, ötesi hüsrandır! Öyle bir hüsrandır ki düşen kaybolur. Bile bile kuyuya atlanmaz. Bir padişah indirdik vaktiyle, kargaşası cihanı yaktı, hâlâ da yakıyor. Ne yaptıysak o utançtan kurtulmak için yaptık. İmdi, işte yeniçeri zabitleri, huzurunuzda onlara soruyorum; ağalar, sipahi temsilcilerinin teklifine ne buyrulur?"
Önce en yaşlı yeniçeri çorbacısı söz aldı: "Felâketin en büyüğü olur. Biz ağamızın fikirleriyle bi-leyiz. Başkaca sözümüz yoktur. Öyle mı ocakdaşlar?"
Bazı başlar istek ve şevkle, bazıları müdereddit büküldü:
"Ağamızla bileyiz. Emrinden dışarı kıl kadar çıkan namert olsun!"
Köse Mehmed Ağa, Saka Mehmed'e döndü: "Gördünüz ve duydunuz karındaşlarım, yeniçeri ocağı kargaşadan gına getirmiştir. Nizam-ı âlemin bir an evvel temin edilmesini istemektedir. Siyaset kılıcını bırakıp
jnuharebe kılıcını almalı ve Bağdat yoluna düşmeliyiz. Sa-fevî Şahı dindaşlarımızı kazıklara vururken, doksanlık kocaları sakallarından sürüyüp hurma ağaçlarına asarken buraya toplanmış, padişah hal'ini konuşmadayız. Bize yaraşan bu değil, Padişah Efendimize kuvvet vermek ve Bağdat'ı istirdat eylemektir. Söyleyeceklerimi söyledim; bir kardaş nasihati isterseniz, böyle düşüncelerden uzak duran, Padişah-ı Cihana biat eyleyin."
"Biz vaktiyle biat eylemişiz" diye mırıldandı Saka Mehmed.
"İyi ya" derken gülümsedi yeniçeri ağası, "o zaman biat tazeleyin, yahut ettiğiniz biata sadık kalın. Cenab-ı Hak âmirlerimize itaat üzre olmamızı emrediyor, âmirlerimiz din yolundan ayrılmadıkları müddetçe itaat üzre olalım. Korkman, bize ne olacaksa size de o olacaktır. Sultan Murad yeniçeri ve sipahi kırımına girici değil, arkasından harp meydanlarına gidecek bir ordu arıyor. O aradığı, niçin biz olmayalım? Kostantiniyye'yi fetheden ocaklı şimdi niçin

Bağdat'ı geri alamasın? Birlik olalım yeter, aramızdaki fesadı defedelim kâfi, birşeye ihtiyacımız yoktur. "
Saka Mehmed Paşa oldukça yumuşamıştı: "Padişah kıran yapmayacak dersin, nasıl güvenilir?"
"Zorbalığın başını arıyor o, kim olduğunu da çok iyi biliyor meraklanman, sizlerle bizlere sıra gelmez. Padişaha ceset değil, asker lâzım. Ama kendisine inanan ve itaat eden-asker lâzım, tahtından indirmeyi düşünen değil." Ağa konağından çıkarken başları önlerdeydi. Oyunu kaybettiklerini iyice anlamışlardı. Gayri direnmenin âlemi yoktu. Günahlarını ve suçlarını artırmaktan başka işe yaramayacaktı. Herkes evine yollandı.

Ay ışığı karın aklığında yaldızlanıyordu. İstanbul bir kuğu kuşu kadar güzel ve alımlıydı. Fakat bazı sesler yankılanıyordu uzaklarda:
"Haaaayt bre! Bugüne bugün ocaklıyız!"
Bu sesler kuğu kuşunu ürkütüyordu.

• • •

Kurşunlu Hanında sigara dumanının mavi perdesi yerden tavana anaforlanıyordu. Yeni gelen birinin genzini yakıp mutlaka öksürten ekşi bir koku bütün hanı köşe bucak doldurmuştu. Peykelerde bağdaş kurmuş müşteriler sessizce çubuk çekiyorlardı.
Bu derin sezsizliği Kurşunlu Hana yakıştırmak zordu. Kurşunlu Han ki, günün her saati gürültünün en yamanını yaşar, insan yanıbaşındakine duyurmak için bile bağırmak zorunda kalırdı.
Şimdi pek suskundu. Ses nâmına öksürükler, iç çekmeler ve mutad isteklerden başka bir şey yoktu. Bu haliyle Kurşunlu Han cenaze evini andırıyordu.
Zaten de cenaze eviydi. Zorbaların çok güvendiği Recep Paşanın cesedi az önce bir hasırın içinde sürüklene sürüklene bâb-ı hümayunun (sarayın dış kapısı) dibine atılmıştı. Haber Kurşunlu Hana geldiği zaman vakit öğleye gidiyordu. Yine şimdikine yakın kalabalık vardı. Birkaç zorba fırlamış, kılıca el atıp, "Bunu yapanı sağ komazız!" diye eşkiyalaşmıştı, ama kimsenin yerinden kımıldamadığını görünce kös kös oturmak zorunda kalmışlardı. O andan beri de sessizlik uzamış, gidiyordu.
Ama Arnavut Mestan'ın kahvesinde şenlik vardı. Mes-tan Ağa paraya filân boş vermiş, gelene geçene kahve, çay, şerbet ikram ediyordu.
"İçin" diye de teşvik ediyordu bir yandan, "ananızın

ak sütü gibi helâl bre, içmeseniz hatırım kalır."
Sonra gözlerini tavana kaldırıp hayalinde tavana resmettiği Sultan Murad'a gülümsüyordu:
"Ellerine sağlık koçum, güzel ellerine sağlık, durdun durdun da turnayı gözünden vurdun, hay aslanım!"
Kapı aralığında Bakırcı Adli Ustayı fark edince hamleye kalktı:
"Gel Adli Usta, gel beri hey Adli Ustam. Yıllardır bize kan kusturanların başı kan kustu bugün, başımıza ekşi-yenlerin başı koptu bugün. Koptu dedikse söz gelişi dedik, kopmadı da boynuna ilmik geçti. Neden dersen, kurban olduğum Sultanım cellât diye ünledikte hazırda cellât mellât yoğimiş, birkaç zülüflü, kement ataraktan canını cehenneme yollamışlar. Hah, azıcık gülüşünü seveyim, nicedir hasret ettiğim gülüşünü seveyim Adli Ustam, şöyle köşene gel. Kahve koşturayım, en okkalısından kahve, üstelik de veresiye defterine işlemek yok bugün, bayram bre, bugün bayram, için."
Adli Usta köşesine kuruldu. Mestan Ağanın kaşla göz arasında koşturduğu kahveden bir höpürtü yumuldu. Şen şakrak yüzlere baktı inceden inceye; ölüme sevinilmezdi ya, bazan da

böyle giderdi işte. İnsan kendini tutamaz, birden sevini verirdi. Eh, uymamış olmayacaktı. İçinden gelmiyordu ki, gelininin morarmış cesedi gözlerinin önünden gitmiyordu.
"Az önce Peçevi İbrahim Efendi geldiydi dükkâna" diye konuştu, "söyleyince kulaklarıma inanamadım. Sultanımız şahin gibi atılmış avına."
"Şahinliğine Mestan kurban" diye atıldı kahveci.
Yapmacık bir sertlikle ona döndü:
"İşin safahatı bende hay Mestan Ağa, bir okkalı daha gelirse fitiz."

"Okkalı, ellerinden öper Adli Ustam, geldi say; sen hele başla kurban olduğum. Peçevi dediğin şu vak'aları deftere geçiren adam mı?"
"Bildin, o adam, öylelerine müverrih derler. İşin tarihini tutmaya gitti. Yazdıklarını da bir bir okudu bana."
"Ne yazmış de hele, nazlanma kurban olduğum, sabrım tükenir."
Sinirlenmişti nedense, kahveyi cezveden fincana boşaltırken elleri iyice titriyordu, köpüğünün birazı tabağa dökülmüştü. Öylece Adli Ustaya götürdü:
"Aha kavruk leblebisi sana, nazlan da bak, tepik gelmez mi?"
"Gayri nazlanmam, velâkin kahveyi rezil ettin. Şunca yılın kahvecisi köpüğü tabağa boca ederse öteki gözü de çıkarılmalı. Peçevi İbrahim görmüş dedim olanları. Divan öncesi şah-ı cihan Sultan Murad Han, Sadrazam Recep Paşayı huzura çağırmış. Çağırdıkta Recep Paşa işkillenmiş. Bilirsiniz, sadrazamlar Divandan sonra huzura kabul edilir. Ne ola ki töre yıkıla, diye geçirmiş içinden. Velâkin fermanı çiğneyememiş. İşkilli ya, her zaman muhafız niyetine yanına aldığı zorbaların sayısını iki kat artırarak saraya doğrulmuş. Zorbalarını her zamanki gibi bâb-ı hümayun önünde bırakıp arz odasına gitmiş. Padişah-ı Âlempenah kolları göğsüne kavuşmuş halde ayakta durur-muş. Recep Paşa bir tuhaflık sezip ürkmüş. Temenna edip Padişahı övücü sözler söylemiş. Padişah dim dik, dudakları kasım kasım, yüzü gergin. Gürül gürül sesiyle,
"Gel berü topal zorbabaşı!" diye gürlemiş.
"Recep Paşada şafak atmıştır."
"Hem de şafağın envai türlüsü atmış. Ama hiçbir zaman katli ummaz, çok çok azledilmeyi beklermiş. Kendini Padişah-ı Cihanın önünde yere atıp tepinmeye dur-

muş: 'Hâşâ Padişahım! Vallahi ve billahi Padişahımın rızasından taşra çıkmış değilim. Emre hilaf bir hareketim yoktur.'"
"Oooh, yalvarma sırası zorbaya geldi nihayet, oooh!" "Bre Mestan, öyle zırt pırt lâfımı ağzıma tıkarsan kalkar giderim. Edebinle dinleyeceksen sus!"
"Kurban Adli Ustam, aha sustum, dinliyorum." Kahvesini soğutmamak için üst üste birkaç höpürtü çektikten sonra devam etti:
"Recep Paşa yeminle temize çıkmayı murad eyler ya Murad'ın da muradı vardır, mâni olamaz. Padişah-ı Cihanı inandıramaz. Çünkü zorbalığı tescillidir. Konuşmaları dinlenmişrir, hareketleri incelenmiştir ve bu yolda fetva dahi alınmıştır. Gelelim arz odasına: Hani bir vakitler yeniçeri ve sipahi zorbaları Padişahı ayak divanına davet etmişlerdi ya, hani Hafız Ahmed Paşamızın katledildiği o meş'um gün; meğer Padişah ayak divanına çıkma hazırlığında iken bu Recep Paşa zorbası yüreğini korkuya salmak babında 'Padişahım, abdest alsanız' demişmiş. Padişahımız onu dahi unutmamış. Demiş ki Recep Paşaya: 'Bre kâfir, abdest al!' Recep Paşa tiril tiril, Recep Paşa bir sürüngen misali Padişahın ayaklan altında, o an kimbilir haksız yere Recep Paşa desisesi yüzünden katledilmiş kaç mazlumun ruhu 'Eziver Padişahım, o yılanı eziver' demiştir. Ve Şah-ı Cihan son emrini vermiş: 'Şu hainin tiz başını kesin!' Sizin de bildiğiniz gibi etrafta cellât yokmuş. Birkaç zülüflü perde arkasından fırlayıp kement atmışlar. Recep zorbası debelene debelene can vermiş. Darısı diğer zorbaların başına! Peçevi'den

dinlediğim bunlar. Anlatışı çok daha güzeldi de aklımda kalanlar bunlar. Ha, bir de cesedi hasıra sarıp bâb-ı hümayun önünde bekleşen zorbaların önüne atmışlar: 'Alın Paşanızı, kendinize ağa

yapın' demişler. Len Arnavut kırması, bu kahve soğudu be, konuşturdunuz, kahvemizden olduk, yenisi gelsin."
Mestan Ağanın tek gözünden iri yaş damlaları akıyordu. Az zorbalığa uğramamıştı. Hepsini bir bir hatırlıyor^ ama artık üzüntüsünden değil, sevincinden ağlıyordu. Titrek, yitik sesiyle,
' ¦ ¦,.
"Geliyor" dedi, ocağa gitti, cezveyi ocağa vururken, "yeni sadrazamı bil de okkalıları ikileştifeyim."
Adli Usta ne zamandır ilk defa keyfince güldü:
"Diline sağlık, zaten deyiverecektim, sen ikileştirmeye bak, ben de deyivereyim. Kerata Mestan, yeni sadrazamla akraba geliyorsun, yine işin iştir."
Mestan şaşırdı ya, belli etmemeye çalışarak sordu: ., "Ne demeye gelir bu?" . •
"Yeni sadrazamın Arnavut olduğunu söylemeye gelir elbet, başka ne demeye gelecek." '
"Yoksa iki gözüm, yoksa Tabanı Yassı Mehmed Paşamız..."
"İyi bildin, lâkin iki gözüm deme; zira tek gözün var.'' "Yani Mehmed Paşamıza mı verilmiş sadaret?" "Sevince bakın ağalar, sevince, bre canavar! Hepimiz Osmanlı teb'ası iken ne demeye bir Arnavut sadarete geldikte sevinmedesin? Ne demeye soy çekmedesin?"
Boynunu büktü:
"Soy çekme değil kurban olduğum, bu paşa iyice bir âdemdir, hemi de Padişah Efendimize sadıktır. El ele verip, dil dile verip zorbaları büs bütün haklarlar belki."
"Belki değil Mestan Ağa, hakladılar belle."
"Onca belli öyle mi?"
Diğerleri buraya kadar söze hiç karışmadan dinlemişlerdi. Neredeyse ortadan yarılacaklardı. İşaret almış gibi toptan bağırdılar:

"Allah Allah illallah, lâilâhe illallah!" Fakat sokaktan gelen münâdinin (Tellal) sesi topunu birden bastırdı:
"Eeeey ahaliii! Duyduk duymadık demeyiiin! Şah-i Cihan Sultan Murad Hanın fermanıdır: Bundan böyle Padi-şah-ı Âlemin büyük dedeleri zamanında yeniçeri ve sipahilere verilmiş cümle hizmetler ellerinden alınacaktır. Zorbalıkla ele geçirdikleri mülâzimliklerden cümlesi tard olunmuştur! Artık mülâzimlikler mülgadır. Duyduk duymadık demeyiiin!"
Birden münâdinin sesine yabancı sesler karıştı. Kahve-dekilerin keyfi kaçtı. Bakıştılar. Adli Usta ağır ağır doğruldu:
"Ne olduğu belli" dedi, "zorba takımı münâdiyi söyletmek istemiyor. Haydin çocuklar, hadlerini bildirelim!" Öfke başlarında, sokağa çıktılar. Gerçek, Adli Ustanın tahmin ettiği gibiydi. Üç sipahi zorbası münâdiyi yaka paça etmiş sürüklüyorlardı. Bes belli yeniortaya götürecek, öldüresiye dövecekler, belki de kellesini koparacaklardı. Recep Paşanın acısı tap taze yüreklerinde iken kimbilir daha neler yaparlardı.
"Durun bre! Bırakın adamı!"
Zorbalar öfke küpü, döndüler. Kim olursa olsun han-çerlemeyi kafalarına koymuşlardı. Fakat kalabalığa çarpılınca, hançere uzanmış eller yana sarktı.
"Bırakın onu, gücünüz varsa Padişaha yapın! O bir emir neferidir, Padişah fermanını ünlemektedir. Ona el urmak Padişaha el urmak demektir, canınızdan mı geçtiniz bre!"

Hiçbir şey söylemediler. Eskiden olsaydı efelenir, topuna birden hançer üşürürlerdi. Zaten eskiden olsaydı, kimse kahveden dışarı adım atmaya cesaret edemezdi. Farkın-

da olsalar da, olmasalar da çok şey değişmişti. Bunu kabul etmek zorunda idiler.

Arkalarına bakmadan uzaklaştılar. Münâdi kalabalığa yaklaştı. Gözleri korkudan belenmişti. Bir eliyle boynunu oğuşturup duruyordu.

"Sağolasınız ağalar" dedi hırıltılı bir sesle.

Mestan Ağa adamı içeri çekti:

"Gel, sıcak birşey vereyim sana da düğümlü gırtlağın çözülsün. Çözülsün ki, şuracıkta bağırdıklarını Dersaadet'in dört bir köşesinde de bağır. Ahali bir güzel öğrensin Padişahın kahr kılıcını sıyırıp zorbaların üstüne savlet eylediğini. Öğrenip rahatlasın. Gel hele sen.

Yarı zorla içeri çekti. Tek gözünün içi kıkır kıkır gülüyor, hep aynı şeyi tekrarlıyordu:

"Ellerine kurban olduğum, dillerine kurban olduğum!"

"Sence saadet nedir?" diye sorsalar, tereddütsüz, "Şu içinde bulunduğum haldir" deyiverecekti.

öyle mutluydu ki...

On birinci bölüm

"Behey kaı/m! Siz ne aceb taifesiniz ki, size hiçbir sürttte söz anlatılmaz. Bu sizin muhalefet ve fitne arayıct-lığımz yüzün Jen devlet ve saltanata kudretsizlik ve zaaf gelüb.-sizin dayanılmaz tekliflerinize tahammül etmek güç oldu... Reayayı soyup dağıttınız... Bununla dahi komayüb temiz ecdadımın ve diğer hayır Sahiplerinin evkafı tevliyetlerini istilâ edüp yeyüp içtünüz. Dünyada isyan ile kötü nam sahibi olup ahrette Allah in gazabına müstahak olmayı zirketmedünüz. "

Sultan Murad

Zilkade'nin yirmisi, Salı günü (8 Haziran 1632), İstanbul yaz sıcağının tepesine kurulmuş, kaynıyordu. Sabah namazından beri şehrin her köşesinde gözle görülür bir kıpırdanma vardı. Kalabalık gruplar sahile akıyordu. Bütün istanbulluların bekledikleri gün biraz gecikmeyle de olsa gelip çatmıştı nihayet. Çehreler şen ve şakraktı. Çocuklar gibi şakalaşarak yürüyorlar, bazan da topluca tekbir alıyorlardı.

At Meydanına birikmiş olan sipahiler her grubu gördükçe biraz daha ürküyorlardı. Nereden çıkmışlardı böyle? Kimin emriyle bağıra çağıra sahile iniyorlardı? Hiçbir şeyden haberleri yoktu. Bu sefer haber sızmamıştı saraydan. Recep Paşa cellât satırına kelle verdi vereli pek haber çık-

mıyordu zaten. Bes belli, Valide Sultan da sinmişti. Padişah ise her geçen gün biraz daha toparlanıyor, dizginleri bir daha bırakmamak üzere avuçluyordu. Birkaç aydır Sultan Murad ne yana çekerse devlet o yana gider olmuştu. Gerçi sipahiler bu süre içinde de istedikleri mevkileri elde etmişlerdi, ama bu iş hayli zorlaşmıştı. Hele Padişahın fermanından sonra imkansızlaşmıştı. Kâtipler ayak diriyorlardı. Kamçılanmaya bile aldırmıyorlardı. Kaç tanesi sipahi zorbalarının yüzüne yüzüne, "Kılıçtan kamçı evlâdır, vur ağa!" diye bağırmıştı.

Zorbalar yürekleri ağızlarında bir araya geldi:

"Ne oluyor bre, ahali nereye akında?"

"Söylentiler var."

"Ne gibi?"

"Padişah, Sinan Paşa köşkünde ayak divanı düzer denir. Yeniçeri karındaşlar da Padişahla bile denir. Nice doğrudur kestiremem. Lâkin doğru olma ihtimali kuvvetlidir."

"Ne demektesin bre!" diye kabardı Samsuncubaşı, "Daha yirmisini bitirmeyen bir Padişah bunca celâlle üstümüze mi gelecek? Hadi güldürme beni!''

"Sen istediğin kadar gülebilirsin, benimse ağzımı bıçaklar açamaz bugün. Herşeyin değiştiğini kabul etme zamanı geldi. Yeniçeri Padişahı arkaladıktan sonra, biz sekbanları da ayartsak neticeye varamayız. Bu iş bitti arkadaş."
Samsuncubaşı bugün inadına en şatafatlı elbisesini giymişti. Divan vardı ya, gidip birkaç rütbe birden terfi ettirilmesini isteyecekti.
Başındaki üsküfün kaşıklığına iki balıkçıl kuşu tüyü takmıştı. Kadife üstlüğünün samur kürkü parıl parıl göz kamaştırıyordu. Yularından tuttuğu at da attı hani, gü-

müş zincir, enselik ve gümüş özengi vurulmuştu. Bir yabancı görse padişah zannedebilirdi. Hele uzun bıyıklarını özenle tarayıp çenesinin altında istiflemesi, görüntüsünü tamamlıyordu.
Şimdi bıyıklarını çekiştiriyordu. Bir yandan da kırmızı sahtiyandan çizmesini sinirli sinirli kaldırıma vurup tempo tutuyordu.
"Yani ne olmak ihtimali vardır. Padişah kaçtır ahaliyi karşımıza çıkarmakla neyi murad etmektedir?"
"Padişahın muradını ancak Sultan Murad bilir. Fakat söylendiğine göre yalnız ahaliyi değil, yeniçeri, ulema ve ümerayı da topluyor. Anlayacağın bu seferki iş büyük. Kökünden meseleyi halletmeye azimli görünür."
"Azmini kırmak boynumuzun borcudur."
"Öyle dersin ama Samsuncubaşı Ağa, bilirsiz, bu kertede karşı çıkmak kolay değildir.''
"Ne söylemektesin ha, oyunu kazanırsa kellelerimizden bir kale inşa eder.''
"Yapmaz denmekte, zorbabaşıları tepelemekle yetine-cekmiş. istediği ceset değil, asker imiş."
"Külahıma anlatın bunu! Sultan Murad'ı benim kadar tanımazsınız."
Bir atlı kalabalığın ortasına dalınca yaklaştılar.
"Saraydan" dedi Samsuncubaşı, "bakalım, ne cevherler yumurtlayacak!"
Adam özel koşumlu atını durdurdu. Bir kâğıt çıkardı. Atının iki yanında duran dört muhafızın yerli yerinde olduklarını gözledikten sonra sesinin bütün kuvvetiyle bağırdı:
"Herkes toplansın, Padişah-ı Âlemin fermanı okunacak!"
Oturanlar kalktı, ayakta olanlar o tarafa döndü, kalabalık hızlı bir dalgalanışla adamın etrafında göllendi.

"Padişahımız buyuruyor ki: Devletimizin içinde bulunduğu vaziyeti görüşmek üzere Saray-ı Âmirenin denize nazır kısmı olan Sinan Paşa köşkünde ulemâ, ümera ve ahali huzurunda bir içtima akdolunacaktır. Eğer sipahi kulları Padişaha itaatkâr iseler, aralarından birkaç ihtiyar kimesneyi seçüb divana göndersünler. istekleri her ne ise onlara bildirüb anların rızalarıyle olan fetk ü retk her ne ise razı olsunlar. Fermanımdır.''
İki defa fermanı okudu. Atının başını çevirdi ve tepik-ledi. Gözden silininceye kadar durup arkasından baktılar. Ufaktan konuşmalar başladı. Sonra arttı, arttı ve uğultu halini aldı.
"Padişah kendi gelse ya!"
"Bu davete icabet etmeziz!"
"Gidersek kellemizi düşürür. Zaten bunun için çağırmaktadır. Ahali önünde bizi haklayacaktır.''
"Ama yeniçeri icabet etmiş, biz gitmezsek yanlış anlaşılır. Çıkan bütün kargaşa üstümüzde kalır. Vakıa zabitler gitmesin, amma birkaç ihtiyar nefer gönderelim. Onların sözü bizim dahi sözümüz olsun." , "Sıradan neferler bu işten ne anlar?"
"öğreteceklerimizi tekrar edecekler. Taleplerimizi iletirler. Yoksa senin gitmeye niyetin mi var Samsuncubaşı Ağa?

Samsuncu Ömer bıyıklarını çekiştiriyor, sinirlendiği zamanlar yaptığı gibi ayağıyla da tempo tutuyordu. Bu iş iyiden iyiye sarpa sarmıştı. Zorbalıkla elde ettiği serveti yüklenip Dersaadet'ten sıvışmanın zamanıydı. Kabul etmek istemiyordu, ama anık gözleriyle görüyordu ki, Sultan, eski Sultan değildi. Eski Sultan olsaydı böyle bir divanı tertipleyemezdi. Hele hele Recep Paşa ile Hüsrev Paşanın katlini ferman edemezdi. Kafes parçalanmış, kartal,

pençelerini çıkarmıştı. Bıldırcınları birer birer avlamak kalıyordu geriye. Ve bugün ilk hamlesini yapıyordu.
"Şey, gitmek isterdim, ama çok işim var. Kusura kalmayın ağalar, bana destur."
Gümüş koşumlu atına atladığı gibi tepikledi. Bir yandan sürüyor, bir yandan da nereye kaçacağını düşünüyor^ du. Sonunda buldu:
''Ilyas Paşama sığınırım. Balıkesir tarafından çıkan kargaşaya katılırım. Padişah beni bulamaz!"
Buna karar verirken bile içinde korkunç bir duygu vardı. Ne etse bastıramıyordu. ölümle kuşatıldığı hissini ko-vamıyordu bir türlü.
Arka arkaya atını tepikledi. Yıldırım gibi fırladı at. Sahile akan grublar can havliyle kaçıştılar. Birkaç kişi ardısıra yumruk sıktı.
"Gidinin densizi, kaç bakalım, kurtulabilir misin!" diye bağıranları duydu.
Bütün İstanbul, hemen hemen bütün İstanbul Sinan Paşa köşkü önüne istiflenmişti. Yüz bine yakın sivil, kırk bin civarında yeniçeri. Yeniçeriler boyunları bükük, suratları asık, gözleri yerde. Halkın yüzü güleç, başı dik, gözleri Padişahın tahtında.
Sanki belli bir düzen içinde sıralanmışlardı. Önde yeniçeriler vardı. Halk, yeniçerileri çepe çevre sarmıştı. Yeniçeriler kabul etmek istemiyorlardı, ama bu düzen ince bir plânın eseriydi. Bunu herkes biliyordu. Etrafları çevrilmişti. Zorbalığa kalkıştıkları an işleri bitecekti. Kimbilir, belki de halk silâhlıydı, öyle ya, şu geniş üstlüklerinin sotası-na birer hançer, pala ya da kılıç gizleseler nereden belli olacaktı?
Bir uğultu koptu:
"Padişahım, çok yaşa!."

Yıllarca içlerine gömdükleri hasreti dökercesine bağırıyor ve dua ediyorlardı.
Sultan Murad tahtın önüne kadar gelip durmuştu. Yanında şeyhülislâm, sadreyn efendiler (Anadolu ve Rumeli kazaskerleri), tanınmış âlimler, sadrazam, vezirler, kâtipler, yeniçeri ağası, reisülküttab efendi, bölük ağaları, lon-cabaşılar ve diğer bazı muteber erkân vardı. Padişahla birlikte diğerleri de ayakta duruyorlardı. Padişah kalabalığa bakıyordu. Kaşları çatıktı, ama gözlerinin içi gülüyodu. Sonunda başarmıştı işte, dilediğini yapmıştı. Kendini yapmış sayıyordu, sipahiler de gelirse mesele bütünüyle halloldu demekti. Gelmeseler bile çok şey değişmezdi. Yeniçerilerle ahali yanında olduktan sonra sipahinin ne hükmü kalırdı?
Hakkında edilen duaya dikkat kesilmişti. Bir zamanlar bağıra çağıra hakaret eden asker sanki bu asker değildi. Şimdi kendini paralarcasına bağırıyordu:
"Padişahım, uğurun hayrola! Yaşın uzun ola! Yolun açık ola! Saltanatına mağrur olma Padişahım, senden büyük Allah var!''
Bakmıyordu hâlâ, belli ki birilerini bekliyordu. Nihayet bekledikleri göründü. Sipahilerin seçtikleri ihtiyarlar meydana giriyorlardı. Ellerini havaya kaldırdı. Gürültü, bir anda yerini sessizliğe bırakıp eridi.
"Sipahiler beri gelsin!"
Birkaç ihtiyar, insan selinin ortasında güçlükle ilerleyip tahtın önüne geldi. Elleri göbeklerinde bağlı, gözleri yere çakılıydı.

"Sipahi kulların temsilcileri misiniz?"
En yaşlı sipahi gözlerini yerden kaldırmadan cevap ver-
di:
"Belî Padişahım, biziz."

"Siz, 'Allah'a ve Resulüne ve şeriat üzre olan âmirlerinize itaat ediniz' mealindeki âyet-i kerimeden habersiz misiniz?"
"Şevketlü Padişahım! Sen bizim Padişahımızsın! Bütün Müslümanların halifesisin! Bizim sana hiçbir veçhile muhalefetimiz yoktur. Dostuna dost, düşmanına düşma-
nız!
¦i"
Sultan Murad rahat bir soluk aldı. Az da olsa içinde bir endişe kımıltısı kalmıştı. Artık o kımıltı da yoktu. Bütün düşündüklerini söyleyebilirdi. Bu işi bugün burada bitirecekti. Ya bitirecek veya kendisi bitecekti.
"İmdi, bu sözlerinizin doğru olduğunu biz nasıl bilelim? Eğer, aranızda ayrılık yapan, fesada çalışan, birliği bozup zorbalığa bulaşan, isyan çıkaran, taşkınlık gösteren; bize—ki halifeyiz—âyet ve hadis icabınca itaat etmeyen Celâlileri ve haricîleri aranızdan çıkarıp kahrolmaları için çalışırsanız sözlerinizin samimî olduğuna inanır, suçlarınızı affederiz. Ne dersiniz?"
Ne diyebilirlerdi? Onlar daha cevap vermeye fırsat bulamadan yeniçeriler bağırmaya başlamışlardı bile:
"Şevketlü Padişahımıza itaat üzreyiz! Allah göstermesin eşkiyayı korumazız. Padişahımıza lâzım olmayan bize dahi lâzım değildir!"
Padişah susuyordu. Tezahürattan memnundu, ama bunu göstermek istemiyordu, işi sımsıkı tutacaktı. Geçici sözlere artık iltifat etmeyecekti.
"Hem kuluz deyu tafra atarsınız, hem de olmadık işler edersiniz. Bütün cibayet kalemlerine ve divan gelirlerine, hizmet adı altında müstevlî olup, teb'ayı ayak altına aldınız. Aranızda hakka razı olmayanları himaye ettiğiniz için içinizde dik başlı insafsız eşkiya çoğalıp, âlemi soyup, rea-

yayı dağıttılar. Siz kırk bin âdem oldunuz. İstediğiniz va. zifelerin hepsi beş yüz olmaz. Neden ulufe istersiz? yayı soyup dağıttınız. Reaya olmayınca hazine nereden toplanıp ulufe verilsin? Şu deryadan mı ulufenizi verelim? Ne kadar devlet hizmeti varsa size dağıtsak, yine kanmazsınız, imdi, bundan böyle, ol makule müfsitlet ;. himaye edilirse âlem yağma olunup devlet işleri tamamen yıkılmış olunur. Sözünüzde sadık iseniz, gerektir ki, siz dahi eşkiyayı himaye etmeyip aranızdan çıkarasız. Evvela mevcut olan vazifelerle kanaat edip, daha fazla hizmet ıs-temeyesiz. Sözlerinizde samimî iseniz, Kur'ân-ı Kerime, ulemâ ve ümera ve ahali şehadetinde el basup yemin eder-siz. Yok değilseniz, biz yapacağımızı biliriz?"
Yeşil atlasa sarılı mushaf ortaya çıkarıldı. Rahlenin üzerine açılıp konuldu. Yeniçeri ve sipahilerin gözleri aval aval bakıyordu. Bir tereddüt yuvarlağında dönüyordu, ama hiç kimse yemin etmeyeceğini söyleyemiyordu. Aksine:
"Yemin etmeye hazırız! Allah şahit ki biz Padişahımı za itaat üzreyiz. Bazı müfsitlerin iğvasına kapıldık. Padi şahımızın yüksek atıfetinden af dileriz. Hiçbir kötü işe rı zamız yoktur. Aramızda zorbaları barındırmayacağız."
Padişah kale gibiydi. Mavi üstlüğünün samur kürkü rüzgârda savruluyor, al şalvarı dalgalanıyordu. Kollarını göğsünde kavuşturunca boyu olduğundan daha uzun gö rünüyordu. Sorgucundaki elmas, güneş ışığıyla inatlaşıı gibiydi.
"Yemine hazır misiz? Vallahi ve billahi mi? Padişah itaattan ayrılmayacak misiz?"
Uğultu halinde cevap geldi:

"Hem vallahi, hem billahi Padişahın fermanından kıl kadar ayrılmayacağız!''

Son emrini verdi:
"Sırayla gelip Kur'ân'a el basınız!"
Reisülküttaba döndü:
"İsimleri tek tek zaptolunsun!"
Tek tek tahtın önüne gelip yemin etmeye başladılar, saatlerce sürdü. Halk bu resmi geçidi tezahüratlar arasınla ayakta seyretti.
Yeniçeriler bittikten sonra At Meydanından topluca ığrılan sipahiler meydana doluştular. Aynı yemini sırayla ttiler. Sonra Padişah ulemâya döndü:
"Siz dahi şer-i şerifi tatbikte son zamanlarda kusur işler)lmuşsunuz. Tamah ve garezi huy edinip, zulmü kaldır-nayıp, siz dahi reayayı harab idenlere göz yummuşsunuz. Bu bapta cevabınız nedir?
Din bilginlerinden Hocazade Abdullah Efendi hepsi ıdına cevap verdi:
"Hâşâ Padişahım! Biz Allah'ın kitabının hükümlerini 'erine getirmek için var kuvvetimizi sarf ederiz, amma ıeyleyelim; sözümüz Padişahımızın kulağına erişemez, ıaruzatımız dinlenmez. Sipahiler nice zamandır Dersaa-et'te olmadık serkeşlikler yaparlar, bunun da adına hiz-net derler. Biz kime şikâyet edelim ki? Yazdıklarımız okunmaz, velâkin bir zorba voyvodanın zulmüne mâni olmak istesek 'Bizim hizmetlerimize mâni oldu' diyerek ıakkımızda dedikodu yayarlar. İşin aslı araştırılmadan az-onuruz. Nihayet biz dahi zorbaların şerrinden korkub ahalinin hukukunu lâyık-ı veçhile koruyamaz hale geldik. Padişahımızın himayesi üzerimizde olursa şeriatın kılıcı zalimleri kahreder!"
Susunca Rumeli kaleminden Kadı Efendi söz aldı: "Padişahım, karındaşımız doğru söyler. Ben bir sipahinin zulmüne mâni olmak istediğim için arkadaşlarıyla bir-

likte mahkememi basıp eşyalarımı ve atımı yağma ettiler."
"Biliriz, o mesele daha önce bize duyurulmuştur."
"Padişahım, zalimlerin ve zorbaların şikâyetlerine kulak asılmayıp, duacılarınız olan kadılar yardımlarınızla kuvvetlendirilirse, onlar dahi kusursuz, zulmü defetmeye gayret sarf ederler. Allah sizi korusun Padişahım!"
"Pekâlâ efendiler, karşılıklı kusurlarımız oldu. Ben yeminimi ediyorum."
Kur'ân-ı Kerime el basıp yemin ettikten sonra ulemâya:
"Siz dahi Allah kitabının haricine çıkmayacağınıza dair bizim gibi yemin ediniz!"
Bu iş de bittikten sora kalabalığa döndü:
"Bundan böyle her kim zorbalık ederse, kim zorbaları himaye eylerse, kim askerlik harici işlerle uğraşırsa, kim hakkı olmayana el uzatırsa; kısacası, kim devlete, millete, ocağa, padişaha itaatsizlik yolunda yürürse katledilecektir! Bundan sonra kılıcımız kınına girmeyecektir. Zalimlerin karşısına biz çıkacağız ve nasıl yola getirmek lazımsa öylece yola getireceğiz!''
Yeniçeri zabitlerinden biri öne çıktı.
"Şevketlüm" diye bağırdı. "Bundan sonra siz Padişahımızın arzusu hilâfına hareket ve mânâsız toplantılar olmasın! Şer-i şerife aykırı olarak bir kimseden bir hareket zuhur ederse, Padişahın arzusu hilâfına bir toplantı yapılırsa şeriata göre haklarından gelinsin! Her ne vakit ki, siz Padişahımız Efendimiz, bir zalimi yakalamayı, içimizden her kime ferman eylerse, varıp, emrin üzere hakkında gel mezsek, ocağımıza Allah Teâlânın ve peygamberlerinin ve bütün melâikelerin ve ümmet-i Muhammed'in laneti ol sun! Böylece ahdederiz!"

Padişah kalabalığa doğru haykırdı:
"Ocaklı kardaşımızın bu sözleri sizin dahi sözleriniz midir?"
Uğultu halinde karşılık geldi:
"Bizim dahi sözlerimizdir."
"Su halde içtima bitmiştir. Sessizce dağılımın. Uğultu olmasın. Verilen sözler unutulmasın. Zabıtlar imzalansın!"
Önce Sadrazam Mehmed Paşa tarafından zabıt mühürlendi. Ardından Şeyhülislâm Hüseyin Efendi mührünü bastı. Vezirlerden Bayram Paşa ile Hüseyin Paşa, şeyh efendiler ve diğerleri tasdik ettiler.
Padişah memnun görünüyordu. Fitne ateşini kontrol altına almıştı. İş fitne ateşini körükleyenleri zararsız hale getirmeye kalmıştı. Bu da pek güç olmayacaktı.Zira hepsini isim isim tanıyordu.
Kâtiplere emretti:
"Hükm-i hümayunumuzdur, yazılsın: Geçmişteki padişahlar zamanında sefer vaki olmadıkça ordu hizmeti için sipahilerden üç yüz kadar mülâzim yazılub, vücuda gelen mülâzimlikleri karşılığında divan hizmetlerinden her birinin haline münasip bir hizmet verilegelmiş iken; birkaç seneden beri bahsi geçen miktardan ziyade yazılub, saltanat tarafından mâni olunmamakla, on binden ziyade mülâzim yazılmıştır.
"Sefer olmadığı zamanlarda mülâzim yazılmak kanun değil iken, toplantı ve sözbirliği ile atebe-i âliyyede de mülâzim defterine on binden ziyade nefer kaydolunmakla, bütün divan hizmetlerinden başka, padişah hasları ve voyvodalıkları kâfi gelmeyüb, geçmişteki padişahların vakıflarının ve Müslüman hayratının tevliyet ve kitabet ve cibayet ve nezaretleri bile alınub, evkafı tahrib ve reâyâ

perakende ve perişan olub mezburlar, Divan-ı Hümayun tarafından menedildiklerinde dinlemeyüb, sayılan hizmetleri istemekte musir olmakla, bu mesele için Padişah huzuriyle bir meclis toplandı.
"Ulemâ, ümera, ahali ve sair hâzurunun huzurunda toplanan meclise davet olunan yeniçeri ve sipahi askerleri, bundan böyle geçmişte verilmemiş hizmetlere talip olmayacaklarına, Kitab-ı ilâhînin hükmü dışına çıkmayacakla-na, devlete ve Padişah-ı penana âsi olmayacaklarına dair Kur'ân-ı Kerime el basub yemin ettiler.
"Biz ki, Şah-ı Cihan, Yavuz Sultan Selim Han oğlu, Sultan Süleyman oğlu, İkinci Selim oğlu, Üçüncü Murad oğlu, Üçüncü Mehmed oğlu, Birinci Sultan Ahmed oğlu Dördüncü Sultan Murad Hânız, ulemâ ve ümeramızla bile zabtı tasdik eyleriz."
Tahttan kalktı.
"Gidelim."
Has odaya geçti. Bostancıbaşına bölük ağalarının huzura alınmasını emretti.
Geldiler ve tahtın önünde saf tuttular. Her biri kısmen de olsa zorbalığa bulaşmıştı. Ama çoğu baş çekmemiş, çok çok zorbaları himaye etmişlerdi. Kendilerini mazur göstermek için, "O öyle bir zamandı" diye düşünüyorlardı, "biz bölük ağası olaraktan kalabalık zorba güruhuna ayak direyemezdik. Ezer, geçerlerdi. Padişahımız dahi bize sahip olmuyordu."
Sultan Murad bölük ağalarını bir bir süzmekle meşguldü. Çağşırları ter temizdi. Dolamaları kürklüydü. Pamuklu al kuşağın içinde sadece bir hançer kını vardı. Huzura girerken hançerleri alınmıştı. Başlarındaki börkler, hafif öne yıkıktı. Sorguçlarına taktıkları tüyler, yatırmayı geçip bellerine sarkıyordu. Hangi ortanın bölük ağası oldukları-

nı gösteren işeret de sorguçlarına takılmıştı. Sarı sahtiyandan çizmeleri pırıl pırıldı. Oysa bu çizmeler yalnız sefer zamanında giyilmek içindi. Hazer vakti sadece ökçesiz bir yemeni giymeliydiler. Disiplinin bozularak ocağın zorbalar eline düşmesi, yeniçerilerin kılık kıyafetine bile tesir etmiş olacaktı. Bunu da eski haline getirmek lâzımdı. Fakat acelesi yoktu. Kılık kıyafetle uğraşarak zaman kaybetmek doğru değlidi. Disiplini kafalara çaktıktan sonra diğer problemler kendiliğniden çözülür, ocak yeniden halkın itimadını kazanır, ordu tekrar fatih bir ordu haline gelirdi.
Sultan Murad'ın kafasında yalnızca Bağdat değil, İspanya ve Hindistan da vardı. Hele İspanya! Gittikçe genişliyor ve katolik krallar elinde, Osmanlı Devletinin en büyük düşmanı haline geliyordu. Ama bu, görünürdeki sebepti. Aslında Sultan Murad Müslümanların sekiz yüz sene hakim oldukları topraklara tekrar Müslümanları hakim kılmak emelindeydi. Sadece en yakınlarına açtığı bu düşüncenin de gerçekleşmesi, yeniçeri ve sipahi ocağının ıslahına bağlıydı. Bağdat seferiyle orduyu bileyecek, yeni bilenmiş kılıcı İspanya'nın başına indirecekti.
"Siz ocak ağaları" diye başladı. "Yaptığımız anlaşmayı gördünüz, duydunuz. Bize zorbaları teslim edeceğinize dair söz verdiniz. Görelim, sözünüzün nice eri imişsiniz.''
Parmağını yüzlerine doğru salladı:
"Ocakta saklanan bütün zorbaları istiyorum. Her birinize birkaç isim verilecek. En geç bir haftaya kadar onları huzura getireceksiniz."
Başlarını indirip susmuşlardı. İstenen şeyi yapmak kolay değildi. Padişahın zorba dediği kişilerle daha düne kadar arkadaştılar. Tutup, aslanın önüne bir kuzuyu atarca-sına Padişahın önüne nasıl atarlardı? Bu, ocağın şanına
yaraşır mıydı?
"Padişahım, destur var mı?"
Padişah delici bakışlarını silâhtar ağası Ahmed Ağaya çevirdi:
' 'Destur verdik, konuş!"
Ahmed Ağa ürkekti. Fakat kekeleyerek de olsa söylemek istediğini söylüyordu:
''Padişahım, hâşâ ki biz âsi değiliz. Fermanınız başımız üzre, velâkin ocakdaşlarımızı elimizle tutup nasıl getirelim? Bu işi başka kullara verseniz daha münasip olmaz mı?"
-
Sultan Murad'ın gözleri kıvılcımlandı. Kaşları bes beter çatılıp yaylandı, hızla kapıya dönüp,
"Cellât" diye bağırdı.
Ses, ağaların kafasına gülle gibi düşmüş, sersemletrniş-ti. Padişahın bir sözle böylesine gazaba gelişini anlayamamışlardı, ama kimse de cesaret edip sesini çıkaramamıştı.
Yüzlerce cümlelik nasihatin yapamadığı tesiri bu tek kelime yapmıştı. Ahmed Ağa elleri önüne bağlı, boynu bükük, tam bir teslimiyet içinde yere kapandı:
"Ben ettim siz etmen Padişahım istediğiniz babam dahi olsa tutar, getiririm. Bir defalığına affedin."
Ahmed Ağanın sözleri şefkatini dalgalandırdı. "Affettim" demeye hazırlandı. Fakat gözlerinin önüne korkunç bir sahne geldi. Hafız Paşanın katledildiği gündü. Ayak divanına çıktığı sırada burnunun dibine kadar sokulup kendisine uygunsuz sözler eden çehre bu çehre idi. 'İstediklerimizi vermezsen biz kendimize uygun bir padişah buluruz?' diyen ağızı, şimdi teslimiyetle yalvaran bu ağızdı. Fakat bunun için bir adam öldürtebilir miydi?
Hayali daha gerilere gitti. Bu isim daha uzaklarda çakıl-

mıştı kafasına. Sultan Osman zamanında. Sultan Osman'ı uyuz bir eşeğe bindirip türlü hakaretler yaparak Ortacami'ye götüren zorbalardan biri Ahmed Ağa idi.
Cellât bekliyordu. Ahmed Ağa hâlâ yerde sürünüyor, hâlâ dili döndüğü kadar yalvarıyordu. Diğerleri ise ölüm sessizliğine bürünmüşlerdi. .

"Bu adamı aranızda tanıyan var mı?"
Üç kişi bir adım öne çıktı:
"Belî Padişahım, biz tanırız."
"Sizler Sultan Osman gailesinde bulunmuş muydunuz?"
İnlercesine cevap verdiler:
"Belî Padişahım!"
"Bu Ahmet Ağanın, Padişahın bacaklarını çimdikleyip uygunsuz sözler ettiğini duydunuz mu?"
Sesleri kesildi. Öylece kala kaldılar.
' 'Duydunuz mu diye soruldu bre!"
İkisi aynı anda:
"Duyduk Padişahım."
"Başkaca cürmünü bilen söylesin. Söylesin dendi bre! Zorbaları himaye etmeyeceğinize dair sözünüz var, taze yemininiz var. Yeminden saptığınızı görürsek kahrederiz."
Bu sefer dört kişi bir adım attı. Padişah onlara döndü:
"Sırayla anlatın."
önce Celâl Ağa başladı:
"Padişahım, ben görmedim, ama kendi ağzından duydum. Eşraftan Bakırcı Adli Usta namıyla maruf birinin evini basmışlar. Ahmed Ağa baş çekmiş. Evi yağmaladıktan başka Adli Ustanın taze gelinini kaldırmışlar. Sabaha kadar bin türlü rezillik edip boğmuşlar. Leşini de Adli Ustanın bakırcı dükkânına taşımışlar ve kapı önüne uzatmış-

lar. Kendi ikrarıdır. Gayrisini bilmezerri.."
Padişahın çeneleri kasılmıştı. Tiksintiyle Ahmed Ağaya bakıyor, tekmelememek için kendini güç tutuyordu. "Sen söyle, ne bilirsin?"
"Ben dahi aynı hadiseyi anlatacaktım Padişahım. Celâl Ağamın sözlerinde hilaf yoktur. Lâkin Celâl Ağa duymuş, ben ise görmüşüm. Kar yağıyordu. Yanımda iki yeniçeri olduğu halde kışla teftişine çıkmıştım. Bir evin önünden geçerken Ahmed Ağaya rastladım. Eski tanışımdı. Bana 'Gel, unutamayacağın bir gece yaşatayım' dedi. Ne olacak diye sual ettikte Adli Usta denen Padişah müdafii bir bakırcının evini yağmalayacakları cevabını verdi.Padişahın dostlarına düşman olmak yakışık almaz, var yoluna dediğimde 'Görmemiş, duymamış ol' dedi. Ben biraz ilerledikte evden çığlıklar duydum. Döndüm, gördüm ki, Ahmed Ağa bir kadını tutmuş, sürükler. Müslümanın ırzını, namusunu paymal etmek ne hakkınız, diye üstlendim. Adamlarını saldı üzerime, 'Vazifen olmayan işlere karışma' diye tehdit etti. Kalabalık olduklarından mâni olamadım. Bildiğim budur."
Sultan Murad bazı zorbalıkları biliyordu. Fakat bu kadarı aklına sığmıyordu. Kafası karışmıştı. Halkın âhı Arş-ı Âlâyı tutmuştu da, kendisi bundan habersiz, sarayda oturmuştu demek. Cellâda kendi boynunu uzatmalıydı şimdi. Uzatmalı ve günahlarının keffaretini kanıyla, canıyla ödemeliydi. Herşeyin eskisinden beter bozulmayacağından emin olabilse, zerrece tereddüt etmeyecekti. Yaşaması lâzım geldiğini biliyordu. Hele bu sıra yaşamalıydı. Zorbaları sindirmek, ahaliyi rahatlatmak, geçmişin yaralarını sarmak için yaşamalıydı.
Şeyhülislâma döndü. İşaretle, yaklaşmasını istedi. Kulağına eğildi:

"Duydunuz Müfti Efendi, şer'an ne lâzım gelir?"
Hiç tereddüt etmeden hükmünü bildirdi:
' 'Kati lâzım gelir.''
Cellâda bakmadan emretti:
"Al!"

Ahmed Ağa kör bir kuyudan gelir gibi boğuklaşan sesiyle daha içten yalvarmaya koyuldu. Fakat kurtuluş ümidinin kalmadığını en sonunda anladı. Anlayınca âdeta kudurdu. Saldırmak için atıldı, ama cellât arkasından dolanıp mengene kadar güçlü kollarıyla sarmıştı. Kımıldayamıyor, sadece boşluğu tekmeliyordu. Sonunda küfretmeye başladı.
Padişah duymaz gibiydi. Gözleri dalgın bakıyordu. Bu manzaraya alışmalıydı. Çok yaşayacağı benzerdi. Yıllardır halka kan kusturanlann kanını bir tamam dökmeden tam ve tekmil sükûtu sağlayabileceğine ihtimal vermiyordu. Biî süre cellât taşında başlar düşecek, cellât çeşmesinden kanlar akacaktı. Bütün endişesi kurunun yanında yaşın yanmasıydı. İşte o zaman adaletle zulmü ayıran çizgi be-lirsizleşir ve insan, âdil yerine zalim oluverirdi.
"Anlaştık mı ağalar? Zorbalar bir hafta içinde getirilecek. İtirazı olan var mı?"
Kimde mecal kalmıştı ki!
"Hâşâ Padişahım, hiçbir itirazımız yoktur. Ocağımızı fesada verenler tutulup getirilecektir.''
"Gidebilirsiniz."
Ağalar çekildikten sonra tahtına oturdu. Sağına soluna baktı. Herkes divan durmuş, konuşmasını bekliyorlardı. Önce acı bir gülüş çizgilendi dudaklarında.
"Sizler, cennetmekân ceddimiz Yavuz Sultan Selim Hânı sert bulursuz, değil mi?"
Cevap beklemeden devam etti:

"Korkarız ki, bizi daha da sert bulacaksınız. Çünkü zamanımız onun zamanından daha karışık. Çünkü kul, lâyık olduğu vecihle idare olunur.''
Ellerinin bir işaretiyle çekilmelerini söyledi. Yalnız kalmaya ihtiyacı vardı. Geçmişin bir muhasebesini yapacak, geleceğe dönecekti. Artık Bağdat'ı ve ispanya'yı düşünebilirdi.
' 'Cin Ali dahi boğulup bunların iaşeleri deryaya atıldı, Müfsitlerin meşhurlarından olan Saka Mehmed ve Cin Ali'nin katillerinden, diğer reziller haberdar olup da kaçmasınlar deyü boğularak deryaya atıldılar.''
Naimâ
• • •
Halk, işine gücüne dönmüş, dükkânlar açılmıştı. Der-saadet yavaş yavaş canlanıyordu. Sokaklarda dolaşan zorbaların yerini işinde gücünde insanlar almıştı. Dükkânlara kilit üstüne kilit vurulmuyordu artık. Kanunî Sultan Süleyman devrinde olduğu gibi kapı çekilip bırakılıyordu.
Öğle üzeri Bakırcı Adli Usta âdeta ayakları yere değe-meden, uça uça Arnavut Mestan'ın kahvesine daldı. Elindeki kâğıdı sallayarak uluorta bağırdı:
"Padişahımdan mektup var.."
Kahve kalabalık değildi. Herkes normal hayata döndüğünden, eskisi gibi kalabalıklaşmıyordu. Kahveci Mestan'ın dışında dört kişi daha vardı. Zaten Adli Usta Kalabalık istemiyordu. Onun için hiç fark etmezdi. Sevincini paylaşacak birkaç kişiye ihtiyacı vardı sadece. Hattâ yalnız başına Arnavut Mestan'ı bulsa bile yeterdi.
' 'Duydun mu tek gözlü keçi, Padişahımdan dedim, nâme var.''

Mestan Ağa inanamıyordu bir türlü. Şaka yapıp yapmadığını anlamak için tek gözünü sonuna kadar açmış, Adli Ustaya bakıyordu. Sonunda şaka yaptığına hükmetti:
"Hadi ordan ihtiyar, git de bir acemioğlanı bulup kandır."
Adli Usta ocağa sokuldu:
"Nah mektup elimde, okuma yazman yoksa tuğraya bak, anlarsın. Padişah mührünü tanımıyorum dersen, öteki gözünü ben çıkarırım, haberin olsun."
Mestan Ağanın aklı başından uçtu. Ensesini kaşıyakaşı-ya hayretini döktü:

"Olur şey değil! Kos kaça Padişah senin gibi bir bakırcı parçasını..."
Yapmacık bir hiddetle sözünü kesti Adli Usta:
"Ağzını topla! Ben bakırcı parçası değil, nâmı, sânı devlet-i âliyyede destan olmuş bir nakkaşım. Bakırı yaprak gibi işlerim, işlemem mi?"
Mestan Ağanın aklı fikri Padişah mektubundaydı. Adli Ustayı duymamıştı bile.
"Bir yol okuyuver bakalım."
Adli Usta keyfince güldü:
"Okkalı kahvem gelsin de evvelâ..."
"Beleşçi ihtiyar."
Dedi demesine, ama kahveyi de yaptı. Çöktü önüne. Karşılıklı yudumlanırken sordu:
"Ne diyor kurban olduğum?"
Adli Ustanın yüzü mahzunlaştı.
"Ne desin Mestan yeğenim, Padişah ne der? Teselli veriyor. Gelinini geri getirmek kudretim dahilinde değildir, amma bu kötülüğü edenleri kahretmeye hamdolsun kudretim vardır diyor. Başta zorbaların önderi Ahmed Ağa olmak üzere hepsini cezalandırmış, içim biraz olsun serinle-
di. Çoluk çocuğumun yüzüne biraz olsun bakabiliyorum. Allah Padişahımıza kuvvet versin, uzun ömür versin. Versin ki, mazlumun âhını zorbalarda komasın."
"Komuyor zaten" diye sözü Mestan Ağa aldı. "Dün tebdil çıktı yine. Dükkânlar arasında gezerken dükkânlardan birinde uzunca boylu sarı bir adam dikkatini çekti. Meğer bu herif Hafız Paşanın göğsüne çıkıp katleden şerir imiş. O günden bugüne Padişah simasını nasıl aklında tuttu, bilinmez. Birden döndü. Parmağını üstüne dikti: 'Söyle nâbekâr, sen Hafız Paşayı katleden uğru değil misin?' diye sordu. Herif o an diz üstü Padişahın önüne düşüp 'Affınıza sığınırım Padişahım, bir fenalıktır ettim, bağışlayınız' diye yalvarmaya durunca Padişah, 'Senin fenalığına karşı bir de sana bir fenalık etsek lâzımdır ki hak yerini bula' deyip cellâta işaret verdi, boynu oracıkta vuruldu. Ooh, başka türlü zorbaların sineceği yok."
"İyi etmiş. Lâkin endişelenirim. Kurunun yanında yaşın yanma ihtimali belirmektedir. Ayrıca böyle vakitlerde mazlumların zalimler tarafından gammazlanıp Padişahı aldatma teşebbüsleri de artar. Dikkatli yürümezse, Allah göstermesin, cesetlerden birine takılıp boylu boyunca düşer."
"Yani şu söylediklerin yenir yutulur şeyler midir Adli Ustam, onca zorbalık edenlere aman vermek yazar mı kitapta? Ellerin öpeyim padişahımın, aman vermesin, verir- -se biz yanarız. Zorba aman bulamamalı. Zaten de bulamıyor. Daha <1;in bir, bugün iki; kaç kelle uçtu ha, kaç kelle? Hangisi için masumdu, kuru idi, yaş idi diyebiliriz? Ahmed Ağa gitti. Saka Mehmed, Gürcü Rıdvan, Canım Ali, Ekşi Uzun Hasan, Cadı Osman, Yemişçi Mustafa, Bı-çakçıoğlu, Mahmudoğlu gittiler. Sarı Mustafa denen it, bahsettiğim dükkânda bizzat Padişah tarafından tanınıp şırsa şiddetle cezalandırılacaktır!" .

yok edildi. Vicdansız deli, Hafız Paşanın göğsüne basıp kellesini alırsın da bunun ömrü billâh yanında kalacağını sanırsın ha! Aldın mı? Sen hiç merak etme Adli Ustam, herşey eskisinden çok daha güzel olacak. Seni adam sınıfına koyup nâme yazan padişah, iyice tahta yerleşip zorba güruhunu bir tamamam sindirdikte, ahalisi için ne yapmaz? Buna inanmalısın Adli Ustam, inanmalısın!"
Adli Usta derin derin soluklandı. Elinde unuttuğu mektuba bir süre baktı. Sonra gözlerini kapıdan aşırdı. Biri eşikte duruyordu. Güneş arkasından geldiği için yüzü iyice seçilmiyordu. Biraz dikkat edince bunun Molla Doğan olduğunu anlayıp gülümsedi:
"Gel beri Molla, sende malûmat çokçadır. Gel hele."

Fakat görebildiği kadarıyla Molla Doğan'in yüzünde dehşet izleri vardı. Nefes, nefese soluyordu.
"Ağalar, durman!" diye konuştu kesik kesik, "Dersaa-det yanıyor. Cibali'den çıkan yangın bütün şehri sarmaya başladı. Padişah fermanıdır, herkes yangın yerine herkes!"
Arkasından bir münâdinin davul gümlemesine karışan sesi duyuldu:
"Ey ahaliii! Duyduk duymadık demeyiiin! Sultan fermanıdır. Cibali mevkii tutuşmuş, yanıyor. Herkes yangını söndürmeye gitsin! Padişah fermanıdır!"
Dışarı uğradılar. Adli Usta ihtiyar bacaklarını zorlayarak koştu, koştu. Cibali'ye yaklaştığında korkunç manzara tüylerini ürpertti:
"Allah'ım, ne büyük felâket!" diye inledi.
Yangın kırmızı dilini çıkarmış. Cibali'den başlayıp Un-kapanını ve Zeyrek yokuşunu yalamaya başlamıştı. Rüzgâr da gittikçe hızını arttırıyor, yangın yayıldıkça yayılıyordu.
Padişah ne kadar asker varsa hepsini yangın yerine gön-

dermişti. Fakat haberler kötüydü. Yarım saat ara ile gelen haberciler insanı çıldırtmaya yetecek korkunç haberler getiriyorlardı:
"Padişahım, kayıkhaneler harap oldu!" "Padişahım, alevler kale hisarından girdi!" "Padişahım, Mustafa Paşa çarşısı kül oldu!" "Padişım, Hamza Paşa konağı, Yahya Paşa konağı, Sultan Selim'deki fukara evleri, ulemâ evleri, Üskülüplü Camii Şerifi tutuştu, yangın At Pazarına sarkıyor!"
"Padişahım, yangın Sultan Mehmed Cami-i Şerifini sardı, bütün Saraçhane tutuştu, Âsitane kül olmakta Padişahım!"
Sultan Murad yangını içinde duyuyordu. Yüreği tutuşmuş gibiydi. Hiçbir zaman bu derece büyük ve derin bir acze düştüğünü hatırlamıyordu. Bir bebek gibiydi. Yangın kendisinden büyük, kendisinden kudretliydi. Elinden hiçbir şey gelmiyor, fakat böyle oturup haber beklemek de sinirlerini bozuyordu.
"Atımız Rüzgâr eğerlensin, yangın yerine gideceğiz!" Cafer Ağa bu kararı yersiz buluyordu. Padişahın kalkıp yangın yerine gitmesi icap etmezdi. Allah göstermesin, başına bir kaza gelebilirdi. Veya henüz tüketilemeyen zorbalardan biri, fırsat ganimettir diye bir kötü iş etmeye kalkışabilirdi.
"Padişahım, kul kısmı ve ahali bir tamam yangın ma hallindedir, vezirlerimiz dahi oradadırlar, gönlünüzü hoş tutun!"
Hiddetle Cafer Ağaya döndü:
"Atımız eğerlensin denmiştir, bre Bostancıbaşı, canına mı susamışsın!"
"Hâşâ sultanım, endişem mübarek vücudunuza bir halel gelmesi ihtimaline binaendir, yoksa ferman Sultanı-mındır.''
LJUI Ulllt\,U i
"Sen mübarek vücudumuzu düşüne dur Bostancıbaşı, Âsitane gürül gürül yanıyor. Tez atımız eğerlensin!"
Rüzgâr'in sırtına atladığı gibi tek başına Zeyrek'e sürdü. Delice gidiyordu. Fakat Zeyrek'e varmadan durmak zorunda kaldı. Nöbetçiler yolu kesmişlerdi. Padişahın tek başına geleceğine ihtimal veremediklerinden tanıyamadılar:
"Yasaktır, geçemezsin!"
"Savulun bre!" diye bağırdı.
Atını tepikledi. Rüzgâr, adına yaraşır şekilde rüzgârla-şıp nöbetçilerin üstünden esti ve yangının orta yerine düştü.
Bayram Paşa yangın söndürme çalışmalarına nezaret ediyordu. Alevlerin kırmızı dili arasında gördüğü hayali tanımıştı. Feryad edercesine bağırdı:

"Padişahım!"
Herkes şaşırdı. Padişahın burada ne işi vardı? Bakındı-lar. Fakat Padişahı göremediler.
"Padişah alevlerin ortasında, yürüyün!"
Pek inanmamakla birlikte Bayram paşanın arkasına düştüler. Alevlerle boğuşa boğuşa yanına ulaştılar. Sultan Murad atından inmiş, eline geçirdiği sapı yarı yanmış bir tırpanla alevlere savaş açmıştı. Yüzü simsiyahtı. Başlığı düşmüştü. Sırtındaki kaftanı çıkarıp atmıştı. Bu haliyle herhangi bir delikanlıdan farkı yoktu. Çoğunluk onu tanıyamamıştı. Ama Bayram Paşa yanılmazdı.
"Padişahım!"
"Bağırıp durma Bayram, eğleşecek vakit değildir, tez davranın! Bu canavarın ağzından ne kurtarırsak kârdır."
"Biz hallederiz Şevketlüm, geri çekilin!"
Aldırmadı bile. Şu yangınla birlikte yüreğindeki yangı-
¦ il
nı da söndürür gibiydi. Tırpanı her sallayışta mutlu oluyor, herhangi bir nefer gibi çalışmaktan memnun görünüyordu.
Kim ne söylediyse dinlemedi. Sabaha kadar çalıştı. En tehlikeli yerlere sokuldu. Yavrusu evde kalmış bir anneyi teskin için vücuduna ıslak bir çarşaf sararak her yanı tutuş- • muş ahşap eve daldı.
Görenlerin yüreği ağzına gelmişti. Onun bu cesareti karşısında kimse yerinde duramamış, bir anda koca kafile eve dolmuştu. Çocuğu Padişah buldu. Beşiğinde ağlıyordu. Beşiğiyle birlikte kaldırıp dışarı çıkardı. Annesinin yanına bıraktı.
"Hiçbir şeyciği yok" dedi, "gönlünü ferah tut, yanan evin yeniden yapılacak."
Padişahın gayreti dilden dile yayılmış, ordu ve halk gayrete gelmişti. Bununla birlikte yangın iki gün devam etti. İstanbul'un yarısına yakını kül oldu (2 Eylül 1633).
Birkaç gün sonra da sebebi bulundu.
Rasgele atılan bir sigara izmaritinden çıkmıştı.
Şeyh Kadızadenin fetvası Padişaha geldi:
"Duhan içmek haramdır!"
Ve Padişahtan ferman çıktı.
"Bundan böyle içinde duhan [sigara] ve hamr [içki] içilen bütün kahvehaneler kapatılmıştır. Duhan ve hamr içmek yasaklanmıştır. Her kim gece sokağa çıka, mutlaka yanında fener bulundura. Fermanın mucibince amel etmeyenler şiddetle cezalandırılacaklardır!"
Bir ferman daha çıktı:
"Bundan böyle, yeniçeri ve sipahi ve cebeci ve sekbandan kim ki askere yaraşmaz hareketlere tevessül eyler, kim ki kılığını kıyafetini ecdadımın devrindeki ocakdaşlarına uydurmaz, kim ki başlığını eğri giyer, şehir içinde kılıç taşırsa şiddetle cezalandırılacaktır!»
Bir gün tuğlar kalktı.
Bir gün saf düzdü bütün asker.
Bütün ahali hançeresini yırtarcasına bağırmaya başladı:
"Padişahım, çok yaşa!"
Sultan Murad beklenen işareti verdi:
"Revan'a seferimiz vardır!"
Bulut bulut gözlerinde şavkın ikincisi de yandı:
"Ardından Bağdat'a seferimiz vardır! Mehteraan, vur gülbankı, vur ki yerler inlesin, vur ki Safevî Şahının uykuları kaçsın, vur ki zorbaların yüreğine korku salsın!"
Mehter vurdu.
"Allah Allah illallah!
Baş üryan, sine püryan, kılıç al kan!

Kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan,
Üçler, yediler, kırklar!
Demine devranına hû diyelim!
Huuuuuu!"

Sultan Dördüncü Murad'ın elleri semâya kalkıktı. Başını gökyüzüne değdirmek ister gibi dikmişti. Bu muhteşem duruşta muhterem bir teslimiyet saklıydı.

'' Allah' im, zafer müyesser eyle!"